

Gereformeerde
Hogeschool

Leidinggeven aan liefdewerk

*Een onderzoek naar taken en competenties van diakenen
in de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt*

AUTEURS: IR. C. ROORDA-LUKKIEN, DR. R. KUIPER

DATUM: MEI 2008

Leidinggeven aan liefdewerk

Een onderzoek naar taken en competenties van
diakenen in de Gereformeerde Kerken
vrijgemaakt

Ir. C. Roorda-Lukkien
Dr. R. Kuiper

Mei 2008

Leidinggeven aan liefdewerk. Een onderzoek naar taken en competenties van diakenen in de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt. In opdracht van het Generaal Diaconaal Deputaatschap.

Uitgevoerd door het Centrum voor Samenlevingsvraagstukken.

Ir. C. Roorda-Lukkien
Dr. R. Kuiper

Mei 2008

Centrum voor Samenlevingsvraagstukken
Postbus 10030
8000 GA ZWOLLE
038 - 425 55 42

Alle rechten voorbehouden

Niets van deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm, of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande toestemming van de auteurs.

Inhoudsopgave

Voorwoord	5
Vraagstelling, hoofdlijn, conclusies en aanbevelingen	6
Hoofdstuk 1 Achtergrond van het onderzoek	11
§1.1 Inleiding	11
§1.2 Probleemomschrijving	11
§1.3 Doelstelling	11
§1.4 Vraagstelling	12
§1.5 Begripsafbakening	13
§1.5.1 Diaconaat	13
§1.5.2 Diaconale werkvelden	13
§1.5.3 Diaconale werkers	13
§1.5.4 Diaconale gemeente	13
§1.5.5 Diakenambt	14
§1.5.6 Competenties	14
§1.5.7 Wet maatschappelijke ondersteuning	14
§1.6 Leeswijzer	14
Hoofdstuk 2 Methoden van het onderzoek	15
§2.1 Inleiding	15
§2.2 Literatuuronderzoek	15
§2.3 Empirisch onderzoek	15
§2.3.1 Kwantitatief onderzoek	15
§2.3.2 Kwalitatief onderzoek	17
Hoofdstuk 3 Resultaten van het literatuuronderzoek	18
§3.1 Inleiding	18
§3.2 Plaats van diakenen	18
§3.2.1 Gereformeerde traditie	18
§3.2.2 Gereformeerde Kerken vrijgemaakt	18
§3.3 Taken en competenties van diakenen	19
§3.3.1 Diaconale gemeente	19
§3.3.2 Interne taken	20
§3.3.3 Externe taken	22
§3.3.4 Competenties	24
§3.3.5 Wet maatschappelijke ondersteuning	25
Hoofdstuk 4 Resultaten van het empirisch onderzoek	27
§4.1 Inleiding	27
§4.2 Achtergrondkenmerken	27
§4.2.1 Diakenen	27
§4.2.2 Kerkleden	30
§4.2.3 Diakenen en kerkleden	32
§4.3 Diaconale gemeente	32
§4.3.1 Kerkleden	32
§4.3.2 Diakenen en kerkleden	34
§4.4 Interne taken	34
§4.4.1 Diakenen	34
§4.4.2 Kerkleden	39
§4.4.3 Diaken en kerkleden	43
§4.5 Externe taken	45
§4.5.1 Diakenen	45
§4.5.2 Kerkleden	46
§4.5.3 Diakenen en kerkleden	47
§4.6 Competenties van diakenen	47

§4.6.1 Diakenen	47
§4.6.2 Kerkleden	49
§4.6.3 Diakenen en kerkleden.....	50
§4.7 Wet maatschappelijke ondersteuning	51
§4.7.1 Diakenen	51
§4.7.2 Diakenen en kerkleden.....	53
Hoofdstuk 5 Conclusies, aanbevelingen en discussie	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
§5.1 Inleiding	55
§5.2 Conclusies.....	55
§5.2.1 Plaats van de diakenen	55
§5.2.2 Diaconale gemeente	56
§5.2.3 Interne taken	56
§5.2.4 Externe taken	58
§5.2.5 Competenties	60
§5.2.6 Wet maatschappelijke ondersteuning	61
§5.3 Beeld en aanbevelingen	62
§5.3.1 Plaats van diakenen	62
§5.3.2 Diaconale gemeente	62
§5.3.3 Intern functioneren	62
§5.3.4 Externe taken	62
§5.3.5 Competenties	62
§5.3.6 De Wmo.....	62
Literatuur	66
Bijlage	71
B1 Vragenlijst diakenen	71
B2 Vragenlijst kerkleden	76
B3 Berekening en trekking steekproef kerkleden	79
B4 Overige tabellen enquête.....	81
B5 Uitwerking groepsinterview diakenen.....	104
B6 Uitwerking groepsinterview kerkleden	107
B7 Uitwerking expertmeetings diakenen en andere deskundigen	109
B8 Betrouwbaarheid en validiteit	118

Voorwoord

Voor u ligt het resultaat van een uitgebreid onderzoek naar het functioneren, de taakopvatting en de (gewenste) competenties van vrijgemaakt-gereformeerde diakenen. Het onderzoek is in 2007 uitgevoerd door medewerkers van het Centrum voor Samenlevingsvraagstukken van de Gereformeerde Hogeschool. Het onderzoek is uitgevoerd in opdracht van het Generaal Diaconaal Deputaatschap (GDD) van de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt (GKv).¹ Het GDD wilde een duidelijker beeld van de gereformeerde diaken, mede in het licht van de Wmo en de visie op de betekenis van diaconaat in de lokale samenleving.

Het onderzoek bestond uit verschillende methodieken. Naast literatuuronderzoek is er empirisch onderzoek gedaan onder diakenen en kerkleden. De resultaten hiervan zijn besproken in verscheidene panels van zowel diakenen als kerkleden en ook diaconale experts. Het is voor het eerst dat de praktijk van de gereformeerde diaconie zo intensief is onderzocht. Ons zijn geen vergelijkbare onderzoeken in andere kerkgemeenschappen bekend. Een woord van dank past in de eerste plaats aan de vele diakenen die op een open en constructieve manier hebben meegewerkt aan het onderzoek. Uit de groeps gesprekken bleek dat zij de aandacht voor hun soms wat verscholen ambt waarderen en overigens met liefde en plezier spreken over het diaconale werk.

Vanaf het begin van het onderzoek heeft er een klankbordgroep gefunctioneerd, die van tijd tot tijd bijeenkwam. Met hen is de opzet van het onderzoek doorgesproken alsmede de uitvoering en de resultaten. De klankbordgroep bestond uit: Klaas Wezeman (GDD), Henk Geertsema (GDD), Dirk-Albert Prins (Diaconaal Steunpunt) en Peter van de Kamp (Theologische Universiteit Kampen). Hen past dank voor hun inzet. Zij hebben door hun commentaar het onderzoek mede richting gegeven en bijgedragen aan de kwaliteit van dit rapport.

Wij betrekken tot slot, behalve de diakenen, ook de gemeenteleden in onze dank. Ook met hen is contact geweest in verschillende stadia van het onderzoek. Het ideaal van de diaconale gemeente wordt in dit rapport op verschillende manieren belicht. Als dit ideaal van een gezamenlijk verricht liefdewerk nog verder gaat spreken, dan zal het uiteindelijk bij gewone gemeenteleden tot leven moeten komen. We hopen dat de resultaten van dit onderzoek daaraan bijdragen.

Carriene Roorda-Lukkien
Roel Kuiper

¹In de volgende onderdelen van dit rapport zullen de namen *Generaal Diaconaal Deputaatschap* en *Gereformeerde Kerken vrijgemaakt* zoveel mogelijk verkort worden weergegeven als respectievelijk GDD en GKv.

Vraagstelling, hoofdlijn, conclusies en aanbevelingen

Dit onderzoek had als doel feitelijke informatie te leveren over het functioneren van vrijgemaakt-gereformeerde diakenen in kerk en samenleving ten behoeve van de bezinning op het taak- en competentieprofiel van deze diakenen.

De hoofdvragen van het onderzoek waren:

- Welke taken in kerk en samenleving dienen diakenen uit te voeren, in het licht van maatschappelijke ontwikkelingen die het liefdewerk in en vanuit kerkelijke gemeenten beïnvloeden?
- Over welke competenties dienen diakenen te beschikken om deze taken in kerk en samenleving te kunnen uitvoeren?

Er is een relatie tussen de inrichting van de samenleving en het diaconaat. Wanneer er veranderingen in de samenleving optreden, heeft dit gevolgen voor het diaconaat en daarmee ook voor de taken en competenties van diakenen. Binnen de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) – kortweg GKv – is het concept van de diaconale gemeente geïntroduceerd. De diaconale gemeente wordt gestimuleerd door diakenen. Het diaconale werk in de GKv was sterk gericht op taken binnen de gemeente zelf. Het externe diaconaat is in de laatste jaren in de belangstelling gekomen, mede door een terugtrekkende overheid. Dit stelt mogelijk nieuwe eisen aan de huidige praktijk van het diaconaal werk.

Diakenen bekleden een volwaardig ambt in de GKv. In de beeldvorming heeft hun positie doorgaans een ander gewicht dan dat van ouderlingen. Dit onderzoek laat zien dat diakenen in belangrijke mate de uitvoerders zijn van het diaconale werk in de gemeente. Zij komen onvoldoende toe aan het stimuleren van de gemeente als geheel. Over de hulp die diakenen aan gemeenteleden bieden – dit betreft in de meeste gevallen de meer gecompliceerde hulpvragen – zijn gemeenteleden tevreden, maar in het kader van het diaconaal gemeente-zijn ervaren zij niet de aanmoediging of toerusting die diakenen zouden moeten geven. Diakenen menen zelf dat zij tekort schieten in communicatieve competenties.

Vanuit het nieuwe beroep dat de samenleving doet op kerken komt de vraag naar de inrichting van de diaconale praktijk aan de orde. Diakenen geven niet aan dat de competenties hiervoor ontbreken, maar zij weten tegelijkertijd niet precies wat de Wet maatschappelijke ondersteuning voor consequenties heeft voor lokaal diaconaal werk. Wil men de diaconale gemeente toerusten voor interne en externe taken dan zal dit een beroep doen op specifieke competenties op bestuurlijk, communicatief en organisatorisch vlak. De inrichting en taakverdeling binnen de diaconie is daarbij een punt van aandacht alsmede het vermogen kaders te stellen voor de activiteiten van een diaconale gemeente.

Het onderzoek heeft geresulteerd in een aantal conclusies:

Conclusie 1

In de praktijk van het kerkelijk leven heeft het diakenambt een ander gewicht dan het ambt van ouderling. Dit komt de positionering van het diaconaal werk in de gemeente niet ten goede.

Conclusie 2

Gezien vanuit het concept van de diaconale gemeente is het wenselijk dat diakenen een leidinggevende en toerustende functie vervullen. In de praktijk blijkt dat kerkleden een diaconale gemeente zien als een gemeenschap waar wordt omgezien naar elkaar, met name intern. De rol van de diakenen als de leidinggevendenden van de diaconale gemeente is niet duidelijk.

Conclusie 3

Interne taken van diakenen hebben te maken met signaleren, uitvoeren, toerusten en samenwerken, gericht op de kerkelijke gemeente. Het diaconale huisbezoek neemt daarbij een belangrijke plaats in, maar richt zich nogal eens op die situaties waar hulp geboden moet worden. Diakenen zijn het meest actief met het signaleren en uitvoeren en minder met toerusten en samenwerken.

Conclusie 4

Diakenen en kerkleden hebben verschillende ideeën over de interne taken van diakenen. Zo vragen diakenen zich af of zij zelf een helpende hand moeten bieden aan kerkleden in nood. Kerkleden vinden het juist vanzelfsprekend dat diakenen dit doen. In de praktijk blijkt dat diakenen wel vaak zelf de hulp verlenen in de kerkelijke gemeente.

Conclusie 5

Diakenen en kerkleden ervaren de toerusting van kerkleden gericht op het diaconaat in de kerkelijke gemeente verschillend. Hoewel diakenen aangeven dat zij deze taak uitvoeren, voelen kerkleden zich niet altijd door diakenen aangesproken om binnen de kerk diaconaal actief zijn.

Conclusie 6

Van diakenen wordt verwacht dat zij bezoekwerk verrichten om kerkleden te leren kennen, nood op te sporen en te (laten) lenigen en kerkleden aan te spreken op hun diaconale opdracht. In de praktijk blijkt dat een deel van de kerkleden geen diaconaal huisbezoek ontvangt. Dit hangt samen met het feit dat diakenen vooral kerkleden met problemen bezoeken.

Conclusie 7

Kerkleden die contact zoeken met een diaken, omdat zij of hun gezin hulp nodig hebben, worden doorgaans naar tevredenheid geholpen. Diakenen vervullen daarbij niet alleen een organiserende, maar vaak ook een uitvoerende rol.

Conclusie 8

Externe taken van diakenen hebben te maken met signaleren, uitvoeren, toerusten en samenwerken, binnen het kader van concrete diaconale activiteiten en projecten in de samenleving. Diakenen laten dit niet over aan kerkleden, maar nemen ook zelf het initiatief voor externe activiteiten en projecten.

Conclusie 9

Diakenen en kerkleden hebben min of meer dezelfde ideeën over de externe taken van diakenen. Beide groepen vragen zich af of diakenen zelf een helpende hand moeten bieden aan mensen in de samenleving. Zowel diakenen als kerkleden zien de toerusting van kerkleden om extern diaconaat actief te zijn als een taak van diakenen.

Conclusie 10

De toerusting van kerkleden gericht op de samenleving wordt door diakenen en kerkleden verschillend ervaren. Hoewel diakenen aangeven dat zij deze taak uitvoeren, voelen kerkleden zich niet altijd door diakenen aangesproken om buiten de kerk diaconaal actief te zijn.

Conclusie 11

Wanneer we onderscheiden tussen persoonscompetenties en deskundigheidscompetenties, hebben zowel diakenen als gemeenteleden vooral veel oog voor persoonscompetenties. Naast kennis van de Bijbel en betrouwbaarheid, scoren communicatieve competenties, als het kunnen luisteren en zich kunnen inleven, hoog bij gemeenteleden.

Conclusie 12

Diakenen vinden competenties die direct verband houden met menselijk contact het meest belangrijk voor hun werk. Opvallend is dat diakenen deze interrelationele kwaliteiten belangrijker vinden dan de meer bestuurlijke kwaliteiten. Diakenen zijn van mening dat zij lager scoren op bepaalde interrelationele competenties en kenniscompetenties dan volgens hen gewenst zou zijn.

Conclusie 13

Diaconieën geven vorm aan een proces van bezinning die erop gericht is bestaande diaconale taken uit te breiden, aan te passen of verder te ontwikkelen in het kader van vraagstukken die door de komst van de Wmo op tafel komen van de kerken.

Conclusie 14

In het kader van de Wmo hebben diakenen en diaconieën specifieke competenties nodig voor specifieke taken. Deze specifieke competenties zijn voor een deel nieuw en kunnen niet vanuit de bestaande worden ontwikkeld.

Conclusie 15

Een groot deel van de diakenen zegt bekend te zijn met de inhoud van de Wet Maatschappelijke ondersteuning. Het beeld is doorgaans globaal; niet duidelijk is op welke manier plaatselijk diaconaal werk kan worden afgestemd in het kader van de Wmo.

Op basis van de resultaten en conclusies van het onderzoek zijn aanbevelingen geformuleerd:

Aanbeveling 1

Een herwaardering en bezinning op het diakenambt is over de volle breedte van het kerkelijk leven nodig. De bezinning moet gaan over de positionering van het ambt en de daarmee verbonden taken en competenties. De resultaten van dit onderzoek kunnen de 'input' vormen voor de bezinning op deze taken en competenties.

Aanbeveling 2

Diaconieën kunnen zelf een bijdrage leveren aan de herwaardering van het diakenambt. Hun invloed op de talstelling is van belang. Kerkenraden kunnen het belang van de diaconie aangeven door eerst het tal van diakenen vast te stellen en daarna het tal van de ouderlingen of deze werkwijze per jaar af te wisselen.

Aanbeveling 3

Het is van belang het concept van de diaconale gemeente opnieuw te bezien in het licht van de resultaten van dit onderzoek. De gemeente heeft meer voorlichting en toerusting en de diakenen meer ondersteuning voor wat dit concept concreet beoogt.

Aanbeveling 4

De toerusting van kerkleden dient te beginnen in de eredienst. Daar het idee van diaconale gemeente geestelijk contouren dienen te krijgen. Vervolgens dient er een praktische vertaalslag te worden gemaakt door de gemeente als geheel op basis van een gemeenschappelijk kader van doelstellingen. Diakenen spelen hierbij een initiërende rol.

Aanbeveling 5

Collectieve toerusting en toerusting op individuele basis, bijvoorbeeld tijdens het diaconale huisbezoek of een bijeenkomst van een miniwijk, is van belang om de diaconale opdracht gemeenschappelijk te maken. Deze toerusting dient plaats te vinden op basis van een gemeenschappelijk kader van doelstellingen (aanbeveling 4).

Aanbeveling 6

Diakenen zouden meer moeten toekomen aan de toerusting van diaconale gemeente. Uiteraard spelen de predikant en ouderlingen hierbij ook een rol. Toerusting kan er aan bijdragen dat kerkleden in gaan zien welke rol van hen verwacht wordt en dat de interne taken van diakenen niet uitsluitend van uitvoerende aard is.

Aanbeveling 7

Een bezinning op wat het diaconaat vereist aan nieuwe vormen van verbinden, stimuleren en aansturen is van belang. Daarbij speelt een goede communicatiestructuur tussen diaconie en gemeente een grote rol.

Aanbeveling 8

Gegeven het feit dat in het denken over het diaconaal gemeente-zijn het externe diaconaat nauwelijks plaats had, is het van belang een brede bezinning vorm te geven over de wenselijkheden, mogelijkheden en vormen van extern diaconaat in de lokale omgeving. Dat zal diakenen houvast geven wanneer zij extern diaconaat willen vormgeven.

Aanbeveling 9

Een discussie over het verwachte en gewenste competentieprofiel van diakenen is van belang. De opvattingen hierover staan onder invloed van de huidige praktijk, maar behoeven nieuwe reflectie. Overigens moet in het spreken hierover de verbinding naar 'gaven' (van de Geest) hierbij intact blijven.

Aanbeveling 10

Gelet op het feit dat extern diaconaat specifieke competenties vraagt (bijvoorbeeld op het vlak van het signaleren en toerusten) en dit een verbreding betekent van het competentie-profiel van de diaconie, is het aan te bevelen zowel te spreken over de gewenste competenties als over een verdere functieverdeling (differentiatie) binnen de diaconie.

Aanbeveling 11

Kerken doen er goed aan de ontwikkeling van lokaal beleid in het kader van de Wmo te volgen. De ontwikkeling van platforms en beleidskaders kunnen helpen om de diaconale presentie van kerken in een lokale setting te versterken.

Hoofdstuk 1 Achtergrond van het onderzoek

§1.1 Inleiding

Diaconaat vindt altijd plaats binnen een specifieke maatschappelijke context. Deze stempelt in hoge mate de diaconale inzet. Zo heeft de naoorlogse verzorgingsstaat met zijn uitgebreid stelsel van sociale zekerheid en voorzieningen op het terrein van zorg en welzijn het diaconaat sterk beïnvloed (Noordegraaf, 2004a). Voor de Tweede Wereldoorlog fungeerden kerken vaak als centra van sociale zorg in lokale gemeenschappen. Met de intrede van de verzorgingsstaat verloren kerken deze zorgfunctie. Tussen overheid en burgers groeide een rolverdeling die gekenmerkt werd door professionalisering en institutionalisering. Er kwamen professionals voor iedere denkbare vorm van zorg- en hulpverlening. Als gevolg daarvan werden de diaconale activiteiten van kerken sterk ingeperkt (Datema, 2005).

De laatste jaren is er een beweging gaande waarin burgers, instellingen en kerken bewust worden gemaakt van hun eigen verantwoordelijkheden voor de samenleving. Dit hangt samen met de verandering van de verzorgingsstaat in een 'participatiemaatschappij' (Balkenende, 2005). Zo worden burgers zelf verantwoordelijk gesteld voor de ondersteuning die zij nodig hebben, in overleg met en met steun van hun eigen sociale netwerk. Dit wordt ook wel 'vermaatschappelijking van de zorg' genoemd (Penninx en Meijer, 2004; Koops & Kwekkeboom, 2005). Een duidelijke manifestatie daarvan is de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo).²

Kerken krijgen in deze tijd niet alleen maar te maken met de verdergaande 'vermaatschappelijking van de zorg'. Een andere belangrijke ontwikkeling is die van een steeds pluriformer wordende samenleving als gevolg van individualisering en de komst van migranten (Noordegraaf, 2004a). Deze ontwikkelingen roepen de vraag op hoe het diaconaat op maatschappelijke veranderingen kan reageren. Daarnaast maken zij een bezinning op het taak- en competentieprofiel van diakenen noodzakelijk.

§1.2 Probleemomschrijving

Er is een nauwe samenhang tussen de inrichting van de samenleving en het diaconaat. Bij veranderingen in de samenleving verandert de vorm van het diaconaat en daarmee de taken van de diakenen (Van Well, 1998). Binnen het GDD wordt nagedacht over de rol en positie van diakenen in de eigen kerkelijke gemeente en daarbuiten. Er ontbreekt echter feitelijke informatie over het functioneren van vrijgemaakt-gereformeerde diakenen in kerk en samenleving. Evenmin is bekend welke ideeën en opvattingen diakenen en kerkleden hebben met betrekking tot de taken en competenties van diakenen in de GKv. In opdracht van het GGD is daarom onderzoek gedaan naar de interne taken (gericht op het diaconaat in de kerkelijke gemeente), de externe taken (gericht op het diaconaat in de samenleving) en de competenties van vrijgemaakt-gereformeerde diakenen. Door middel van literatuurstudie en empirisch onderzoek onder diakenen en kerkleden zijn deze taken en competenties beschreven en geëvalueerd.

§1.3 Doelstelling

Het achterliggende doel van het onderzoek is het leveren van feitelijke informatie over het functioneren van vrijgemaakt-gereformeerde diakenen in kerk en samenleving ten behoeve van de bezinning op het taak- en competentieprofiel van diakenen in de GKv. Het onderzoek is relevant voor diakenen en diaconieën omdat zij in elke nieuwe periode van de geschiedenis naar nieuwe vormen voor hun arbeid moeten uitzien (Trimp, 1976). Rekening houdend met gewijzigde maatschappelijke omstandigheden dienen diakenen kerkleden voor te gaan en voor te lichten inzake het liefdewerk in en vanuit kerkelijke gemeenten.

²In de volgende onderdelen van dit rapport zal de naam *Wet maatschappelijke ondersteuning* zoveel mogelijk worden afgekort tot Wmo.

§1.4 Vraagstelling

De centrale vraagstelling van het onderzoek valt uiteen in twee deelvragen:

- Welke taken in kerk en samenleving dienen diakenen uit te voeren, in het licht van maatschappelijke ontwikkelingen die het liefdewerk in en vanuit kerkelijke gemeenten beïnvloeden?
- Over welke competenties dienen diakenen te beschikken om deze taken in kerk en samenleving te kunnen uitvoeren?

Voor de literatuurstudie zijn de volgende onderzoeksvragen opgesteld:

Diaconale gemeente

1. Wat is de functie van diakenen binnen het concept van de diaconale gemeente?

Interne taken

2. Welke interne taken van diakenen kunnen uit de literatuur worden afgeleid? Gelden deze taken voor alle diakenen of voor een diaconie als geheel?

Externe taken

3. Welke externe taken van diakenen kunnen uit de literatuur worden afgeleid? Gelden deze taken voor alle diakenen of voor een diaconie als geheel?

Competenties

4. Welke competenties van diakenen dragen bij aan de adequate uitoefening van het diakenambt? Dienen deze competenties bij alle diakenen of binnen een diaconie als geheel aanwezig te zijn?

Wet maatschappelijke ondersteuning

5. In hoeverre zijn er nieuwe taken en competenties voor diakenen ontstaan als gevolg van de Wmo?

Voor het empirisch onderzoek zijn de volgende onderzoeksvragen geformuleerd:

Diaconale gemeente

6. In hoeverre zijn kerkleden bekend met het concept van de diaconale gemeente en de functie die diakenen daarbinnen behoren te vervullen?

Interne taken

7. Welke interne taken dienen diakenen uit te voeren volgens diakenen en kerkleden? Welke interne taken worden daadwerkelijk door diakenen uitgevoerd volgens diakenen en kerkleden?

Externe taken

8. Welke externe taken dienen diakenen uit te voeren volgens diakenen en kerkleden? Welke externe taken worden daadwerkelijk door diakenen uitgevoerd volgens diakenen en kerkleden?

Competenties

9. Over welke competenties dienen diakenen te beschikken volgens diakenen en kerkleden? Over welke competenties beschikken diakenen daadwerkelijk volgens diakenen en kerkleden?

Wet maatschappelijke ondersteuning

10. In hoeverre zijn diakenen bekend met de Wmo? In hoeverre worden er in de eigen kerkelijke gemeente diaconale activiteiten ondernomen naar aanleiding van de Wmo?

§1.5 Begripsafbakening

In de volgende subparagrafen worden de belangrijkste begrippen uit de inleiding, probleemomschrijving, doelstelling en vraagstelling toegelicht. Tevens wordt de afbakening van het onderwerp van het onderzoek verantwoord.

§1.5.1 Diaconaat

In dit rapport sluiten we aan bij de definitie van diaconaat³, zoals deze is geformuleerd in het *Handboek diaconiewetenschap*: 'het handelen vanuit en door kerken en andere door het evangelie geïnspireerde groepen en bewegingen dat gericht is op het voorkómen, opheffen, verminderen dan wel mee uithouden van lijden en maatschappelijke nood van individuen en van groepen mensen en op het scheppen van rechtvaardige verhoudingen in kerk en samenleving' (Van Well & Stoppels, 2004).

§1.5.2 Diaconale werkvelden

Volgens Stoppels (2004a) kan onderscheid worden gemaakt tussen intern en extern diaconaat. Het eerste is gericht op de kerkelijke gemeente, het tweede op de bredere samenleving. Daarnaast kan het onderscheid tussen binnenlands diaconaat en werelddiaconaat worden gehanteerd waardoor er vier werkvelden ontstaan: intern-binnenlands, intern-wereld, extern-binnenlands en extern-wereld. Van Well (2001) beschrijft in het boekje *Diaken in de praktijk* eveneens vier werkvelden van het diaconaat maar hanteert daarbij een andere indeling: de eredienst, de gemeente (intern), de samenleving (extern) en het werelddiaconaat (extern). In dit rapport verstaan we onder intern diaconaat: 'het diaconaat gericht op de kerkelijke gemeente', met extern diaconaat bedoelen we: 'het diaconaat gericht op de samenleving'. Daaruit volgt dat we interne taken definiëren als 'de taken van diakenen gericht op het diaconaat in de kerkelijke gemeente' en externe taken als 'de taken van diakenen gericht op het diaconaat in de samenleving'. Gezien de opdracht van het GDD om onderzoek te doen naar het functioneren van diakenen in kerk en samenleving, zijn de werkvelden van de eredienst en het externe werelddiaconaat in het huidige onderzoek buiten beschouwing gelaten, evenals de kerkelijke werkvelden die sterk met het diaconaat samenhangen zoals pastoraat en missionair werk.

§1.5.3 Diaconale werkers

In het diaconaat zijn verschillende werkers actief. In veel kerken komt het ambt van diaken voor, maar niet in alle. Het grootste deel van het diaconale werk wordt uitgevoerd door kerkleden die geen diaconaal ambt vervullen. In niet-kerkelijke termen worden diakenen en kerkleden die diaconaal werk verrichten 'vrijwilligers' genoemd. Daarnaast zijn er ook beroepskrachten werkzaam in het diaconale veld met ondersteunende, toerustende of uitvoerende functies (Noordegraaf, 2004a). In het huidige onderzoek zijn de taken en competenties van kerkleden en beroepskrachten niet aan de orde gekomen. Wel is er aandacht besteed aan het concept van de diaconale gemeente, in relatie tot de functie die diakenen daarbinnen vervullen.

§1.5.4 Diaconale gemeente

Binnen alle kerkelijke tradities wordt diaconaat als een fundamenteel kenmerk van de gehele kerk gezien.⁴ De gedachte dat de kerkelijke gemeente het subject is van het diaconaat wint steeds meer terrein. Het wordt mede als een taak van diakenen gezien om de gemeente daarin te stimuleren en te ondersteunen (Noordegraaf, 2004a). In dit verband wordt ook wel gesproken over de diaconale gemeente. Daaronder verstaan we in dit rapport: 'een gemeente die vanuit de liefde van Christus zelf actief is in onderling dienstbetoon en barmhartigheidswerk naar binnen en naar buiten, daarbij voorgelicht, gestimuleerd, gecoördineerd en voorgedaan door de diakenen'.⁵

³Kerken verschillen in de wijze waarop zij over diaconaat spreken. Tot 2004 bestond er geen breed geaccepteerd oecumenisch begrip. In het *Handboek diaconiewetenschap* (Crijns et al., 2004) is daarom een poging gedaan om tot een gezamenlijke definitie van diaconaat te komen.

⁴Dit betekent niet dat er alleen in en vanuit kerken diaconaal wordt gehandeld. Er zijn groepen en bewegingen - zonder expliciete binding aan een kerk - die zich door het evangelie laten inspireren en komen tot diaconaal handelen. Daarnaast geschiedt diaconaat soms ook door personen op meer individuele basis (Noordegraaf, 2004a; Stoppels, 2004b).

⁵Deze definitie is afkomstig uit de *Werkmap diaconale gemeente* van het Diaconaal Steunpunt.

§1.5.5 Diakenambt

Kerken die het diakenambt kennen, geven er een verschillende invulling en kerkelijke status aan. Daardoor kunnen diakenen uiteenlopende taken hebben: meer liturgisch gericht of juist meer sociaal gericht. Het diakenambt wordt niet altijd gezien als een volwaardig ambt in het geheel van de kerkelijke ambten. In sommige kerken staat het diakenambt onderaan in de hiërarchie. Soms wordt het als een tweederangs ambt gezien, dan wel als een voorfase naar een hoger ambt (Noordegraaf, 2004a; Miedema, 2004).⁶ In paragraaf §3.2 van dit rapport wordt ingegaan op de plaats van diakenen in de gereformeerde traditie en in de GKv. Om praktische redenen (beperkte hoeveelheid tijd) hebben we de plaats van het diakenambt in de andere christelijke tradities in het onderzoek niet bestudeerd, evenals de relatie tussen het diakenambt en de ambten van predikant en ouderling.

§1.5.6 Competenties

Er is in de afgelopen jaren in binnen- en buitenland een vloedgolf aan publicaties over competenties verschenen. Daarbij worden verschillende definities gehanteerd. In de ene omschrijving wordt een competentie omschreven als kennis en vaardigheden, in een andere wordt een competentie breder opgevat, namelijk als een geheel van persoonlijke kwaliteiten (Stoelinga, 2004). In kerken is het nog niet zo gebruikelijk om te spreken over de competenties van ambtsdragers. Bruinsma- de Beer (2006) heeft onderzoek gedaan naar de competentie van gereformeerde predikanten. In haar proefschrift *Pastor in perspectief* definieert zij een competentie als 'een geheel van toegeschreven en verworven kwaliteiten waarmee iemand op adequate wijze een taak kan uitoefenen'. Daarbij gaat het om basiskwaliteiten waarin deskundigheid, persoon en ambt van de pastor samenkomen. In dit rapport definiëren we competenties als 'kwaliteiten die bijdragen aan de adequate uitoefening van een kerkelijk ambt'. We gaan er vanuit dat deze kwaliteiten kunnen worden geoefend in de praktijk. Het zijn dus geen absolute voorwaarden waaraan iemand zou moeten voldoen om ambtsdrager te worden.

§1.5.7 Wet maatschappelijke ondersteuning

Het uitgangspunt van de Wmo⁷ is dat iedere burger actief kan meedoen in de samenleving, met welke beperking dan ook. In de eerste plaats is dat de eigen verantwoordelijkheid van mensen en in de tweede plaats is dat het resultaat van de solidariteit tussen mensen. Wie onvoldoende tot meedoen in staat is kan een beroep doen op de Wmo, bijvoorbeeld voor vervoersvoorzieningen, aanpassingen in de woning, huishoudelijke hulp, dagbesteding of ondersteuning bij mantelzorg (Franken, 2007a). Doelgroepen die met de Wmo te maken krijgen zijn: mensen met een chronische ziekte of lichamelijke beperking, ouderen, mensen met een verstandelijke beperking, mensen met psychische stoornissen, mensen betrokken bij huiselijk geweld, mensen met lichte opvoed- of opgroei problemen, mantelzorgers en vrijwilligers (Schwarz, 2007).

§1.6 Leeswijzer

Dit rapport is als volgt opgebouwd. De opzet van het onderzoek wordt in hoofdstuk 2 toegelicht. In hoofdstuk 3 worden de resultaten van de literatuurstudie beschreven. Hoofdstuk 4 bevat de resultaten van het empirisch onderzoek onder diakenen en kerkleden. In hoofdstuk 5 volgen conclusies, aanbevelingen en een discussie. Het rapport wordt afgesloten met een literatuurlijst en een bijlage met vragenlijsten, tabellen en uitwerkingen van groepsinterviews en expertmeetings.

⁶Dit houdt mogelijk verband met het duale beeld van de mens waarbij het materiële van een lagere orde is dan het geestelijke. Wanneer het diaconaat vooral is gericht op materiële en sociale aspecten - en pastoraat en liturgie op geestelijke aspecten - dan krijgt het een lagere plaats in de hiërarchie (Miedema, 2004). Dit wijst er volgens Noordegraaf (2004a) op dat een fundamentele bezinning op het diaconale gehalte van het gehele kerk-zijn van groot belang blijft.

⁷In de Wmo zijn de Wet Voorzieningen Gehandicapten (WVG), de welzijnswet en het deel huishoudelijke verzorging uit de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (AWBZ) samengevoegd. Vanaf 1 januari 2007 is de burgerlijke gemeente verantwoordelijk geworden voor alles wat in de Wmo is geregeld (Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, 2006).

Hoofdstuk 2 Methoden van het onderzoek

§2.1 Inleiding

Het totale onderzoek bestaat uit een literatuurstudie en een empirisch onderzoek onder diakenen en kerkleden. Het empirisch onderzoek omvat allereerst een kwantitatieve component, namelijk: een enquête onder diakenen en kerkleden. De kwalitatieve component betreft enerzijds groepsinterviews met diakenen en kerkleden en anderzijds expertmeetings met diakenen en andere deskundigen.

§2.2 Literatuuronderzoek

Voor de begripsafbakening (§1.5) en de beantwoording van de onderzoeksvragen 1 t/m 5 uit de vraagstelling (§1.4) is een literatuurstudie verricht. Daarvoor is zowel gebruik gemaakt van het *Handboek diaconiewetenschap* (Crijns et al., 2004) als van andere bronnen uit het werkveld van het diaconaat. Hoofdstuk 3 van dit rapport is vooral een neerslag van publicaties die in de GKv zijn verschenen over de plaats van het diakenambt, het profiel en de taken van diakenen.

§2.3 Empirisch onderzoek

§2.3.1 Kwantitatief onderzoek

Om de onderzoeksvragen 5 t/m 10 uit de vraagstelling (§1.4) te kunnen beantwoorden is een enquête⁸ gehouden onder diakenen en kerkleden. Daarvoor is een schriftelijke vragenlijst voor diakenen én een schriftelijke vragenlijst voor kerkleden opgesteld. Na een eerste beoordeling door de leden van de klankbordgroep zijn de conceptvragenlijsten aangepast. Vervolgens zijn de vragenlijsten getest door enkele diakenen en kerkleden, waarna een tweede aanpassingsronde volgde. De eindversies van de vragenlijsten zijn opgenomen in bijlage B1 en bijlage B2. De onderwerpen die in de vragenlijsten aan de orde zijn gekomen staan in tabel 2.1.

Tabel 2.1 Vragenlijsten: opzet

	Vragenlijst diakenen (bijlage B1)	Vragenlijst kerkleden (bijlage B2)
Achtergrondkenmerken	Vraag 23 t/m 31	Vraag 16 t/m 20
Diaconale gemeente	-	Vraag 12
Interne taken van diakenen	Vraag 1 t/m 13	Vraag 1 t/m 11
Externe taken van diakenen	Vraag 14 t/m 16	Vraag 11
Competenties van diakenen	Vraag 19 t/m 22	Vraag 13, 15
Wet maatschappelijke ondersteuning	Vraag 17 en 18	-
Deelnemen aan groepsinterview	Vraag 32	Vraag 24
Opmerkingen/suggesties	Vraag 33	Vraag 25
De Verre Naasten (DVN)	-	Vraag 15, 21 t/m 23

Aan alle 278 diaconieën van de GKv is een vragenlijst gestuurd, met het verzoek om deze op papier of op Internet te laten invullen door één diaken binnen de diaconie, namelijk de diaken die het eerst jarig zou zijn.⁹ De vragenlijst is zowel naar een postadres als naar een e-mailadres gestuurd, om er zeker van te zijn dat deze de diaconieën zou bereiken. De adressen zijn eenmalig ter beschikking gesteld door het Diaconaal Steunpunt. Alle uit te zetten vragenlijsten werden voorzien van een nummer, zodat het achteraf mogelijk zou zijn om dubbel ingevulde vragenlijsten te traceren. Op de eerste pagina van de vragenlijst stond een brief afgedrukt, met uitleg over het

⁸Met behulp van een enquête kunnen opvattingen en motieven van grote groepen mensen (populaties) worden onderzocht. Daartoe wordt doorgaans aan een steekproef uit een grotere populatie een schriftelijke vragenlijst voorgelegd. De belangrijkste voordelen van een schriftelijke vragenlijst zijn - vergeleken met een mondeling interview - de relatief lage kosten en de afwezigheid van de interviewer. Dit laatste levert minder sociaalwenselijk antwoorden op bij het invullen van de vragenlijst door de respondenten.

⁹Vanwege de beperkte omvang van het onderzoek is één vragenlijst per diaconie uitgezet. Bij deze werkwijze kunnen kanttekeningen worden geplaatst, zie verder §5.3.

onderzoek en de vragenlijst. In de brief stond vermeld dat de vragen bij voorkeur op Internet konden worden ingevuld met behulp van het nummer en een inlogcode. Om de respons te verhogen werd een herinnering via e-mail aan de diaconieën verzonden.

De vragenlijst voor diakenen is 179 keer teruggestuurd, waarvan 99 keer (55,3%) via Internet. Met behulp van de nummering zijn 10 diaconieën getraceerd die de vragenlijst twee keer retourneerden, bijvoorbeeld zowel via de post als via Internet. In de meeste gevallen was één van beide vragenlijsten niet goed ingevuld. Onvolledige vragenlijsten zijn verwijderd. Daarnaast zijn 9 vragenlijsten buiten beschouwing gelaten omdat zij niet genummerd - en daarmee niet traceerbaar - waren. Met 160 bruikbare vragenlijsten bedraagt de bruikbare respons 57,6% (tabel 2.2). Een aantal diakenen heeft niet alle vragen ingevuld, waardoor er missende waarden zijn (partiële non-respons). Dit is bijvoorbeeld het geval bij de vraag over het aantal leden van de kerkelijke gemeente, die door 157 (in plaats van 160) diakenen is ingevuld.¹⁰

Tabel 2.2 Vragenlijst voor diakenen: respons

	Papier (n)	Internet (n)	Totaal (n)	Respons (%)
Verstuurd	278	-	278	-
Ontvangen	80	99	179	64,4
Verwijderd (dubbel): 10	78	91	169	60,8
Verwijderd (niet bruikbaar): 9	72	88	160	57,6

In dit onderzoek is de bruikbare respons op de vragenlijst voor diakenen wat lager dan de respons in een eerder enquêteonderzoek onder diakenen in de GKv (Van den Berg, 2004). Toen bedroeg de respons op de vragenlijst 66,4% (tabel. 2.3).

Tabel 2.3 Vragenlijst diakenen GKv in 2004 en 2007: respons

	Onderzoek 2004	Onderzoek 2007
Verstuurd (n)	262	278
Ontvangen/bruikbaar (n)	174	160
Respons (%)	66,4	57,6
■ Onderzoek 2004: Van den Berg (2004).		

Omdat er geen landelijk ledenbestand van de GKv bestaat, is de vragenlijst voor kerkleden via de post verstuurd naar een steekproef uit het adressenbestand van de organisatie *De Verre Naasten*. De trekking van de steekproef is uitgevoerd door een medewerker van *De Verre Naasten*, de werkwijze is beschreven in bijlage B.3 van dit rapport.¹¹ Op de eerste pagina van de vragenlijst stond een brief afgedrukt, met uitleg over het onderzoek en over de vragenlijst zelf. In deze brief werd vermeld dat de vragen door een belijdend lid van de GKv¹² konden worden ingevuld, bij voorkeur op Internet met behulp van een nummer en een inlogcode. Nummer en code waren voor alle respondenten gelijk. Om de respons te verhogen werd een herinnering per post verstuurd.

De vragenlijst voor kerkleden is 434 keer teruggestuurd, waarvan 134 keer (30,4%) via Internet. Dubbel ingevulde vragenlijsten konden achteraf niet met behulp van nummers worden getraceerd. Wel is het uiteindelijke databestand gecontroleerd. Na controle is één vragenlijst vanwege 'dubbel invullen' verwijderd. Onvolledig ingevulde vragenlijsten (11) zijn eveneens buiten beschouwing gelaten. Met 422 bruikbare vragenlijsten bedraagt de bruikbare respons 32,5% (tabel 2.4). Evenals bij de diakenen is er bij de kerkleden ook sprake van missende waarden (partiële non-respons). Dit is bijvoorbeeld het geval bij de vragen over achtergrondkenmerken die door minder dan 422 kerkleden zijn ingevuld.

¹⁰De invloed van (non)respons op de betrouwbaarheid van het onderzoek komt aan de orde in §5.3.

¹¹De keuze voor een steekproef uit het bestand met donateurs van *De Verre Naasten* en de wijze van steekproeftrekking wordt bediscussieerd in §5.3.

¹²Vanwege de beperkte omvang van het onderzoek is één vragenlijst per adres uitgezet. Bij deze werkwijze kunnen kanttekeningen worden geplaatst, zie verder §5.3.

Tabel 2.4 Vragenlijst voor kerkleden: respons

	Papier (n)	Internet (n)	Totaal (n)	Respons (%)
Verstuurd	1300	-	1300	-
Ontvangen	302	132	434	33,4
Verwijderd (dubbel): 1	302	131	433	33,3
Verwijderd (niet bruikbaar): 11	301	121	422	32,5

§2.3.2 Kwalitatief onderzoek

Ter verdieping van de resultaten van het kwantitatieve onderzoek zijn groepsinterviews¹³ gehouden, met zowel diakenen als kerkleden uit de GKv. Daarnaast is in overleg met het GDD besloten om de voorlopige conclusies van het totale onderzoek te bespreken in expertmeetings met diakenen en andere deskundigen om de interne validiteit¹⁴ van het onderzoek te verhogen.

Groepsinterviews

26 diakenen - woonachtig in geheel Nederland - gaven in de vragenlijst aan te willen deelnemen aan een groepsinterview. Het interview met diakenen is in Amersfoort gehouden vanwege de centrale ligging van deze plaats. Er zijn 12 diakenen uit de regio benaderd, waarvan uiteindelijk 3 diakenen hebben meegedaan. Uit de vragenlijst voor kerkleden bleek dat 43 kerkleden - eveneens woonachtig in geheel Nederland - wilden deelnemen aan een groepsinterview. Het interview met kerkleden is in Zwolle georganiseerd omdat dan relatief de meeste kerkleden uit de regio (13) konden worden uitgenodigd. Uiteindelijk waren 4 kerkleden aanwezig bij het groepsinterview. Tijdens de groepsinterviews zijn de voorlopige enquêteresultaten besproken met diakenen en kerkleden. De uitwerkingen van de interviews staan in bijlage B5 en B6 van dit rapport.

Expertmeetings

Door de consultant van het Diaconaal Steunpunt zijn twee expertmeetings voor diakenen georganiseerd. De eerste bijeenkomst in Groningen is bezocht door zes diakenen, de tweede bijeenkomst in Zwolle door twintig diakenen. Tijdens de expertmeetings is nagegaan of en in hoeverre de voorlopige conclusies uit het onderzoek herkenbaar waren in de diaconale praktijk. Daarnaast heeft het Centrum voor Samenlevingsvraagstukken een expertmeeting voor andere deskundigen op het gebied van diaconaat (waaronder theologen) georganiseerd. Bij deze bijeenkomst waren acht deskundigen aanwezig, zowel uit de GKv als uit de Protestantse Kerk in Nederland (PKN). Tijdens de drie expertmeetings is nagegaan of en in hoeverre de voorlopige conclusies uit het onderzoek herkenbaar waren in de diaconale praktijk. De expertmeetings zijn uitgewerkt en de uitkomsten daarvan hebben als basis gediend voor de laatste fase van aanpassing en verwerking van dit rapport (bijlage B7 en B8).

¹³ Groepsinterviews zijn geschikt voor het verder uitdiepen van opvattingen, motieven en ervaringen. Kleine groepen krijgen dan vragen voorgelegd over een bepaald onderwerp. Daarbij gaat het niet zozeer om representativiteit, maar om interpretatie. Groepsinterviews kunnen al dan niet gestructureerd (volgens een vraagroute) plaatsvinden.

¹⁴ De interne validiteit van een onderzoek heeft betrekking op de conclusies die uit de resultaten worden getrokken. Juiste conclusies kunnen standhouden en de kritiek van collega-onderzoekers overleven (Verhoeven, 2007). Zie verder §5.3.

Hoofdstuk 3 Resultaten van het literatuuronderzoek

§3.1 Inleiding

Dit hoofdstuk bevat de resultaten van de literatuurstudie. Het hoofdstuk begint met de plaats van diakenen in de gereformeerde traditie en in de Gkv. Vervolgens worden de onderwerpen uit de vraagstelling (§1.4) nader uitgewerkt. Daarbij gaan we voornamelijk in op de situatie in de Gkv. Waar mogelijk wordt deze situatie in een breder veld van kerkelijke ontwikkelingen geplaatst.

§3.2 Plaats van diakenen

§3.2.1. Gereformeerde traditie

In kerken uit de gereformeerde traditie¹⁵ heeft de visie van de reformator Calvijn (1509-1564) het diakenambt en het diaconaat gekleurd. Het is voornamelijk aan zijn invloed te danken dat diakenen in deze kerken een volwaardig ambt bekleden en de kerkelijke gemeente voorgaan in dienstbetoon (Noordegraaf, 2004b). Opvallend is daarbij dat de diaken als ambtsdrager met een sociale taak alleen in kerken uit de calvinistische/gereformeerde traditie voorkomt (Noordegraaf, 2004a).

Calvijn was van mening dat een diaken dienaar van de gemeente moest zijn en niet van de bisschop (Van Well, 2001).¹⁶ Voor de fundering van het ambt van diaken beriep Calvijn zich op Handelingen 6: 1-6 en vooral op Romeinen 12: 8. Op grond daarvan onderscheidde hij twee soorten diakenen: degenen die de aalmoezen beheerden en degenen die zich gewijd hadden aan de zorg voor armen en zieken (Noordegraaf, 2004b). In de visie van Calvijn kregen diaconessen een positie als hulp van de diakenen die waren belast met de armen- en ziekenzorg (Franken, 2004).

Kenmerkend voor kerken uit de calvinistische/gereformeerde traditie zijn ondermeer de gelijkheid van de plaatselijke kerken, de opbouw van onderaf en de gelijkheid van de ambten van predikant, ouderling en diaken (Franken, 2004). In deze kerken heeft eeuwenlang de Dordtse Kerkorde (1619) als basis gediend voor de kerkelijke regelingen en doet dat nog bij sommige kleinere gereformeerde kerken (Van Well, 2004). De Dordtse Kerkorde bepaalt dat een kerkenraad dient te bestaan uit predikant(en) en ouderlingen. Volgens Franken (2004) hebben diakenen om die reden eeuwenlang geen deel uitgemaakt van de kerkenraad en heeft mede daarom het diaconale werk zich min of meer zelfstandig en los van de kerkelijke gemeente ontwikkeld. Pas in het midden van de twintigste eeuw is hierin in een aantal kerken verandering opgetreden, onder meer met een beroep op artikel 30 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis waarin bepaald is dat 'de regering der kerk wordt uitgeoefend door de drie ambten' (Franken, 2004). In deze kerken worden diakenen ook afgevaardigd naar de zogenaamde meerdere vergaderingen op classicaal, provinciaal en landelijk niveau (Noordegraaf, 1991).

§3.2.2 Gereformeerde Kerken vrijgemaakt

De vrijgemaakt-gereformeerde kerkorde is gebaseerd op de Dordtse Kerkorde, hoewel er de loop van de tijd heel wat wijzigingen zijn aangebracht. Uit artikel 36 van de kerkorde blijkt dat diakenen niet tot de kerkenraad behoren maar dat zij wel regelmatig met de kerkenraad vergaderen over het algemene beleid van de kerkelijke gemeente. Daarnaast hebben diakenen hun eigen bijeenkomsten, volgens artikel 40 van de kerkorde (figuur 3.1). Deze bepalingen hebben geleid tot de praktijk van de 'smalle kerkenraad', de 'brede kerkenraad' en de 'diaconie' (Van de Kamp, 1999). Diakenen bezoeken alleen de vergaderingen van de 'brede kerkenraad' en hun eigen

¹⁵Voor een plaatsbepaling van het diakenambt kan geput worden uit twee bronnen, namelijk: de Bijbel en de traditie. Omdat dit rapport niet het karakter heeft van een theologisch werk zullen wij niet alle Schriftgegevens, theologische visies en kerkelijke tradities met betrekking tot het diakenambt de revue laten passeren.

¹⁶In 325 n. Chr. bepaalde het concilie van Nicea dat diakenen geen handelende leden van de synode meer mochten zijn. Zij moesten hun plaats als dienaren van de bisschoppen en als ondergeschikten aan de oudsten innemen. Hierdoor veranderde de taak van de diaken. Bovendien werd het diakenambt op een zijspoor gezet in de hiërarchie (Franken, 2004).

bijeenkomsten. Zij worden niet afgevaardigd naar de classicale, provinciale en landelijke vergaderingen (artikel 41, 45 en 46 van de Kerkorde).

Figuur 3.1 Plaats van diakenen ten opzichte van de kerkenraad, volgens kerkorde

Kerkorde artikel 36 - Samenstelling en bijeenkomsten van de kerkenraad

'In alle kerken zal een kerkenraad zijn, die bestaat uit de predikant(en) en de ouderlingen. Hij zal regelmatig bijeenkomen onder voorzitterschap van de predikant of van de predikanten bij toerbeurt. De kerkenraad zal eveneens regelmatig met de diakenen vergaderen. Deze vergadering zal de zaken behandelen die de kerkorde daarvoor aanwijst, de materiële aangelegenheden van de kerk, het financieel beheer en alles wat naar het oordeel van de kerkenraad tot het algemeen beleid gerekend kan worden.'

Kerkorde artikel 40 - Bijeenkomsten van de diakenen

'De diakenen zullen regelmatig bijeenkomen om onder aanroeping van de Here de diaconale aangelegenheden te behandelen. Zij zullen verantwoording van hun beleid en beheer doen aan de kerkenraad.'

De discussie over de plaats van diakenen ten opzichte van de kerkenraad¹⁷ heeft de gemoederen in de Gkv geruime tijd beziggehouden. Het punt was dat de bindende kerkelijke geschriften (de Nederlandse geloofsbelijdenis en de Dordtse Kerkorde) niet met elkaar overeenstemden. Daar kwam bij dat onder diakenen een gevoel van frustratie leefde over het feit dat het diakenambt in relatie tot het ouderlingambt als minderwaardig werd beschouwd. Voor velen betekende het idee dat diakenen van een lagere orde zouden zijn niets minder dan het begin van de terugkeer van de kerkelijke hiërarchie, waarin het diakenschap de proefperiode voor het ouderlingschap vormde. (Janssens, 1992). Uiteindelijk werd de bestaande praktijk van de 'smalle kerkenraad', de 'brede kerkenraad' en de 'diaconie' gehandhaafd, waarbij het regeren specifiek als een taak van ouderlingen en predikanten werd gezien.

Volgens Van de Kamp (1999) is één van de nadelen van deze praktijk dat diakenen in een minderheidspositie verkeren, die minderwaardigheidsgevoelens kan oproepen.¹⁸ In 1999 schreef Venema in *liefdedienst aan allen* dat hij zich niet aan de indruk kon onttrekken dat diakenen in de praktijk van het kerkelijk leven in de Gkv toch een wat ondergeschikte positie kregen toebedeeld of zelfs werden genegeerd. De eigen bevoegdheid van de diakenen om binnen hun taakgebied actief en zelfstandig op te treden werd kennelijk niet altijd en overal zondermeer geaccepteerd. Speciaal als het hun leiding en verantwoordelijkheid naar buiten betrof. Mogelijk had dit te maken met het feit dat diakenen verantwoording moe(s)ten afleggen aan de kerkenraad van hun beleid en beheer (artikel 40 van de Kerkorde), aldus Venema (1999).

Het beeld van het minderwaardige ambt leefde ook in andere kerken van gereformeerde signatuur. Noordegraaf schreef in 1991 in *Oriëntatie in het diaconaat* dat veel diakenen in het verleden het gevoel hebben gehad dat hun ambtswerk in een kerkenraad nauwelijks aan bod kwam. Ook naar de opvatting van kerkleden was een ouderling belangrijker dan een diaken. De benoeming van een diaken tot ouderling werd gevoelsmatig beschouwd als een promotie (Noordegraaf, 1991).

§3.3 Taken en competenties van diakenen

§3.3.1 Diaconale gemeente

Het kerkelijk spreken over de diaconale gemeente¹⁹ dateert uit de jaren vijftig en zestig. Men ontdekte dat de gemeente een diaconale roeping heeft, omdat het diaconaat tot haar wezen behoort. Daarmee werd de gemeente niet alleen maar gezien als object, maar ook als subject van het diaconaat (Van Well, 1998). Het is een reactie op een tijd waarin de diaconale arbeid van de

¹⁷ Halverwege de jaren tachtig ontstond nog een discussie aangaande het diakenambt, over de rol van vrouwelijke diakenen/diaconessen (Janssens, 1992). Op deze discussie gaan we in dit rapport niet verder in.

¹⁸ In het artikel *Dick is diaken, geen kerkenraadslid* heeft Van de Kamp (1999) een tweetal voor- en nadelen van de praktijk van de 'smalle kerkenraad', de 'brede kerkenraad' en de 'diaconie' uiteengezet.

¹⁹ In dit rapport is de term diaconale gemeente gedefinieerd als 'een gemeente die vanuit de liefde van Christus zelf actief is in onderling dienstbetoon en barmhartigheidswerk naar binnen en naar buiten, daarbij voorgelicht, gestimuleerd, gecoördineerd en voorgedaan door de diakenen' (volgens de *Werkmap diaconale gemeente* van het Diaconaal Steunpunt). Zie ook §1.5.4.

kerk werd uitbesteed aan diakenen, aan allerlei instellingen of aan de overheid (Noordegraaf, 1991).

De aandacht voor het concept van de diaconale gemeente staat niet op zichzelf, maar moet in samenhang gezien worden met de aandacht voor de taak van het kerklid in het kerkelijk werk, zoals dat na de Tweede Wereldoorlog is opgekomen (Noordegraaf, 1991).²⁰ In zijn boek *Het vergeten ambt der kerk* constateerde Kraemer (1960) dat er theologisch weinig belangstelling was voor het ambt van de gelovigen. Sinds de verschijning van dit boek is er zowel in de Rooms-katholieke kerk als binnen de Wereldraad van Kerken meer aandacht gekomen voor het activeren van gelovigen (Hendriks, 1990). Als gevolg daarvan vond een verschuiving plaats in het takenpakket van diakenen. Werden voorheen de diakenen vooral gezien als de uitvoerders van het diaconale werk, nu werd veel meer de nadruk gelegd op de toerustende taak van diakenen (Noordegraaf, 1991).

Het concept van de diaconale gemeente had in andere kerkgenootschappen al ingang gevonden, toen halverwege de jaren zestig ook in vrijgemaakt-gereformeerde kring de noodzaak werd ingezien van een vernieuwing van het diaconaat. De eerste aanzet daartoe werd gegeven op de Centrale Diaconale Conferentie van 1966. Vanaf toen werd het functioneren van stimulerende en coördinerende diakenen ter wille van het kerkelijk dienstbetoon als wezenlijk element van een levende kerkelijke gemeenschap gezien. Daarbij mocht het begrip 'diaconaal werk' verder reiken dan alleen de activiteiten van diakenen (Janssens, 1992).

Volgens Janssens (1992) was de vaststelling van het nieuwe formulier voor de bevestiging van diakenen op de generale synode van Kampen (1975) een mijlpaal in de ideeënontwikkeling over de diaconale gemeente binnen de GKv. In dit formulier wordt de nadruk gelegd op het werk van Jezus Christus, waarbij de navolging van Christus vooral in de activiteiten van kerkleden zelf zichtbaar zou moeten worden (figuur 3.2).

Figuur 3.2 Diaconale gemeente, volgens het bevestigingsformulier

Bevestigingsformulier

'Over de dienst der barmhartigheid leert de Schrift, dat deze voortvloeit uit de liefde van Christus. Hij kwam in de wereld om te dienen en ontfermde Zich over velen die in nood waren. In navolging van haar Heer zorgde de eerste christelijke gemeente ervoor, dat niemand in haar midden gebrek had. Aan ieder werd uitgedeeld naar behoefte. De Here roept ook nu op tot het betonen van gastvrijheid, offervaardigheid en barmhartigheid, om zwakken en hulpbehoevenden volop te laten delen in de vreugde van Gods volk. In de gemeente van Christus mag niemand ongetroost leven onder de druk van ziekte, eenzaamheid en armoede.'

Volgens Van de Kamp en Lenting (1998) maakt het bevestigingsformulier duidelijk wat de taken van kerkleden en diakenen binnen de diaconale gemeente zijn. De kerkleden dienen zelf actief te zijn in het betonen van barmhartigheid en gerechtigheid. Diakenen behoren de kerkleden daarbij te helpen en te stimuleren. Het woord 'diaconaal' heeft daarom niet alleen te maken met het werk van diakenen, maar ook met de activiteiten van kerkleden.

§3.3.2 Interne taken

De taakomschrijving van vrijgemaakt-gereformeerde diakenen is vastgelegd in artikel 22 van de kerkorde en het formulier voor de bevestiging van diakenen (figuur 3.3). Daarin worden vooral interne taken²¹ van diakenen genoemd, en wel de volgende:

- Het brengen van diaconale huisbezoeken.
- Het signaleren van nood (moeiten) bij kerkleden.
- Het toerusten van kerkleden om hulp te verlenen.
- Het bemoedigen en troosten van kerkleden die hulp nodig hebben.
- Het inzamelen, beheren en uitdelen van gaven.

²⁰Volgens Noordegraaf (1991) is de aandacht voor de taak van het kerklid in het kerkelijk werk nooit geheel weg geweest. Juist de reformatoren (waaronder Calvijn) hebben op het ambt van alle gelovigen grote nadruk gelegd.

²¹In dit rapport zijn interne taken gedefinieerd als 'de taken van diakenen gericht op het diaconaat in de kerkelijke gemeente'. Zie ook §1.5.2.

Figuur 3.3 Taakomschrijving diakenen, volgens kerkorde en bevestigingsformulier

Kerkorde artikel 22 - Taak van de diakenen

'De taak van de diakenen is de dienst van de barmhartigheid te vervullen. Zij zullen door het afleggen van huisbezoeken zich op de hoogte stellen van de moeiten, waar nood is helpen en bemoedigen, en ook de gemeenteleden aansporen tot het verlenen van hulp. Verder zullen ze de liefdegaven inzamelen, goed beheren en in gemeenschappelijk overleg naar behoefte uitdelen.'

Bevestigingsformulier

'Het is daarom de taak van de diakenen te zorgen voor de goede voortgang van dit dienstbetoon in de gemeente. Zij zullen zich door huisbezoek van de moeiten op de hoogte stellen en de leden van de gemeente tot hulpbetoon opwekken. Bovendien moeten zijn de gaven inzamelen, beheren en in Christus' naam uitdelen. De diakenen behoren de gemeenteleden die Christus' liefdegaven ontvangen, met Gods Woord te bemoedigen en te vertroosten. Zij zullen zich met woord en daad beijveren, dat ook hierin de gemeenschap die de Heilige Geest in de gemeente werkt en aan het heilig avondmaal doet genieten, zichtbaar wordt. Zo zullen zij toenemen in liefde tot elkaar en tot alle mensen.'

In de GKV heeft het diaconale huisbezoek - als spil van het onderlinge dienstbetoon - lange tijd in de schaduw van het ouderlingenbezoek gestaan (Janssens, 1992). Volgens Siegers (1991) waren er juist over het diaconale huisbezoek nog veel vragen. De reden daarvan was dat diakenen en kerkleden het als iets nieuws zagen en er onwennig tegenaan keken. Toch was dit huisbezoek geen nieuwigheid van de laatste jaren. Al in 1907 en in 1967 werd door twee vooraanstaande theologen geschreven over de noodzaak van het diaconale huisbezoek, en dan niet alleen bij de arme gezinnen (Bouwman, 1907; Veenhof, 1967).

Diaconale huisbezoeken zijn allereerst bedoeld voor het leren kennen van kerkleden. Zij zullen namelijk niet zo snel met hun moeiten naar een onbekende diaken gaan. Omgekeerd kan een diaken niet goed helpen als hij de kerkleden niet kent (Kooij, 1976). Volgens het *Voorbeeldhandboek diaconie* (Diaconaal Steunpunt, 1999) is het nuttig kerkleden te bezoeken zonder dat daar een directe reden voor is, zodat er een vertrouwensrelatie kan worden opgebouwd en nood vroegtijdig kan worden gesignaleerd.

De huisbezoeken zijn ook bedoeld om nood te lenigen en om kerkleden aan te spreken op hun eigen diaconale opdracht²² (Siegers, 1991). Als gevolg van dat laatste zullen alle kerkleden bezocht moeten worden, en niet alleen de kerkleden die in nood zijn (Kooij, 1976).²³ Voor veel kerkleden is het diaconaat echter niet meer dan dat diakenen in de eredienst collecteren en jaarlijks een uitstapje organiseren voor de ouderen. Van Well (1998) geeft aan dat het belangrijk is om de kerkelijke gemeente te leren zien wat diaconaat inhoudt, vanuit de Bijbel. Als dit inzicht groeit, kunnen diakenen de kerkleden stimuleren zelf meer en meer diaconaal actief te zijn.

Diakenen moeten hun taken echter niet beperken tot de organisatie van het diaconaat, maar ook persoonlijk contact hebben met mensen in nood (Van Well, 1998). Zij roepen op tot hulpbetoon, maar gaan zelf voorop in de zorg aan hulpbehoevenden. Zo bevorderen zij ook de onderlinge gemeenschap in de gemeente (Diaconaal Steunpunt, 2003a). Voor het verlenen van hulp aan kerkleden kunnen diakenen kerkleden of contactpersonen inschakelen die binnen kerkelijke gemeenten actief zijn (Diaconaal Steunpunt, 2005b). Voor de goede voortgang van hun werk zullen diakenen waar nodig contact moeten onderhouden met de professionele zorg- en hulpverlening (Kooij, 1976).

Een taak van diakenen is ook het inzamelen, beheren en uitdelen van gaven. Vroeger bestond deze uit het ophalen van geld bij rijkere mensen en het uitdelen daarvan aan arme mensen. In de huidige tijd kunnen tijd, aandacht en capaciteiten ook als gaven beschikbaar worden gesteld aan anderen. Het gaat dan om de mogelijkheden die aan kerkleden geschonken zijn en waarmee ze

²²In *Oriëntatie in het diaconaat* beschrijft Noordegraaf (1991) ook andere zaken die tijdens het diaconale huisbezoek aan de orde kunnen komen, zoals: het verschaffen van informatie, het uit de weg ruimen van misstanden en vooroordelen, het zoeken naar gaven en talenten, de plaats van het kerklid in de samenleving en het werven van vrijwilligers.

²³Het *Voorbeeldhandboek diaconie* adviseert diakenen om minstens éénmaal per twee jaar een bezoek te brengen aan ieder kerklid (adres). De frequentie van het huisbezoek bedraagt dan minimaal twee keer per ambtsperiode van vier jaar (Diaconaal Steunpunt, 1999).

anderen van dienst kunnen zijn. Tijdens het huisbezoek inventariseren diakenen welke gaven beschikbaar en nodig zijn in de gemeente. Zo kan het diaconale huisbezoek in het teken staan van de vragen: 'Wat hebt u te geven aan de gemeente?' en 'Wat hebt u nodig van de gemeente?' Op deze wijze geeft een diaken leiding aan de gemeente. Er wordt recht gedaan aan ieders mogelijkheden en behoeften (Van Well, 1998; Diaconaal Steunpunt 2003b).

De hierboven beschreven interne taken van diakenen/de diaconie verdelen we in vier functies, namelijk: signaleren, uitvoeren, toerusten en samenwerken (tabel 3.1). Gericht op het diaconaat in de kerkelijke gemeente hebben diakenen allereerst een signalerende functie, omdat zij nood signaleren, hulp inventariseren en gaven inzamelen. Vervolgens hebben zij ook een uitvoerende functie doordat zij kerkleden helpen, vraag naar en aanbod van hulp op elkaar afstemmen en de gaven beheren en uitdelen. Ook hebben zij een toerustende functie omdat zij kerkleden bewustmaken van hun eigen diaconale opdracht en hen aansporen om andere kerkleden te helpen en hun gaven in te zetten in de kerkelijke gemeente. Tenslotte hebben zij een samenwerkende functie doordat zij contact onderhouden met professionele zorg- en hulpverleningsinstellingen.

Tabel 3.1 Interne taken

Signaleren
- Nood (moeiten) in de kerkelijke gemeente signaleren
- Hulp in de kerkelijke gemeente (vraag en aanbod) inventariseren
- Gaven in de kerkelijke gemeente (aanbod) inzamelen
Uitvoeren
- Kerkleden in nood bemoedigen, troosten en helpen
- Hulp van kerkleden in de kerkelijke gemeente inzetten (vraag en aanbod afstemmen)
- Gaven van kerkleden beheren en uitdelen in de kerkelijke gemeente (vraag en aanbod afstemmen)
Toerusten
- Kerkleden bewust maken van hun eigen diaconale opdracht, vanuit de Bijbel
- Kerkleden aansporen om kerkleden die hulp nodig hebben te bemoedigen, te troosten en te helpen
- Kerkleden aansporen om hun gaven in te zetten in de kerkelijke gemeente
Samenwerken
- Contact onderhouden met professionele zorg- en hulpverleningsinstellingen
▪ Gaven: te denken valt aan: geld, tijd, aandacht en capaciteiten.

Diakenen werken samen in een diaconie, die verantwoordelijk is voor het geheel van het diaconale werk. Daarbij kan de vraag worden gesteld of de interne taken voor alle diakenen gelden of voor een diaconie als geheel. Volgens Van Well (1998) is een functie- en taakverdeling naar bekwaamheden en mogelijkheden voor diakenen noodzakelijk. De werkzaamheden dienen deels gezamenlijk, deels afzonderlijk verricht te worden.²⁴

§3.3.3 Externe taken

Het diaconaat is het aspect van het kerkelijk leven dat het meest met de publieke samenleving wordt geconfronteerd. Terwijl predikanten en ouderlingen zich concentreren op problemen die verband houden met het kerkelijk leven, richten diakenen zich in het bijzonder op zaken die een kerklid als burger in de maatschappij aangaan (Janssens, 1992). Opvallend is dan des te meer dat de externe taken²⁵ van diakenen niet rechtstreeks uit de vrijgemaakt-gereformeerde kerkorde en het formulier voor de bevestiging van diakenen kunnen worden afgeleid. Wel spreekt het formulier over liefdedienst van kerkleden voor alle mensen, gebaseerd op Galaten 6:10, 1 Thessalonicenzen 5:15 en 2 Petrus 1: 7.

In de GKv zijn de activiteiten van diakenen vanouds sterk gericht geweest op de eigen kerkelijke gemeente (intern diaconaat). Diakenen ondernamen over het algemeen geen initiatieven tot diaconale activiteiten buiten de gemeente (extern diaconaat). Ook voerden diaconieën vrijwel geen beleid met betrekking tot het omzien naar de naaste in de samenleving. Wanneer er initiatieven van kerkleden ontstonden of wanneer derden een beroep op de diaconie deden werd

²⁴ Echter, de vraag - welke taken door welke diakenen moeten worden uitgevoerd - is daarmee niet beantwoord. Mogelijk is de taakverdeling afhankelijk van verschillende diaconale praktijken in kerkelijke gemeenten.

²⁵ In dit rapport zijn externe taken gedefinieerd als 'de taken van diakenen gericht op het diaconaat in de samenleving'. Zie ook §1.5.2.

meestal ad hoc gehandeld. Over samenwerking met andere kerken of met de overheid werd heel verschillend gedacht (Van Berkum-Admiraal, Brand-Prins & Elzinga, 1998). In de jaren negentig zijn er vanuit verschillende plaatselijke kerken (missionair-)diaconale projecten en activiteiten ontstaan die gericht zijn op 'buitenkerkelijken'. Er is een sterke behoefte om met woord en daad de nood van de samenleving tegemoet te treden (Lenting, 1998a).

In de Gkv bestaat overeenstemming over het feit dat kerkleden worden opgeroepen tot liefdebetoon aan behoeftigen, zowel binnen als buiten de gemeente (Kwant, 1991). Over de taak van diakenen in de samenleving bestaat echter onduidelijkheid. Vanouds was er een onderscheid tussen de kerkleden die wél en de ambtsdragers die géén verantwoordelijkheid hadden voor de 'liefdedienst aan allen' (Venema, 1999). De hulpverlening aan mensen uit de samenleving mocht dus alleen via kerkleden vormgegeven worden. Volgens Lenting (1998b) deed dit onderscheid geen recht aan de ambtelijk gestructureerde gemeente. Gezien het feit dat diakenen de voortrekkers van de diaconale gemeente zijn, is het ook mogelijk dat zij zelf het initiatief nemen bij een 'extern diaconaal project', al zullen zij de kerkelijke gemeente daar maximaal bij inschakelen.²⁶

Volgens de handreiking *Diaconaat in je omgeving* van het Diaconaal Steunpunt (2005a) kunnen plaatselijke vrijgemaakt-gereformeerde kerken op verschillende manieren actief zijn in de samenleving. Dit kan bijvoorbeeld door concrete activiteiten te ontplooiën en door projecten financieel te steunen. In de handreiking worden voorbeelden beschreven van externe diaconale activiteiten, zoals een open maaltijd, hulp aan prostituees, het bezoeken van gevangenen. Een belangrijke voorwaarde voor deze activiteiten is dat de kerkelijke gemeente zelf actief is in de samenleving. Dit kan collectief gebeuren, maar ook door inzet van individuele gaven. Volgens de handreiking zou ieder initiatief op basis van de volgende criteria beoordeeld moeten worden:

- Wordt er nood gelenigd?
- Is de gemeente hierbij betrokken?
- Gebeurt dit in Christus naam?
- Wordt Christus hierdoor geprezen (2 Corinthiërs 8 en 9)?

Kerken kunnen ook diaconaal actief zijn in de samenleving door vrijwilligers²⁷ in te zetten en een bijdrage te leveren aan het publieke debat. In het onderzoek *Kerk en Caritas* kwam naar voren dat orthodox-protestantse kerkleden zowel binnen als buiten de kerkmuren actief zijn als vrijwilliger, maar dat er door de kerken doorgaans niet gericht wordt geworven voor activiteiten buiten de kerk (Roorda-Lukkien, Jager-Vreugdenhil & Kuiper, 2006). Daarnaast lijken kerken zich minder dan voorheen publiekelijk uit te spreken over maatschappelijke thema's. Dit hangt samen met de toegenomen aandacht voor spiritualiteit en persoonlijke geloofsgroei, maar ook met de veranderde plaats van kerken in de samenleving. Een kerk is nu geworden tot één van de maatschappelijke organisaties (Stoppels, 2004c). Desondanks krijgen kerken nog steeds kansen om de samenleving van dienst te zijn met de inzet van vrijwilligers en met deelname aan publieke opinievorming.²⁸ In 2005 verscheen in de Gkv de notitie *Diaconaat, burgers en overheid*, naar aanleiding van de vraag of vrijgemaakt-gereformeerde kerken - vooral in lokale situaties - meer dan voorheen zouden kunnen participeren in het maatschappelijk debat. In de notitie wordt deze vraag bevestigend beantwoord (Generaal Diaconaal Deputaatschap, 2005).

De hierboven beschreven externe taken van diakenen/de diaconie verdelen we in vier functies, namelijk: signaleren, uitvoeren, toerusten en participeren (tabel 3.2). Gericht op het diaconaat in de samenleving hebben diakenen allereerst een signalerende functie, doordat zij nood signaleren,

²⁶Er vond een verschuiving plaats van een eenzijdige opvatting van barmhartigheidswerk naar een tweezijdige opvatting - dat kerkleden én diakenen een taak in de samenleving hebben, waarbij diakenen vooral stimulerend en organiserend optreden (Van de Kamp, 1996).

²⁷In kerken worden mensen die hun tijd en energie stoppen in het kerkenwerk vaak niet als vrijwilligers aangemerkt (Van der Ziel, 2003). Het diaconale werk van diakenen en 'gewone' kerkleden valt echter wel onder 'het werk dat in enig georganiseerd verband, onverplicht en onbetaald wordt verricht ten behoeve van anderen of de samenleving' (Ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur, 1991).

²⁸Sociologisch gezien worden kerken gerekend tot het maatschappelijk middenveld (Noordegraaf, 1991), ook wel *civil society* genoemd. Volgens Dekker (2002) is de civil society het domein waar vrijwillige associaties dominant zijn. Met de inzet van vrijwilligers (sociaal kapitaal) en deelname aan de publieke opinievorming leveren kerken een belangrijke bijdrage aan de civil society.

hulp inventariseren en gaven inzamelen voor concrete diaconale activiteiten en projecten. Vervolgens hebben zij binnen het kader van deze activiteiten en projecten ook een uitvoerende functie omdat zij mensen helpen, vraag naar en aanbod van hulp op elkaar afstemmen en de gaven van kerkleden beheren en uitdelen. Daarnaast hebben diakenen een toerustende functie doordat zij kerkleden bewustmaken van hun eigen diaconale opdracht en hen aansporen om mensen te helpen en hun gaven in te zetten in de samenleving. Tenslotte kan de diaconie participeren in het debat met overheid en maatschappelijke organisaties.

Bij tabel 3.2 kan de vraag worden gesteld of deze taken voor alle diakenen gelden, voor een diaconie als geheel of misschien voor enkele kerkleden onder verantwoordelijkheid van de diaconie (zie ook §3.3.2).

Tabel 3.2 Externe taken

Signaleren (bij concrete activiteiten en projecten)
- Nood (moeiten) in de samenleving signaleren
- Hulp in de samenleving inventariseren (vraag)
- Hulp in de kerkelijke gemeente inventariseren (aanbod)
- Gaven in de kerkelijke gemeente (aanbod) inzamelen
Uitvoeren (bij concrete activiteiten en projecten)
- Mensen in nood bemoedigen, troosten en helpen
- Hulp van kerkleden inzetten in de samenleving (vraag en aanbod afstemmen)
- Gaven van kerkleden beheren en uitdelen in samenleving (vraag en aanbod afstemmen)
Toerusten
- Kerkleden bewustmaken van hun eigen diaconale opdracht, vanuit de Bijbel
- Kerkleden aansporen om mensen die hulp nodig hebben te bemoedigen, te troosten en te helpen
- Kerkleden aansporen om hun gaven in te zetten in de samenleving
Participeren
- Spreken met overheid en maatschappelijke organisaties
▪ Gaven: te denken valt aan: geld, tijd, aandacht en capaciteiten.

§3.3.4 Competenties

In kerken is het nog niet zo gebruikelijk om te spreken over de competenties²⁹ van ambtsdragers. De Protestantse Kerk in Nederland heeft een beroepsprofiel opgesteld voor kerkelijk werkers. Het profiel bevat negen competenties: de hermeneutische, de pastorale, de liturgische, de missionaire, de educatieve, de agogische en de persoonlijke competentie, aangevuld met leiderschap en communicatie (www.pkn.nl). Daarnaast heeft Bruinsma-de Beer (2006) onderzoek gedaan naar de competentie van gereformeerde predikanten. De overeenkomst tussen de beide doelgroepen is dat het gaat om beroepskrachten en niet om vrijwilligers (zoals diakenen).

In 2003 werd de *Profielchets van de diaken* uitgegeven door het Diaconaal Steunpunt (2003a), om het diakenambt in de GKv van de bijbehorende functiekwalificaties te voorzien. Vanuit de gedachte dat het diaconale en pastorale werk allereerst een verantwoordelijkheid van de kerkelijke gemeente is, is het profiel van de diaken onderscheiden van het profiel van de predikant en de ouderling. In de *profielchets* zijn de competenties van diakenen beschreven volgens een vierdeling: de diaken die vanuit zijn ambt zelf helpt en dient in de gemeente, de diaken die de gemeente stimuleert om te helpen en te dienen, de diaken die de gemeenschap stimuleert tot dienstbetoon, en de diaken die de dienstbare gemeente in de wereld presenteert en profileert.

In dit hoofdstuk kiezen we voor een nieuwe indeling van competenties. In navolging van Bruinsma-De Beer (2006) maken we onderscheid tussen kwaliteiten die te maken hebben met de persoon van de diaken (persooncompetenties) en kwaliteiten die te maken hebben met de deskundigheid van de diaken (deskundigheidscompetenties).³⁰ De persooncompetenties uit de *profielchets* verdelen we in twee elementen: persoonlijk geloof en persoonlijke eigenschappen.

²⁹In dit rapport zijn competenties gedefinieerd als 'de kwaliteiten die bijdragen aan de adequate uitoefening van een kerkelijk ambt'. We gaan er vanuit dat deze kwaliteiten kunnen worden geoefend in de praktijk. Het zijn dus geen absolute voorwaarden waaraan iemand zou moeten voldoen om ambtsdrager te worden. Zie ook §1.5.6.

³⁰Bruinsma-De Beer beschrijft ook kwaliteiten die betrekking hebben op de (kerkelijke) legitimatie en de status van het ambt. Dit zijn kwaliteiten die door anderen aan ambtsdragers worden toegekend, en daarom hier achterwege worden gelaten.

Hetzelfde doen we voor de deskundigheidscompetenties uit de *profielschets*, die we verdelen in kennis, inzicht en visie (eerste element) en vaardigheden (tweede element) (tabel 3.3).

Bij tabel 3.3 kan de vraag worden gesteld of alle diakenen alle competenties in hun persoonlijke bagage moeten hebben. Volgens de *profielschets* is er een verschil tussen de kwaliteiten die elke diaken behoort te bezitten en de kwaliteiten die in het team van diakenen als geheel aanwezig behoren te zijn. Daarom wordt aan diaconieën geadviseerd te zorgen voor een evenwichtige samenstelling van competenties bij de vervulling van diakenvacatures.³¹

Tabel 3.3 Competenties

Persoonscompetenties
<i>Persoonlijk geloof</i>
- Levende band met Christus
- Levend voorbeeld (uitstraling van Christus' liefde)/kan het voorleven
- Wijsheid/geestelijk inzicht
<i>Persoonlijke eigenschappen</i>
- Betrouwbaarheid/vertrouwen wekkende persoonlijkheid/trouw
- Dienstbaarheid/hulpvaardigheid/inzet/ijverig/dienende houding/doener
- Mensenkennis/bewogenheid/sociaal gevoel/oog hebben voor problemen
- Geduld
- Enthousiasme
Deskundigheidscompetenties
<i>Kennis, inzicht en visie</i>
- Goede visie op woord en daad
- Inzicht in sociale nood
- Inzicht in hulpverlening, zorgaanbod, sociale kaart/kennis van instanties en hulporganisaties
- Herkenning van (psychische) nood, eenzaamheid, rouwprocessen
- Inzicht in gezinsverhoudingen, relaties, conflicten
- Inzicht in maatschappelijke problemen (werk, verslaving, huisvesting)
- Inzicht in huishoudfinanciën
- Heeft maatschappijkennis
- Heeft oog voor gerechtigheid
<i>Vaardigheden</i>
- Vrijmoedigheid (in spreken)
- Kan goed luisteren
- Kan (goed) communiceren/sociale vaardigheid (luisteren, spreken, bemoedigen, stimuleren)
- Organisatietalent/heeft organiserend vermogen
- Bestuurlijke kwaliteiten
- Kan praktisch denken en handelen
- Kan werken met netwerken
- Werkt beleidsmatig/kan beleidsmatig denken en werken
- Kan delegeren naar gemeente/kan opstarten en daarna doorgeven
- Kan gemeente begeleiden en zo diaconaal leiding geven
- Kan motiveren
- Kan voorlichten
- Kan doorverwijzen
- Kan samenwerken

§3.3.5 Wet maatschappelijke ondersteuning

De overgang naar een participatiemaatschappij (§1.1) wordt wel gezien als een impuls voor een bezinning op de diaconale activiteiten van kerken in de samenleving. De Wmo biedt kerken de kans om zich te profileren, als goede praktijkvoorbeelden voor de civil society³² te fungeren en daarmee hun diaconale werk weer meer voor het voetlicht te krijgen (Alblas, 2007). De vraag is dan welke rol kerken en diaconieën willen en kunnen spelen. Gaan ze vrijwilligers werven voor een hulpdienst die hand- en spandiensten verleent aan mensen? Werken ze mee aan activiteiten van

³¹ Echter, de vraag - of alle competenties bij alle diakenen aanwezig moeten zijn - wordt in de *profielschets van de diaken* (Diaconaal Steunpunt, 2003a) niet beantwoord. Dit wordt aan de diaconieën zelf overgelaten.

³² Sociologisch gezien worden kerken gerekend tot het maatschappelijk middenveld (Noordegraaf, 1991), ook wel *civil society* genoemd. Zie ook voetnoot 28.

gemeenschapsvorming en ontmoeting om zo de leefbaarheid in de wijk te bevorderen? Organiseren ze een inloophuis waar daklozen en verslaafden terecht kunnen? Of ligt het accent op het opsporen en signaleren van knelpunten (Franken, 2007b)? Vanaf 1 januari 2007 is de burgerlijke gemeente verantwoordelijk geworden voor alles wat in de Wmo is geregeld. Dit betreft negen taken, ook wel prestatievelden genoemd. Deze prestatievelden hebben betrekking op leefbaarheid, jongeren en ouderen, informatie en advies, vrijwilligers en mantelzorgers, mensen met een beperking, mensen met problemen, openbare geestelijke gezondheidszorg en mensen met een verslaving (Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, 2006). Het gaat daarbij om onderwerpen waar kerken, diaconieën en kerkelijke vrijwilligers vaak ook mee bezig zijn (Franken, 2007b). In de *Informatiemap Wmo* is per prestatieveld aangegeven welke onderwerpen en doelgroepen hieronder vallen, wat een diaconie zou moeten weten en wat diakenen en diaconieën zouden kunnen doen op dit prestatieveld (Franken *et al.*, 2007c).

Aangezien kerken zich onmogelijk met alle prestatievelden kunnen bezighouden, heeft voormalig staatssecretaris Ross-Van Dorp al eerder aangegeven dat kerken zich vooral op de prestatievelden 1 en 4 van de Wmo kunnen richten. Daarin is vastgelegd dat burgerlijke gemeenten verantwoordelijk zijn voor het bevorderen van sociale samenhang en leefbaarheid en het ondersteunen van vrijwilligerswerk en mantelzorg (Ross-Van Dorp, 2006). Uit onderzoek blijkt dat kerken vooral actief zijn op de prestatievelden 1, 4 en 7 van de Wmo. In het kader van prestatieveld 1 zorgen zij voor sociale ontmoeting in de wekelijkse kerkdiensten, rituelen en feesten bij belangrijke levensgebeurtenissen, zoals begrafenissen en huwelijksluitingen. Op prestatieveld 4 bieden kerken vooral informele hulp aan (families met) zieken en eenzame of alleenstaande hulpbehoevende ouderen. Op prestatieveld 7 verlenen kerken hulp aan daklozen, verslaafden, zwerfjongeren en prostituees. Daarnaast zijn zij vaak betrokken bij voedselbanken. Aan priesters, voorgangers, dominees en pastoraal werkers wordt gevraagd om geestelijke verzorging te bieden bij ingrijpende levensgebeurtenissen zoals ziekte en overlijden, of bemiddeling bij probleemsituaties binnen het huwelijk of binnen gezinnen (Dautzenberg & Van Westerlaak, 2007).

De vraag of er als gevolg van de Wmo nieuwe taken en competenties (zijn) ontstaan voor diakenen is moeilijk te beantwoorden omdat veel diaconaal werk dat kerken al jaren deden kan worden gerekend tot het terrein van de Wmo (Alblas, 2007). Daarbij gaat het zowel om interngerichte diaconale activiteiten (zoals de onderlinge informele hulp) als externgerichte diaconale activiteiten (zoals de hulp aan daklozen, verslaafden, zwerfjongeren en prostituees). Wanneer diaconieën actief zijn op één of meerdere prestatievelden van de Wmo, dan ligt het voor de hand dat zij zich oriënteren op uitbreiding, aanpassing of ontwikkeling van bestaande diaconale taken (Alblas, 2007).

In het kader van de een sterkere externe gerichtheid zijn evenwel specifieke competenties nodig. Diakenen zullen immers over specifieke competenties voor specifieke taken moeten beschikken. Als een diaconie of een aantal diakenen bijvoorbeeld gaat spreken met de overheid en met maatschappelijke organisaties, zullen persoonscompetenties (zoals bewogenheid met mensen in nood) zeker een rol spelen, maar zal de nadruk vooral komen te liggen op de meer beleidsmatige, organisatorische en communicatieve vaardigheden. In het geval van de ondersteuning van kerkelijke mantelzorgers zullen juist het persoonlijk geloof, de persoonlijke eigenschappen en de communicatieve vaardigheden van de diaken de boventoon voeren.

Hoofdstuk 4 Resultaten van het empirisch onderzoek

§4.1 Inleiding

Dit hoofdstuk bevat de resultaten van het empirisch onderzoek onder diakenen en kerkleden. Hierin worden de kwantitatieve gegevens uit de vragenlijsten gepresenteerd en verder ingekleurd met de kwalitatieve gegevens uit de groepsinterviews. Ook wordt er waar mogelijk een verbinding gelegd met de resultaten van andere onderzoeken op het gebied van diaconaat, mantelzorg en vrijwilligerswerk in kerken.

§4.2 Achtergrondkenmerken

§4.2.1 Diakenen

De onderzoeksgroep van de diakenen bestaat uit 160 diakenen van de GKv.³³ De vragenlijst die is ingevuld door deze diakenen bevatte vragen over de achtergrondkenmerken (bijlage B1, vraag 23 t/m 31) die in tabel 4.1 staan. Bijna 60% van de diakenen is 40 jaar of ouder. Meer dan eenderde (38,8%) heeft een hbo-opleiding of een universitaire studie afgerond. Het grootste deel van de diakenen (92,5%) verricht betaald werk. Een deel daarvan (22,5%) werkt meer dan 40 uren per week.

Meer dan 70% van de diakenen geeft aan geen vrijwilliger te zijn, hoewel het diaconale werk wel een vorm van vrijwilligerswerk is.³⁴ Dit komt overeen met het gegeven dat het werk in en vanuit de kerk zo vanzelfsprekend is dat velen niet eens door hebben dat ze vrijwilliger zijn (Van de Belt, 2004). Enkele diakenen schreven desondanks in de vragenlijst dat zij hun diaconale werk wel als een vorm van vrijwilligerswerk zien. Omdat de vraag over vrijwilligerswerk blijkbaar verschillend is geïnterpreteerd door de diakenen gaan we ervan uit dat het percentage van 28,3% niets zegt over het daadwerkelijke vrijwilligerswerk door diakenen.

Diakenen uit de huishoudens met meer dan twee personen hebben de vragenlijst veel vaker ingevuld dan diakenen uit kleinere huishoudens (76,9% versus 23,1%). Driekwart van de onderzoeksgroep (74,4%) behoort tot een paar met kinderen. Een groot deel van de diakenen (63,7%) is in totaal 4 jaar of korter diaken (geweest). Vrijwel alle diakenen (96,9%) hebben een eigen wijk: zij zijn dus wijkdiaken. Bijna 60% van de diakenen is werkzaam in een gemeente met 400 leden of meer.

Tabel 4.1 Kenmerken diakenen

	Aantal (n)	Percentage (%)
Leeftijd		
Jonger dan 40 jaar	66	41,3
40 t/m 49 jaar	45	28,1
50 t/m 59 jaar	34	21,3
Ouder dan 59 jaar	15	9,4
	160	100,0
Hoogst afgeronde opleiding		
Lager onderwijs/basisschool/mulo/vbo/mavo/vmbo	38	23,8
Hbs/havo/vwo/mbo	60	37,5
Hbo/universiteit	62	38,8
	160	100,0
Betaald werk		
Nee	12	7,5
Ja	148	92,5
	160	100,0

³³ De vraag of deze onderzoeksgroep representatief is voor de gehele populatie vrijgemaakt-gereformeerde diakenen komt aan de orde in §5.3.

³⁴ Het diaconale werk van diakenen en 'gewone' kerkleden valt onder 'het werk dat in enig georganiseerd verband, onverplicht en onbetaald wordt verricht ten behoeve van anderen of de samenleving' (Ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur, 1991). Zie ook voetnoot 27.

Tabel 4.1 Kenmerken diakenen (vervolg)

	Aantal (n)	Percentage (%)
Aantal uren betaald werk (per week)		
Minder dan 40 uur	39	24,4
40 uur	69	43,1
Meer dan 40 uur	36	22,5
	144	100,0
Vrijwilligerswerk		
Nee	114	71,7
Ja	45	28,3
	159	100,0
Grootte van het huishouden		
1 persoon	12	7,5
2 personen	25	15,6
3-4 personen	66	41,3
Meer dan 4 personen	57	35,6
	160	100,0
Samenstelling van het huishouden		
Paar met thuiswonende kinderen	119	74,4
Paar zonder thuiswonende kinderen	25	15,6
Anders	16	10,0
	160	100,0
Aantal jaren diaken		
Minder dan 2,5 jaar	59	36,9
2,5 t/m 4 jaar	43	26,9
Meer dan 4 jaar	58	36,3
	160	100,0
Eigen wijk		
Nee	5	3,1
Ja	155	96,9
	160	100,0
Aantal leden kerkelijke gemeente		
Minder dan 200 leden	29	18,5
200 t/m 399 leden	37	23,6
400 t/m 599 leden	44	28,0
Meer dan 599 leden	47	29,9
	157	100,0

Er is onderzocht of de diakenen die de vragenlijst op Internet hebben ingevuld verschillen - voor wat betreft achtergrondkenmerken - van de diakenen die de vragenlijst op papier hebben ingevuld en teruggestuurd. Het blijkt dat de diakenen uit de Internetgroep over het algemeen jonger zijn, een hoger opleidingsniveau hebben en vaker betaald werk verrichten dan de diakenen uit de papiergroep (tabel 4.2).

Tabel 4.2 Kenmerken groepen diakenen

	Papier (%)	Internet (%)
Leeftijd		
Jonger dan 40 jaar	34,7	46,6
40 t/m 49 jaar	27,8	28,4
50 t/m 59 jaar	25,0	18,2
Ouder dan 59 jaar	12,5	6,8
	<i>n</i> = 72	<i>n</i> = 88
Hoogst afgeronde opleiding*		
Lager onderwijs/basisschool/mulo/vbo/mavo/vmbo	34,7	14,8
Hbs/havo/vwo/mbo	31,9	42,0
Hbo/universiteit	33,3	43,2
	<i>n</i> = 72	<i>n</i> = 88
▪ Het verschil tussen de twee groepen is statistisch significant (Chi-kwadraat-toets of Fisher's-Exact-toets, $p < 0,05$; tweezijdig) (*).		

Tabel 4.2 Kenmerken groepen diakenen (vervolg)

	Papier (%)	Internet (%)
Betaald werk*		
Nee	12,5	3,4
Ja	87,5	96,6
	<i>n</i> = 72	<i>n</i> = 88
Aantal uren betaald werk		
Minder dan 40 uur	27,9	26,5
40 uur	45,9	49,4
Meer dan 40 uur	26,2	24,1
	<i>n</i> = 61	<i>n</i> = 83
Vrijwilligerswerk		
Nee	71,8	71,6
Ja	28,2	28,4
	<i>n</i> = 71	<i>n</i> = 88
Grootte van het huishouden		
1 persoon	6,9	8,0
2 personen	15,3	15,9
3-4 personen	37,5	44,3
Meer dan 4 personen	40,3	31,8
	<i>n</i> = 72	<i>n</i> = 88
Samenstelling van het huishouden		
Paar met thuiswonende kinderen	76,4	72,7
Paar zonder thuiswonende kinderen	16,7	14,8
Anders	6,9	12,5
	<i>n</i> = 72	<i>n</i> = 88
Aantal jaren diaken		
Minder dan 2,5 jaar	33,3	39,8
2,5 t/m 4 jaar	25,0	28,4
Meer dan 4 jaar	41,7	31,8
	<i>n</i> = 72	<i>n</i> = 88
Eigen wijk		
Nee	2,8	3,4
Ja	97,2	96,6
	<i>n</i> = 72	<i>n</i> = 88
Aantal leden kerkelijke gemeente		
Minder dan 200 leden	19,7	17,4
200 t/m 399 leden	28,2	19,8
400 t/m 599 leden	25,4	30,2
Meer dan 599 leden	26,8	32,6
	<i>n</i> = 71	<i>n</i> = 86
■ Het verschil tussen de twee groepen is statistisch significant (Chi-kwadraat-toets of Fisher's-Exact-toets, $p < 0,05$; tweezijdig) (*).		

Het aantal leden van de kerkelijke gemeente - waar de diakenen werkzaam zijn - is vergeleken met de landelijke cijfers uit het handboek 2007 (Kuiper, 2007). Kerken met een ledental van 200 t/m 399 zijn in het onderzoek minder vertegenwoordigd, dan op basis van de landelijke gegevens verwacht mag worden (tabel 4.3).

Tabel 4.3 Aantal leden kerkelijke gemeente in 2006 en 2007

	Handboek 2007 (%)	Onderzoek 2007 (%)
Minder dan 200 leden	25,4	29,9
200 t/m 399 leden	28,3	14,0
400 t/m 599 leden	20,4	27,4
Meer dan 599 leden	25,8	28,7
	<i>n</i> = 279	<i>n</i> = 157
■ Handboek 2007: ledental per 30 september 2006 (Kuiper, 2007).		

Van den Berg (2004) heeft al eerder onderzoek gedaan onder diakenen van de GKv. Wanneer we de huidige onderzoeksgroep vergelijken met de onderzoeksgroep in 2004, valt op dat er kleine verschillen in kenmerken zijn. In 2004 was de groep diakenen 'jonger dan 36 jaar' groter dan in 2007. Daarnaast kwam de categorie '401 tot 600 leden' minder vaak voor dan in 2007 (tabel 4.4). Een opvallende overeenkomst tussen beide onderzoeken is het relatief hoge percentage diakenen in de eerste ambtstermijn. In 2004 bedroeg dit percentage 61,8%. In het huidige onderzoek gaf 63,7% van de diakenen aan 4 jaar of korter diaken te zijn.

Tabel 4.4 Kenmerken diakenen in 2004 en 2007

	Onderzoek 2004 (%)	Onderzoek 2007 (%)
Leeftijd		
Jonger dan 36 jaar	38,2	27,5
36 - 45 jaar	21,8	33,8
46 - 55 jaar	17,3	20,0
Ouder dan 55 jaar	12,7	18,8
	<i>n = 173</i>	<i>n = 160</i>
Hoogst afgeronde opleiding		
Universiteit	6,9	7,5
Hbo	30,6	31,3
Anders	62,4	61,3
	<i>n = 173</i>	<i>n = 160</i>
Aantal leden kerkelijke gemeente		
Minder dan 251 leden	28,9	29,9
251 t/m 400 leden	20,2	14,0
401 t/m 600 leden	17,9	27,4
Meer dan 600 leden	32,9	28,7
	<i>n = 173</i>	<i>n = 157</i>
▪ Onderzoek 2004 (Van den Berg, 2004).		

§4.2.2 Kerkleden

De onderzoeksgroep van de kerkleden bestaat uit 422 donateurs van De Verre Naasten.³⁵ In de vragenlijst die is ingevuld door deze kerkleden stonden vragen over de achtergrondkenmerken (bijlage B2, vraag 16 t/m 20) die in tabel 4.5 staan. De vragenlijst is vaker ingevuld door mannen dan door vrouwen (54,2% versus 45,8%). Bijna 55% van de onderzoeksgroep valt in de leeftijdsgroep van 50 jaar en ouder. Meer dan een derde (37,4%) heeft een hbo-opleiding of een universitaire studie afgerond. Kerkleden uit de huishoudens met meer dan 2 personen hebben de vragenlijst ongeveer even vaak ingevuld als kerkleden uit kleinere huishoudens (respectievelijk 49,5% en 50,5%). Iets minder dan de helft van de onderzoeksgroep (46,9%) maakt deel uit van een paar zonder kinderen.

³⁵ De vraag of deze onderzoeksgroep representatief is voor de gehele populatie vrijgemaakt-gereformeerde kerkleden komt aan de orde in §5.3.

Tabel 4.5 Kenmerken kerkleden

	Aantal (n)	Percentage (%)
Geslacht		
Man	228	54,2
Vrouw	193	45,8
	421	100,0
Leeftijd		
Jonger dan 40 jaar	70	16,7
40 t/m 49 jaar	78	18,7
50 t/m 59 jaar	107	25,6
Ouder dan 59 jaar	163	39,0
	418	100,0
Hoogst afgeronde opleiding		
Lager onderwijs/basisschool/mulo/vbo/mavo/vmbo	160	38,3
Hbs/havo/vwo/mbo	101	24,2
Hbo/universiteit	157	37,6
	418	100,0

Tabel 4.5 Kenmerken kerkleden (vervolg)

	Aantal (n)	Percentage (%)
Grootte van het huishouden		
1 persoon	73	17,4
2 personen	135	32,1
3-4 personen	122	29,0
Meer dan 4 personen	90	21,4
	420	100,0
Samenstelling van het huishouden		
Paar met thuiswonende kinderen	196	46,9
Paar zonder thuiswonende kinderen	123	29,4
Anders	99	23,7
	418	100,0

Er is gekeken naar verschillen in achtergrondkenmerken tussen de kerkleden die de vragenlijst op Internet hebben ingevuld en de kerkleden die de vragenlijst op papier hebben ingevuld en teruggestuurd. Kerkleden uit de Internetgroep zijn over het algemeen jonger, hebben een hoger opleidingsniveau en behoren vaker tot een huishouden met meer dan 2 personen en een paar met kinderen dan kerkleden uit de papiergroep (tabel 4.6).

Tabel 4.6 Kenmerken groepen kerkleden

	Papier (%)	Internet (%)
Geslacht*		
Man	49,5	65,8
Vrouw	50,5	34,2
	<i>n = 301</i>	<i>n = 120</i>
Leeftijd*		
Jonger dan 40 jaar	14,8	21,7
40 t/m 49 jaar	15,4	26,7
50 t/m 59 jaar	24,2	29,2
Ouder dan 59 jaar	45,6	22,5
	<i>n = 298</i>	<i>n = 120</i>
Hoogst afgeronde opleiding*		
Lager onderwijs/basisschool/mulo/vbo/mavo/vmbo	46,5	18,2
Hbs/havo/vwo/mbo	22,2	28,9
Hbo/universiteit	31,3	52,9
	<i>n = 297</i>	<i>n = 121</i>

Vervolg zie volgende pagina

Grootte van het huishouden*		
1 persoon	20,4	9,9
2 personen	34,4	26,4
3-4 personen	27,8	32,2
Meer dan 4 personen	17,4	31,4
	<i>n</i> = 299	<i>n</i> = 121
Samenstelling van het huishouden*		
Paar met thuiswonende kinderen	42,1	58,7
Paar zonder thuiswonende kinderen	31,3	24,8
Anders	26,6	16,5
	<i>n</i> = 297	<i>n</i> = 121
■ Het verschil tussen de twee groepen is statistisch significant (Chi-kwadraat-toets of Fisher's-Exact-toets, $p < 0,05$; tweezijdig) (*).		

§4.2.3 Diakenen en kerkleden

Wanneer we de twee onderzoeksgroepen met elkaar vergelijken valt op dat de kerkleden vaker in een oudere leeftijdsgroep vallen dan de diakenen. Kerkleden behoren ook vaker tot een eenpersoonshuishouden. Diakenen maken vaker dan kerkleden deel uit van een huishouden met meer dan 2 personen of een paar met kinderen (tabel 4.7).

Tabel 4.7 Kenmerken diakenen versus kerkleden

	Diakenen (%)	Kerkleden (%)
Leeftijd*		
Jonger dan 40 jaar	41,3	16,7
40 t/m 49 jaar	28,1	18,7
50 t/m 59 jaar	21,3	25,6
Ouder dan 59 jaar	9,4	39,0
	<i>n</i> = 160	<i>n</i> = 418
Hoogst afgeronde opleiding		
Lager onderwijs/basisschool/mulo/vbo/mavo/vmbo	23,8	38,3
Hbs/havo/vwo/mbo	37,5	24,2
Hbo/universiteit	38,8	37,6
	<i>n</i> = 160	<i>n</i> = 418
Grootte van het huishouden*		
1 persoon	7,5	17,4
2 personen	15,6	32,1
3-4 personen	41,3	29,0
Meer dan 4 personen	35,6	21,4
	<i>n</i> = 160	<i>n</i> = 420
Samenstelling van het huishouden*		
Paar met kinderen	74,4	46,9
Paar zonder kinderen	15,6	29,4
Anders	10,0	23,7
	<i>n</i> = 160	<i>n</i> = 418
■ Het verschil tussen de twee groepen is statistisch significant (Chi-kwadraat-toets, $p < 0,05$; tweezijdig) (*).		

§4.3 Diaconale gemeente

§4.3.1 Kerkleden

Omdat het concept van de diaconale gemeente samenhangt met de taakstelling van diakenen, is in de vragenlijst voor kerkleden een vraag gesteld over de bekendheid van kerkleden met de term 'diaconale gemeente' (bijlage B2, vraag 12). Tabel 4.8 laat zien dat een groot deel van de kerkleden (72,7%) wel een bepaald beeld denkt te hebben van een diaconale gemeente.

Tabel 4.8 Bekendheid met diaconale gemeente, volgens kerkleden

	Aantal (n)	Percentage (%)
Bekendheid met term diaconale gemeente		
Nee	107	25,4
Ja	307	72,7
Niet ingevuld	8	1,9
	<i>n</i> = 422	100,0

Er is onderzocht of het wel of niet bekend zijn met de term 'diaconale gemeente' samenhangt met de achtergrondkenmerken geslacht, leeftijd en opleiding. Het blijkt dat kerkleden met een hbo-opleiding of een universitaire studie in de vragenlijst vaker in de vragenlijst hebben aangegeven dat zij bekend zijn met de term diaconale gemeente dan kerkleden met een andere opleiding (tabel 4.9).

Tabel 4.9 Bekendheid met diaconale gemeente, uitgesplitst naar enkele kenmerken

	Nee (%)	Ja (%)
Geslacht		
Man	24,9	75,1
Vrouw	27,1	72,9
	<i>n</i> = 107	<i>n</i> = 306
▪ Het verschil in kenmerken tussen twee groepen is statistisch significant (Fisher's-Exact-toets, $p < 0,05$; tweezijdig) (*).		

Tabel 4.9 Bekendheid met diaconale gemeente, uitgesplitst naar enkele kenmerken (vervolg)

	Nee (%)	Ja (%)
Leeftijd		
Jonger dan 40 jaar	32,9	67,1
40 jaar en ouder	24,0	76,0
	<i>n</i> = 105	<i>n</i> = 306
Hoogst afgeronde opleiding*		
Hbo/universiteit	17,2	82,8
Anders	31,2	68,8
	<i>n</i> = 106	<i>n</i> = 304
▪ Het verschil in kenmerken tussen twee groepen is statistisch significant (Fisher's-Exact-toets, $p < 0,05$; tweezijdig) (*).		

In de vragenlijst kregen de kerkleden de gelegenheid om een toelichting te geven bij de vraag over de bekendheid met de term 'diaconale gemeente' (bijlage B2, vraag 12). 301 kerkleden hebben dit daadwerkelijk gedaan (tabel 4.10).

Tabel 4.10 Toelichting bekendheid met diaconale gemeente, volgens kerkleden

	Aantal (n)	Percentage (%)
Toelichting bekendheid met term diaconale gemeente		
Niet ingevuld	6	2,0
Ingevuld	301	98,0
	<i>n</i> = 307	100,0

Alle toelichtingen zijn weergegeven in bijlage B4, tabel B4.1. Uit de toelichtingen blijkt dat veel kerkleden de eigen rol van de kerkelijke gemeente beschrijven, soms in algemene termen, zoals: 'dienende gemeente', 'gemeenschap der heiligen', 'helpende gemeente', 'klaar staan voor elkaar' en 'omzien naar elkaar'. Daarnaast wordt duidelijk dat kerkleden het interne diaconaat ('elkaar', 'binnen de gemeente') vaker noemen dan het externe diaconaat ('samenleving', 'buiten de gemeente', 'wereld'). Omdat het niet mogelijk was om alle toelichtingen uitgebreid te ontleden en te analyseren is nagegaan hoeveel kerkleden de rol van de diaken en/of de diaconie in hun toelichting hebben genoemd. Volgens tabel 4.11 hebben slechts 10 kerkleden dit gedaan. Daarbij tekenen we aan dat in de vragenlijst niet rechtstreeks is gevraagd naar de functie van diakenen

binnen het concept van de diaconale gemeente en dat kerkleden mogelijk daarom niet aan diakenen gedacht hebben bij de vraag over de bekendheid met de term 'diaconale gemeente'.

Tabel 4.11 Toelichting bekendheid met diaconale gemeente: rol van diakenen, volgens kerkleden

	Aantal (n)	Percentage (%)
Toelichting bekendheid met diaconale gemeente		
Rol van diakenen en/of de diaconie	10	3,3
	<i>n = 301</i>	<i>100,0</i>

Hieronder volgen enkele voorbeelden van toelichtingen van kerkleden, waarin de rol van de diaken en/of de diaconie werd genoemd:

Alle leden van de kerkelijke gemeente moeten diaconaal actief zijn, binnen de gemeente en ook naar buiten toe. Dus niet alleen de diakenen.

De diakenen hebben de taak de gemeente financieel bij te staan.

Omzien naar elkaar en waar nodig hulp bieden, al dan niet met coördinatie van diakenen.

De hele gemeente bewust laten zijn van hun diaconale taken. Hierbij betrekken (delegeren vanuit diaconie).

Een gemeente waar de diaconie goed functioneert en waar de diaconale zorg ook vereist is.

§4.3.2 Diakenen en kerkleden

Dat kerkleden bij de term diaconale gemeente vaker aan het interne diaconaat dan aan het externe diaconaat denken, heeft mogelijk te maken met de diaconale praktijk in de GKv. Volgens de diakenen die deelnamen aan het groepsinterview is het diaconaat in de eigen kerkelijke gemeente vooral internericht:

Onze kerken zijn naar binnen gericht.

Naar binnen toe wel, maar naar buiten toe niet. Er zijn al heel weinig mensen... binnen de diaconie is er geen tijd. Als er tijd over is, dan doen we nog iets buiten de kerk...

In onze gemeente vragen we mensen wat ze willen betekenen voor de gemeente, maar dat is intern.

Buiten de gemeente minder of helemaal niet. Wel is de diaconie in gesprek met de overheid door middel van een afgevaardigde in de Wmo-raad.

Hetzelfde beeld kwam naar voren in het groepsinterview met kerkleden:

Ik vind dat onze gemeente een diaconale gemeente is, maar dan wel vooral naar binnen. Ad hoc naar buiten. Incidenteel voor bijvoorbeeld vluchtelingen en asielzoekers.

Ik zie mijn gemeente als een diaconale gemeente, maar vooral intern.

In de groepsinterviews kwam ook de voorlichting aan kerkleden over de diaconale gemeente aan de orde. De diakenen zeiden daarover het volgende:

Er zijn wel gemeenteleden die wat willen doen, maar de vraag is wat moeten ze gaan doen? Ze willen dat graag handen en voeten geven. Daarom is het belangrijk om aandacht te besteden aan de diaconale gemeente op het huisbezoek en op wijkavonden met de diaken erbij.

Of een avond beleggen over diaconale gemeente zijn.

We streven naar een diaconale gemeente via de wijken. Dat ze voor elkaar klaarstaan.

Aan de kerkleden is gevraagd welke tips zij hadden voor diakenen die de diaconale gemeente willen opbouwen. Hieronder volgen enkele tips (zie verder bijlage B6):

Diakenen zouden voorlichting kunnen geven aan de kleine wijken.

Mijn advies is: laat eens wat van je werk zien. Geef aan waar knelpunten te verwachten zijn.

Voorlichting door middel van gemeenteleden bezoeken?

§4.4 Interne taken

§4.4.1 Diakenen

Een deel van de interne taken uit het literatuuronderzoek (§3.3.2) is in de vragenlijst voor diakenen opgenomen. Het gaat om de volgende interne taken:

- Hulp in de kerkelijke gemeente (vraag en aanbod) inventariseren.
- Kerkleden in nood bemoedigen, troosten en helpen.
- Kerkleden aansporen om kerkleden die hulp nodig hebben te bemoedigen, te troosten en te helpen.
- Contact onderhouden met professionele zorg- en hulpverleningsinstellingen

In de vragenlijst voor diakenen zijn deze taken in de vorm van stellingen weergegeven. Bij iedere stelling kregen diakenen de mogelijkheid om hun eigen mening te geven over de genoemde taken en de praktijk met betrekking tot deze taken in de eigen kerkelijke gemeente (bijlage B1, vraag 11 t/m 13). Tabel 4.12 laat zien dat een groot deel van de diakenen (80,6%) het (zeer) eens is met de stelling dat 'diakenen de vraag naar en het aanbod van hulp op elkaar moeten afstemmen, binnen de kerk'.

Meer dan 75% zegt dat deze taak door de diaken en de diaconie wordt uitgevoerd. Slechts 32,5% van de diakenen is het (zeer) eens met de stelling dat 'diakenen zelf hulp moeten bieden aan mensen in nood, binnen de kerk'. Bij nader onderzoek blijkt dat 48,8% van de diakenen het zeer oneens is met deze stelling, terwijl het overige aandeel van diakenen (41,3%) daar neutraal tegenover staat (bijlage B4, tabel B4.2). Opvallend is verder dat slechts 32,5% van de diakenen het (zeer) eens is met de stelling 'dat diakenen zelf hulp moeten bieden aan mensen in nood, binnen de kerk', terwijl rond de 75% aangeeft dat deze taak wordt uitgevoerd door de diaken en de diaconie (tabel 4.12). Blijkbaar ziet een deel van de diakenen het niet als hun taak om zelf hulp te verlenen aan kerkleden in nood, maar komt het in de praktijk er wel op neer dat zij zelf hulp bieden.

Vrijwel alle diakenen (96,9%) zijn het (zeer) eens met de stelling dat 'diakenen kerkleden moeten aanmoedigen om mensen in nood te helpen, binnen de kerk' (tabel 4.12). Meer dan 90% meldt dat deze taak door henzelf en door de diaconie wordt uitgevoerd. Verder blijkt dat 82,4% van de diakenen het (zeer) eens is met de stelling dat 'diakenen moeten samenwerken met de professionele hulpverlening, om mensen in nood te helpen, binnen de kerk'. In de praktijk gebeurt dit echter niet altijd: rond de 55% van de diakenen geeft aan dat er daadwerkelijk wordt samengewerkt met de professionele hulpverlening door de diaken en de diaconie.

Tabel 4.12 Interne taken (mening versus praktijk), volgens diakenen

Diakenen moeten...	Mening, diaken (%)	Praktijk, diaken (%)	Praktijk, diaconie (%)
... de vraag naar en het aanbod van hulp op elkaar afstemmen, binnen de kerk			
Nee	19,4	21,3	23,8
Ja	80,6	78,8	76,3
	<i>n</i> = 160	<i>n</i> = 160	<i>n</i> = 160
... zelf hulp bieden aan mensen in nood, binnen de kerk**			
Nee	67,5	22,5	26,9
Ja	32,5	77,5	73,1
	<i>n</i> = 160	<i>n</i> = 160	<i>n</i> = 160
... kerkleden aanmoedigen om mensen in nood te helpen, binnen de kerk			
Nee	3,1	3,8	8,1
Ja	96,9	96,3	91,9
	<i>n</i> = 160	<i>n</i> = 160	<i>n</i> = 160
... samenwerken met professionele hulpverlening, om mensen in nood te helpen, binnen de kerk**			
Nee	17,6	46,3	41,3
Ja	82,4	53,8	58,8
	<i>n</i> = 159	<i>n</i> = 160	<i>n</i> = 160
▪ Mening (nee) = zeer mee oneens/mee oneens/neutraal (score 1+2+3), mening (ja) = zeer mee eens/mee eens (score 4+5). ▪ Het verschil tussen mening en praktijk is statistisch significant (Mc-Nemar-toets, $p < 0,05$; tweezijdig) bij de diaken (*), bij de diaken en de diaconie (**).			

Het feit dat een deel van de diakenen het niet als hun taak ziet om zelf hulp te verlenen aan kerkleden in nood, maar in de praktijk wel zelf hulp biedt is aan de orde gesteld in het

groepsinterview met diakenen. Verklaringen voor dit verschil tussen mening en praktijk gaan over de beschikbaarheid van kerkleden en over de aard van de nood:

Je vindt dat een ander dat moet doen, maar je kunt niemand vinden. Er is toch nood, dat moet toch verholpen worden. Het hangt af van de nood of we kerkleden inschakelen. Bij financiële hulp doen we dat niet. Wel bij behangen, schilderen, dan schakelen we mensen in. Financiële hulp doen we zelf.
In grote steden wordt doorverwezen naar schuldhulpverlening. Is er iemand in nood, dan inventariseren diakenen wat er aan de hand is. Zij zorgen dat mensen hulp krijgen, lukt dat niet, dan verwijzen zij door naar professionele hulpverlening.
Je probeert mensen te krijgen, maar veel mensen werken. Dus de diaken is de klos. Kleine noden worden via de wijken opgelost. De wijkcoördinator kan de diaken wat werk uit handen nemen, door zelf meer te doen.
Wij hebben in het afgelopen jaar aan gemeenteleden gevraagd: wat heb je nodig en wat wil je bieden? Daar hebben wij het huisbezoek aan besteed. Er is een lijst gemaakt.

In relatie tot de interne taken van diakenen zijn in de vragenlijst voor diakenen vragen gesteld over het diaconale huisbezoek en het contact met kerkleden in nood (bijlage B1, vraag 1 t/m 10). Uit tabel 4.13 wordt duidelijk dat vrijwel alle diakenen in hun ambtsperiode - ten tijde van het onderzoek - bezoeken hebben afgelegd bij kerkleden.

Tabel 4.13 Bezoeken gebracht in huidige ambtsperiode, volgens diakenen

	Aantal (n)	Percentage (%)
Bezoeken gebracht in huidige ambtsperiode		
Nee	1	0,6
Ja	159	99,4
	160	100,0

De praktijk van het bezoekwerk is besproken in het groepsinterview met diakenen. Daarin kwam naar voren dat deze verschilt per kerkelijke gemeente. In de ene gemeente krijgen diakenen één wijk toegewezen, in de andere gemeente twee wijken. Afhankelijk van de plaatselijke situatie zijn diakenen vooral actief bij probleemsituaties - door een gebrek aan tijd - of gaan zij de wijk(en) in met een diaconaal thema:

Vaak worden alleen de mensen met problemen bezocht vanwege een gebrek aan tijd. De rijke mensen en diegenen waarbij het goed gaat krijgen dan geen bezoek. Individueel aanspreken is vrij moeilijk door gebrek aan tijd.
Twee wijken voor een diaken, teveel bezoeken. Weinig tijd over. Daarom proberen we het wijkwerk te versterken, om de diakenen wat te ontlasten.
In onze gemeente is gewerkt met een thema. We hebben de behoeften, vraag en aanbod geïnventariseerd. Wij hebben een naastenhulp. Die heeft overleg met wijkdiaken en wijkhoofd.
Het is belangrijk om een thema te gebruiken bij een diaconaal huisbezoek. Wat verwacht je van elkaar? Hoe diaconaal ben je zelf?

In de vragenlijst voor diakenen is gevraagd of de diakenen in hun ambtstermijn - ten tijde van het onderzoek - contact hebben gehad met kerkleden die hulp nodig hadden. Ruim driekwart van de diakenen beantwoordde deze vraag bevestigend (tabel 4.14).

Tabel 4.14 Contact gehad met kerkleden in huidige ambtsperiode, volgens diakenen

	Aantal (n)	Percentage (%)
Contact gehad met kerkleden in huidige ambtsperiode		
Nee	37	23,1
Ja	123	76,9
	160	100,0

Er is onderzocht of het wel of niet contact hebben met kerkleden die hulp nodig hebben samenhangt met de achtergrondkenmerken leeftijd, opleiding en het aantal jaren dat een persoon diaken is. Het blijkt dat diakenen met een hbo-opleiding of een universitaire studie in de vragenlijst vaker hebben aangegeven dat zij in hun huidige ambtstermijn contact hadden met kerkleden die hulp nodig hadden dan diakenen met een andere opleiding (tabel 4.15).

Tabel 4.15 Contact gehad met kerkleden, uitgesplitst naar enkele kenmerken

	Nee (%)	Ja (%)
Leeftijd		
Jonger dan 40 jaar	27,3	72,7
40 jaar en ouder	20,2	79,8
	<i>n</i> = 37	<i>n</i> = 123
Hoogst afgeronde opleiding*		
Hbo/universiteit	11,3	88,7
Anders	30,6	69,4
	<i>n</i> = 37	<i>n</i> = 123
Aantal jaren diaken		
0 t/m 4 jaar	24,5	75,5
Meer dan 4 jaar	20,7	79,3
	<i>n</i> = 37	<i>n</i> = 123
▪ Het verschil in kenmerken tussen twee groepen is statistisch significant (Fisher's-Exact-toets, $p < 0,05$; tweezijdig) (*).		

In het groepsinterview met diakenen is het aantal hulpvragen per jaar aan de orde gekomen. De aanwezige diakenen konden niet precies aangeven hoeveel hulpvragen 'normaal' zijn binnen de eigen kerkelijke gemeente. Er zijn soms diverse hulpvragen, maar bij de diaconie is niet precies bekend hoeveel mensen per jaar hulp nodig hebben of hulp verlenen in een bepaalde situatie.

Volgens tabel 4.16 waren vanuit het gezichtspunt van diakenen armoede (+ financiële problemen) (56,6%), ziekte (51,6%) en eenzaamheid (26,2%) de belangrijkste aanleidingen voor het laatste contact dat diakenen hadden met kerkleden in nood. Verder blijkt dat troost/bemoediging, financiële hulp en praktische hulp het meest nodig waren (respectievelijk 64,8%, 57,7% en 56,1%) naar het oordeel van de diakenen. In vrijwel alle gevallen (97,5%) werd het kerklid geholpen. Volgens de diakenen droegen zijzelf en/of de diaconie het vaakst bij aan de hulpverlening, gevolgd door kerkleden (in allerlei verbanden) en de zusterhulp. De volgorde van de geboden hulp is iets anders dan de volgorde van de benodigde hulp: troost/bemoediging wordt het vaakst geboden (65,3%), gevolgd door praktische hulp (62,7%) en financiële hulp (55,1%).

Tabel 4.16 Laatste contact en hulp, volgens diakenen

	Nee (%)	Ja (%)
Reden laatste contact met kerklid (meerdere antwoorden mogelijk)		
Armoede/financiële problemen	69	56,6
Ziekte	63	51,6
Eenzaamheid	32	26,2
Echtscheiding/relatieproblemen	10	8,2
Verslaving	4	3,3
Werkloosheid/ontslag/uitkering	4	3,3
Psychische problemen	2	1,6
Opvoedingsproblemen	2	1,6
Familieproblemen	2	1,6
Anders (verschillende redenen, anders dan hierboven genoemd)	8	6,6
	<i>n</i> = 122	-
Soort hulp nodig (meerdere antwoorden mogelijk)		
Troost/bemoediging	79	64,8
Financiële hulp	71	57,7
Praktische hulp	69	56,1
Professionele hulpverlening	4	3,3
Begeleiding	2	1,6
Anders (verschillende soorten hulp, anders dan hierboven genoemd)	4	3,3
	<i>n</i> = 122	-
Hulp gekregen		
Nee	3	2,5
Ja	119	97,5
	122	100,0

Van wie hulp gekregen (meerdere antwoorden mogelijk)		
Van de diaken/diaconie	99	84,6
Van kerkleden/wijkleden/kringleden	52	44,4
Van de zusterhulp	37	31,6
Van professionele hulpverleningsinstanties	8	6,8
Van de thuiszorg	4	3,4
Van familieleden	4	3,4
Van ouderling	4	3,4
Van gemeentelijke hulpverleningsinstanties	2	1,7
Anders (verschillende hulpgevers, anders dan hierboven genoemd)	6	5,2
	<i>n = 117</i>	-
Soort hulp gekregen (meerdere antwoorden mogelijk)		
Troost/bemoediging	77	65,3
Praktische hulp	74	62,7
Financiële hulp	65	55,1
Professionele hulpverlening	3	2,5
Thuiszorg	2	1,7
Anders (verschillende soorten hulp, anders dan hierboven genoemd)	9	7,7
	<i>n = 117</i>	-

Volgens de diakenen was meer dan 80% van de hulpvragers/-krijgers tevreden met de verkregen hulp (tabel 4.17). Ongeveer 15% van de diakenen gaf aan niet te weten of het kerklid tevreden was. Eén diaken schreef in de vragenlijst dat het niet de gewoonte was om dat na te vragen. Slechts twee diakenen maakten melding van het feit dat het kerklid niet tevreden was.

Tabel 4.17 Tevredenheid over hulp, volgens diakenen

	Aantal (n)	Percentage (%)
Tevreden over hulp		
Nee	2	1,7
Ja	96	83,5
Weet ik niet	17	14,8
	<i>n = 115</i>	<i>100,0</i>

In de vragenlijst konden diakenen een toelichting geven bij de vraag over de tevredenheid van het kerklid met de verkregen hulp (bijlage B1, vraag 8). Bijna 70% van de diakenen - die aangaven dat het kerklid tevreden was - heeft inderdaad een uitleg gegeven (tabel 4.18).

Tabel 4.18 Toelichting tevredenheid over hulp, volgens diakenen

	Aantal (n)	Percentage (%)
Toelichting tevredenheid over hulp		
Niet ingevuld	30	31,3
Ingevuld	66	68,8
	<i>n = 96</i>	<i>100,0</i>

Alle toelichtingen - waarbij het kerkleden tevreden was over de hulp - zijn weergegeven in bijlage B4, tabel B4.8. Enkele voorbeelden daarvan zijn:

*Uitermate dankbaar, mevrouw werd slechtziend en familie woont ver weg, praktische hulp was voor familie niet te bieden.
Het heeft hem geholpen alles op een rij te krijgen en hem er van af te helpen. Hulp blijft hij nog wel nodig hebben.
Hulp diaconie werd goed bevonden, hulp vanuit gemeente minder.
Voelde zich enigszins beschamend door iets van 'anderen' te krijgen.
Woorden van dank en door een kaartje.*

In de vragenlijst voor diakenen is ook gevraagd naar de rol van de diaken bij de hulpverlening aan het kerklid in nood. Tabel 4.19 laat zien dat de categorieën 'organiseerde de hulp' en 'bood zelf de

hulp' het vaakst in de vragenlijst werden genoemd (74,4% en 56,4%). Volgens de diakenen was ongeveer 70% van de hulpvragers/-krijgers tevreden over het werk van de diaken. Bijna 30% van de diakenen gaf aan dit niet te weten.

Tabel 4.19 Tevredenheid over werk diaken, volgens diakenen

	Aantal (n)	Percentage (%)
Rol van de diaken (meerdere antwoorden mogelijk)		
Hij organiseerde de hulp	87	74,4
Hij bood zelf de hulp	66	56,4
Het kerklid zocht/regelde zelf hulp	4	3,4
Er kwam spontaan hulp	3	2,6
Hij verwees door	3	2,6
Hij had een luisterend oor	2	1,7
Hij coördineerde	2	1,7
Hij bemiddelde	1	0,9
Hij stimuleerde anderen om hulp te verlenen	1	0,9
Hij gaf begeleiding	1	0,9
Hij gaf aandacht	1	0,9
Anders	9	7,7
	<i>n = 117</i>	-
Tevreden over werk diaken		
Nee	1	0,9
Ja	81	70,4
Weet ik niet	33	28,7
	<i>n = 115</i>	<i>100,0</i>

In de vragenlijst kregen de diakenen de gelegenheid om een toelichting geven bij de vraag over de tevredenheid van het kerklid over het werk van de diaken (bijlage B1, vraag 10). Driekwart van de diakenen - die aangaven dat het kerklid tevreden was - heeft daadwerkelijk een uitleg gegeven (tabel 4.20).

Tabel 4.20 Toelichting tevredenheid over werk diaken, volgens diakenen

	Aantal (n)	Percentage (%)
Toelichting tevredenheid over werk diaken		
Niet ingevuld	20	24,7
Ingevuld	61	75,3
	<i>n=81</i>	<i>100,0</i>

Alle toelichtingen zijn weergegeven in bijlage B4, tabel B4.9. Enkele voorbeelden daarvan zijn:

*Elke keer bedankte ze me dat het allemaal zo goed was geregeld.
Dat merk ik in de contacten sindsdien en de wijze waarop ik bij dingen betrokken word.
Er is waardering en een goede band met het gezin.
Elke keer bedankte ze me dat het allemaal zo goed was geregeld.
Eerst vonden ze het omslachtig en moeilijk, na de tijd was men blij met de diaconie.*

§4.4.2 Kerkleden

In vragenlijst voor kerkleden zijn twee interne taken uit het literatuuronderzoek (§3.3.2) opgenomen:

- Kerkleden in nood bemoedigen, troosten en helpen.
- Kerkleden aansporen om kerkleden die hulp nodig hebben te bemoedigen, te troosten en te helpen.

Deze taken zijn eveneens in de vorm van stellingen weergegeven. Bij iedere stelling kregen kerkleden de mogelijkheid om hun eigen mening te geven over de genoemde taken en de praktijk met betrekking tot deze taken in de eigen kerkelijke gemeente (bijlage 2, vraag 11). Wat betreft de praktijk is alleen de mening van de 246 kerkleden meegenomen die in de twee jaar voorafgaand

aan het onderzoek bezoek hebben gekregen van een diaken én die ten tijde van het onderzoek wisten wie hun wijkdiaken was (kerklid 2 in tabel 4.21).

Uit tabel 4.21 blijkt dat rond de 65% van de kerkleden het (zeer) eens is met de stelling dat 'diakenen zelf hulp moeten bieden aan mensen in nood, binnen de kerk'. Daarnaast is meer dan 90% van de kerkleden het (zeer) eens met de stelling dat 'diakenen kerkleden moeten aanmoedigen om mensen in nood te helpen, binnen de kerk'. Voor de gehele groep kerkleden en voor de selecte groep kerkleden (kerklid 2) zijn de percentages vergelijkbaar. Opvallend is dat ruim 90% van de kerkleden het (zeer) eens is met de stelling dat 'diakenen kerkleden moeten aanmoedigen om mensen in nood te helpen, binnen de kerk', maar dat slechts 48,2% van de selecte groep kerkleden aangeeft dat de wijkdiaken hen aanmoedigt om hulp te verlenen aan mensen binnen de gemeente als dat nodig is. Mening en praktijk komen hier duidelijk niet overeen.

Tabel 4.21 Interne taken (mening versus praktijk), volgens kerkleden

Diakenen moeten...	Mening, kerklid 1(%)	Mening, kerklid 2 (%)	Praktijk, kerklid 2 (%)
... zelf hulp bieden aan mensen in nood, binnen de kerk			
Nee	35,5	33,1	-
Ja	64,5	66,9	-
	<i>n</i> = 408	<i>n</i> = 239	-
▪ Kerklid 1 = totale groep kerkleden (<i>n</i> = 422), kerklid 2 = selecte groep kerkleden (<i>n</i> = 246). ▪ Mening (nee) = zeer mee oneens/mee oneens/neutraal (score 1+2+3), mening (ja) = zeer mee eens/mee eens (score 4+5). ▪ Het verschil tussen mening en praktijk is statistisch significant (Mc-Nemar-toets, $p < 0,05$; tweezijdig) bij kerklid 2 (*).			

Tabel 4.21 Interne taken (mening versus praktijk), volgens kerkleden (vervolg)

Diakenen moeten...	Mening, kerklid 1(%)	Mening, kerklid 2 (%)	Praktijk, kerklid 2 (%)
... kerkleden aanmoedigen om mensen in nood te helpen, binnen de kerk*			
Nee	8,4	8,2	51,8
Ja	91,6	91,8	48,2
	<i>n</i> = 418	<i>n</i> = 244	<i>n</i> = 228
▪ Kerklid 1 = totale groep kerkleden (<i>n</i> = 422), kerklid 2 = selecte groep kerkleden (<i>n</i> = 246). ▪ Mening (nee) = zeer mee oneens/mee oneens/neutraal (score 1+2+3), mening (ja) = zeer mee eens/mee eens (score 4+5). ▪ Het verschil tussen mening en praktijk is statistisch significant (Mc-Nemar-toets, $p < 0,05$; tweezijdig) bij kerklid 2 (*).			

De vraag of diakenen zelf hulp moeten verlenen aan kerkleden in nood is besproken met de kerkleden die deelnamen aan het groepsinterview. Zij waren van mening dat diakenen afhankelijk van de aard van de nood ook zelf een helpende hand mogen bieden:

Diakenen moeten naar binnen en naar buiten actief zijn. Naar buiten toe, wordt alleen gedaan richting asielzoekers en vluchtelingen.

Diakenen moeten de financiële zaken zelf afhandelen, bijvoorbeeld als er problemen zijn.

Diakenen moeten ook zelf hulp verlenen.

Diakenen hoeven niet alleen maar te coördineren, maar moeten wel vooral organiseren en coördineren.

Bijvoorbeeld 1/3 deel zelf doen en 2/3 deel coördineren.

Diakenen moeten zien wat er leeft in de wijk, anders kunnen ze ook niet helpen.

Het verschil tussen mening en praktijk als het gaat om toerusting door diakenen kwam ook in dit groepsinterview aan de orde. De kerkleden zeiden daarover het volgende:

Individuele toerusting komt niet voor, wel door middel van een project.

Diakenen zijn een besloten club, ze zijn onzichtbaar, wat speelt er nu werkelijk? Diakenen moeten voorlichting geven, alleen stukjes schrijven is niet goed.

In de vragenlijst voor kerkleden werden ook vragen opgenomen over het diaconaal huisbezoek en het contact met kerkleden in nood (bijlage 2, vraag 1 t/m 10). Uit tabel 4.22 wordt duidelijk dat

meer dan 60% van de kerkleden in de twee jaar voorafgaand aan het onderzoek bezoek heeft ontvangen van een diaken. 26,6% is meerdere keren bezocht, maar 36,8% heeft geen diaconaal bezoek ontvangen in de afgelopen twee jaar.

Tabel 4.22 Bezoek in afgelopen twee jaar, volgens kerkleden

	Aantal (n)	Percentage (%)
Bezoek gekregen in afgelopen twee jaar		
Nee	155	36,8
Eén keer	154	36,6
Meerdere keren	112	26,6
	<i>n = 421</i>	<i>100,0</i>

Uit het groepsinterview met kerkleden bleek, evenals uit het groepsinterview met diakenen, dat de praktijk van het bezoekwerk verschilt per kerkelijke gemeente. Soms gaan de ouderling en de diaken samen op bezoek. In de ene gemeente is de ambtsdrager de coördinator van de wijk, in de andere gemeente is er een wijkcoördinator die ook verantwoordelijk is voor het brengen van bezoeken. Volgens de kerkleden - die deelnamen aan het interview - is er in de eigen kerkelijke gemeente geen standaardbezoek door de wijkdiaken, wel een kennismakingsbezoek of een uitnodiging voor een wijkavond waar een diaken aanwezig is. Heel verschillende praktijken, maar duidelijk is wel dat diakenen niet altijd alle adressen bezoeken:

Bij ons is er een kennismakingsbijeenkomst. Diaken is ook aanwezig op de wijkavond. Diaconaal bezoek als er problemen zijn.

In onze gemeente gaan de diaken en de ouderling samen op bezoek.

Wij hebben een wijkcoördinator, die ook bezoeken doet.

Via de miniwijk. Wij krijgen persoonlijk huisbezoek.

Bij problemen komt de diaken kennismaken.

Volgens tabel 4.23 hebben 28 kerkleden (6,6%) in de twee jaar voorafgaand aan het onderzoek wel eens contact gehad met een diaken, omdat zij of hun gezin hulp nodig hadden. 17 kerkleden hebben meerdere keren contact gehad met een diaken.

Tabel 4.23 Contact gehad met diaken in afgelopen twee jaar, volgens kerkleden

	Aantal (n)	Percentage (%)
Contact gehad met diaken in afgelopen twee jaar		
Nee	394	93,4
Eén keer	11	2,6
Meerdere keren	17	4,0
	<i>n = 422</i>	<i>100,0</i>

Tabel 4.24 laat zien dat ziekte en armoede (+ financiële problemen) de belangrijkste redenen waren voor het laatste contact dat kerkleden hadden met een diaken. Volgens de kerkleden waren troost/bemoediging, praktische hulp en financiële hulp het meest nodig. 21 kerkleden gaven aan te zijn geholpen, 3 kerkleden kregen naar eigen zeggen geen hulp aangeboden. Diakenen en/of de diaconie droegen het vaakst bij aan de hulp, gevolgd door kerkleden (in allerlei verbanden) en de zusterhulp, aldus de kerkleden. De volgorde van de geboden hulp is dezelfde als de volgorde van de benodigde hulp: troost/bemoediging werd het vaakst gegeven, gevolgd door praktische hulp en financiële hulp.

Tabel 4.24 Laatste contact en hulp, volgens kerkleden

	Aantal (n)	Percentage (%)
Reden laatste contact met diaken (meerdere antwoorden mogelijk)		
Ziekte	16	57,1
Armoede/financiële problemen	6	21,4
Werkloosheid/ontslag/uitkering	2	7,1
Psychische problemen	2	7,1
Anders (verschillende redenen, anders dan hierboven genoemd)	6	21,4
	<i>n = 28</i>	-
Soort hulp nodig (meerdere antwoorden mogelijk)		
Troost/bemoediging	15	55,6
Praktische hulp	8	29,6
Financiële hulp	7	25,9
Anders	1	3,7
	<i>n = 27</i>	-
Hulp gekregen		
Nee	3	12,5
Ja	21	87,5
	<i>n = 24</i>	-
Van wie hulp gekregen (meerdere antwoorden mogelijk)		
Van de diaken/diaconie	16	76,2
Van kerkleden/wijkleden/kringleden	10	47,6
Van de zusterhulp	7	33,3
Anders (verschillende hulpgevers, anders dan hierboven genoemd)	3	14,3
	<i>n = 21</i>	-
Soort hulp gekregen (meerdere antwoorden mogelijk)		
Troost/bemoediging	12	57,1
Praktische hulp	10	47,6
Financiële hulp	4	19,0
Anders	1	4,8
	<i>n = 21</i>	-

Vrijwel alle kerkleden die hulp ontvingen zeiden tevreden te zijn over de hulp die werd aangeboden (tabel 4.25).

Tabel 4.25 Tevredenheid over hulp, volgens kerkleden

	Aantal (n)	Percentage (%)
Tevredenheid over hulp		
Nee	1	4,8
Ja	20	95,2
	<i>n = 21</i>	<i>100,0</i>

In de vragenlijst konden kerkleden een toelichting geven bij de vraag over de tevredenheid met de hulp die werd aangeboden (bijlage B2, vraag 8). 8 van de 20 kerkleden - die aangaven dat zij tevreden waren - hebben inderdaad een uitleg gegeven (tabel 4.26).

Tabel 4.26 Toelichting tevredenheid over hulp, volgens diakenen

	Aantal (n)	Percentage (%)
Toelichting tevredenheid over hulp		
Niet ingevuld	12	60,0
Ingevuld	8	40,0
	<i>n = 20</i>	<i>100,0</i>

Alle toelichtingen - waarbij het kerklid tevreden was over de hulp - zijn weergegeven in bijlage B4, tabel B4.10. Enkele voorbeelden daarvan zijn:

*Vertrouwend en bemoedigend gesprek met de wijkdiaken.
Ook al kon hij de problemen niet oplossen, hij was toch erg betrokken.*

*Geweldig dat mensen je bij de hand nemen en op vele manieren helpen.
Even een praatje is al een steuntje in de rug. We zijn tenslotte BROERS EN ZUSSEN.
Door de bezoeken werd de stap om eventuele praktische hulp te vragen makkelijker.*

In de vragenlijst voor kerkleden is ook gevraagd naar de rol van de diaken bij de interne hulpverlening (tabel 4.27). De categorieën 'bood zelf de hulp' en 'organiseerde de hulp' werden het vaakst door de kerkleden genoemd. 19 kerkleden gaven aan tevreden te zijn over het werk van de diaken, bij 3 kerkleden was dat niet het geval.

Tabel 4.27 Tevredenheid over werk diaken, volgens kerkleden

	Aantal (n)	Percentage (%)
Rol van de diaken (meerdere antwoorden mogelijk)		
Hij bood zelf de hulp	13	61,9
Hij organiseerde de hulp	8	38,1
Anders	3	14,3
	<i>n = 21</i>	-
Tevreden over werk diaken		
Nee	1	4,8
Ja	19	90,5
Weet ik niet	1	4,8
	<i>n = 21</i>	<i>100,0</i>

In de vragenlijst kregen kerkleden de gelegenheid om een toelichting geven bij de vraag met betrekking tot de tevredenheid over het werk van de diaken (bijlage B2, vraag 10). 9 van de 19 kerkleden - die aangaven dat zij tevreden waren over het werk van de diaken - hebben inderdaad een uitleg gegeven (tabel 4.28).

Tabel 4.28 Toelichting tevredenheid over werk diaken, volgens kerkleden

	Aantal (n)	Percentage (%)
Toelichting tevredenheid over werk diaken		
Niet ingevuld	10	52,6
Ingevuld	9	47,4
	<i>n = 19</i>	<i>100,0</i>

Alle toelichtingen - waarbij het kerklid tevreden was over het werk van de diaken - zijn weergegeven in bijlage B4, tabel B4.11. Enkele voorbeelden daarvan zijn:

*Vertrouwend en bemoedigend gesprek met de wijkdiaken.
Meeleven en denken doet altijd goed.
Hij deed wat hij moest doen: luisteren en coördineren.
Goed christelijk gesprek en gebed.
Deze broeder komt gewoon af en toe even langs om te informeren en te bemoedigen. Ook m.b.t. burgerlijke zaken. Hij (of de collega's) weten wat er op het sociale vlak speelt in kerk en maatschappij. 'n goede zaak.*

§4.4.3 Diakenen en kerkleden

In tabel 4.29 worden diakenen en kerkleden met elkaar vergeleken, wat betreft hun mening over de interne taken van diakenen. Zoals gezegd is 32,5% van de diakenen het (zeer) eens met de stelling dat 'diakenen zelf hulp moeten bieden aan mensen in nood, binnen de kerk'. Kerkleden zijn het veel vaker eens zijn met deze stelling (rond de 65%). Het bieden van hulp in de kerkelijke gemeente wordt dus door kerkleden vaker als een taak van een diaken gezien dan door de diakenen zelf. Een overeenkomst tussen beide groepen is dat ruim 90% het (zeer) eens is met de stelling dat 'diakenen kerkleden moeten aanmoedigen om mensen in nood te helpen, binnen de kerk'.

Tabel 4.29 Interne taken (mening), diakenen versus kerkleden

Diakenen moeten...	Mening, diaken (%)	Mening, kerklid 1 (%)	Mening, kerklid 2 (%)
... zelf hulp bieden aan mensen in nood, binnen de kerk**			
Nee	67,5	35,5	33,1
Ja	32,5	64,5	66,9
	<i>n</i> = 160	<i>n</i> = 408	<i>n</i> = 239
... kerkleden aanmoedigen om mensen in nood te helpen, binnen de kerk*			
Nee	3,1	8,4	8,2
Ja	96,9	91,6	91,8
	<i>n</i> = 160	<i>n</i> = 418	<i>n</i> = 244
▪ Kerklid 1 = totale groep kerkleden (<i>n</i> = 422), kerklid 2 = selecte groep kerkleden (<i>n</i> = 246). ▪ Mening (nee) = zeer mee oneens/mee oneens/neutraal (score 1+2+3), mening (ja) = zeer mee eens/mee eens (score 4+5). ▪ Het verschil in mening tussen diakenen en kerkleden is statistisch significant (Fisher's-Exact-toets, <i>p</i> < 0,05; tweezijdig) bij kerklid 1 (*), bij kerklid 1 en kerklid 2 (**).			

Met betrekking tot de praktijk in de eigen kerkelijke gemeente is er een opvallend verschil tussen diakenen en kerkleden waar te nemen (tabel 4.30). Zo zegt 96,3% van de diakenen 'kerkleden aan te moedigen om mensen in nood te helpen, binnen de kerk'. Echter, aanzienlijk minder kerkleden melden dat de wijkdiaken hen aanmoedigt om mensen in nood te helpen, binnen de kerk (48,2%).

Tabel 4.30 Interne taken (praktijk), diakenen versus kerkleden

Diakenen moeten...	Praktijk, diaken (%)	Praktijk, kerklid 2 (%)
Kerkleden aanmoedigen om mensen in nood te helpen, binnen de kerk*		
Nee	3,8	51,8
Ja	96,3	48,2
	<i>n</i> = 160	<i>n</i> = 228
▪ Kerklid 2 = selecte groep kerkleden (<i>n</i> = 246). ▪ Mening (nee) = zeer mee oneens/mee oneens/neutraal (score 1+2+3), mening (ja) = zeer mee eens/mee eens (score 4+5). ▪ Het verschil in praktijk tussen diakenen en kerkleden is statistisch significant (Fisher's-Exact-toets, <i>p</i> < 0,05; tweezijdig) bij kerklid 2 (*).		

Dit grote verschil tussen diakenen en kerkleden met betrekking tot ervaren toerusting is voorgelegd aan de diakenen die deelnamen aan het groepsinterview. Allereerst werd door de diakenen de mogelijkheid van sociaalwenselijke antwoorden genoemd, waardoor het percentage bij de diakenen mogelijk aan de hoge kant is uitgevallen. Vervolgens werd gewezen op een aantal andere factoren, die te maken hebben met de praktijk van het bezoekwerk en met collectieve toerusting:

De vraag is of diakenen kerkleden expliciet aanmoedigen om hulp te verlenen. De diakenen hebben hier mogelijk sociaalwenselijke antwoorden gegeven.

Ik heb hier geen verklaring voor.

De aanmoediging van gemeenteleden is waarschijnlijk per gemeente verschillend.

Individueel aanspreken is moeilijk, daarvoor krijgen de mensen vaak niet genoeg bezoek. Wel hebben we wijkavonden, maar die zijn afhankelijk van de opkomst. Als diakenen gaan we op bijeenkomsten individueel met gemeenteleden in gesprek.

Aanmoediging, door het organiseren van wijkavonden en bijeenkomsten, daar dan gesprekken voeren met kerkleden, en door huisbezoek.

Ondanks het feit dat het aantal kerkleden met een hulpvraag dat contact heeft gehad met een diaken zeer klein is, zijn de antwoorden van diakenen en kerkleden met betrekking tot de interne hulpverlening met elkaar vergeleken door middel van scores (waarbij 1 = meest voorkomend, 3 = minst voorkomend). Uit tabel 4.31 blijkt dat diakenen als belangrijkste reden voor een contact armoede/financiële problemen aanvoeren. Kerkleden noemen het vaakst ziekte als reden. Wat betreft de benodigde hulp staat troost en bemoediging op plaats één, zowel bij diakenen als kerkleden. Vervolgens staat financiële hulp bij de diakenen op nummer twee en bij de kerkleden op nummer drie. Diakenen en kerkleden stemmen overeen als het gaat om de persoon die de hulp heeft verleend: dat zijn allereerst de diakenen zelf, gevolgd door kerkleden (in allerlei verbanden)

en de zusterhulp. Overeenstemming is er ook over de geboden hulp, het vaakst worden mensen getroost en bemoedigd, daarna wordt er praktische hulp en financiële hulp aangeboden. Uit het bovenstaande blijkt dat de diakenen iets meer insteken op financiële problemen en financiële hulp, terwijl de kerkleden iets meer gericht zijn op praktische hulp. Daarbij tekenen we aan dat de aantallen te klein zijn om definitieve conclusies te kunnen trekken.

Tabel 4.31 Diaconale hulp, diakenen versus kerkleden (meest voorkomende scores)

	Diakenen	Kerkleden
Redenen laatste contact met kerklid (meest voorkomend)		
Armoede/financiële problemen	1	2
Ziekte	2	1
Eenzaamheid	3	-
Soort hulp nodig (meest voorkomend)		
Troost/bemoediging	1	1
Financiële hulp	2	3
Praktische hulp	3	2
Van wie hulp gekregen (meest voorkomend)		
Van de diaken/diaconie	1	1
Van kerkleden/wijkleden/kringleden	2	2
Van de zusterhulp	3	3
Soort hulp gekregen (meest voorkomend)		
Troost/bemoediging	1	1
Praktische hulp	2	2
Financiële hulp	3	3

§4.5 Externe taken

§4.5.1 Diakenen

Een deel van de externe taken uit het literatuuronderzoek (§3.3.3) is in de vragenlijst voor diakenen opgenomen. Het gaat om de volgende externe taken:

- Mensen in nood bemoedigen, troosten en helpen
- Kerkleden aansporen om mensen die hulp nodig hebben te bemoedigen, te troosten en te helpen.
- Spreken met overheid en maatschappelijke organisaties.

In de vragenlijst voor diakenen zijn deze taken in de vorm van stellingen weergegeven. Bij iedere stelling kregen diakenen de mogelijkheid om hun eigen mening te geven over de genoemde taken en de praktijk met betrekking tot deze taken in de eigen kerkelijke gemeente (bijlage 1, vraag 14 t/m 16). Uit tabel 4.32 wordt duidelijk dat slechts 27,0% van de diakenen het (zeer) eens is met de stelling dat 'diakenen zelf hulp moeten bieden aan mensen in nood, buiten de kerk'. Nader onderzoek laat zien dat 38,5% van de diakenen het juist (zeer) oneens is met deze stelling, terwijl 38,5% daar neutraal tegenover staat (bijlage B4, tabel B4.12). Rond de 40% van de diakenen geeft aan dat deze taak wordt uitgevoerd door de diaken en de diaconie (tabel 4.32).

Uit tabel 4.30 blijkt verder dat 65,4% van de diakenen het (zeer) eens is met de stelling dat 'diakenen kerkleden moeten aanmoedigen om mensen in nood te helpen, buiten de kerk'. Bij de uitvoering van deze taak door de diaken en de diaconie vinden we vergelijkbare percentages (respectievelijk 70,0% en 69,4%). Vervolgens is 63,8 % van de diakenen het (zeer) eens met de stelling dat 'diakenen moeten samenwerken met overheid en organisaties, om mensen in nood te helpen, buiten de kerk'. Wanneer we kijken naar de praktijk, valt op dat 50,0% van de diakenen aangeeft dat deze taak door hen wordt uitgevoerd. Dit percentage ligt hoger bij de diaconie: bijna 60%.

Tabel 4.32 Externe taken (mening versus praktijk), volgens diakenen

Diakenen moeten...	Mening, diaken (%)	Praktijk, diaken (%)	Praktijk, diaconie (%)
... zelf hulp bieden aan mensen in nood, buiten de kerk**			
Nee	73,0	61,3	58,8
Ja	27,0	38,8	41,3
	<i>n</i> = 159	<i>n</i> = 160	<i>n</i> = 160
... kerkleden aanmoedigen om mensen in nood te helpen, buiten de kerk			
Nee	34,6	30,0	30,6
Ja	65,4	70,0	69,4
	<i>n</i> = 159	<i>n</i> = 160	<i>n</i> = 160
... samenwerken met overheid en organisaties, om mensen in nood te helpen, buiten de kerk*			
Nee	36,3	50,0	41,3
Ja	63,8	50,0	58,8
	<i>n</i> = 160	<i>n</i> = 160	<i>n</i> = 160
▪ Mening (nee) = zeer mee oneens/mee oneens/neutraal (score 1+2+3), mening (ja) = zeer mee eens/mee eens (score 4+5). ▪ Het verschil tussen mening en praktijk is statistisch significant (Mc-Nemar-toets, $p < 0,05$; tweezijdig) bij de diaken (*), bij de diaken en de diaconie (**).			

§4.5.2 Kerkleden

In de vragenlijst voor kerkleden werden twee externe taken uit het literatuuronderzoek (§3.3.3) opgenomen:

- Mensen in nood bemoedigen, troosten en helpen
- Kerkleden aansporen om mensen die hulp nodig hebben te bemoedigen, te troosten en te helpen.

Deze taken zijn eveneens in de vorm van stellingen weergegeven. Bij iedere stelling konden kerkleden hun eigen mening geven over de genoemde taken en de praktijk met betrekking tot deze taken in de eigen kerkelijke gemeente (bijlage 2, vraag 11). Wat betreft de praktijk is alleen de mening van de 246 kerkleden meegenomen die in de twee jaar voorafgaand aan het onderzoek bezoek hebben gekregen van een diaken én die ten tijde van het onderzoek wisten wie hun wijkdiaken was (kerklid 2 in tabel 4.33).

Volgens tabel 4.33 is tussen de 30% en 35% van de kerkleden het (zeer) eens met de stelling dat 'diakenen zelf hulp moeten bieden aan mensen in nood, buiten de kerk'. Nader onderzoek wijst uit dat een vergelijkbaar deel het (zeer) oneens is met deze stelling, terwijl het overige deel daar neutraal tegenover staat (bijlage 4, tabel B4.14 en B4.15). Verder laat tabel 4.33 zien dat ruim 70% van de kerkleden het (zeer) eens is met de stelling dat 'diakenen kerkleden moeten aanmoedigen om mensen in nood te helpen, buiten de kerk'. Ook hier komen mening en praktijk niet overeen: slechts 27,7% van de selecte groep kerkleden zegt door de wijkdiaken aangemoedigd te worden om mensen buiten de kerk te helpen als dat nodig is.

Tabel 4.33 Externe taken (mening versus praktijk), volgens kerkleden

Diakenen moeten...	Mening, kerklid 1 (%)	Mening, kerklid 2 (%)	Praktijk, kerklid 2 (%)
... zelf hulp bieden aan mensen in nood, buiten de kerk			
Nee	69,0	65,7	-
Ja	31,0	34,3	-
	<i>n</i> = 403	<i>n</i> = 236	-
... kerkleden aanmoedigen om mensen in nood te helpen, buiten de kerk*			
Nee	27,2	27,3	72,3
Ja	72,8	72,7	27,7
	<i>n</i> = 416	<i>n</i> = 242	<i>n</i> = 220
▪ Kerklid 1 = totale groep kerkleden (<i>n</i> = 422), kerklid 2 = selecte groep kerkleden (<i>n</i> = 246). ▪ Mening (nee) = zeer mee oneens/mee oneens/neutraal (score 1+2+3), mening (ja) = zeer mee eens/mee eens (score 4+5). ▪ Het verschil tussen mening en praktijk is statistisch significant (Mc-Nemar-toets, $p < 0,05$; tweezijdig) bij kerklid 2 (*).			

§4.5.3 Diakenen en kerkleden

In tabel 4.34 worden de meningen van diakenen en kerkleden met betrekking tot de externe taken van diakenen met elkaar vergeleken. Tussen de 25% en 35% van beide groepen is het (zeer) eens met de stelling dat 'diakenen zelf hulp moeten bieden aan mensen in nood, buiten de kerk'. Van de diakenen is 65,4% het (zeer) eens met de stelling dat 'diakenen kerkleden moeten aanmoedigen om mensen in nood te helpen, buiten de kerk'. Onder kerkleden is dat percentage hoger, namelijk: 73%.

Tabel 4.34 Externe taken (mening), diakenen versus kerkleden

Diakenen moeten...	Mening, diaken (%)	Mening, kerklid 1 (%)	Mening, kerklid 2 (%)
... zelf hulp bieden aan mensen in nood, buiten de kerk			
Nee	73,0	69,0	65,7
Ja	27,0	31,0	34,3
	<i>n</i> = 159	<i>n</i> = 403	<i>n</i> = 236
... kerkleden aanmoedigen om mensen in nood te helpen, buiten de kerk			
Nee	34,6	27,2	27,3
Ja	65,4	72,8	72,7
	<i>n</i> = 159	<i>n</i> = 416	<i>n</i> = 242
▪ Kerklid 1 = totale groep kerkleden (<i>n</i> = 422), kerklid 2 = selecte groep kerkleden (<i>n</i> = 246). ▪ Mening (nee) = zeer mee oneens/mee oneens/neutraal (score 1+2+3), mening (ja) = zeer mee eens/mee eens (score 4+5). ▪ Het verschil in mening tussen diakenen en kerkleden is statistisch significant (Fisher's-Exact-toets, <i>p</i> < 0,05; tweezijdig) bij kerklid 1 (*), bij kerklid 1 en kerklid 2 (**).			

Met betrekking tot de praktijk in de eigen kerkelijke gemeente is er evenals bij de interne taken een opvallend verschil tussen diakenen en kerkleden waar te nemen (tabel 4.35). Zo zegt een groot deel van de diakenen kerkleden aan te moedigen om mensen in nood te helpen buiten de kerk (70,0%). Echter, aanzienlijk minder kerkleden melden dat de wijkdiaken hen aanmoedigt om mensen in nood te helpen, buiten de kerk (27,7%).

Tabel 4.35 Externe taken (praktijk), diakenen versus kerkleden

	Praktijk, diaken (%)	Praktijk, kerklid 2 (%)
Kerkleden aanmoedigen om mensen in nood te helpen, buiten de kerk*		
Nee	30,0	72,3
Ja	70,0	27,7
	<i>n</i> = 160	<i>n</i> = 220
▪ Kerklid 2 = selecte groep kerkleden (<i>n</i> = 246). ▪ Mening (nee) = zeer mee oneens/mee oneens/neutraal (score 1+2+3), mening (ja) = zeer mee eens/mee eens (score 4+5). ▪ Het verschil in praktijk tussen diakenen en kerkleden is statistisch significant (Fisher's-Exact-toets, <i>p</i> < 0,05; tweezijdig) bij kerklid 2 (*).		

§4.6 Competenties van diakenen

§4.6.1 Diakenen

Een deel van de competenties uit het literatuuronderzoek (§3.3.4) is in de vragenlijst voor diakenen opgenomen. Deze competenties zijn in de vorm van stellingen weergegeven en betroffen zowel persoonscompetenties als deskundigheidscompetenties. Bij iedere stelling in de vragenlijst kregen de diakenen de gelegenheid om hun eigen mening te geven over de mate waarin genoemde competenties belangrijk achten en de mate waarin zij/de diaconie deze competenties in de praktijk bezitten (bijlage 1, vraag 19 t/m 22). Omdat de antwoorden van de diakenen vooral binnen de scores 3 t/m 5 vielen (mogelijke scores: 1 t/m 5 waarbij 1 = zeer onbelangrijk/zeer weinig, 5 = zeer belangrijk/zeer veel) zijn de gemiddelde scores op dezelfde wijze ingedeeld als Bruinsma-de Beer (2006) dat heeft gedaan met de scores in haar proefschrift.³⁶

³⁶Een gemiddelde score van 4,25 of meer bij een bepaalde competentie betekent dat diakenen deze competentie in hoge mate belangrijk vinden voor hun werk (mening) of dat zij deze in hoge mate denken te bezitten (praktijk). Een

Uit tabel 4.36 blijkt dat diakenen de competenties 'betrouwbaar zijn', 'behulpzaam zijn', 'oog voor problemen hebben', 'zich kunnen inleven in mensen', 'kunnen luisteren naar mensen', 'kunnen delegeren' en 'kunnen samenwerken' in hoge mate belangrijk vinden voor hun werk. Opvallend hierbij is dat dit vooral interrelationele competenties zijn. De overige competenties in tabel 4.34 (waaronder de bestuurlijke competenties) worden in redelijke mate belangrijk gevonden voor het werk van diakenen. De tabel laat verder zien dat de diakenen de competenties 'betrouwbaar zijn' en 'kunnen luisteren naar mensen' in hoge mate denken te bezitten. De overige genoemde competenties zijn in redelijk mate aanwezig, aldus de diakenen.

Vooraf bij de interrelationele competenties zijn de gemiddelde meningscores lager dan de gemiddelde praktijkcores. De grootste verschillen (verschilscore van 0,5 of meer) vinden we bij 'een voorbeeld zijn in het geloof', 'oog voor problemen hebben', 'kennis van de Bijbel hebben', 'kunnen luisteren naar mensen' en 'kunnen delegeren' (tabel 4.34). We kunnen hieruit echter niet rechtstreeks concluderen dat deze verschillen worden veroorzaakt door tekorten aan interrelationele competenties, omdat de bescheidenheid van diakenen ook een rol kan spelen.

Tabel 4.36 Competenties (mening versus praktijk) volgens diakenen

Diakenen moeten...	Mening, diaken	Praktijk, diaken	Vershil
... een voorbeeld zijn in het geloof*	4,2	3,4	- 0,8
... betrouwbaar zijn*	4,8	4,5	- 0,3
... behulpzaam zijn*	4,3	4,0	- 0,3
... oog voor problemen hebben*	4,6	3,9	- 0,7
... zich kunnen inleven in mensen*	4,5	4,1	- 0,4
... kennis van de Bijbel hebben*	4,1	3,4	- 0,7
... kunnen luisteren naar mensen*	4,8	4,3	- 0,5
... kunnen delegeren*	4,3	3,7	- 0,6
... kunnen samenwerken*	4,4	4,2	- 0,2
... leiding kunnen geven	3,6	3,6	-
... kunnen organiseren	3,9	3,8	- 0,1
... kunnen onderhandelen	3,5	3,6	+ 0,1
... kunnen besturen	3,4	3,5	+ 0,1
▪ Mogelijke scores (mening/praktijk): 1-5, waarbij 1 = zeer mee oneens, 5 = zeer mee eens. ▪ Het verschil tussen mening en praktijk is statistisch significant (Wilcoxon-toets voor gepaarde waarnemingen, $p < 0,05$; tweezijdig) bij de diaken (*)			

In de vragenlijst voor diakenen werden ook vragen gesteld over de aanwezigheid van bepaalde competenties binnen de diaconie als geheel. Wanneer we de indeling van Bruinsma-de Beer hanteren valt op dat alle competenties in tabel 4.35 door de diakenen in redelijke mate belangrijk worden gevonden (gemiddelde score tussen 3,25 en 4,25). Verder laat de tabel zien dat deze competenties ook in redelijke mate binnen de diaconie aanwezig zijn, aldus de diakenen. Wel zijn de gemiddelde praktijkcores lager dan de gemiddelde meningscores. De grootste verschillen (verschilscore van 0,5 of meer) worden gevonden bij 'kennis van maatschappelijke ontwikkelingen', 'kennis van relaties en gezinsverhoudingen' en 'kennis van de professionele hulpverlening'. Hieruit kan eveneens niet rechtstreeks worden geconcludeerd dat de verschillen worden veroorzaakt door tekorten aan kennis. Ook hier is het mogelijk dat de bescheidenheid van diakenen een rol speelt (tabel 4.35).

Tabel 4.37 Competenties (mening versus praktijk), volgens diakenen (gemiddelde scores)

Binnen de diaconie moet kennis zijn van...	Mening, diaken	Praktijk, diaken	Vershil
... maatschappelijke ontwikkelingen/problemen*	4,1	3,6	- 0,5
... relaties en gezinsverhoudingen*	4,1	3,6	- 0,5
... professionele hulpverlening*	4,0	3,4	- 0,6
... financiën*	4,1	3,9	- 0,2
... schuldhelpverlening*	3,9	3,5	- 0,4

gemiddelde score tussen 3,25 en 4,25 houdt in dat diakenen deze competentie in redelijke mate belangrijk vinden voor hun werk (mening) of dat zij deze in redelijke mate denken te bezitten (praktijk).

- Mogelijke scores (mening/praktijk): 1-5, waarbij 1 = zeer mee oneens, 5 = zeer mee eens.
- Het verschil tussen mening en praktijk is statistisch significant (Wilcoxon-toets voor gepaarde waarnemingen, $p < 0,05$; tweezijdig) bij de diaken (*)

Aan de diakenen die deelnamen aan het groepsinterview is gevraagd welke kwaliteiten zij het meest van belang achten voor het werk van diakenen:

Kennis van de Bijbel vind ik niet belangrijk voor het diakenschap. Dat je 25 Bijbelteksten kunt opnoemen, dat lijkt me niet zinvol. Je leest wel een stukje uit de Bijbel en bidt met mensen...
Alle gaven krijg je van je Heer en Heiland, dat is het verschil met het ambt der gelovigen. Als diaken kun je naar de financiële situatie vragen, in het ambt der gelovigen kan dat niet. Dan zeggen ze: 'waar bemoei je je mee?' Een diaken heeft een andere positie dan een ouderling.
De belangrijkste competentie is dat je kunt luisteren en je kunt inleven in mensen. Eerst luisteren en dan pas handelen, dat is belangrijk. En betrouwbaar zijn, dat is de basis.
Ik vind de nieuwe competenties, zoals leiding geven, delegeren, onderhandelen belangrijk voor alle diakenen.

Ook kwam de vraag aan de orde of alle kwaliteiten aanwezig zouden moeten zijn bij elke diaken. Hierover werd het volgende gezegd:

Als er minder diakenen zijn, heb je geen of minder keus.
Als je het hebt over een competentieprofiel van de diaconie, dan zouden de competenties binnen het team aanwezig moeten zijn, niet bij elke individuele persoon. Via een gaventest zou je kunnen kijken wie welke gaven heeft.
Ik vind het toch wel een tekortkoming als individuele diakenen de nieuwe competenties niet bezitten. Delegeren bijvoorbeeld, hoeft geen extra tijd te kosten. Het is een kwestie van investeren.
De nieuwe competenties worden steeds belangrijker voor het werk van diakenen. Daar moeten diakenen op geselecteerd worden. Eerst de diaken kiezen en daarna pas de ouderlingen. Alle diakenen zouden iets van nieuwe competenties moeten hebben.
De nieuwe competenties moeten in het team van diakenen aanwezig zijn. Eén diaken of enkele diakenen zouden dat moeten kunnen.

§4.6.2 Kerkleden

In de vragenlijst voor kerkleden werd een zevental competenties uit het literatuuronderzoek (§3.3.4) opgenomen. Deze competenties werden eveneens in de vorm van stellingen weergegeven en betroffen vooral persoonscompetenties en enkele deskundigheidscompetenties. Bij elke stelling kregen kerkleden de mogelijkheid om hun eigen mening te geven over de belangrijkheid van de genoemde competenties en de mate waarin deze competenties aanwezig waren in de praktijk (bijlage 2, vraag 13 en 15). Bij de praktijk is alleen de mening van de 246 kerkleden meegenomen die in de twee jaar voorafgaand aan het onderzoek bezoek hebben gekregen van een diaken én die ten tijde van het onderzoek wisten wie hun wijkdiaken was (kerklid 2 in tabel 4.38).

Omdat de antwoorden van de kerkleden, net als de antwoorden van de diakenen, vooral binnen de scores 3 t/m 5 vielen, is ook hier de indeling van Bruinsma-de Beer (2006) toegepast. Uit tabel 4.38 blijkt dat alle zeven competenties door de kerkleden in hoge mate belangrijk worden gevonden voor het werk van diakenen (gemiddelde score van 4,25 of meer). De tabel laat verder zien dat wijkdiakenen deze competenties in redelijke mate bezitten, aldus de kerkleden (gemiddelde score tussen 3,25 en 4,25). Een uitzondering is 'betrouwbaar zijn', bij deze competentie zijn de kerkleden van mening dat diakenen deze competentie in hoge mate bezitten.

De gemiddelde meningscores zijn lager dan de gemiddelde praktijkcores. De grootste verschillen (verschilscore van 0,5 of meer) vinden we bij 'een voorbeeld zijn in het geloof', 'oog voor problemen hebben', 'zich kunnen inleven in mensen', 'kennis van de Bijbel hebben', en 'kunnen luisteren naar mensen'.

Tabel 4.38 Competenties (mening versus praktijk), volgens kerkleden (gemiddelde scores)

Diakenen moeten...	Mening, Kerklid 1	Mening, kerklid 2	Praktijk, kerklid 2	Vershil, Kerklid 2
Een voorbeeld zijn in het geloof*	4,3	4,3	3,8	- 0,5
Betrouwbaar zijn*	4,9	4,9	4,5	- 0,4
Behulpzaam zijn*	4,4	4,4	4,1	- 0,3
Oog voor problemen hebben*	4,6	4,7	3,8	- 0,9
Zich kunnen inleven in mensen*	4,6	4,6	3,8	- 0,8
Kennis van de Bijbel hebben*	4,3	4,4	3,8	- 0,6
Kunnen luisteren naar mensen*	4,8	4,8	4,0	- 0,8
▪ Kerklid 1 = totale groep kerkleden (n = 422), kerklid 2 = selecte groep kerkleden (n = 246). ▪ Mogelijke scores (mening/praktijk): 1-5, waarbij 1 = zeer mee oneens, 5 = zeer mee eens. ▪ Het verschil tussen mening en praktijk is statistisch significant (Wilcoxon-toets voor gepaarde waarnemingen, $p < 0,05$; tweezijdig) bij kerklid 2 (*)				

Aan de kerkleden die deelnamen aan het groepsinterview is gevraagd wat volgens hen de belangrijkste competentie van een diaken zou moeten zijn. Er werden zowel persoonscompetenties als deskundigheidscompetenties genoemd:

Een betrokken organisator.

Inlevingsvermogen en betrouwbaarheid.

Diakenen moeten kennis van de Bijbel hebben, maar niet meer dan andere gemeenteleden. Van ouderlingen mag je meer verwachten.

Toch is het voor diakenen ook belangrijk om vol van de Heilige Geest te zijn.

Oog hebben voor het diaconale werk en voor maatschappelijke ontwikkelingen.

De kerkleden gaven verder aan dat kerken niet al te veeleisend kunnen zijn, als het gaat om competenties van diakenen, vanwege een tekort aan ambtsdragers:

Er moeten diakenen gekozen worden, maar is er is weinig keuze voor de vervulling van de vacatures. Het diakenambt is een opstapje voor het ambt van ouderling.

In onze gemeente is er een tekort aan diakenen.

§4.6.3 Diakenen en kerkleden

Het vergelijken van de meningen van diakenen en kerkleden over de competenties van diakenen levert zeer kleine verschillen op (tabel 4.39), vooral bij 'kennis van de Bijbel hebben' en 'een voorbeeld zijn in het geloof'. De laatstgenoemde competenties worden door kerkleden belangrijker gevonden dan door diakenen. Dit geldt zowel voor alle kerkleden als voor de kerkleden die in de twee jaar voorafgaand aan het onderzoek bezoek hebben gekregen van een diaken én die ten tijde van het onderzoek wisten wie hun wijkdiaken was (respectievelijk kerklid 1 en kerklid 2 in tabel 4.39).

Tabel 4.39 Competenties (mening), diakenen versus kerkleden (gemiddelde scores)

Diakenen moeten...	Mening, diaken	Mening, kerklid 1	Mening, kerklid 2
Een voorbeeld zijn in het geloof**	4,2	4,3	4,3
Betrouwbaar zijn	4,8	4,9	4,9
Behulpzaam zijn	4,3	4,4	4,4
Oog voor problemen hebben	4,6	4,6	4,7
Zich kunnen inleven in mensen	4,5	4,6	4,6
Kennis van de Bijbel hebben**	4,1	4,3	4,4
Kunnen luisteren naar mensen	4,8	4,8	4,8
▪ Kerklid 1 = totale groep kerkleden (n = 422), kerklid 2 = selecte groep kerkleden (n = 246). ▪ Mogelijke scores (mening/praktijk): 1-5, waarbij 1 = zeer mee oneens, 5 = zeer mee eens. ▪ Het verschil in mening tussen diakenen en kerkleden is statistisch significant (Mann-Whitney-toets, $p < 0,05$; tweezijdig) bij kerklid 1 en kerklid 2 (**).			

Met betrekking tot de praktijk in de eigen kerkelijke gemeente wordt duidelijk uit tabel 4.40 dat kerkleden diakenen hoger schatten als het gaat om 'kennis van de Bijbel' en een 'voorbeeld zijn in het geloof', dan dat diakenen dat zelf doen. Het omgekeerde geldt voor 'zich kunnen inleven in

mensen' en 'kunnen luisteren naar mensen'. Bij de laatstgenoemde competenties zijn de praktijkcores bij de kerkleden lager dan bij de diakenen. De competentie 'betrouwbaar zijn' krijgt in de praktijk zowel bij diakenen als bij kerkleden de hoogste score.

Tabel 4.40 Competenties (praktijk), diakenen versus kerkleden (gemiddelde scores)

Diakenen moeten...	Praktijk, Diaken	Praktijk, kerklid 2
Een voorbeeld zijn in het geloof*	3,4	3,8
Betrouwbaar zijn	4,5	4,5
Behulpzaam zijn	4,0	4,1
Oog voor problemen hebben	3,9	3,8
Zich kunnen inleven in mensen*	4,1	3,8
Kennis van de Bijbel hebben*	3,4	3,8
Kunnen luisteren naar mensen*	4,3	4,0
▪ Kerklid 2 = selecte groep kerkleden (n = 246). ▪ Mogelijke scores (praktijk): 1-5, waarbij 1 = zeer mee oneens, 5 = zeer mee eens. ▪ Het verschil in mening tussen diakenen en kerkleden is statistisch significant (Mann-Whitney-toets, $p < 0,05$; tweezijdig) bij kerklid 2 (*).		

§4.7 Wet maatschappelijke ondersteuning

§4.7.1 Diakenen

Omdat de Wmo samenhangt met externe taken van diakenen, is in de vragenlijst voor diakenen een vraag gesteld over de bekendheid van diakenen met de inhoud van de Wmo (bijlage 1, vraag 17). Uit tabel 4.41 blijkt dat 78,8% van diakenen heeft aangegeven bekend te zijn met de inhoud van de Wmo. Het overige deel zegt daarmee niet bekend te zijn (18,1%) of heeft de vraag niet ingevuld (3,1%).

Tabel 4.41 Bekendheid met Wmo, volgens diakenen

	Aantal (n)	Percentage (%)
Bekendheid met inhoud Wmo		
Nee	29	18,1
Ja	126	78,8
Niet ingevuld	5	3,1
	<i>n = 160</i>	<i>100,0</i>

Er is onderzocht of het wel of niet bekend zijn met de inhoud van de Wmo samenhangt met de achtergrondkenmerken leeftijd, opleiding en het aantal jaren dat een persoon diaken is. Alleen bij het kenmerk leeftijd zien we een verschil in bekendheid, hoewel niet statistisch significant: oudere diakenen geven iets vaker aan dat zij bekend zijn met de inhoud van de Wmo dan jongere diakenen (tabel 4.42). Dit wil echter niet zeggen dat zij daadwerkelijk meer kennis hebben van de Wmo.

Tabel 4.42 Bekendheid met Wmo, uitgesplitst naar enkele kenmerken

	Nee (%)	Ja (%)
Leeftijd		
Jonger dan 40 jaar	26,2	73,8
40 jaar en ouder	13,3	86,7
	<i>n = 29</i>	<i>n = 126</i>
Hoogst afgeronde opleiding		
Hbo/universiteit	16,7	83,3
Anders	20,0	80,0
	<i>n = 29</i>	<i>n = 126</i>
Aantal jaren diaken		
0 t/m 4 jaar	19,2	80,8
Meer dan 4 jaar	17,9	82,1
	<i>n = 29</i>	<i>n = 126</i>
▪ Het verschil in kenmerken tussen twee groepen is statistisch significant (Fisher's-Exact-toets, $p < 0,05$; tweezijdig) (*).		

In het groepsinterview met diakenen werd gezegd dat het percentage van 79% (afgerond) mogelijk aan de hoge kant is:

79% van diakenen bekend met de Wmo, dat is wel een hoge score. Naar mijn idee staat de Wmo nog ver bij de diakenen af. Er is gebrek aan kennis van de Wmo. Veel diakenen denken: het zal wel. Mogelijk speelt het opleidingsniveau ook een rol.

In de vragenlijst konden de diakenen een toelichting geven bij de vraag over de inhoud van de Wmo. 91 van de 126 diakenen gaven inderdaad een toelichting. 35 vulden geen toelichting in (tabel 4.43).

Tabel 4.43 Toelichting bekendheid met Wmo, volgens diakenen

	Aantal (n)	Percentage (%)
Toelichting bekendheid met Wmo		
Niet ingevuld	35	27,8
Ingevuld	91	72,2
	<i>n = 126</i>	<i>100,0</i>

Het blijkt dat diakenen verschillende aspecten van de Wmo benadrukken. Het vaakst worden de 'verantwoordelijkheid voor ondersteuning naar de burgerlijke gemeente' genoemd, gevolgd door de 'verantwoordelijkheid voor ondersteuning naar de burgers' en een 'terugtrekkende overheid' (tabel 4.44).

Tabel 4.44 Kernzinnen toelichting bekendheid met Wmo, volgens diakenen

	Aantal (n)	Percentage (%)
Kernzinnen toelichting bekendheid met Wmo (meerdere antwoorden mogelijk)		
Verantwoordelijkheid voor ondersteuning naar burgerlijke gemeente	44	48,4
Verantwoordelijkheid voor ondersteuning naar burgers/directe omgeving/samenleving	16	17,6
Terugtrekkende overheid	9	9,9
Deelname aan samenleving voor iedereen	8	8,8
(Meer) vrijwilligerswerk	5	5,5
Zelfstandigheid en zelfredzaamheid van burgers	3	3,3
(Meer) mantelzorg	3	3,3
Bezuiniging	3	3,3
	<i>n = 91</i>	-

In de vragenlijst is aan de diakenen gevraagd of de eigen kerkelijke gemeente diaconale activiteiten onderneemt naar aanleiding van de Wmo. Volgens 43,8% van de diakenen is dat het geval, bij het overige deel is dat niet het geval (37,5%) of is de vraag niet ingevuld (18,8%).

Tabel 4.45 Diaconale activiteiten Wmo, volgens diakenen

	Aantal (n)	Percentage (%)
Diaconale activiteiten Wmo		
Nee	26	37,5
Ja	31	43,8
Niet ingevuld	13	18,8
	<i>n = 70</i>	<i>100,0</i>

In de vragenlijst konden kerkleden een toelichting geven bij de vraag over diaconale activiteiten naar aanleiding van de Wmo. Door 61 van de 70 diakenen (87,1%) een toelichting gegeven (tabel 4.46).

Tabel 4.46 Toelichting diaconale activiteiten en Wmo, volgens diakenen

	Aantal (n)	Percentage (%)
Toelichting diaconale activiteiten en Wmo		
Niet ingevuld	9	12,9
Ingevuld	61	87,1
	<i>n = 70</i>	<i>100,0</i>

De meest genoemde diaconale activiteiten zijn 'samenwerken met andere kerken', 'samenwerken met de burgerlijke gemeente' en het 'bezoeken van voorlichtingsbijeenkomsten' (tabel 4.47).

Tabel 4.47 Toelichting diaconale activiteiten en Wmo, volgens diakenen

	Aantal (n)	Percentage (%)
Toelichting diaconale activiteiten en Wmo (meerdere antwoorden mogelijk)		
Overleg/samenwerking/platform met andere kerken	20	32,8
Overleg/samenwerking met burgerlijke gemeente	19	31,1
Informatie-/voorlichtingsbijeenkomst(en) bezocht	10	16,4
Deelname aan Wmo-raad/platform/werkgroep (lokaal)	8	13,1
Voorlichting/informatie kerkelijke gemeente	8	13,1
Voorlichting/informatie diaconie	5	8,2
Vrijwilliger uit kerkelijke gemeente houdt zich bezig met Wmo	5	8,2
Samenwerking met stichting Present ³⁷	2	3,3
Samenwerking met voedselbank	2	3,3
Werkgroep Wmo	1	1,6
Diaconaal project	1	1,6
Vrijwilligers uit eigen kerkelijke gemeente inzetten in samenleving	1	1,6
Kerk openstellen voor samenleving (ontmoeting)	1	1,6
Samenwerking met Stichting Hulp in Praktijk (HiP)	1	1,6
	<i>n = 61</i>	-

Bij de uitkomsten over diaconale activiteiten naar aanleiding van de Wmo plaatsen we de kanttekening dat bestaande diaconale activiteiten gericht op eigen kerkelijke gemeente en/of gericht op de samenleving ook tot het terrein van de Wmo kunnen worden gerekend (§3.3.5). Het is dus niet zo dat alleen nieuwe diaconale activiteiten in het kader van de Wmo daadwerkelijk onder de Wmo vallen. Echter, de vraag over diaconale activiteiten in de vragenlijst gaf aanleiding om daar juist wel vanuit te gaan. De mogelijkheid dat diakenen de vraag over diaconale activiteiten naar aanleiding van de Wmo verschillend hebben geïnterpreteerd kan niet worden uitgesloten.

In het groepsinterview met diakenen werd ook opgemerkt dat er bestaande diaconale activiteiten zijn, zoals de opvang van asielzoekers en vluchtelingen, die nu onder de Wmo vallen. Eén van de diakenen vertelde dat de diaconie waartoe hij behoorde al voor de invoering van de Wmo deelnam aan een kerkelijk platform voor overleg met de burgerlijke gemeente. Door de diakenen werd daarnaast het volgende gezegd, over de Wmo in relatie tot de eigen kerkelijke gemeente:

De kerken zijn vertegenwoordigd in een platform richting de gemeente. We hebben een afgevaardigde van de diaconieën in de Wmo. Die geeft advies namens de diaconieën en doet ook verslag aan ons. We zijn door de burgerlijke gemeente over de Wmo geïnformeerd, via de afgevaardigde. Die had zelf al kennis van de Wmo (is hulpverlener en raadslid). Er is geen informatie richting gemeenteleden gegaan. Mijn ervaring is dat kerkmensen het moeten doen, de burens kijken er niet naar om. Ze verwachten van kerkmensen dat die hulp geven. Moet je dat als kerk altijd doen? Historisch gezien hebben de kerken dit laten liggen. Maar je kunt niet alles behappen.

§4.7.2 Diakenen en kerkleden

De Wmo kwam ook ter sprake in het groepsinterview met kerkleden. Daarin kwam naar voren dat zowel diakenen als kerkleden mogelijk nog geen goed beeld hebben van de Wmo:

³⁷ Dit betreft Stichting Present, een organisatie die bestaande groepen - die tijd beschikbaar hebben gesteld - passende vrijwilligersprojecten biedt (www.stichtingpresent.nl).

Wat betreft de Wmo: diakenen moeten de knelpunten weten. De voorbereiding laten doen door een werkgroep.

De diaconie heeft gemeenteleden niet geïnformeerd over de Wmo.

In het kerkblad wordt af en toe een stukje geschreven.

Er is weinig beeld van de Wmo bij diakenen en kerkleden.

Beeld van de samenleving. De Wmo heeft de kerken wakker geschud. Hoe ga je om met zwervers, hoe gastvrij ben je als kerk?

In het groepsinterview met diakenen werd de vraag gesteld of diakenen (en eventueel ook enkele kerkleden) een bijscholingscursus zouden moeten volgen als het gaat om de Wmo. Vraagt dit om andere of nieuwe competenties? En wie zou de cursus moeten geven?

Diakenen en kerkleden die zich bezighouden met de Wmo moeten bijscholen..., dat is wel realistisch, als mensen buiten de kerk hulp nodig hebben.

Ik vind dat een diaken die zich met de Wmo gaat bezighouden een helikopterview moet hebben, moeten kunnen organiseren en onderhandelen. Deskundigheid genoeg in onze kerken. Belangrijk is ook een visie op extern diaconaat. Een of twee diakenen zouden zich hiervoor enthousiast kunnen maken.

Dat moet geen dominee zijn, maar iemand van de praktijk, ik lees al die mappen van het Diaconaal Steunpunt niet. Bijvoorbeeld een ervaren diaken.

Ik zou liever kiezen voor iemand die geen diaken is maar wel specialistische kennis van het onderwerp heeft. Er worden nu klassicale cursussen op gezet over de kerk in de lokale omgeving. Deskundigheid op het gebied van diaconaat is gewenst, voor degene die de cursussen gaat geven.

Hoofdstuk 5 Conclusies, beeld en aanbevelingen

§5.1 Inleiding

In dit rapport zijn de resultaten weergegeven van een onderzoek naar het functioneren van diakenen in de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt). Een dergelijk onderzoek vond niet eerder op deze schaal en met de hier gehanteerde methodiek plaats. De aanleiding wordt gevormd door de veranderde omgeving waarin het diaconaat moet worden vormgegeven. De komst van de Wet Maatschappelijke ondersteuning illustreert de toegenomen betekenis van extern diaconaat. Diaconaat vindt altijd plaats binnen een specifieke maatschappelijke context, zo hebben we aan het begin van dit onderzoek vastgesteld (§1.1). Ontwikkelingen in de samenleving beïnvloeden het diaconaat en daarmee ook de taken en competenties van diakenen (§1.1). In dit hoofdstuk trekken we conclusies uit het onderzoek naar het functioneren van vrijgemaakt-gereformeerde diakenen in kerk en samenleving. Er worden antwoorden geformuleerd op de onderzoeksvragen uit de vraagstelling (§1.4).

De resultaten van het onderzoek zijn gebaseerd op literatuuronderzoek (hoofdstuk 3), empirisch onderzoek (hoofdstuk 4) en groepsinterviews (de resultaten hiervan zijn te vinden in de bijlagen bij dit rapport). De groepsinterviews zijn gehouden nadat de resultaten van het empirisch onderzoek bekend waren. Ze zijn gebruikt om de resultaten uit het empirisch onderzoek te valideren en nader te interpreteren. Dit leverde nieuwe informatie op die in dit slothoofdstuk wordt vermeld naast de overige resultaten. Het beeld dat dit oplevert vatten we samen in 5.3. Uiteraard is het zo dat de aanbevelingen voor rekening komen van de onderzoekers.

§5.2 Conclusies

§5.2.1 Plaats van de diakenen

Het diakenambt is in de gereformeerde traditie een volwaardig ambt, gelijk aan dat van ouderling en predikant. Desondanks wijzen diverse auteurs er op dat vrijgemaakt-gereformeerde diakenen een ondergeschikte positie innemen, onder meer omdat zij geen deel uitmaken van de kerkenraad en niet worden afgevaardigd naar de vergaderingen op classicaal, provinciaal en landelijk niveau. De gangbare praktijk van de 'smalle kerkenraad', de 'brede kerkenraad' en de 'diaconie' (§3.2.2) suggereert een hiërarchie tussen de ambten.

Hoewel het empirisch onderzoek niet specifiek gericht was op de plaats van diakenen in de GKv en de meningen die diakenen en kerkleden daarover hebben, kwam dit onderwerp wel meerdere keren ter sprake tijdens de groepsinterviews met diakenen en kerkleden en de expertmeetings met diakenen en andere deskundigen. Uit de gesprekken en groepsinterviews bleek dat er onder diakenen en onder kerkleden opvattingen over het diakenambt voorkomen die duidelijk maken dat het ouderlingenambt met leidinggeven wordt geassocieerd en het diakenambt met het uitvoeren van barmhartigheidstaken. Niet zelden wordt het diakenambt gepositioneerd onder het ouderlingenambt of gezien als een 'opstapje voor het ouderlingenambt'.

Die beeldvorming doet geen recht aan het diakenambt. Het diakenambt is een volwaardig ambt met een geheel eigen karakter. Een herwaardering van en een bezinning op dit ambt is zinvol, niet alleen onder kerkleden maar ook binnen kerkenraden. De diaconie kan daaraan zelf een bijdrage leveren door het diaconaat van de kerkelijke gemeente op de kaart en op de agenda van de kerkenraad te zetten en predikanten bij de bezinning te betrekken. Juist in deze tijd hebben diakenen een belangrijk ambt omdat kerken en diaconieën meer ruimte krijgen om vorm te geven aan hun diaconale roeping, zowel intern als extern. In deze tijd - waarin opnieuw naar kerken wordt gekeken als vindplaatsen van sociale bewogenheid - kunnen diakenen een stap naar voren doen.

Het geschetste beeld van dit bijzondere ambt kan ook doorwerken in de talstelling en verkiezing van ambtsdragers. Er wordt nog dikwijls allereerst gezocht naar geschikte ouderlingen en pas later naar geschikte diakenen, waarmee de samenstelling van de diaconie de sluitpost is. Daarom is het belangrijk dat diaconieën in de vergaderingen met de kerkenraad aangeven welke personen zij geschikt achten voor het ambt van diaken. Daarnaast is het wenselijk dat kerkenraden eerst het tal

van diakenen samenstellen en daarna het tal van de ouderlingen of dat deze volgorde per jaar wordt afgewisseld.

Figuur 5.1 Plaats van diakenen

Conclusie 1

In de praktijk van het kerkelijk leven heeft het diakenambt een ander gewicht dan het ambt van ouderling. Dit komt de positionering van het diaconaal werk in de gemeente niet ten goede.

§5.2.2 Diaconale gemeente

In deze paragraaf geven we antwoord op de volgende onderzoeksvragen:

- Wat is de functie van diakenen binnen het concept van de diaconale gemeente?
- In hoeverre zijn kerkleden bekend met het concept van de diaconale gemeente en de functie die diakenen daarin behoren te vervullen?

Uit het *literatuuronderzoek* komt naar voren dat in de GKv het concept van de diaconale gemeente halverwege de jaren zestig is geïntroduceerd, in navolging van andere kerkgenootschappen. In dit concept wordt een stevig accent gelegd op de bereidheid van kerkleden om diaconaal actief te zijn 'naar binnen en naar buiten, daarbij voorgelicht, gestimuleerd, gecoördineerd en voorgegaan door de diakenen'. Dit is mede vastgelegd in het bevestigingsformulier van 1975. Op basis van de literatuurstudie concluderen we dat diakenen binnen het concept van de diaconale gemeente vooral een leidinggevende en toerustende functie dienen te vervullen.

Uit het *empirisch onderzoek* blijkt bijna driekwart van de kerkleden bekend te zijn met de term 'diaconale gemeente'. Ouderen en hoger opgeleiden zijn hier relatief meer bekend mee dan jongeren en lager opgeleiden. Blijkens de antwoorden is er een bepaald beeld van de diaconale gemeente, waarbij met name het interne functioneren wordt genoemd. Kerkleden zien in een diaconale gemeente een dienende gemeente, een gemeenschap der heiligen waar mensen elkaar helpen, klaar staan voor elkaar en omzien naar elkaar. Het feit dat interne taken met name worden genoemd heeft vermoedelijk te maken met de huidige praktijk van het diaconaat.

In de *groepsinterviews* kwam naar voren dat de term diaconale gemeente wel bekend is, maar dat er op verschillende manieren inhoud aan wordt gegeven. In een aantal gevallen werd aangegeven dat de gemeente daadwerkelijk functioneert als diaconale gemeente. Gewezen werd op het niveau van onderling dienstbetoon, de activiteit van zusterhulpteams, de bereidheid iets voor de ander te doen. Aangegeven werd dat gemeenten functioneren als diaconale gemeente, zonder dat men dit altijd zo benoemt. Deze uitkomsten vormen echter een indicatie van een onduidelijke rol van diakenen als leidinggevend binnen de diaconale gemeente. Het concept van de diaconale gemeente vergt immers een stimulerende, coördinerende en sturende rol van diakenen. Wat deze rol behelst is kennelijk voor gemeenteleden en ook voor diakenen zelf een witte vlek.

Binnen een diaconale gemeente is het wenselijk dat de taken van kerkleden en diakenen duidelijk zijn: kerkleden voeren het diaconale werk uit onder begeleiding van de diakenen. Hier doen zich in de praktijk grote vragen en discrepanties voor, zowel in de uitvoering van dit idee, als in de rol die diakenen en kerkleden binnen dat idee hebben te spelen (zie verder §5.2.3).

Figuur 5.2 Diaconale gemeente

Conclusie 2

Gezien vanuit het concept van de diaconale gemeente is het wenselijk dat diakenen een leidinggevende en toerustende functie vervullen. In de praktijk blijkt dat kerkleden een diaconale gemeente zien als een gemeenschap waar wordt omgezien naar elkaar, met name intern. De rol van de diakenen als de leidinggevend van de diaconale gemeente is niet duidelijk.

§5.2.3 Interne taken

In deze paragraaf geven we een antwoord op de volgende onderzoeksvragen:

- Welke interne taken van diakenen kunnen uit de literatuur worden afgeleid?
- Welke interne taken dienen diakenen uit te voeren volgens diakenen en kerkleden? Welke interne taken worden daadwerkelijk door diakenen uitgevoerd volgens diakenen en kerkleden?

In de kerkorde en het formulier voor bevestiging van diakenen in de GKV zijn de interne taken van diakenen vastgelegd. Eén daarvan is het brengen van diaconale huisbezoeken. Ondanks de vragen die er in het verleden over het diaconale huisbezoek bestonden, wordt dit nog altijd als een belangrijk middel gezien om nood op te sporen en te lenigen en om kerkleden aan te spreken op hun eigen diaconale opdracht. Daarbij is het de bedoeling dat alle kerkleden bezoek ontvangen, en niet alleen de kerkleden die in nood zijn.

Met betrekking tot de overige interne taken kunnen we op basis van de *literatuurstudie* concluderen dat deze te maken hebben met signaleren, uitvoeren, toerusten en samenwerken. Gericht op het diaconaat in de kerkelijke gemeente hebben diakenen allereerst een signalerende functie, omdat zij nood signaleren, hulp inventariseren en gaven inzamelen. Vervolgens hebben zij ook een uitvoerende functie doordat zij kerkleden helpen, vraag naar en aanbod van hulp op elkaar afstemmen en de gaven beheren en uitdelen. Ook hebben zij een toerustende functie omdat zij kerkleden bewustmaken van hun eigen diaconale opdracht en hen aansporen om andere kerkleden te helpen en hun gaven in te zetten in de kerkelijke gemeente. Tenslotte hebben zij een samenwerkende functie doordat zij contact onderhouden met professionele zorg- en hulpverleningsinstellingen. De vraag of deze taken door alle diakenen of door een diaconie als geheel uitgevoerd moeten worden is moeilijk te beantwoorden omdat de taakverdeling sterk samenhangt met de grootte van de kerkelijke gemeente, het beschikbare aantal diakenen en de mogelijkheden die een plaatselijke diaconie heeft om deze taken zelf uit te voeren.

Het *empirisch onderzoek* laat zien dat diakenen en kerkleden verschillende ideeën hebben over de interne taken van diakenen. Diakenen zien het afstemmen van vraag en aanbod van hulp in de kerkelijke gemeente, het toerusten van kerkleden om diaconaal actief te zijn en het samenwerken met zorg- en hulpverleningsinstellingen als hun taken. Zij vragen zich af of zij zelf hulp moeten bieden in de kerkelijke gemeente. Kerkleden vinden het juist vanzelfsprekend dat diakenen dit doen, en dat zij daarnaast kerkleden aansporen om diaconaal actief te zijn. In de praktijk is het inderdaad zo dat diakenen vaak zelf de hulp verlenen. Soms noodgedwongen, omdat zij niet genoeg kerkleden kunnen vinden. Soms als enige mogelijkheid, omdat zij vinden dat bepaalde hulpverleningstaken alleen door diakenen kunnen worden uitgevoerd. De hulp gaat in de meeste gevallen naar gemeenteleden die te kampen hebben met financiële problemen, met ziekte en met eenzaamheid.

Opvallend is dat diakenen en kerkleden de toerusting gericht op het diaconaat in de kerkelijke gemeente nogal verschillend ervaren. De meeste diakenen geven aan deze taak uit te voeren, terwijl de helft van de kerkleden zegt dat zij niet door hun wijkdiaken worden aangemoedigd om diaconaal actief te zijn in de kerk. Er is hier sprake van een sterk verschil in perceptie en in ervaren stimulans en bemoediging. Mogelijk hangt dit samen met de methoden die diaconieën daarvoor hanteren. Zij spreken op collectieve wijze kerkleden aan, bijvoorbeeld door een stukje in het kerkblad. Kerkleden ervaren dit niet als een individuele aansporing om diaconaal actief te zijn of te worden. Zij juist zijn van mening dat de diaconie vaker en op andere manieren voorlichting kan geven over het diaconale werk, zodat de diaconie voor hen meer 'zichtbaar' wordt in de kerkelijke gemeente.

Uit het *empirisch onderzoek* blijkt verder dat meer dan een derde van de kerkleden in de twee jaar voorafgaand aan het onderzoek geen bezoek heeft gekregen van een diaken. Dit komt overeen met het gegeven dat diakenen - volgens zowel diakenen als kerkleden - vooral kerkleden bezoeken die in een probleemsituatie verkeren. Een gevolg daarvan is de kerkleden die geen problemen hebben de diakenen niet kennen. Zij zullen daarom niet zo snel met hun zorgen naar een onbekende diaken gaan. Bovendien kan de individuele toerusting en inzameling van gaven bij deze kerkleden niet plaatsvinden via het diaconale huisbezoek. Als oorzaken voor het gegeven dat vooral kerkleden met problemen worden bezocht, noemden kerkleden, diakenen en andere deskundigen een gebrek aan ambtsdragers, een gebrek aan tijd, de leeftijd en ervaring van diakenen. Daarnaast kan de vraag gesteld worden of het diaconale huisbezoek inderdaad voldoende wordt benut binnen de vrijgemaakt-gereformeerde kerken.

Het *empirisch onderzoek* maakt duidelijk dat de kerkleden die contact hebben gehad met een diaken, omdat zij of hun gezin hulp nodig hadden, doorgaans naar tevredenheid zijn geholpen. De betrokken diaken vervulde daarbij niet alleen een organiserende rol, maar ook vaak een uitvoerende rol. Bij een dergelijk contact met de diaken wordt de hulp vaker door diakenen zelf verleend dan door kerkleden of de zusterhulp.

Uit de *groepsinterviews* komt naar voren dat diakenen in de praktijk vooral bezig zijn met het organiseren en uitvoeren van hulp en daar ook prioriteit aan geven, gegeven de tijd die zij aan het ambtswerk kunnen besteden. Wanneer er sprake is van nood, dan heeft die nood de urgente aandacht van diakenen. Deze taak wordt door diakenen zeer serieus genomen. Daarbij trekken zij nogal eens taken naar zich toe, die mogelijk anders vervuld zouden kunnen worden. Hier en daar wordt diaconaal werk verbonden met het instellen van wijkteams en meer wijkgericht werken. Over het algemeen, zo blijkt uit de gesprekken, zijn diakenen niet of nauwelijks gericht op vernieuwing van de bestaande methodiek of aanpak van het diaconaal werk. Mede daardoor ontstaan er onvoldoende nieuwe patronen in het signaleren, uitvoeren, toerusten en samenwerken. Ook de (noodgedwongen) prioritering binnen het werk, waarbij hulp verlenen voorgaat boven het toerusten van de eigen gemeente, verandert daardoor niet.

Figuur 5.3 Interne taken

Conclusie 3

Interne taken van diakenen hebben te maken met signaleren, uitvoeren, toerusten en samenwerken, gericht op de kerkelijke gemeente. Het diaconale huisbezoek neemt daarbij een belangrijke plaats in, maar richt zich nogal eens op die situaties waar hulp geboden moet worden. Diakenen zijn het meest actief met het signaleren en uitvoeren en minder met toerusten en samenwerken.

Conclusie 4

Diakenen en kerkleden hebben verschillende ideeën over de interne taken van diakenen. Zo vragen diakenen zich af of zij zelf een helpende hand moeten bieden aan kerkleden in nood. Kerkleden vinden het juist vanzelfsprekend dat diakenen dit doen. In de praktijk blijkt dat diakenen wel vaak zelf de hulp verlenen in de kerkelijke gemeente.

Conclusie 5

Diakenen en kerkleden ervaren de toerusting van kerkleden gericht op het diaconaat in de kerkelijke gemeente verschillend. Hoewel diakenen aangeven dat zij deze taak uitvoeren, voelen kerkleden zich niet altijd door diakenen aangesproken om binnen de kerk diaconaal actief zijn.

Conclusie 6

Van diakenen wordt verwacht dat zij bezoekwerk verrichten om kerkleden te leren kennen, nood op te sporen en te (laten) lenigen en kerkleden aan te spreken op hun diaconale opdracht. In de praktijk blijkt dat een deel van de kerkleden geen diaconaal huisbezoek ontvangt. Dit hangt samen met het feit dat diakenen vooral kerkleden met problemen bezoeken.

Conclusie 7

Kerkleden die contact zoeken met een diaken, omdat zij of hun gezin hulp nodig hebben, worden doorgaans naar tevredenheid geholpen. Diakenen vervullen daarbij niet alleen een organiserende, maar vaak ook een uitvoerende rol.

§5.2.4 Externe taken

In deze paragraaf geven we een antwoord op de volgende onderzoeksvragen:

- Welke externe taken van diakenen kunnen uit de literatuur worden afgeleid?
- Welke externe taken dienen diakenen uit te voeren volgens diakenen en kerkleden? Welke externe taken worden daadwerkelijk door diakenen uitgevoerd volgens diakenen en kerkleden?

In de kerkorde en het formulier voor bevestiging van diakenen in de GKv worden alleen de interne taken van diakenen genoemd. Wel spreekt het formulier over liefdedienst van kerkleden voor alle mensen (extern). Vanouds was er binnen diaconieën niet veel aandacht voor het externe diaconaat, maar daar is de laatste jaren verandering in gekomen. Sinds de jaren negentig zijn er door diverse plaatselijke kerken van de GKv projecten opgestart gericht op het diaconaat in de samenleving. Diakenen nemen daarbij soms zelf het initiatief bij extern-diaconale activiteiten van de kerkelijke gemeente. Bij deze activiteiten kan gedacht worden aan de uitvoering of financiële

ondersteuning van concrete projecten in de samenleving, aan de inzet van kerkelijke vrijwilligers in de samenleving en aan participatie in het maatschappelijke debat. Het beeld is echter dat er wel op projectmatige basis aan extern diaconaat wordt gedaan, maar dat hier geen beleidsmatig kader aan ten grondslag ligt, dat afgestemd is op het concept van de diaconale gemeente.

Op basis van de *literatuurstudie* kunnen we vaststellen dat de externe taken van diakenen te maken hebben met signaleren, uitvoeren, toerusten en participeren. Gericht op het diaconaat in de samenleving hebben diakenen allereerst een signalerende functie, doordat zij nood signaleren, hulp inventariseren en gaven inzamelen voor concrete diaconale activiteiten en projecten. Vervolgens hebben zij binnen het kader van deze activiteiten en projecten ook een uitvoerende functie omdat zij mensen helpen, vraag naar en aanbod van hulp op elkaar afstemmen en de gaven van kerkleden beheren en uitdelen. Daarnaast hebben diakenen een toerustende functie doordat zij kerkleden bewustmaken van hun eigen diaconale opdracht en hen aansporen om mensen te helpen en hun gaven in te zetten in de samenleving. Tenslotte kan de diaconie participeren in vormen van (lokale) samenwerking (Wmo-raden, diaconale platforms, projecten), waar tevens de discussie en afstemming met overheid en maatschappelijke organisaties plaatsvindt. Evenals bij de interne taken geldt ook hier dat de verdeling van de taken samenhangt met de grootte van de kerkelijke gemeente, het beschikbare aantal diakenen en de mogelijkheden die een plaatselijke diaconie heeft om deze taken zelf uit te voeren of uit te besteden aan kerkleden.

Uit het *empirisch onderzoek* blijkt dat de opvattingen van diakenen en kerkleden over de externe taken van diakenen min of meer overeenkomen. Diakenen zien het toerusten van kerkleden om diaconaal actief te zijn in de samenleving en het samenwerken met overheid en organisaties als hun taken. Zij vragen zich af of zij zelf hulp moeten bieden buiten de kerkelijke gemeente. Hetzelfde beeld zien we bij de kerkleden betreffende de vraag of diakenen zelf actief dienen te zijn buiten de kerk. De toerusting van kerkleden tot diaconale activiteiten in de samenleving wordt door kerkleden wel als een taak van diakenen gezien. Opvallend is dat diakenen en kerkleden de toerusting gericht op het diaconaat in de samenleving verschillend ervaren. Een groot deel van de diakenen geeft aan deze taak uit te voeren. Minder dan een derde van de kerkleden geeft echter aan door de wijkdiaken te worden aangemoedigd om diaconaal actief te zijn in de samenleving. Ook hier zullen de methode van toerusting en de praktijk van het bezoekwerk een rol spelen (§5.2.3).

Uit de *groepsinterviews* kwam naar voren dat gemeenteleden en diakenen in principe positief zijn over diaconale taken buiten de eigen gemeente. Maar op dit vlak liggen duidelijk ook de meeste vragen. In de eerste plaats is onduidelijk wie hieraan vorm zou moeten geven. Is dat de gemeente zelf of ligt hier een taak van diakenen? Verscheidene diakenen geven aan het prima te vinden als gemeenteleden een rol spelen in vrijwilligerswerk in de samenleving. Zij zien hierin voor zichzelf geen toegevoegde taak. Dat het concept van de diaconale gemeente suggereert dat ook extern diaconaat een gezamenlijke inspanning vergt en coördinatie vraagt tussen gemeenteleden en diakenen werd niet onmiddellijk als vraagstuk herkend. Dit is duidelijk nog onbetreden gebied. In de tweede plaats liggen er vragen met betrekking tot de praktische uitvoering. Diakenen geven aan hun handen vol te hebben aan het organiseren en lenigen van nood in de eigen gemeente. De complexiteit van deze taak neemt bovendien toe. Nieuwe taken, gericht op extern diaconaat, wordt door menigeen als een extra belasting ervaren, vooral in kleine gemeenten. Niet iedereen ziet hoe men het externe diaconaat 'er bij' kan doen. Vorm geven aan extern diaconaat vergt een zekere omvang van de betrokken gemeente en een daarbij behorend potentieel. Tegelijkertijd kan worden geconstateerd dat er weinig discussie is onder diakenen over aanpassing of vernieuwing van werkmethoden om nieuwe taken een plaats te geven in het diaconaal werk.

Figuur 5.4 externe taken

Conclusie 8

Externe taken van diakenen hebben te maken met signaleren, uitvoeren, toerusten en samenwerken, binnen het kader van concrete diaconale activiteiten en projecten in de samenleving. Diakenen laten dit niet over aan kerkleden, maar nemen ook zelf het initiatief voor externe activiteiten en projecten.

Conclusie 9

Diakenen en kerkleden hebben min of meer dezelfde ideeën over de externe taken van diakenen. Beide groepen vragen zich af of diakenen zelf een helpende hand moeten bieden aan mensen in de samenleving. Zowel diakenen als kerkleden zien de toerusting van kerkleden om extern diaconaal actief te zijn als een taak van diakenen.

Conclusie 10

De toerusting van kerkleden gericht op de samenleving wordt door diakenen en kerkleden verschillend ervaren. Hoewel diakenen aangeven dat zij deze taak uitvoeren, voelen kerkleden zich niet altijd door diakenen aangesproken om buiten de kerk diaconaal actief te zijn.

§5.2.5 Competenties

In deze paragraaf geven we een antwoord op de volgende onderzoeksvragen:

- Welke competenties van diakenen dragen bij aan de adequate uitoefening van het diakenambt?
- Over welke competenties dienen diakenen te beschikken volgens diakenen en kerkleden? Over welke competenties beschikken diakenen daadwerkelijk volgens diakenen en kerkleden?

In kerken is het niet zo gebruikelijk om over competenties te spreken. Mogelijk hangt dit samen met tekorten aan ambtsdragers in veel kerken waardoor het geen zin heeft om aandacht te besteden aan de samenstelling van de diaconie en de verschillende kwaliteiten van diakenen. Dit punt werd ook naar voren gebracht in de groepsinterviews met diakenen en kerkleden en in de expertmeetings met diakenen en andere deskundigen.

Op basis van de *literatuurstudie* hebben we de kwaliteiten van diakenen verdeeld over persoonscompetenties en deskundigheidscompetenties. Persoonscompetenties hebben zowel betrekking op het persoonlijk geloof (voorbeeldfunctie) als op de persoonlijke eigenschappen van de diaken (houding). Deskundigheidscompetenties betreffen kennis, inzicht en visie inzake nood, hulpverlening en maatschappelijke ontwikkelingen alsmede vaardigheden voor communicatie, bestuur en beleid. Deze kwaliteiten zijn echter geen absolute voorwaarden waaraan iemand zou moeten voldoen om diaken te worden.

Het *groepsinterview* met diakenen leverde geen eensluidend antwoord op, als het gaat om de vraag of alle diakenen de genoemde competenties moeten bezitten. Tijdens de expertmeeting met andere deskundigen op het gebied van diaconaat werd naar voren gebracht dat de persoonscompetenties van toepassing zijn op alle diakenen en dat de deskundigheidscompetenties binnen het college van diakenen aanwezig moeten zijn. Overigens werd in de sessies met diakenen duidelijk dat het begrip 'competenties' op enige weerstand stuit. Liever spreekt men van 'gaven' om daarmee ruimte te houden voor een andere benadering van de vraag naar iemands geschiktheid voor het ambt. Het spreken over competenties moet een verbinding houden met het spreken over de gaven van de Geest.

Het *empirisch onderzoek* laat zien dat diakenen competenties die direct verband houden met menselijk contact het meest belangrijk vinden voor hun werk. Dit worden ook wel interrelationele competenties genoemd. Voorbeelden hiervan zijn 'zich kunnen inleven in mensen' en 'kunnen luisteren naar mensen'. Opvallend is dat diakenen de interrelationele competenties belangrijker vinden voor hun werk dan de meer bestuurlijke competenties. Bij de eerstgenoemde competenties schatten diakenen de praktijk lager in dan de gewenste situatie. Dit is ook het geval bij bepaalde kenniscompetenties binnen de diaconie, zoals 'kennis van maatschappelijke ontwikkelingen', 'kennis van relaties en gezinsverhoudingen' en 'kennis van de professionele hulpverlening'. Desondanks is niet met zekerheid te zeggen of deze inschatting samenhangt met daadwerkelijke tekorten (echt ontbrekende competenties) of met een zekere bescheidenheid van diakenen.

Verder blijkt uit het *empirisch onderzoek* dat kerkleden van mening zijn dat diakenen lager scoren op de interrelationele competenties dan volgens hen gewenst zou zijn. Echter, als het gaat om geloofscompetenties (voorbeeldfunctie, kennis van de Bijbel) schatten zij de diakenen hoger in dan de diakenen dat zelf doen. Niettemin menen zij dat diakenen beter kunnen worden in het zich inleven in anderen en het kunnen luisteren naar mensen. Als kerkleden verbetering wensen in het functioneren van diakenen, noemen ze vooral communicatieve competenties. Ook diakenen zelf menen dat deze competenties sterker kunnen worden. Opvallend genoeg worden niet de typische deskundigheidscompetenties genoemd als het besturen of leidinggeven. Dat kan liggen aan de perceptie van de huidige praktijk, waarin deze eigenschappen niet geaccentueerd worden; het kan ook zijn dat men deze competenties reeds aanwezig acht.

Figuur 5.5 Competenties

Conclusie 11

Wanneer we onderscheiden tussen persoonscompetenties en deskundigheidscompetenties, hebben zowel diakenen als gemeenteleden vooral veel oog voor persoonscompetenties. Naast kennis van de Bijbel en betrouwbaarheid, scoren communicatieve competenties, als het kunnen luisteren en zich kunnen inleven, hoog bij gemeenteleden.

Conclusie 12

Diakenen vinden competenties die direct verband houden met menselijk contact het meest belangrijk voor hun werk. Opvallend is dat diakenen deze interrelationele kwaliteiten belangrijker vinden dan de meer bestuurlijke kwaliteiten. Diakenen zijn van mening dat zij lager scoren op bepaalde interrelationele competenties en kenniscompetenties dan volgens hen gewenst zou zijn.

§5.2.6 Wet maatschappelijke ondersteuning

In deze paragraaf geven we een antwoord op de volgende onderzoeksvragen:

- In hoeverre ontstaan er nieuwe taken en competenties voor diakenen als gevolg van de Wmo?
- In hoeverre zijn diakenen bekend met de Wmo? In hoeverre worden er in de eigen kerkelijke gemeente diaconale activiteiten ondernomen naar aanleiding van de Wmo?

De invoering van de Wmo op 1 januari 2007 heeft een (her)bezinning op gang gebracht over de diaconale activiteiten van kerken en diaconieën in de samenleving. Daarbij speelt de vraag welke rol kerken en diaconieën willen vervullen bij de uitvoering van de Wmo door de burgerlijke gemeente. Een belangrijke vraag is ook of zij hun activiteiten op de prestatievelden 1, 4 en 7 van Wmo op de eigen kerkleden of (ook) op de samenleving willen richten. Vanouds hebben kerken een taak voor zichzelf gezien in het lenigen van de ergste maatschappelijke nood (armoedebestrijding, maatschappelijke opvang, vluchtelingenwerk, eenzaamheidsproblematiek). Er ontstaat ruimte voor de kerk op deze terreinen opnieuw actief te worden.

Op basis van de *literatuurstudie* is de vraag of er als gevolg van de Wmo nieuwe taken en competenties (zijn) ontstaan voor diakenen moeilijk te beantwoorden omdat kerken al actief waren op terreinen die nu onder de Wmo vallen. De verwachting is dat kerken en diaconieën zich zullen oriënteren op uitbreiding, aanpassing of ontwikkeling van hun bestaande taken die aansluiten bij de Wmo. Het is de vraag of dit voldoende is om toegerust te zijn voor nieuwe externe taken. Zo vergt het overleg met de overheid en de vormgeving van projecten om bestuurlijke competenties die voorheen niet sterk geaccentueerd werden. Ook vraagt het signaleren van nood buiten de eigen gemeente om een competentie die tot dusver niet nodig leek te zijn.

Met betrekking tot de Wmo kunnen we uit het *empirisch onderzoek* concluderen dat bijna 80% van de diakenen zegt bekend te zijn met de inhoud van deze wet. Tegelijkertijd geven diakenen en kerkleden aan nog geen duidelijk beeld van de Wmo hebben. Dit heeft te maken met de betrekkelijk recente invoering van de wet en de relatieve complexiteit van de Wmo. De kennis van de Wmo, zo blijkt ook uit de groepsinterviews, is doorgaans tamelijk globaal. Het vermogen de relevantie van de Wmo te verbinden aan het diaconaal werk is niet over de hele linie aanwezig.

In de tweede plaats kunnen we uit de *groepsinterviews* opmaken dat voor veel diakenen niet duidelijk is hoe het eigen diaconale werk in operationele zin gekoppeld kan worden aan de 'uitdagingen' van de Wmo. De contacten met de plaatselijke overheid zijn over het algemeen pril en nog onwennig en de contacten die er zijn hebben sterk het karakter van kennismaking en

informatie-uitwisseling. Er is nog vrijwel nergens sprake van een beleidsmatig kader, waarbinnen het kan komen tot afstemming van activiteiten tussen overheid en plaatselijke kerk. Veel diakenen zijn afwachtend en willen bezien hoe de Wmo zich verder ontwikkelt.

Figuur 5.6 Wet maatschappelijke ondersteuning

Conclusie 13

Diaconieën geven vorm aan een proces van bezinning dat erop gericht is bestaande diaconale taken uit te breiden, aan te passen of verder te ontwikkelen in het kader van vraagstukken die door de komst van de Wmo op tafel komen van de kerken.

Conclusie 14

In het kader van de Wmo hebben diakenen en diaconieën specifieke competenties nodig voor specifieke taken. Deze specifieke competenties zijn voor een deel nieuw en kunnen niet vanuit de bestaande worden ontwikkeld.

Conclusie 15

Een groot deel van de diakenen zegt bekend te zijn met de inhoud van de Wet maatschappelijke ondersteuning. Het beeld is doorgaans globaal, niet duidelijk is op welke manier plaatselijk diaconaal werk kan worden afgestemd in het kader van de Wmo.

§5.3 Beeld en aanbevelingen

In deze paragraaf brengen we de verschillende elementen van het onderzoek onder in een gezamenlijk beeld. Wat zijn de opvallende kenmerken van de diaconale praktijk in de GKV? Op welke manier zou deze praktijk kunnen worden verbeterd? Deze paragraaf geeft een perspectief op een verbeterde praktijk, zoals de onderzoekers deze op grond van het onderzoek kunnen schetsen. De aanbevelingen die op basis van dit onderzoek worden gedaan krijgen hier hun plaats.

§5.3.1 Plaats van diakenen

Uit dit onderzoek komt naar voren dat de status van diakenen niet in overeenstemming is met hun formele positie. Ook wordt duidelijk dat zij niet toekomen aan de leidinggevende rol die hen wordt toebedeeld binnen het concept van de diaconale gemeente. Dit onderzoek gaat over de competenties die diakenen zouden moeten bezitten, mede met het oog op het vormgeven van extern diaconaat. Dit betekent dat er meer van diakenen wordt verwacht vanuit hun huidige functioneren. Wanneer het beroep op kerken sterker wordt en het diaconale werk nieuwe dimensies zou krijgen in het kader van een zich ontplooiende Wmo vraagt dit om een steviger positionering van het diakenambt. Er zal gericht moeten worden nagedacht over de aan dit ambt verbonden taken en competenties binnen de gemeente en daarbuiten. De herwaardering van het diakenambt zal over de breedte van de kerk gedragen moeten worden, maar vooral ook plaatselijk concreet gestalte moeten krijgen. Diakenen en kerkenraden doen er goed aan dit op de agenda te zetten. De talstelling van diakenen dient geen sluitstuk te zijn.

Figuur 5.7 Plaats van diakenen

Aanbeveling 1

Een herwaardering en bezinning op het diakenambt is over de volle breedte van het kerkelijk leven nodig. De bezinning moet gaan over de positionering van het ambt en de daarmee verbonden taken en competenties. De resultaten van dit onderzoek kunnen de 'input' vormen voor de bezinning op deze taken en competenties.

Aanbeveling 2

Diaconieën kunnen zelf een bijdrage leveren aan de herwaardering van het diakenambt. Hun invloed op de talstelling is van belang. Kerkenraden kunnen het belang van de diaconie aangeven door eerst het tal van diakenen vast te stellen en daarna het tal van ouderlingen of deze werkwijze per jaar af te wisselen.

§5.3.2 Diaconale gemeente

Het concept van de diaconale gemeente is welbewust omarmd door de GKv. De praktijk leert dat de term bekend is en dat er binnen gemeenten veel diaconaal werk wordt verricht, maar dat het concept niet functioneert, zoals het zou moeten. Dit kan er op wijzen dat het concept te theoretisch is gebleven en geen verbinding heeft gekregen met de praktijk. Wat daarnaast opvalt is dat er geen duidelijkheid is ontstaan over de specifieke rol van diakenen binnen dit concept. Diakenen doen wat zij altijd al doen: omzien naar mensen die eenzaam, ziek of behoeftig zijn. Ook de perceptie van gemeenteleden sluit aan bij deze sinds jaren ingesleten praktijk: diakenen organiseren en verlenen hulp. Dit maakt diakenen tot de regelaars van een concreet deel – het meest gecompliceerde deel – van het barmhartigheidswerk in de gemeente. De stimulerende, toerustende en leidinggevende rol vanuit een gemeenschappelijk gedragen visie op wat diaconaal werk vanuit de gemeente is, komt hierdoor niet uit de verf. Het concept van de diaconale gemeente is nog steeds waardevol en bruikbaar, mede gelet op het feit dat relatief veel gemeenteleden vrijwilligerswerk doen in de gemeente en in de samenleving. Nodig is een visie op de rol van de diaken in dat concept. Dit moeten diakenen niet zelf uitvinden, maar dient thema van beraad te zijn in de GKv als zodanig. Diakenen behoeven ondersteuning bij de vormgeving van hun rol in de gemeente.

Figuur 5.8 Diaconale gemeente

Aanbeveling 3

Het is van belang het concept van de diaconale gemeente opnieuw te bezien in het licht van de resultaten van dit onderzoek. De gemeente heeft meer voorlichting en toerusting en de diakenen meer ondersteuning voor wat dit concept concreet beoogt.

§5.3.3 Intern functioneren

Diaconaal gemeente-zijn, zo blijkt uit dit onderzoek, heeft primair betekenis voor gemeenteleden zelf. Interne taken vragen allereerst de aandacht, daarna komen de externe taken in beeld. De coördinatie van het werk binnen de gemeente is cruciaal voor de vraag of er ook ruimte en energie is voor externe taken.

De toerusting van de diaconale gemeente dient te beginnen in de eredienst. Predikant, ouderlingen en diakenen kunnen hieraan bijdragen. Vervolgens dient er een praktische vertaalslag gemaakt te worden. Diakenen moeten het als hun taak zien hiervoor de kaders te stellen. Het is van belang dat gemeenteleden een beeld hebben van de diaconale taak en rol die van hen wordt verwacht. Die is nu dikwijls tamelijk oningevuld. Diakenen kunnen meer werk maken van toerusting en stimulering vanuit een kader van taken die men graag vervuld wil zien in de gemeente. Voor het bij elkaar brengen van vraag en aanbod binnen een gemeente kunnen lichte structuren in het leven worden geroepen om meer mensen te mobiliseren, zodat diakenen zich niet gedwongen voelen alles zelf te doen. Hier is een vernieuwingsslag te maken binnen gemeenten. De noodzaak daartoe zal groter worden naarmate de zorgvragen in de gemeente (als gevolg van een terugtrekkende overheid) groter worden. Te denken is bijvoorbeeld aan een diaconaal bureau met een actieve uitstraling, een diaconaal spreekuur, een meer collectieve ondersteuning van mantelzorgers binnen de eigen gemeente. Een goede communicatiestructuur tussen diaconie en gemeente is hierbij van groot belang.

Figuur 5.9 Interne taken

Aanbeveling 4

De toerusting van kerkleden dient te beginnen in de eredienst. Daar het idee van diaconale gemeente geestelijk contouren dienen te krijgen. Vervolgens dient er een praktische vertaalslag te worden gemaakt door de gemeente als geheel op basis van een gemeenschappelijk kader van doelstellingen. Diakenen spelen hierbij een initiërende rol.

Aanbeveling 5

Collectieve toerusting en toerusting op individuele basis, bijvoorbeeld tijdens het diaconale huisbezoek of een bijeenkomst van een miniwijk, is van belang om de diaconale opdracht gemeenschappelijk te maken. Deze toerusting dient plaats te vinden op basis van een gemeenschappelijk kader van doelstellingen (aanbeveling 4).

Aanbeveling 6

Diakenen zouden meer moeten toekomen aan de toerusting van diaconale gemeente. Uiteraard spelen de predikant en ouderlingen hierbij ook een rol. Toerusting kan eraan bijdragen dat kerkleden in gaan zien welke rol van hen verwacht wordt en dat de interne taken van diakenen niet uitsluitend van uitvoerende aard zijn.

Aanbeveling 7

Een bezinning op wat het diaconaat vereist aan nieuwe vormen van verbinden, stimuleren en aansturen is van belang. Daarbij speelt een goede communicatiestructuur tussen diaconie en gemeente een grote rol.

§5.3.4 Externe taken

De bezinning op de externe taken van de kerk is nieuw. Ook in het denken over de diaconale gemeente is dit aspect onderbelicht gebleven in de Gkv. Intussen tonen veel gemeenteleden interesse in het doen van vrijwilligerswerk in de samenleving vanuit een christelijke motivatie. Deze informele activiteit wordt echter niet verbonden met het diaconaal gemeente-zijn, ook niet door diakenen zelf. Zij rusten gemeenteleden ook niet toe voor vormen van extern diaconaat. Diakenen en gemeenteleden zijn over het algemeen positief over een meer extern gericht diaconaat. Diakenen geven daar, om allerlei redenen, nog geen vorm aan. Er zijn projecten, maar er is geen beleid. Voortgezette bezinning is nodig en het is nodig dat er duidelijker aanwijzingen komen die het diaconaal gemeente-zijn verbindt met een rol in de lokale samenleving.

Figuur 5.10 Extern diaconaat

Aanbeveling 8

Gegeven het feit dat in het denken over het diaconaal gemeente-zijn het externe diaconaat nauwelijks plaats had, is het van belang een brede bezinning vorm te geven over de wenselijkheden, mogelijkheden en vormen van extern diaconaat in de lokale omgeving. Dat zal diakenen houvast geven wanneer zij extern diaconaat willen vormgeven.

§5.3.5 Competenties

Wanneer we letten op de competenties (gaven) die diakenen en gemeenteleden zelf van belang vinden, dan zijn deze meer afgestemd op de vereisten binnen de huidige praktijk van het intern diaconaat en niet op de vereisten van een nog vorm te geven extern diaconaat. Gemeenteleden vragen om betrouwbare, bijbels-onderlegde, invoelende en goed-communicerende diakenen. Diakenen zelf lijken zich ook af te stemmen op dit 'competentieprofiel' en menen over het algemeen dat ze meer invoelend en luisterend kunnen zijn. Uit het onderzoek komt niet een vraag naar competenties naar voren die passen bij een meer sturend, toerustend, coördinerend en leidinggevend diaconaat. Hierin werkt het beeld van de huidige praktijk vermoedelijk door. Een diaconaat dat daadwerkelijk vorm geeft aan een diaconale gemeente zal echter ook dienen te beschikken over organisatorische, bestuurlijke en beleidsmatige kwaliteiten. Deze zullen welbewust moeten worden toegevoegd aan het competentieprofiel van de diakenen. Bezinning op interne en externe taken van de diaconale gemeente betekent ongetwijfeld een verbreding van het competentieprofiel van de diakenen. De externe gerichtheid van de gemeente voegt hier een nieuwe dimensie aan toe. Het is aan te bevelen de gewenste diaconale

competenties bij diakenen meer te verdelen over meerdere personen. Dit pleit voor een grotere differentiatie binnen diaconieën, waarbij een verscheidenheid aan taken wordt verbonden met een verscheidenheid aan competenties.

Figuur 5.11 Competenties

Aanbeveling 9

Een discussie over het verwachte en gewenste competentieprofiel van diakenen is van belang. De opvattingen hierover staan onder invloed van de huidige praktijk, maar behoeven nieuwe reflectie. Overigens moet in het spreken hierover de verbinding naar 'gaven' (van de Geest) intact blijven.

Aanbeveling 10

Gelet op het feit dat extern diaconaat specifieke competenties vraagt (bijvoorbeeld op het vlak van het signaleren en toerusten) en dit een verbreding betekent van het competentie-profiel van de diaconie, is het aan te bevelen zowel te spreken over de gewenste competenties als over een verdere functieverdeling (differentiatie) binnen de diaconie.

§5.3.6 De Wmo

Op de achtergrond van dit onderzoek stond de Wet maatschappelijke ondersteuning. Hoewel de Wmo de bezinning op het extern diaconaat op een nieuwe manier gaande heeft gemaakt, is voor kerken en diaconieën niet duidelijk wat zij in dat kader zouden kunnen doen. Dit is ongetwijfeld een fase-verschijnsel. Op dit moment verkeren kerken en overheden in de fase van informatie-uitwisseling. Een gemeenschappelijk beleidskader is er vooralsnog niet. Ook ontbreekt het nog op veel plaatsen aan platforms die gemeenschappelijke activiteit mogelijk maken. Kerken doen er echter goed aan de ontwikkelingen op positief-kritische manier te volgen en de ontwikkelingen aan te grijpen zich te bezinnen op de rol van de kerk in de samenleving. De ontwikkelingen geven in ieder geval een impuls aan de bezinning op het diaconaal gemeente-zijn en geven kerken de gelegenheid zich opnieuw in de publieke samenleving te manifesteren. Uiteraard is de feitelijke rol die kerken kunnen spelen afhankelijk van hun omvang en potentieel.

Figuur 5.12 De Wmo

Aanbeveling 11

Kerken doen er goed aan de ontwikkeling van lokaal beleid in het kader van de Wmo te volgen. De ontwikkeling van platforms en beleidskaders kunnen helpen om de diaconale presentie van kerken in een lokale setting te versterken.

Literatuur

Alblas, M.J. (2007). *De revitalisering van de Nederlandse Civil Society Onderzoek naar de bijdrage van de overheid met de Wmo aan de revitalisering van de Civil Society*. Utrecht: MOVISIE.

Baarda D.B & Goede M.P.M. de (2006). *Basisboek Methoden en Technieken. Handleiding voor het opzetten en uitvoeren van onderzoek*. Groningen: Wolters-Noordhoff.

Balkenende, J.P. (2005). *Op eigen kracht: van verzorgingsstaat naar participatiemaatschappij. Inleiding voor de Bilderbergconferentie van de stichting NCW*. Den Haag: Ministerie van Algemene Zaken.

Belt, T. van de (2004). Vrijwilligerswerk in de kerk. *Dienst* 52(1), 17-24.

Berg, C. van den (2004). *Diaconaat in een nieuwe eeuw. Onderzoek naar de stand van zaken van het Diaconaat in de Gereformeerde kerken (vrijgemaakt)*. Zwolle: Gereformeerd Instituut voor Diensten en Scholing (GIDS).

Berkum-Admiraal, H. van, Brand-Prins, A. & Elzinga, S. (1998). Kerk en maatschappelijke betrokkenheid. De boodschap en de kloof. *Dienst*, 46 (1), 10-14.

Bouwman, H. (1907). *Het ambt der diakenen*. Kampen: Kok.

Bruinsma-de Beer, J. (2006). *Pastor in perspectief. Een praktisch-theologisch onderzoek naar de competentie van de pastor*. Gorinchem: Narratio.

Crijns, H., Elhorst, W., Miedema, L., Noordeggraaf, H., Robbers-van Berkel, P., Stoppels, S. & Well, H. van (2004). *Barmhartigheid en gerechtigheid. Handboek diaconiewetenschap*. Kampen: Kok.

Datema, J. (2005). De Wet maatschappelijke ondersteuning. In: Kuiper, R. & Visser, C. (red.). *Over de schutting. Op weg naar nieuwe solidariteit*. Barneveld: De Vuurbaak.

Diaconaal Steunpunt (1999). *Voorbeeld Handboek Diaconie - proceduremap*. Zwolle: Diaconaal Steunpunt.

Diaconaal Steunpunt (2003a). *Profielschets van de diaken. Werkmap met het oog op de werving, selectie, talstelling, scholing en begeleiding van diakenen*. Zwolle: Diaconaal Steunpunt.

Diaconaal Steunpunt (2003b). *'Bovendien moeten zij de gaven inzamelen, beheren en in Christus' naam uitdelen'. Over de 'gavendienst' van diaconie en gemeente*. Zwolle: Diaconaal Steunpunt.

Diaconaal Steunpunt (2005a). *Handreiking: Diaconaat in je omgeving. Suggesties en voorbeelden voor het vormgeven van diaconaat in de omgeving van de kerk*. Zwolle: Diaconaal Steunpunt.

Diaconaal Steunpunt (2005b). *Contact met Contactpersonen - Handreiking voor gestructureerd contact met contactpersonen*. Zwolle: Diaconaal Steunpunt.

Diaconaat, burgers en overheid. Beleidsnotitie. (2005). Zwolle: Generaal Diaconaal Deputaatschap.

Dautzenberg, M. & Westerlaak, M. van (2007). *Kerken en moskeeën onder de Wmo. Een verkennend onderzoek naar kansen en bedreigingen*. Amsterdam: DSP-groep.

Dekker, P. (2002). *De oplossing van de civil society. Over vrijwillige associaties in tijden van vervagende grenzen*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau

Drooger, W., Heystek, A. & Prins, D. (2007). *Informatiemap WMO*. Zwolle: Diaconaal Steunpunt.

- Franken, J. (2004). Diaconaat in de calvinistische traditie in Nederland. In: Crijns, H., Elhorst, W., Miedema, L., Noordegraaf, H., Robbers-van Berkel, P., Stoppels, S. & Well, H. van (2004). *Barmhartigheid en gerechtigheid. Handboek diaconiewetenschap*. Kampen: Kok.
- Franken, J. (2007a). De Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO) in het kort. In: Drooger, W., Heystek, A. & Prins, D. (2007). *Informatiemap WMO*. Zwolle: Diaconaal Steunpunt.
- Franken, J. (2007b). Stappenplan diaconie en WMO. In: Drooger, W., Heystek, A. & Prins, D. (2007). *Informatiemap WMO*. Zwolle: Diaconaal Steunpunt.
- Franken, J., Rienstra, S., Meijnhardt, W., Tinga, K., Arwert, H., Stuijvenberg, T. van & Knijff, H. van der (2007c). De negen WMO-prestatievelden in relatie tot de taak van de diakenen. In: Drooger, W., Heystek, A. & Prins, D. (2007). *Informatiemap WMO*. Zwolle: Diaconaal Steunpunt.
- Hendriks, A.N. (1990). De gemeente en haar diaconaat. In: Hendriks, A.N. (1990). *Die Alles in Allen Volmaakt. Een bundel praktisch-theologische opstellen*. Haarlem: AcaMedia.
- Jager-Vreugdenhil, M. & Kuiper, R. (2007). Lokaal diaconaat: vier scenario's. In: Hoek-Burgerhart, E. van, Jager-Vreugdenhil, M en Kuiper, R. (red.). *Nabije Naasten. Kerken actief in lokaal diaconaat*. Barneveld: De Vuurbaak.
- Janssens, R. (1992). De geschiedenis van de gereformeerde diaconie, 1965-1992. In: Harinck, G. (1992). *Diaconie in heden en verleden*. Barneveld: De Vuurbaak.
- Kamp, P.W. van de (1996). Diaconie in beweging? Diakenen en buitenlandse zaken. *Dienst*, 44 (6), 159-165.
- Kamp, P.W. van de (1999). Dick is diaken, geen kerkenraadslid. *Dienst*, 47(1), 4-8.
- Kamp, P.W. van de & Lenting, J. (1998). *Diaconale gemeente.... hoezo?* Centrale Diaconale Conferentie. 27-02-2005.
- Kerk steunt gemeenten bij invoeren WMO. (03-11-2006). *Nederlands Dagblad*.
- Kooij, A. (1976). Hulp voor de helpers. *Dienst*, 26 (6), 34-50.
- Koops, H. & Kwekkeboom, M.H. (2005). *Vermaatschappelijking in de zorg. Ervaringen en verwachtingen van aanbieders en gebruikers in vijf gemeenten*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP).
- Kraemer, H. (1960). *Het vergeten ambt in de kerk. Een theologische fundering*. Den Haag: Boekencentrum.
- Kuiper, J.H. (red.) (2007). *Handboek 2007 van de Gereformeerde Kerken in Nederland*. Bedum: Print Media.
- Kwant, P.W. (1991). De diaken, een verre naaste? *Dienst*, 39 (4), 106-113.
- Lenting, J. (1998a). Diaconale hulp 'naar buiten' (1). *De Reformatie*, 1998.
- Lenting, J. (1998b). Diaconale hulp 'naar buiten' (2). *De Reformatie*, 1998.
- Miedema, L. (2004). Zonder diaconie geen kerk. In: Crijns, H., Elhorst, W., Miedema, L., Noordegraaf, H., Robbers-van Berkel, P., Stoppels, S. & Well, H. van (2004). *Barmhartigheid en gerechtigheid. Handboek diaconiewetenschap*. Kampen: Kok.

Ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur (1991). *Onbetaalbaar werk. Ondersteuning van vrijwilligers door het ministerie van WVC*. Rijswijk: Ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur (WVC).

Noordegraaf, A. (1991). *Oriëntatie in het diaconaat*. Zoetermeer: Boekencentrum.

Noordegraaf, A. (2004b). Johannes Calvijn (1509-1564). Diaken als een volwaardig ambt. In: Crijns, H., Elhorst, W., Miedema, L., Noordegraaf, H., Robbers-van Berkel, P., Stoppels, S. & Well, H. van (2004). *Barmhartigheid en gerechtigheid. Handboek diaconiewetenschap*. Kampen: Kok.

Noordegraaf, H. (2004a). Conclusies en vragen. In: Crijns, H., Elhorst, W., Miedema, L., Noordegraaf, H., Robbers-van Berkel, P., Stoppels, S. & Well, H. van (2004). *Barmhartigheid en gerechtigheid. Handboek diaconiewetenschap*. Kampen: Kok.

Penninx, K. & Meijer, L. (2004). *Werken aan maatschappelijke ondersteuning. Een inleiding op vijf cahiers*. Utrecht: NIZW Sociaal beleid.

Riele, S. te (2002). Vertekening door non-respons. Hoe nauwkeurig zijn de uitkomsten van persoonsenquêtes? *Sociaal-economische Maandstatistiek*, 2002 (4), 20-25.

Roorda-Lukkien, C., Jager-Vreugdenhil, M & Kuiper, R. (2006). *Kerk en Caritas. Een onderzoek naar vrijwilligerswerk en mantelzorg in vier orthodox-protestantse kerken*. Zwolle: Lectoraat Samenlevingsvraagstukken, Gereformeerde Hogeschool.

Ross-Van Dorp (2006). *Kerk en Caritas. Toespraak van de staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, na het in ontvangst nemen van het rapport Kerk en Caritas*. Den Haag: Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS).

Schwarz, E. (2007). Wie heeft er met de WMO te maken? In: Drooger, W., Heystek, A. & Prins, D. (2007). *Informatiemap WMO*. Zwolle: Diaconaal Steunpunt.

Serier, K. (1994). Extern-Diaconaat...; de kerk als sociaal vangnet...?! *Dienst* 42 (3), 69-81.

Siegers, H.J. (1991). Opwekken tot dienstbetoon. *Dienst*, 39 (5), 135-147.

Stoelinga, B. (2004). *Nieuwe competenties voor beroepskrachten. ...en ondersteun ons bij het dagelijks leven...* Utrecht: Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn (NIZW).

Stoop, I. (2005). De jacht op de laatste respondent. Nonrespons in steekproefonderzoek. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP).

Stoppels, S. (2004a). Afsluiting: diaconale vragen. In: Crijns, H., Elhorst, W., Miedema, L., Noordegraaf, H., Robbers-van Berkel, P., Stoppels, S. & Well, H. van (2004). *Barmhartigheid en gerechtigheid. Handboek diaconiewetenschap*. Kampen: Kok.

Stoppels, S. (2004b). In het begin was er diakonia. In: Crijns, H., Elhorst, W., Miedema, L., Noordegraaf, H., Robbers-van Berkel, P., Stoppels, S. & Well, H. van (2004). *Barmhartigheid en gerechtigheid. Handboek diaconiewetenschap*. Kampen: Kok.

Stoppels, S. (2004c). Kerken en civil society. In: Crijns, H., Elhorst, W., Miedema, L., Noordegraaf, H., Robbers-van Berkel, P., Stoppels, S. & Well, H. van (2004). *Barmhartigheid en gerechtigheid. Handboek diaconiewetenschap*. Kampen: Kok.

Trimp, C. (1976). De geschiedenis van het Diaconaat. *Dienst*, 26 (6), 19-33.

Veenhof, C. (1967). Diakenen moeten huisbezoek doen. *Dienst* 15(7), 93-96

Venema, H. (1999). *Liefdedienst aan allen. Gemeente en diaken hand in hand voor wereldwijde hulpverlening*. Zwolle: De Verre Naasten/Diaconaal Steunpunt.

Verhoeven, N. (2007). *Wat is onderzoek? Praktijkboek methoden en technieken voor het hoger onderwijs*. Amsterdam: Boom onderwijs.

Well, H.H. van (1998). Taak van de diakenen. *Adma-Info*, 17 (2), 1-13.

Well, H.H. van (2001). *Diaken in de praktijk*. Kampen: Voorhoeve.

Well, H.H. van (2004). Uitleiding. In: Crijns, H., Elhorst, W., Miedema, L., Noordegraaf, H., Robbers-van Berkel, P., Stoppels, S. & Well, H. van (2004). *Barmhartigheid en gerechtigheid. Handboek diaconiewetenschap*. Kampen: Kok.

Well, H.H. van & Stoppels, S. (2004). De definitie opnieuw beschouwd. In: Crijns, H., Elhorst, W., Miedema, L., Noordegraaf, H., Robbers-van Berkel, P., Stoppels, S. & Well, H. van (2004). *Barmhartigheid en gerechtigheid. Handboek diaconiewetenschap*. Kampen: Kok.

Wmo. Iedereen moet kunnen meedoen. (2006). Den Haag: Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

Ziel, J. van der (2003). Mensen willen een helder afgebakende (leuke) taak. *Dienst* 51 (2), 50-54.

Zijn wij een diaconale gemeente? Werkmap voor diakenen met het oog op de diaconale gemeente. Zwolle: Diaconaal Steunpunt.

Bijlage

B1 Vragenlijst diakenen

DEEL 1. DIACONALE HULP

1. Hebt u in uw huidige periode als diaken bezoeken gebracht aan kerkleden?
 - Nee
 - Ja
2. Hebt u in uw huidige periode als diaken contact gehad met kerkleden omdat zij (of hun gezin) hulp nodig hadden?
 - Nee → **Ga naar vraag 11**
 - Ja

De vragen 3 t/m 10 gaan over de laatste keer dat u contact had met een kerklid omdat hij/zij (of zijn/haar gezin) hulp nodig had:

3. Wat was de reden dat dit kerklid (gezin) hulp nodig had? *Meerdere antwoorden mogelijk*
 - Ziekte
 - Eenzaamheid
 - Armoede
 - Anders, nl.
4. Welke soort hulp had dit kerklid (gezin) nodig? *Meerdere antwoorden mogelijk*
 - Praktische hulp
 - Financiële hulp
 - Troost en bemoediging.
 - Anders, nl.
5. Heeft dit kerklid (gezin) uiteindelijk hulp gekregen?
 - Nee → **Ga naar vraag 11**
 - Ja
6. Van wie heeft dit kerklid (gezin) uiteindelijk hulp gekregen? *Meerdere antwoorden mogelijk*
 - Van de diaken/diaconie
 - Van de zusterhulp
 - Van een kerklid
 - Anders, nl.
7. Welke soort hulp heeft dit kerklid (gezin) uiteindelijk gekregen? *Meerdere antwoorden mogelijk*
 - Praktische hulp
 - Financiële hulp
 - Troost en bemoediging
 - Anders, nl.
8. Was dit kerklid (gezin) tevreden over deze hulp? *Geef een toelichting bij uw antwoord, indien u antwoord 'nee' of 'ja' is*
 - Nee
 - Ja
 - Weet ik niet
 - Toelichting:
9. Welke rol speelde u als diaken bij deze hulp? *Meerdere antwoorden mogelijk*
 - Ik organiseerde de hulp
 - Ik bood zelf de hulp
 - Anders, nl.
10. Was dit kerklid (gezin) tevreden over uw werk als diaken? *Geef een toelichting bij uw antwoord, indien u antwoord 'nee' of 'ja' is*
 - Nee
 - Ja
 - Weet ik niet
 - Toelichting:

DEEL 2. DIACONALE TAKEN

11. De volgende uitspraken gaan over taken van diakenen binnen de kerk. In hoeverre bent u het eens met deze uitspraken? *Omcirkel steeds één cijfer per regel*

Diakenen moeten...	Oneens					Eens
a. de vraag naar en het aanbod van hulp op elkaar afstemmen, binnen de kerk	1	2	3	4	5	
b. zelf hulp bieden aan mensen in nood, binnen de kerk	1	2	3	4	5	
c. kerkleden aanmoedigen om mensen in nood te helpen, binnen de kerk	1	2	3	4	5	
d. samenwerken met professionele hulpverlening om mensen in nood te helpen, binnen de kerk	1	2	3	4	5	

12. Welke taken a t/m d worden in uw kerk door u (als diaken) uitgevoerd? De taken:(letters)

13. Welke taken a t/m d worden in uw kerk door de diaconie (als geheel) uitgevoerd? De taken:(letters)

14. De volgende uitspraken gaan over taken van diakenen buiten de kerk. In hoeverre bent u het eens met deze uitspraken? *Omcirkel steeds één cijfer per regel*

Diakenen moeten...	Oneens					Eens
e. zelf hulp bieden aan mensen in nood, buiten de kerk	1	2	3	4	5	
f. kerkleden aanmoedigen om mensen in nood te helpen, buiten de kerk	1	2	3	4	5	
g. samenwerken met overheid en organisaties om mensen in nood te helpen, buiten de kerk	1	2	3	4	5	

15. Welke taken e t/m g worden in uw kerk door u (als diaken) uitgevoerd? De taken:(letters)

16. Welke taken e t/m g worden in uw kerk door de diaconie (als geheel) uitgevoerd? De taken:(letters)

17. Weet u wat de 'Wet Maatschappelijke Ondersteuning' (WMO) inhoudt?
 - Nee → **Ga naar vraag 19**
 - Ja, nl.

18. Worden er in uw kerk diaconale activiteiten opgezet naar aanleiding van de WMO?
 - Nee
 - Ja, nl.

DEEL 3 DIACONALE EIGENSCHAPPEN

19. Deze vraag gaat over diaconale eigenschappen. In hoeverre vindt u deze eigenschappen belangrijk voor het werk van diakenen? *Omcirkel steeds één cijfer per regel*

Diakenen moeten...	Onbelangrijk				Belangrijk
• kennis van de Bijbel hebben	1	2	3	4	5
• oog voor problemen hebben	1	2	3	4	5
• een voorbeeld zijn in het geloof	1	2	3	4	5
• kunnen luisteren naar mensen	1	2	3	4	5
• behulpzaam zijn	1	2	3	4	5
• zich kunnen inleven in mensen	1	2	3	4	5
• betrouwbaar zijn	1	2	3	4	5
• kunnen delegeren	1	2	3	4	5
• kunnen samenwerken	1	2	3	4	5
• leiding kunnen geven	1	2	3	4	5
• kunnen organiseren	1	2	3	4	5
• kunnen onderhandelen	1	2	3	4	5
• kunnen besturen	1	2	3	4	5

20. Deze vraag gaat eveneens over diaconale eigenschappen. In hoeverre vindt u dat u (als diaken) deze eigenschappen bezit? *Omcirkel steeds één cijfer per regel*

Als diaken...	Weinig				Veel
• heb ik kennis van de Bijbel	1	2	3	4	5
• heb ik oog voor problemen	1	2	3	4	5
• ben ik een voorbeeld in het geloof	1	2	3	4	5
• kan ik luisteren naar mensen	1	2	3	4	5
• ben ik behulpzaam	1	2	3	4	5
• kan ik me inleven in mensen	1	2	3	4	5
• ben ik betrouwbaar	1	2	3	4	5
• kan ik delegeren	1	2	3	4	5
• kan ik samenwerken	1	2	3	4	5

• kan ik leiding geven	1	2	3	4	5
• kan ik organiseren	1	2	3	4	5
• kan ik onderhandelen	1	2	3	4	5
• kan ik besturen	1	2	3	4	5

21. Deze vraag gaat over specifieke kennis binnen de diaconie. In hoeverre vindt u deze kennis belangrijk voor het werk van de diaconie (als geheel)?

Omcirkel steeds één cijfer per regel

In de diaconie moet kennis zijn van...	Onbelangrijk			Belangrijk	
• maatschappelijke ontwikkelingen/problemen	1	2	3	4	5
• relaties en gezinsverhoudingen	1	2	3	4	5
• professionele hulpverlening	1	2	3	4	5
• financiën	1	2	3	4	5
• schuldhulpverlening	1	2	3	4	5

22. De volgende uitspraken gaan eveneens over specifieke kennis binnen de diaconie. In hoeverre vindt u dat deze kennis binnen de diaconie van uw kerk aanwezig is?

Omcirkel steeds één cijfer per regel

Binnen onze diaconie is er kennis van:	Weinig			Veel	
• maatschappelijke ontwikkelingen/problemen	1	2	3	4	5
• relaties en gezinsverhoudingen	1	2	3	4	5
• professionele hulpverlening	1	2	3	4	5
• financiën	1	2	3	4	5
• schuldhulpverlening	1	2	3	4	5

DEEL 4 OVERIGE VRAGEN

23. Hoeveel leden, wijken en diakenen telt de kerkelijke gemeente waar u nu diaken bent? Aantal leden:
Aantal wijken:
Aantal diakenen:
24. Hoeveel jaren (in totaal) bent u diaken geweest? Aantal jaren:
25. Hebt u in uw huidige periode als diaken een eigen wijk? - Nee
- Ja
26. In welk jaar bent u geboren? 19
27. Wat is uw hoogste afgeronde opleiding?
Kruis één antwoord aan
- Geen
- Lager onderwijs/basisschool
- Mulo/lbo/vbo/mavo
- Hbs/Havo/vwo/mbo
- Hbo
- Universiteit
28. Doet u betaald werk? - Nee
- Ja, aantal uren per week:
29. Doet u vrijwilligerswerk? - Nee
- Ja, aantal uren per week:
30. Uit hoeveel personen bestaat uw huishouden? Aantal personen:
31. Wat is de samenstelling van uw huishouden? *Kruis één antwoord aan*
- Eenpersoonshuishouden
- Paar zonder thuiswonende kinderen
- Paar met thuiswonende kinderen
- Eenoudergezin met thuisw. kinderen
- Ik ben thuiswonend bij mijn ouders
- Anders, nl.
32. We willen enkele diakenen uitnodigen om de resultaten van het onderzoek te bespreken. Wilt u meedoen aan deze bespreking?
☐ Nee
☐ Ja, ik wil wel meedoen aan deze bespreking → **Wilt u dan uw naam en andere gegevens hiernaast invullen?**
Naam:
Adres:
Postcode:
Woonplaats:
Telefoonnummer:
E-mailadres:
33. Hebt u nog opmerkingen of suggesties voor het onderzoek?

B2 Vragenlijst kerkleden

DEEL 1. VRAGEN OVER DIAKENEN

1. Hebt u in de afgelopen 2 jaar bezoek gekregen van een diaken?

Kruis één antwoord aan

- Nee
- Ja, één keer
- Ja, meerdere keren

2. Hebt u in de afgelopen 2 jaar contact gehad met een diaken omdat u (of uw gezin) hulp nodig had?

Kruis één antwoord aan

- Nee → **Ga naar vraag 11**
- Ja, één keer
- Ja, meerdere keren

De vragen 3 t/m 10 gaan over de laatste keer dat u contact had met een diaken, omdat u (of uw gezin) hulp nodig had:

3. Wat was de reden dat u (of uw gezin) hulp nodig had?

Meerdere antwoorden mogelijk

- Ziekte
- Eenzaamheid
- Armoede
- Anders, nl.

4. Welke soort hulp had u (of uw gezin) nodig?

Meerdere antwoorden mogelijk

- Praktische hulp
- Financiële hulp
- Troost en bemoediging.
- Anders, nl.

5. Hebt u (of heeft uw gezin) uiteindelijk hulp gekregen?

- Nee → **Ga naar vraag 11**
- Ja

6. Van wie heeft u (of uw gezin) uiteindelijk hulp gekregen?

Meerdere antwoorden mogelijk

- Van de diaken/diaconie
- Van de zusterhulp
- Van een kerklid
- Anders, nl.

7. Welke soort hulp hebt u (of heeft uw gezin) uiteindelijk gekregen?

Meerdere antwoorden mogelijk

- Praktische hulp
- Financiële hulp
- Troost en bemoediging
- Anders, nl.

8. Was u tevreden over deze hulp?

Geef een toelichting bij uw antwoord, indien u antwoord 'nee' of 'ja' is

- Nee
 - Ja
 - Weet ik niet
- Toelichting:

9. Welke rol speelde de diaken bij deze hulp?

Meerdere antwoorden mogelijk

- Hij organiseerde de hulp
- Hij bood zelf de hulp
- Anders, nl.

10. Was u tevreden over het werk van de diaken?

- Nee

Geef een toelichting bij uw antwoord,
indien u antwoord 'nee' of 'ja' is

- Ja
- Weet ik niet
Toelichting:

11. De volgende uitspraken gaan over taken van diakenen. In hoeverre bent u het eens met deze uitspraken? *Omcirkel steeds één cijfer per regel*

Diakenen moeten...

Oneens

Eens

• zelf hulp bieden aan mensen in nood, <u>binnen</u> de kerk	1	2	3	4	5
• zelf hulp bieden aan mensen in nood, <u>buiten</u> de kerk	1	2	3	4	5
• kerkleden aanmoedigen om mensen in nood te helpen, <u>binnen</u> de kerk	1	2	3	4	5
• kerkleden aanmoedigen om mensen in nood te helpen, <u>buiten</u> de kerk	1	2	3	4	5

12. Weet u wat de term 'diaconale gemeente' betekent?

- Nee
- Ja, nl.

13. De volgende uitspraken gaan over eigenschappen van diakenen. In hoeverre vindt u deze eigenschappen belangrijk voor het werk van diakenen?
Omcirkel steeds één cijfer per regel

Diakenen moeten...

Onbelangrijk

Belangrijk

• kennis van de Bijbel hebben	1	2	3	4	5
• oog voor problemen hebben	1	2	3	4	5
• een voorbeeld zijn in het geloof	1	2	3	4	5
• kunnen luisteren naar mensen	1	2	3	4	5
• behulpzaam zijn	1	2	3	4	5
• zich kunnen inleven in mensen	1	2	3	4	5
• betrouwbaar zijn	1	2	3	4	5

14. Weet u wie op dit moment uw wijkdiaken is?

- Nee → Ga naar vraag 16
- Ja → Ga naar vraag 15

15. De volgende uitspraken gaan over eigenschappen van diakenen. In hoeverre vindt u dat uw wijkdiaken deze eigenschappen bezit?
Omcirkel steeds één cijfer per regel

De wijkdiaken...

Weinig

Veel

• heeft kennis van de Bijbel	1	2	3	4	5
• heeft oog voor problemen	1	2	3	4	5

• is een voorbeeld in het geloof	1	2	3	4	5
• kan luisteren naar mensen	1	2	3	4	5
• is behulpzaam	1	2	3	4	5
• kan zich inleven in mensen	1	2	3	4	5
• is betrouwbaar	1	2	3	4	5

De wijkdiaken...

• moedigt mij aan om mensen in nood te helpen, <u>binnen</u> de kerk	- Nee
- Ja
• moedigt mij aan om mensen in nood te helpen, <u>buiten</u> de kerk	- Nee
- Ja
• attendeert mij op het werk van De Verre Naasten	- Nee
- Ja

DEEL 2. OVERIGE VRAGEN

16. Wat is uw geslacht?	- Man
- Vrouw
17. In welk jaar bent u geboren?	19
18. Wat is uw hoogste <u>afgeronde</u> opleiding?
<i>Kruis één antwoord aan</i>	- Geen
- Lager onderwijs/basisschool
- Mulo/lbo/vbo/mavo
- Hbs/Havo/vwo/mbo
- Hbo
- Universiteit
19. Uit hoeveel personen bestaat uw huishouden?	Aantal personen:
20. Wat is de samenstelling van uw huishouden?
<i>Kruis één antwoord aan</i>	- Eenpersoonshuishouden
- Paar zonder thuisw. kinderen
- Paar met thuiswonende kinderen
- Eenoudergezin met thuisw. kinderen
- Ik ben thuiswonend bij mijn ouders
- Anders, nl.
21. Waar houdt De Verre Naasten zich volgens u mee bezig?
<i>Meerdere antwoorden mogelijk</i>	- Met zending in het buitenland
- Met diaconale hulp in het buitenland
- Anders, nl.
22. Hoe krijgt u informatie over het werk	- Via het blad 'Naast'

van De Verre Naasten (DVN)?
Meerdere antwoorden mogelijk

- Via DVN-nieuws
- Via de website van DVN
- Via de diaconie in onze kerk
- Via het kerkblad van onze kerk
- Anders, nl.

23. Het blad 'Tot aan einden der aarde' van DVN is vervangen door het blad 'Naast'. Vindt u dit een verbetering? *Geef een toelichting bij uw antwoord, indien u antwoord 'nee' of 'ja' is*

- Nee
 - Ja
 - Weet ik niet
- Toelichting:

24. We willen enkele kerkleden uitnodigen om de resultaten van het onderzoek te bespreken. Wilt u meedoen aan deze bespreking?

- ☐ Nee
- ☐ Ja, ik wil wel meedoen aan deze bespreking → **Wilt u dan uw naam en andere gegevens hiernaast invullen?**

Naam:
Adres:
Postcode:
Woonplaats:
Telefoonnummer:
E-mailadres:

25. Hebt u nog opmerkingen of suggesties voor het onderzoek?

B3 Berekening en trekking steekproef kerkleden

Berekening

Volgens het handboek (Kuiper, 2007) bestonden de Gkv per 30 september 2006 uit 125905 leden, waarvan 79826 belijdende leden en 46079 doopleden. Met een foutenmarge van 5%, een betrouwbaarheidsniveau van 95%, een populatie van 79826 belijdende leden en een spreiding van 50% bedraagt de vereiste steekproefgrootte: 383 respondenten.³⁸ Met een verwachte respons van 33,3% moest de vragenlijst worden uitgezet onder 1149 belijdende kerkleden. Uiteindelijk is de vragenlijst verspreid onder 1300 belijdende leden.³⁹

Trekking

Omdat er geen landelijk ledenbestand van de Gkv bestaat, is gekozen voor een steekproef uit het bestand met donateurs van De Verre Naasten (DVN). Dit bestand bestaat uit 26955 aangemelde donateurs. De trekking van de steekproef is uitgevoerd door DVN, op de volgende wijze:

- Allereerst is er in de database een export gemaakt van de velden: naam, adres, postcode + woonplaats, van alle aangemelde donateurs van DVN (26955 adressen).
- Vervolgens is dit bestand oplopend gesorteerd op postcode.
- Aan alle regels van dit bestand is een code toegekend van 1 t/m 20, waarbij de 21e regel weer de code 1 kreeg etc.
- Daarna werden alle nummers 13 uit het bestand geselecteerd, in totaal: 1348 adressen. Dit werd het 1e selectiebestand genoemd.
- Aan alle regels van het 1e selectiebestand werd een code toegekend van 1 t/m 27, waarbij de 28e regel weer de code 1 kreeg etc.
- Vervolgens werden alle nummers 1 uit het 1e selectiebestand verwijderd, zodat er precies 1300 adressen overbleven. Op deze wijze ontstond het definitieve selectiebestand.

³⁸De foutenmarge is de grootte van de fout die wordt toegelaten. In het geval dat 90% van de respondenten ja antwoordt en 10% nee, kan de toegelaten fout groter zijn dan in het geval dat de respondenten het zeer oneens zijn, zoals bij 50-50% of 45-55%. Een kleine foutenmarge vereist een grotere steekproef. Het betrouwbaarheidsniveau is de mate van onzekerheid die wordt toegelaten. Een hoger betrouwbaarheidsniveau vereist een grotere steekproef. In veel onderzoeken wordt een betrouwbaarheidsniveau van 95% gehanteerd.

³⁹De vraag of de onderzoeksgroep van DVN-donateurs representatief is voor de gehele populatie vrijgemaakt-gereformeerde kerkleden is besproken in §4.2.2 van dit rapport.

B4 Overige tabellen enquête

Tabel B4.1 Toelichting bekendheid met diaconale gemeente, volgens kerkleden⁴⁰

- Aandacht voor mensen die hulp nodig hebben.
- Actief omzien naar elkaar.
- Alle leden van de kerkelijke gemeente moeten diaconaal actief zijn, binnen de gemeente en ook naar buiten toe. Dus niet alleen de diakenen.
- Allen voor ieder, ieder voor allen.
- Als gemeenschap van Christus naar elkaar omzien.
- Als gemeente hulp bieden aan de armen, eenzamen, zieken kortom hulpbehoevenden.
- Als gemeente klaar staan voor je medemens.
- Als gemeente naar elkaar omzien, oog voor elkaar en een oor voor elkaar hebben.
- Als gemeente(leden) hulp bieden aan naasten buiten de kerk.
- Als kerk bereid zijn om te geven aan broeders en zusters en naasten.
- Als kerkelijke gemeente diaconaal bezig zijn (naar elkaar omzien, hulp en bijstand bieden (wijkgroepen!!!))
- Als kerkmensen naar elkaar omzien, ook buiten de gemeente hulp bieden waar nodig.
- Barmhartig open staan voor mensen, ook naar buiten.
- Barmhartige gemeente naar binnen en naar buiten.
- Barmhartigheid/liefdebetoon.
- Behulpzaam zijn in liefdebetoon, zie ook bevestigingsformulier.
- Behulpzaam zijn voor de naaste.
- Behulpzame gemeente naar binnen en naar buiten.
- Centraal: het is beter te geven dan te nemen. Materieel + immaterieel.
- Christelijke handreiking.
- Christelijke hulpvaardigheid tonen.
- Dat broeders of zusters, dus gezinnen geholpen worden.
- Dat de gemeente als geheel hulpvaardig is naar buiten toe in als zodanig bekend staat.
- Dat de gemeente de diaconale hulp uitvoert.
- Dat de gemeente de ontvangen giften, het geld goed beheert.
- Dat de gemeente mensen in nood wil helpen.
- Dat de gemeente omziet naar de behoeftigen in de gemeente.
- Dat de gemeente onderlinge hulp hoog in het vaandel heeft staan.
- Dat de gemeente oog en oor heeft voor problemen van mensen binnen en buiten de kerk.
- Dat de gemeente ook diaconaal werk doet, niet alleen de diakenen.
- Dat de gemeenteleden omzien naar mensen (binnen en buiten de kerk) in nood.
- Dat de gemeenteleden oog hebben voor elkaar en klaarstaan voor elkaar; vervolgens dat ze dit alles ook naar buiten de gemeente hebben.
- Dat de gemeenteleden zelf hulp bieden daar waar ze dat kunnen.
- Dat de hele gemeente meeleeft met zieken enzovoort binnen en buiten de kerk.
- Dat de kerk zorgtaken heeft.
- Dat elk lid een diaconale taak heeft, namelijk omzien naar elkaar naar de naaste, zowel binnen als buiten de gemeente.
- Dat er binnen en buiten de kerk omgezien wordt naar mensen in nood.
- Dat er veel naar elkaar wordt omgezien, denk ik. Maar dit gebeurt niet veel.
- Dat gemeenteleden zich dienstbaar opstellen ten opzichte van hun naaste en buiten de gemeente.
- Dat ieder gemeentelid omziet naar de ander.
- Dat ieder in de gemeente zich op diaconaal gebied inzet voor een ander. Dat men omziet naar elkaar en naar de samenleving en waar nodig en mogelijk hulp biedt.
- Dat ieder naar elkaar omziet in woord en daad.
- Dat is een gemeente die open staat voor vreemden en hulp biedt aan mensen in nood.
- Dat je als gemeente ook verder kijkt dan je eigen gemeente, of ook daar hulp nodig is.
- Dat je open staat voor hulp te verlenen binnen en buiten de gemeente.
- Dat we een dienende gemeente zijn naar binnen en naar buiten.
- Dat we in de kerk en buiten de kerk naar elkaar om kijken en elkaar helpen.
- Dat we onze ogen en ons hart open hebben voor kerkleden en de wereld in nood.

⁴⁰Toelichtingen van kerkleden zijn letterlijk weergegeven, eventuele typefouten zijn verbeterd.

Tabel B4.1 Toelichting bekendheid met diaconale gemeente, volgens kerkleden (vervolg)⁴¹

- De bereidheid hebben, met woord en daad overal diaconaal bezig te zijn.
- De diakenen hebben de taak de gemeente financieel bij te staan.
- De gemeente ziet om naar haar leden en naar mensen buiten de gemeente.
- De hele gemeente bewust laten zijn van hun diaconale taken. Hierbij betrekken (delegeren vanuit diaconie).
- De helpende hand bieden, onder andere aan die in geldnood zitten.
- De naaste liefhebben als jezelf, betekent heel veel, dus binnen en buiten de gemeente.
- Diaconaal (dienend). De gemeente stimuleren tot onderling dienstbetoon.
- Diaconaal zijn binnen de gemeente, maar ook oog hebben voor de noden daarbuiten.
- Diaconie (armenzorg), omzien naar armen en die in nood lijden.
- Die omziet naar mensen in financiële nood of eenzaam.
- Dienend zijn.
- Dienend omzien naar elkaar.
- Dienende.
- Dienende (helpende) gemeente.
- Dienende / delende gemeente.
- Dienende gemeente.
- Dienende gemeente.
- Dienende gemeente.
- Dienende gemeente.
- Dienende gemeente.
- Dienende gemeente.
- Dienende gemeente.
- Dienende gemeente.
- Dienende gemeente zijn.
- Dienende gemeente, naar elkaar (binnen de kerk) maar ook wel naar buiten.
- Dienende gemeente, zowel in als buiten de kerk, van plaatselijk niveau tot wereldwijd.
- Dienst der barmhartigheid aan alle noodlijdenden waartoe de kerk als geheel geroepen is.
- Dienstbaar omzien.
- Dienstbaar zijn.
- Dienstbaar zijn.
- Dienstbaarheid, barmhartigheid en gerechtigheid.
- Dienstbare gemeente.
- Dienstbare gemeente, namelijk in liefde elkaar dienst betonen en ook anderen in nood helpen.
- Dienstbetoon.
- Dienstvaardig.
- Dit is een gemeente die in hulpverlening zowel binnen als buiten de kerk actief is.
- Dit is een gemeente die zich dienstbaar opstelt binnen en buiten de kerk.
- Een gemeente die haar gaven inzet voor zorg naar elkaar en naar buiten.
- Een cultuur binnen de gemeente om te helpen waar het maar kan.
- Een dienende gemeente.
- Een dienende gemeente zijn, waar oog is voor elkaar.
- Een dienende gemeente, naar elkaar omzien, vele leden een lichaam.
- Een gemeente die omziet naar elkaar en naar 'buiten'.
- Een gemeente die actief is in het omzien naar elkaar.
- Een gemeente die echt oog heeft en omziet naar mensen in nood binnen en buiten de kerk.
- Een gemeente die hulp biedt aan mensen die dit nodig hebben.
- Een gemeente die in de samenleving hulp wil bieden.
- Een gemeente die naar elkaar omziet.
- Een gemeente die naar elkaar omziet.
- Een gemeente die omziet in woord en daad naar hulpbehoevenden.
- Een gemeente die omziet naar elkaar en naar buiten toe: in economisch/evangelisch en sociaal opzicht.
- Een gemeente die omziet naar elkaar en naar buitenstaanders.
- Een gemeente die omziet naar elkaar en oog heeft wat er in de wereld om haar heen gebeurt. Dus betrokkenheid met...
- Een gemeente die omziet naar mensen in nood omdat het een gebod van God is.
- Een gemeente die onderling en naar buiten elkaar tot een hand en voet is.
- Een gemeente die onderling en naar de samenleving hulp biedt uit de overtuiging dat God dat van hen vraagt. Daarom willen ze die hulp ook graag bieden.

⁴¹Toelichtingen van kerkleden zijn letterlijk weergegeven, eventuele typefouten zijn verbeterd.

Tabel B4.1 Toelichting bekendheid met diaconale gemeente, volgens kerkleden (vervolg)⁴²

- Een gemeente die oog heeft voor de nood die er kan zijn binnen en buiten de kerk.
- Een gemeente die oog heeft voor en omziet naar elkaar en mensen buiten de gemeente.
- Een gemeente die oog heeft voor hen die hulp nodig heeft, met name in de gemeente.
- Een gemeente die op verschillende manieren naar elkaar omziet en naar de buitenwereld.
- Een gemeente die verzorging van iedereen die hulp nodig heeft intern en extern als eerste taak opvat en uitvoert.
- Een gemeente die zich openstelt voor buiten.
- Een gemeente die zicht heeft op de noden van de naaste (zowel binnen als buiten de eigen kerkmuren) en daar actief mee omgaat.
- Een gemeente die ziet waar hulp nodig is, binnen de eigen kerk, maar ook daarbuiten.
- Een gemeente die zowel binnen als buiten hulp (geestelijk) biedt en eventueel financieel. Dit lukt niet altijd i.v.m. gemeentelijke uitkeringen.
- Een gemeente die in navolging van Christus, vanuit de levendige verkondiging van het Evangelie, actief omziet naar de naaste, in het bijzonder binnen de gemeente maar ook buiten de gemeente.
- Een gemeente dienstbaar aan elkaar en aan anderen.
- Een gemeente met oog voor de nood in de wereld en bereid deze nood te lenigen.
- Een gemeente waar de diaconie goed functioneert en waar de diaconale zorg ook vereist is.
- Een gemeente waar de leden naar elkaar omzien en zo nodig hulp geven.
- Een gemeente waar mensen omzien naar elkaar.
- Een gemeente waarbij het besef leeft dat we naar elkaar moeten omzien.
- Een gemeente waarin de leden elkaar helpen op allerlei gebied.
- Een gemeente waarin de liefdedienst/ onderling hulpbetoon wordt ingevuld en door de diaconie wordt gestimuleerd. De diaken hoort dus zijn wijk te kennen.
- Een gemeente waarin het hoofdaccent ligt op het dienstbaar zijn, onderling en naar buiten.
- Een gemeente waarin leden omzien naar elkaar en naar anderen.
- Een gemeente waarin men omziet naar de naaste met geestelijke en praktische steun.
- Een gemeente waarin men oog heeft voor elkaars noden en de ander helpt/bemoedigt.
- Een gemeente waarin mensen elkaar tot dienst willen zijn en elkaar hulp bieden waar mogelijk en/of nodig is.
- Een gemeente waarin naar elkaar wordt omgezien.
- Een gemeente waarin voor hulpbehoevende gemeenteleden gezorgd wordt en in voorkomende, specifieke gevallen ook voor niet-gemeenteleden.
- Een gemeente waarin we voor elkaar zorgen.
- Een gemeente waarvan de leden naar elkaar omzien en eventueel hulp bieden.
- Een gemeente waarvan de leden openstaan naar de naaste, veraf en dichtbij.
- Een gemeente waarvan het beleid en daarmee de leden gericht zijn op de behoeftigen binnen en buiten de gemeente.
- Een gemeente als de eerste gemeente in Jeruzalem.
- Een gemeente waar het werk van diakenen door iedereen gedragen en waar mogelijk gedaan wordt.
- Een helpende gemeente.
- Een hulpgevende gemeente.
- Een kerkgemeenschap die naar elkaar omkijkt.
- Een om zich heen kijkende en hulp biedende gemeente.
- Eenzijdige benadering van de functie van de gemeente.
- Eigen interpretatie: een gemeente die zowel geestelijk als materieel laat zien dat men verantwoordelijk is.
- Elk mens heeft de opdracht de ander te helpen indien nodig.
- Elkaar bijstaan en helpen.
- Elkaar helpen.
- Elkaar helpen.
- Elkaar helpen, 'leven voor God, geven om mensen'.
- Elkaar tot een hand en voet zijn.
- Elkaar tot hulp zijn.
- Er voor elkaar zijn.
- Er voor elkaar zijn.
- Er zijn voor elkaar.
- Er zijn voor elkaar, delen met elkaar. Oog voor 'alle' medemensen, naar vermogen anderen tot hand en voet zijn.
- Er zijn: en de hulpvragers steunen en op het spoor houden.
- Gelovig, hulpvaardig.
- Gemeenschap der heiligen.

⁴²Toelichtingen van kerkleden zijn letterlijk weergegeven, eventuele typefouten zijn verbeterd.

Tabel B4.1 Toelichting bekendheid met diaconale gemeente, volgens kerkleden (vervolg)⁴³

- Gemeenschappelijke zorg.
- Gemeente die bewogen is met de nood in deze wereld en helpt deze nood te lenigen.
- Gemeente die binnen de gemeenschap dienend bezig is.
- Gemeente die een project ondersteunt of zelf met hulp en geld anderen helpt.
- Gemeente die elkaar/naar buiten in liefde dient.
- Gemeente die gericht is op dienstbetoon binnen en buiten.
- Gemeente die gericht is op en betrokken bij diaconale projecten buiten de eigen kerk.
- Gemeente die haar gaven ziet om naasten binnen en buiten de kerk te helpen.
- Gemeente die hulp biedt aan mensen die het nodig hebben (dichtbij of ver weg).
- Gemeente die hulp weet te bieden.
- Gemeente die hulpvaardig is op alle gebieden.
- Gemeente die naar elkaar omziet een ook naar de nood van anderen.
- Gemeente die omziet naar elkaar en elkaar steunt.
- Gemeente die oog heeft voor mensen binnen en buiten de kerk die hulp nodig hebben, en die mensen ook daadwerkelijk helpen.
- Gemeente die toeziet op elkaar in alle met name praktische zaken.
- Gemeente die zowel naar binnen als naar buiten is gericht en bereid is om ook buiten de kerk hulp te bieden.
- Gemeente gericht op mensen in nood.
- Gemeente is actief dienend naar elkaar en naar buiten om zo God te verheerlijken.
- Gemeente met oog voor de nood van de naaste binnen en buiten de kerkgemeenschap; die daar ook wat aan probeert te DOEN!
- Gemeente valt op vanwege haar dienstbaarheid/legt zich toe op (onderlinge)zorg.
- Gemeente verricht veel christelijke maatschappelijke hulp.
- Gemeente waarvan de leden voor elkaar zorgen en die activiteiten ontplooit voor mensen in nood buiten de gemeente.
- Gemeente, die hulp wil bieden aan alle mensen die hulp nodig hebben.
- Gemeentelieden moeten elkaar steunen (dit is een opdracht).
- Gemeentelieden moeten naar elkaar omzien en waar nodig en mogelijk elkaar ondersteunen.
- Gemeentelieden stimuleren naar elkaar om te zien en te helpen.
- Geven om mensen.
- Gezamenlijk erop toe zien dat er niemand in onze omgeving, in de brede zin des woords lijdt onder druk van ziekte, eenzaamheid of andere moeiten.
- Goed doen aan alle mensen, in bijzonderheid aan de geloofsgenoten.
- Heel de gemeente moet ook klaar willen staan voor hen die hulp nodig hebben binnen en buiten de gemeente.
- Helpende gemeente.
- Helpende gemeente.
- Helpt elkander.
- Hulp aan de naaste.
- Hulp aan mensen door de gemeente zoals: hulp bij ziekte, boodschappen doen, geldelijke ondersteuning.
- Hulp bieden aan de naasten, in het bijzonder de geloofsgenoten.
- Hulp bieden aan derden.
- Hulp bieden aan elkaar en buiten de gemeente.
- Hulp bieden aan mensen die dat nodig hebben.
- Hulp bieden aan mensen in financiële nood, binnen de kerk, waar nodig ook buiten de kerk en christelijke goede doelen.
- Hulp bieden aan mensen in nood.
- Hulp bieden in en vanuit de kerk op diaconaal terrein.
- Hulp bieden vanuit eigen initiatief.
- Hulp geven waar nodig, vooral in eigen gemeente.
- Hulp in bijzondere omstandigheden.
- Hulp voor de armen van de gemeente.
- Hulpbaar/dienstbaar zijn vanuit de liefde tot de naaste.
- Hulpbiedende gemeente.
- Hulpbiedende en gevende gemeente.
- Hulpgerichte gemeente.
- Hulpgevende gemeente.
- Hulpvaardig in velerlei opzicht, materieel en immaterieel.
- Hulpvaardig naar binnen en naar buiten.

⁴³Toelichtingen van kerkleden zijn letterlijk weergegeven, eventuele typefouten zijn verbeterd.

- Hulpvaardige gemeente zijn.
- Hulpverlenen.
- Hulpverlenende gemeente, met woord en daad.
- Hulpverlening buiten de kerk.
- Ik stel me voor: een gemeente die dienend is naar elkaar en naar buiten.
- In de gemeente van Christus op verschillende manieren naar elkaar omzien.
- In en buiten de kerkelijke gemeente hulp bieden aan de naaste op allerlei manieren.
- Klaar staan voor elkaar.
- Letten op elkaar en zonodig dus hulp bieden.
- Mijns inziens is dat een dienende gemeente, dus extrovert en nood lenigende.
- Mensen binnen en, zover het op uw weg geplaatst wordt, ook buiten de kerk helpen.
- Met elkaar dienstbaar zijn, omzien naar hen die het minder hebben, gevend hart.
- Met liefde voor de naaste men wil helpen.
- Mijns inziens een gemeente die naar elkaar omziet en helpt.
- Naar elkaar en anderen omzien.
- Naar elkaar omzien.
- Naar elkaar omzien.
- Naar elkaar omzien als gemeente op allerlei gebied.
- Naar elkaar omzien. In mijn geval is dat zeker gebeurd!
- Niet alleen naar binnen gericht.
- Niet alleen oog hebben voor de nood in de kerk maar ook daarbuiten.
- Omzien naar anderen.
- Omzien naar anderen en helpen.
- Omzien naar elkaar.
- Omzien naar elkaar.
- Omzien naar elkaar.
- Omzien naar elkaar.
- Omzien naar elkaar.
- Omzien naar elkaar.
- Omzien naar elkaar.
- Omzien naar elkaar.
- Omzien naar elkaar.
- Omzien naar elkaar.
- Omzien naar elkaar.
- Omzien naar elkaar.
- Omzien naar elkaar.
- Omzien naar elkaar.
- Omzien naar elkaar.
- Omzien naar elkaar.
- Omzien naar elkaar.
- Omzien naar elkaar.
- Omzien naar elkaar.
- Omzien naar elkaar.
- Omzien naar elkaar.
- Omzien naar elkaar, binnen en buiten de gemeente.
- Omzien naar elkaar als gemeente en de wereld om ons heen.
- Omzien naar elkaar binnen en buiten de eigen gemeente.
- Omzien naar elkaar binnen en buiten de gemeente.
- Omzien naar elkaar binnen en buiten de kerk.
- Omzien naar elkaar en als gemeente ook oog hebben voor de nood van de mensen in de wereld.
- Omzien naar elkaar en anderen.
- Omzien naar elkaar en dat ook uitstralen als gemeente en als kerklid.
- Omzien naar elkaar en de samenleving.
- Omzien naar elkaar en elkaar hulp bieden binnen en buiten de kerk.
- Omzien naar elkaar en waar nodig hulp bieden, al dan niet met coördinatie van diakenen.
- Omzien naar elkaar in de gemeente.
- Omzien naar elkaar, binnen en buiten de gemeente.
- Omzien naar elkaar, elkaar bemoedigen, troosten en helpen in praktisch opzicht.
- Omzien naar elkaar, moeiten verlichten door woord en daad.
- Omzien naar je medemens.

85

Tabel B4.1 Toelichting bekendheid met diaconale gemeente, volgens kerkleden (vervolg)⁴⁵

- Omzien naar je medemens.
- Omzien naar je naaste binnen je gemeente.
- Omzien naar je naasten die hulp nodig hebben, binnen de kerkgemeenschap, maar ook de mensen buiten de kerk niet vergeten.
- Omzien naar elkaar en indien nodig hulp verlenen.
- Omzien naar naaste in kerk en samenleving.
- Omzien, dienen.
- Onder andere letten op de naaste binnen en buiten de kerk.
- Onderling omzien in de gemeente. Dienstbaar zijn binnen de kerk maar er ook buiten.
- Oog hebben voor de naaste.
- Ook diaconaal als gemeente naar buiten treden.
- Op de mens en dan op het probleem gericht.
- Openstaan voor de nood van anderen, indien nodig hulp bieden.
- Samen helpen.
- Toezien op elkaar en meeleven met elkaar.
- Vanuit je geloof omzien naar je medemens.
- Verzorgend + evangelie uitdragen.
- Volgens mij elkaar behulpzaam zijn.
- Volgens mij houdt dit in dat wij met Jezus Christus als voorbeeld, er als gemeente voor elkaar moeten zijn, en ook naar buiten toe behulpzaam moeten zijn.
- Voor elkaar en anderen klaarstaan om te helpen.
- Voor elkaar klaar staan naar dat nodig en mogelijk is.
- Voor elkaar zorgen, omkijken naar elkaar.
- Voor elkaar zorgend.
- Waar diakenen voldoende middelen ontvangen voor hulpverlening. Waar de leden actief zijn in het omzien naar anderen die hulp nodig hebben (niet financieel).
- Waar oog is voor de zwakken, die kunnen worden geholpen op verschillende manieren.
- Waarin ieder omziet naar de ander.
- Zelf werkzaam zijn in de gemeente.
- Vooral de gemeente moet omzien naar de naaste.
- Zorg dragen voor mensen in nood, zowel binnen maar vooral ook buiten de gemeente.
- Zorg voor behoeftigen.
- Zorg voor de naaste.
- Zorg voor elkaar en zorg voor buiten de gemeente.
- Zorg/oog voor elkaar als broeders en zusters.
- Zorgen dat binnen de gemeente niemand ongetroost leeft en daarnaast waar mogelijk ook buiten de gemeente mensen worden geholpen.
- Zorgende gemeente.

Tabel B4.2 Interne taken (mening), volgens diakenen

Diakenen moeten...	Aantal (n)	Percentage (%)
... de vraag naar en het aanbod van hulp op elkaar afstemmen, binnen de kerk		
Zeer mee oneens (score 1)	4	2,5
Mee oneens (score 2)	4	2,5
Neutraal (score 3)	23	14,4
Mee eens (score 4)	63	39,4
Zeer mee eens (score 5)	66	41,3
	160	100,0
... zelf hulp bieden aan mensen in nood, binnen de kerk		
Zeer mee oneens (score 1)	12	7,5
Mee oneens (score 2)	30	18,8
Neutraal (score 3)	66	41,3
Mee eens (score 4)	35	21,9
Zeer mee eens (score 5)	17	10,6
	160	100,0

⁴⁵Toelichtingen van kerkleden zijn letterlijk weergegeven, eventuele typefouten zijn verbeterd.

Tabel B4.2 Interne taken (mening), volgens diakenen (vervolg)

Diakenen moeten...	Aantal (n)	Percentage (%)
... kerkleden aanmoedigen om mensen in nood te helpen, binnen de kerk		
Zeer mee oneens (score 1)	-	-
Mee oneens (score 2)	1	0,6
Neutraal (score 3)	4	2,5
Mee eens (score 4)	40	25,0
Zeer mee eens (score 5)	115	71,9
	160	100,0
... samenwerken met professionele hulpverlening, om mensen in nood te helpen, binnen de kerk		
Zeer mee oneens (score 1)	2	1,3
Mee oneens (score 2)	4	2,5
Neutraal (score 3)	22	13,8
Mee eens (score 4)	52	32,7
Zeer mee eens (score 5)	79	49,7
	159	100,0

Tabel B4.3 Interne taken (praktijk), volgens diakenen

Diakenen moeten...	Aantal (n)	Percentage (%)
... de vraag naar en het aanbod van hulp op elkaar afstemmen, binnen de kerk		
Wordt uitgevoerd door diaken	126	78,8
Wordt uitgevoerd door diaconie	122	76,3
	<i>n = 160</i>	-
... zelf hulp bieden aan mensen in nood, binnen de kerk		
Wordt uitgevoerd door diaken	124	77,5
Wordt uitgevoerd door diaconie	117	73,1
	<i>n = 160</i>	-
... kerkleden aanmoedigen om mensen in nood te helpen, binnen de kerk		
Wordt uitgevoerd door diaken	154	96,3
Wordt uitgevoerd door diaconie	147	91,9
	<i>n = 160</i>	-
... samenwerken met professionele hulpverlening, om mensen in nood te helpen, binnen de kerk		
Wordt uitgevoerd door diaken	86	53,8
Wordt uitgevoerd door diaconie	94	58,8
	<i>n = 160</i>	-

Tabel B4.4 Interne taken (mening), volgens alle kerkleden (n = 422)

Diakenen moeten...	Aantal (n)	Percentage (%)
... zelf hulp bieden aan mensen in nood, binnen de kerk		
Zeer mee oneens (score 1)	29	7,1
Mee oneens (score 2)	52	12,7
Neutraal (score 3)	64	15,7
Mee eens (score 4)	86	21,1
Zeer mee eens (score 5)	177	43,4
	408	100,0
... kerkleden aanmoedigen om mensen in nood te helpen, binnen de kerk		
Zeer mee oneens (score 1)	8	1,9
Mee oneens (score 2)	2	0,5
Neutraal (score 3)	25	6,0
Mee eens (score 4)	74	17,7
Zeer mee eens (score 5)	309	73,9
	418	100,0

Tabel B4.5 Interne taken (mening), volgens kerkleden die in de afgelopen 2 jaren bezoek hebben gekregen van een diaken en weten wie op dit moment hun wijkdiaken is (n = 246)

Diakenen moeten...	Aantal (n)	Percentage (%)
... zelf hulp bieden aan mensen in nood, binnen de kerk		
Zeer mee oneens (score 1)	17	7,1
Mee oneens (score 2)	22	9,2
Neutraal (score 3)	40	16,7
Mee eens (score 4)	54	22,6
Zeer mee eens (score 5)	106	44,4
	239	100,0
... kerkleden aanmoedigen om mensen in nood te helpen, binnen de kerk		
Zeer mee oneens (score 1)	5	2,0
Mee oneens (score 2)	1	0,4
Neutraal (score 3)	14	5,7
Mee eens (score 4)	41	16,8
Zeer mee eens (score 5)	183	75,0
	244	100,0

Tabel B4.6 Interne taken (praktijk), volgens kerkleden die in de afgelopen 2 jaren bezoek hebben gekregen van een diaken en weten wie op dit moment hun wijkdiaken is (n = 246)

De wijkdiaken...	Aantal (n)	Percentage (%)
... moedigt mij aan om mensen in nood te helpen, binnen de kerk		
Nee	118	51,8
Ja	110	48,2
	228	100,0

Tabel B4.7 Interne taken (mening), diakenen versus kerkleden

Diakenen moeten...	Mening, diaken (%)	Mening, kerklid 1 (%)	Mening, kerklid 2 (%)
Zelf hulp bieden aan mensen in nood, binnen de kerk**			
Zeer mee oneens (score 1)	7,5	7,1	7,1
Mee oneens (score 2)	18,8	12,7	9,2
Neutraal (score 3)	41,3	12,7	16,7
Mee eens (score 4)	21,9	21,1	22,6
Zeer mee eens (score 5)	10,6	43,4	44,4
	n = 160	n = 408	n = 239
Kerkleden aanmoedigen om mensen in nood te helpen, binnen de kerk			
Zeer mee oneens (score 1)	-	1,9	2,0
Mee oneens (score 2)	0,6	0,5	0,4
Neutraal (score 3)	2,5	6,0	5,7
Mee eens (score 4)	25,0	17,7	16,8
Zeer mee eens (score 5)	71,9	73,9	75,0
	n = 160	n = 418	n = 244
▪ Kerklid 1 = totale groep kerkleden (n = 422), kerklid 2 = selecte groep kerkleden (n = 246). ▪ Het gevonden verschil tussen diakenen en kerkleden is statistisch significant (Mann-Whitney-toets, p < 0,05; tweezijdig) bij kerklid 1 en kerklid 2 (**).			

Tabel B4.8 Toelichting tevredenheid over hulp, volgens diakenen⁴⁶

- 10 verschillende leden per week voor hulp + gesprek.
- Aanvullende steun voldoende om rond te komen.
- Als diaken ben ik reeds vanaf de aangifte tegen dit gezin betrokken (mede omdat ik hulpverlener van beroep ben) en ze zijn erg tevreden over hoe wij daad en gevolg kunnen scheiden. Diakenen moeten gericht zijn op oplossingen en geen oordeel blijven vellen over de (wan)daad van het gemeentelid. Dat maakt dat we een positieve relatie en resultaat hebben bereikt.
- Anders hadden ze op straat gestaan.
- Bedankte ons meerdere malen, maar nam het wel erg gemakkelijk aan.
- Bemoediging en vertroosting is van belang als het gebaseerd is op de Bijbel het woord van God.
- Dankbare mensen.

⁴⁶Toelichtingen van diakenen zijn letterlijk weergegeven, eventuele typefouten zijn verbeterd.

Tabel B4.8 Toelichting tevredenheid over hulp, volgens diakenen (vervolg)⁴⁷

-	<i>Dit blijkt uit de reactie.</i>
-	<i>Door de financiële hulp was het mogelijk voor dit gezin om het hoofd boven water te houden.</i>
-	<i>Doordat er ook psychische nood was gaf de financiële hulp een extra stimulans.</i>
-	<i>Er is waardering en een goede band met het gezin.</i>
-	<i>Erg dankbaar.</i>
-	<i>Erg dankbaar voor de hulp in nood.</i>
-	<i>Faillissement loopt nog, hulp is gegeven door gemeentelid. Het gezin van de ziekte van moeder is goed geholpen door de zusterhulp.</i>
-	<i>Financiële nood is opgelost.</i>
-	<i>Financiële problemen hebben we (voorlopig) kunnen oplossen, gezin wordt nu bezocht volgens vast rooster.</i>
-	<i>Geen negatief saldo meer om dit jaar positief te starten.</i>
-	<i>Gemeentelid was blij met geboden hulp bij het contact met advocaat inzake asielprocedure, invullen van formulieren en financiële steun omdat WWB was opgeschort. Ook is er een sociaal netwerkje om hem heen gemaakt (door middel van bezoekerrooster), waardoor hij meer contact heeft. Hij zegt er zeer blij mee te zijn en dat is hem ook aan te zien. Hij voelt zich min of meer thuis in de gemeente.</i>
-	<i>Gift was specifiek als tegemoetkoming voor Sinterklaas en kerst.</i>
-	<i>Hebben ze gezegd.</i>
-	<i>Heeft hulp nodig anders krijgt het kerklid met kinderen het niet voor elkaar.</i>
-	<i>Heel erg blij met de hulp die geboden wordt, hulp is pas net op gang gekomen.</i>
-	<i>Het gezin gaf dit zelf aan.</i>
-	<i>Het gezin kon door middel van deze hulp zonder moeder tijdelijk door.</i>
-	
-	<i>Het ging voornamelijk over het vervoer van en naar het ziekenhuis. In verband met ouderdom en dat de zuster zelf niet kon rijden. Heel de gemeente stond voor haar klaar om haar naar haar man te rijden.</i>
-	<i>Het heeft hem geholpen alles op een rij te krijgen en hem er van af te helpen. Hulp blijft hij nog wel nodig hebben.</i>
-	<i>Het is de gemeenschap der heiligen die het eenheids gevoel geeft</i>
-	<i>Het is een gezin dat van een bijstandsuitkering moet leven. Dit gaat structureel goed, maar met bepaalde uitgaven helpt de diaconie.</i>
-	<i>Het kerklid betoonde mondeling de dankbaarheid voor de geboden hulp.</i>
-	<i>Het was voor dit kerklid fijn om af toe bezoek te krijgen van verschillende mensen uit de wijk.</i>
-	<i>Hij had huurschuld, is voor hem opgelost, door een eenmalige gift.</i>
-	<i>Hij is dankbaar voor de mogelijkheid die nu geboden wordt om zijn vrouw te bezoeken. En de aandacht die hij hierdoor krijgt.</i>
-	<i>Hoewel dit niet altijd duidelijk is.</i>
-	<i>Houden vinger aan de financiële pols en springen bij zodra dat nodig is.</i>
-	<i>Hulp diaconie werd goed bevonden, hulp vanuit gemeente minder.</i>
-	<i>Hun leven stond weer op de rails.</i>
-	<i>In de hoop dat dit zo blijft. Het is een al jaren durend proces.</i>
-	<i>Is uitgesproken, zowel van diaconie als van gemeente.</i>
-	<i>Ja, denk het wel door aandacht en meeleven te geven, zie je dat ze dat waarderen.</i>
-	<i>Ja, een bezoekerregeling ingesteld zodat eenzaamheid minder is.</i>
-	<i>Ja, het heeft heel veel rust gegeven in de rest van het gezin.</i>
-	<i>Hulp is net begonnen. Nog geen mening over te vormen.</i>
-	<i>Kerklid gaf dit zelf aan.</i>
-	<i>Later ontving de diaconie een brief met daarin dankwoorden.</i>
-	<i>Maar gaf in het geval van de geboden financiële hulp een ander doel voor de ondersteuning. In plaats van geboden vakantie toekomstige vervanging benodigde apparatuur.</i>
-	<i>Men vindt het in elk geval leuk en goed dat je langs komt als diaken.</i>
-	<i>Opluchting, bevrijding van zonde.</i>
-	<i>Praktische hulp: rooster voor bezoek + vervoer ziekenhuis: liep goed, troost: als diaken 1 keer/maand bezocht, gesproken + geboden.</i>
-	<i>Probleem opgelost.</i>
-	<i>Problemen werden weg genomen en er is weer toekomst perspectief.</i>
-	<i>Reactie was soms wisselend.</i>
-	<i>Situatie in gezin was onhoudbaar. Man is uiteindelijk opgenomen. Vrouw heeft contact met de Driehoek en rust thuis. Kinderen tevreden.</i>
-	<i>Sprak waardering uit.</i>
-	<i>Tot nu toe wel. Het traject is nog niet afgerond.</i>

⁴⁷Toelichtingen van diakenen zijn letterlijk weergegeven, eventuele typefouten zijn verbeterd.

Tabel B4.8 Toelichting tevredenheid over hulp, volgens diakenen (vervolg)⁴⁸

- Troost en hulp bij het rijden naar het ziekenhuis.
- Uit de reactie bleek dit.
- Uitermate dankbaar, mevrouw werd slechtiend en familie woont ver weg, praktische hulp was voor familie niet te bieden.
- Uitspraak kerklid.
- Voelde zich enigszins beschamend door iets van 'anderen' te krijgen.
- Vooral het gevoel gegeven hoeveel mensen om haar heen stonden!
- Was een kerstgift, was er erg blij mee. Kon het goed gebruiken in de dure decembermaand.
- We hebben dit gezien weer op de rails gekregen.
- Woorden van dank en door een kaartje.
- Ze hadden behoorlijke zorgen en die waren nu minder.
- Zeer dankbaar! Heeft de praktijk gezien van het naar elkaar omzien.
- Zeer opgelucht en dankbaar.

Tabel B4.9 Toelichting tevredenheid over werk diaken, volgens diakenen⁴⁹

- Belde terug voor een afspraak.
- Blij met de georganiseerde bezoeken. Betrokkene is zeer slecht ziend. Er wordt voorgelezen etc.
- Blijkens een mail waarin het betrokken kerklid mij en de diaconie bedankte.
- Dankbaar dat God voorziet in omzien naar elkaar.
- Dankbaar voor bezoek, tips etc.
- Dankbaar voor de hulp. uitzicht en zelfvertrouwen gekregen waardoor opleiding afgerond en nu fulltime baan.
- Dankbaarheid.
- Dankbaarheid duidelijk verwoord.
- Dankbrief aan diaconie gestuurd.
- Dat bleek uit de bedankbrief.
- Dat heeft men duidelijk uitgesproken.
- Dat hij financieel in eerste instantie geholpen was.
- Dat merk ik in de contacten sindsdien en de wijze waarop ik bij dingen betrokken word.
- De problemen zijn beter geworden.
- De relatie is goed.
- Dit blijkt uit de reactie.
- Dit gezin was erg blij en dankbaar dat er zo velen daadwerkelijke hulp kwamen bieden.
- Dit is echt een gemeente, omzien naar elkaar.
- Doordat er een vertrouwensband is ontstaan in de afgelopen jaren kunnen de wijkelingen rustig bij mij aankloppen.
- Een last van de schouders af.
- Eerst vonden ze het omslachtig en moeilijk, na de tijd was men blij met de diaconie.
- Elke keer bedankte ze me dat het allemaal zo goed was geregeld.
- Er is een goede band gebleven.
- Er is waardering en een goede band met het gezin.
- Erg dankbaar ook voor de fantastische hulp uit de wijk.
- Financieel is de zaak weer op orde.
- Geweldig fijn om van die zware financiële last verlost te zijn. Hebben zelf een financieel jaaroverzicht gemaakt met de in- en uitgaven van het gezin.
- Goede en open verstandhouding opgebouwd.
- hebben nog regelmatig contact.
- Heel erg blij dat er nu eindelijk mensen waren die iets deden (ook leden uit de wijk hebben veel gedaan).
- het gemeentelid toonde de dankbaarheid voor de geboden hulp.
- Het gezin gaf dit te kennen.
- Het werk in dit gezin is nog lang niet afgerond maar daar waar er stappen zijn gezet heeft dit een gezegend effect gehad.
- Hij stond verbaasd dat dit zo maar kon en zo snel, en dat hij niets hoeft terug te betalen.
- Hun reactie was positief en dit werd meegedeeld. Kreeg dit echter wel te horen na telefonisch contact met deze familie.
- In dit geval wel, omdat alles snel weer op een "leefbaar" niveau werd teruggebracht. Er zijn echter ook situaties geweest met een ander kerklid waarbij ik verwijten kreeg. Overigens kon ik deze verwijten gezien het ziektebeeld van dit kerklid goed plaatsen.
- In een morgen alles verhuisd.

⁴⁸Toelichtingen van diakenen zijn letterlijk weergegeven, eventuele typefouten zijn verbeterd.

Tabel B4.9 Toelichting tevredenheid over werk diaken, volgens diakenen (vervolg)⁴⁹

-	<i>Ja, ik neem aan van wel, want heb daarna alleen maar positieve berichten gehoord.</i>
-	<i>Ja, ik werd alle keren op een fijne manier verwelkomd. Jammer dat het (nog?) niet leidde tot het weer bezoeken van de erediensten.</i>
-	<i>Ja, nog steeds hebben we vrij veel contact en komt hij naar mij voor hulp. In tegenstelling tot eerder komt hijzelf met zijn hulpvragen en hoef ik er niet meer naar te vragen en gissen. (En gelukkig ook naar andere gemeenteleden, dat vind ik een goed teken: hij heeft meer contacten die hij vertrouwt!)</i>
-	<i>Kerklid heeft bedankt.</i>
-	<i>Laatste gesprek ging hierover en uiteindelijk was betrokkene tevreden met de geboden hulp.</i>
-	<i>Men stelde het op prijs dat er over de moeten gesproken kon worden en dat er naar hen omgezien werd.</i>
-	<i>Men vond het fijn dat er aandacht vanuit de kerk was/is.</i>
-	<i>Mondeling + attentie met kerst.</i>
-	<i>Naar volle tevredenheid is de ontstane situatie opgelost.</i>
-	<i>Niet specifiek naar gevraagd, neem aan van wel, naar aanleiding van het feit dat ze tevreden waren.</i>
-	<i>Onderhouden regelmatig contact en uitgesproken waardering.</i>
-	<i>Staat positiever in het leven.</i>
-	<i>Tenminste die indruk heb ik zeker gekregen en geen aanwijzingen van het tegendeel.</i>
-	<i>Uit de reactie bleek dit.</i>
-	<i>Vele gesprekken met haar gehad waarin ze dit uitdrukkelijk noemde.</i>
-	<i>Voor zo ver ik ervaar wel.</i>
-	<i>Waarschijnlijk wel.</i>
-	<i>Waren blij met de hulp</i>
-	<i>Woorden van dank en door een kaartje.</i>
-	<i>Wordt nog steeds uitgevoerd.</i>
-	<i>Ze lieten hun dankbaarheid duidelijk blijken.</i>
-	<i>Ze waren heel blij.</i>
-	<i>Ze was wel dankbaar.</i>
-	<i>Ziekenhuisbezoek: ik moest gauw weer komen en mijn vrouw ook meenemen (ook gedaan natuurlijk!)</i>

Tabel B4.10 Toelichting tevredenheid over hulp, volgens kerkleden⁵⁰

-	<i>Door de bezoeken werd de stap om eventuele praktische hulp te vragen gemakkelijker.</i>
-	<i>Er wordt ook spontaan veel hulp aangeboden.</i>
-	<i>Even een praatje is al een steuntje in de rug. We zijn tenslotte BROERS EN ZUSSEN.</i>
-	<i>Geweldig dat mensen je bij de hand nemen en op vele manieren helpen.</i>
-	<i>Hierdoor konden wij als gezin weer verder leven.</i>
-	<i>Ook al kon hij de problemen niet oplossen, hij was toch erg betrokken.</i>
-	<i>Vertrouwend en bemoedigend gesprek met de wijkdiaken.</i>
-	<i>Ze baden met mij.</i>

Tabel B4.11 Toelichting tevredenheid over werk diaken, volgens kerkleden⁵⁰

-	<i>Deze broeder komt gewoon af en toe even langs om te informeren en te bemoedigen. Ook m.b.t. burgerlijke zaken. Hij (of de collega's) weten wat er op het sociale vlak speelt in kerk en maatschappij. 'n goede zaak.</i>
-	<i>Er werd snel door onze diaken gereageerd en begreep ook wat er aan de hand was.</i>
-	<i>Goed christelijk gesprek en gebed.</i>
-	<i>Hij deed wat hij moest doen: luisteren en coördineren.</i>
-	<i>Hij was een gevoelsmens, terwijl mijn ouderling zakelijk was, waar ik niet zoveel mee kon.</i>
-	<i>Meeleven en denken doet altijd goed.</i>
-	<i>Vertrouwend en bemoedigend gesprek met de wijkdiaken.</i>
-	<i>We hadden een poosje kerktelefoon nodig en dat ging goed.</i>
-	<i>Ze komen niet meer om te vragen hoe het gaat.</i>

⁴⁹Toelichtingen van diakenen en kerkleden zijn letterlijk weergegeven, eventuele typefouten zijn verbeterd.

Tabel B4.12 Externe taken (mening), volgens diakenen

Diakenen moeten...	Aantal (n)	Percentage (%)
... zelf hulp bieden aan mensen in nood, buiten de kerk		
Zeer mee oneens (score 1)	18	11,3
Mee oneens (score 2)	44	27,7
Neutraal (score 3)	54	34,0
Mee eens (score 4)	25	15,7
Zeer mee eens (score 5)	18	11,3
	159	100,0
... kerkleden aanmoedigen om mensen in nood te helpen, buiten de kerk		
Zeer mee oneens (score 1)	5	3,1
Mee oneens (score 2)	15	9,4
Neutraal (score 3)	35	22,0
Mee eens (score 4)	50	31,4
Zeer mee eens (score 5)	54	34,0
	159	100,0
... samenwerken met overheid en organisaties, om mensen in nood te helpen, buiten de kerk		
Zeer mee oneens (score 1)	3	1,9
Mee oneens (score 2)	14	8,8
Neutraal (score 3)	41	25,6
Mee eens (score 4)	52	32,5
Zeer mee eens (score 5)	50	31,3
	160	100,0

Tabel B4.13 Externe taken (praktijk), volgens diakenen

Diakenen moeten...	Aantal (n)	Percentage (%)
... zelf hulp bieden aan mensen in nood, buiten de kerk		
Wordt uitgevoerd door diaken	62	38,8
Wordt uitgevoerd door diaconie	66	41,3
	<i>n = 160</i>	-
... kerkleden aanmoedigen om mensen in nood te helpen, buiten de kerk		
Wordt uitgevoerd door diaken	112	70,0
Wordt uitgevoerd door diaconie	111	69,4
	<i>n = 160</i>	-

Tabel B4.13 Externe taken (praktijk), volgens diakenen

Diakenen moeten...	Aantal (n)	Percentage (%)
... samenwerken met overheid en organisaties, om mensen in nood te helpen, buiten de kerk		
Wordt uitgevoerd door diaken	80	50,0
Wordt uitgevoerd door diaconie	94	58,8
	<i>n = 160</i>	-

Tabel B4.14 Externe taken (mening), volgens alle kerkleden (n = 422)

Diakenen moeten...	Aantal (n)	Percentage (%)
... zelf hulp bieden aan mensen in nood, buiten de kerk		
Zeer mee oneens (score 1)	66	16,4
Mee oneens (score 2)	91	22,6
Neutraal (score 3)	121	30,0
Mee eens (score 4)	64	15,9
Zeer mee eens (score 5)	61	15,1
	403	100,0
... kerkleden aanmoedigen om mensen in nood te helpen, buiten de kerk		
Zeer mee oneens (score 1)	19	4,6
Mee oneens (score 2)	21	5,0
Neutraal (score 3)	73	17,5
Mee eens (score 4)	114	27,4
Zeer mee eens (score 5)	189	45,4
	416	100,0

Tabel B4.15 Externe taken (mening), volgens kerkleden die in de afgelopen 2 jaren bezoek hebben gekregen van een diaken en weten wie op dit moment hun wijkdiaken is (n = 246)

Diakenen moeten...	Aantal (n)	Percentage (%)
... zelf hulp bieden aan mensen in nood, buiten de kerk		
Zeer mee oneens (score 1)	34	14,4
Mee oneens (score 2)	43	18,2
Neutraal (score 3)	78	33,1
Mee eens (score 4)	42	17,8
Zeer mee eens (score 5)	39	16,5
	236	100,0
... kerkleden aanmoedigen om mensen in nood te helpen, buiten de kerk		
Zeer mee oneens (score 1)	8	3,3
Mee oneens (score 2)	14	5,8
Neutraal (score 3)	44	18,2
Mee eens (score 4)	65	26,9
Zeer mee eens (score 5)	111	45,9
	242	100,0

Tabel B4.16 Externe taken (praktijk), volgens kerkleden die in de afgelopen 2 jaren bezoek hebben gekregen van een diaken en weten wie op dit moment hun wijkdiaken is (n = 246)

De wijkdiaken...	Aantal (n)	Percentage (%)
... moedigt mij aan om mensen in nood te helpen, buiten de kerk		
Nee	159	72,3
Ja	61	27,7
	220	100,0

Tabel B4.17 Externe taken (praktijk), diakenen versus kerkleden

Diakenen moeten...	Mening, diaken (%)	Mening, kerklid 1 (%)	Mening, kerklid 2 (%)
Zelf hulp bieden aan mensen in nood, buiten de kerk			
Zeer mee oneens (score 1)	11,3	16,4	14,4
Mee oneens (score 2)	27,7	22,6	18,2
Neutraal (score 3)	34,0	30,0	33,1
Mee eens (score 4)	15,7	15,9	17,8
Zeer mee eens (score 5)	11,3	15,1	16,5
	n = 159	n = 403	n = 236
Kerkleden aanmoedigen om mensen in nood te helpen, buiten de kerk**			
Zeer mee oneens (score 1)	3,1	4,6	3,3
Mee oneens (score 2)	9,4	5,0	5,8
Neutraal (score 3)	22,0	17,5	18,2
Mee eens (score 4)	31,4	27,4	26,9
Zeer mee eens (score 5)	34,0	45,4	45,9
	n = 159	n = 416	n = 242
▪ Kerklid 1 = totale groep kerkleden (n = 422), kerklid 2 = selecte groep kerkleden (n = 246). ▪ Het gevonden verschil tussen diakenen en kerkleden is statistisch significant (Mann-Whitney-toets, p < 0,05; tweezijdig) bij kerklid 1 en kerklid 2 (**).			

Tabel B4.19 Competenties (mening versus praktijk), volgens diakenen

Diakenen moeten...	Mening, diaken (%)	Praktijk, diaken (%)
... een voorbeeld zijn in het geloof*		
Zeer mee oneens (1)	-	1,3
Mee oneens (2)	-	6,9
Neutraal (3)	19,4	53,1
Mee eens (4)	46,3	33,1
Zeer mee eens (5)	34,4	5,6
	n = 160	n = 160

Tabel B4.19 Competenties (mening versus praktijk), volgens diakenen (vervolg)

Diakenen moeten...	Mening, diaken (%)	Praktijk, diaken (%)
... betrouwbaar zijn*		
Zeer mee oneens (1)	-	-
Mee oneens (2)	-	0,6
Neutraal (3)	-	5,6
Mee eens (4)	16,3	40,6
Zeer mee eens (5)	83,8	53,1
	<i>n = 160</i>	<i>n = 160</i>
... behulpzaam zijn*		
Zeer mee oneens (1)	-	-
Mee oneens (2)	-	-
Neutraal (3)	13,8	20,0
Mee eens (4)	40,6	56,3
Zeer mee eens (5)	45,6	23,8
	<i>n = 160</i>	<i>n = 160</i>
... oog voor problemen hebben*		
Zeer mee oneens (1)	-	-
Mee oneens (2)	-	3,1
Neutraal (3)	3,1	21,9
Mee eens (4)	33,8	61,9
Zeer mee eens (5)	63,1	13,1
	<i>n = 160</i>	<i>n = 160</i>
... zich kunnen inleven in mensen*		
Zeer mee oneens (1)	-	-
Mee oneens (2)	-	1,3
Neutraal (3)	5,7	18,8
Mee eens (4)	37,1	52,5
Zeer mee eens (5)	57,2	27,5
	<i>n = 160</i>	<i>n = 160</i>
... kennis van de Bijbel hebben*		
Zeer mee oneens (1)	-	1,3
Mee oneens (2)	3,1	6,3
Neutraal (3)	21,3	50,6
Mee eens (4)	39,4	37,5
Zeer mee eens (5)	36,3	4,4
	<i>n = 160</i>	<i>n = 160</i>
... kunnen luisteren naar mensen*		
Zeer mee oneens (1)	-	-
Mee oneens (2)	-	-
Neutraal (3)	1,3	8,8
Mee eens (4)	16,3	55,0
Zeer mee eens (5)	82,5	36,3
	<i>n = 160</i>	<i>n = 160</i>
... kunnen delegeren*		
Zeer mee oneens (1)	0,6	1,9
Mee oneens (2)	1,3	10,6
Neutraal (3)	13,1	25,0
Mee eens (4)	40,0	40,0
Zeer mee eens (5)	45,0	22,5
	<i>n = 160</i>	<i>n = 160</i>
... kunnen samenwerken*		
Zeer mee oneens (1)	-	-
Mee oneens (2)	-	-
Neutraal (3)	9,4	13,1
Mee eens (4)	40,6	50,6
Zeer mee eens (5)	50,0	36,3
	<i>n = 160</i>	<i>n = 160</i>
▪ Het gevonden verschil tussen mening en praktijk statistisch significant (Wilcoxon-toets voor gepaarde waarnemingen, $p < 0,05$; tweezijdig). (*).		

Tabel B4.19 Competenties (mening versus praktijk), volgens diakenen (vervolg)

Diakenen moeten...	Mening, diaken (%)	Praktijk, diaken (%)
... leiding kunnen geven*		
Zeer mee oneens (1)	0,6	1,9
Mee oneens (2)	6,3	10,6
Neutraal (3)	42,5	31,3
Mee eens (4)	36,3	35,0
Zeer mee eens (5)	14,4	21,3
	<i>n = 160</i>	<i>n = 160</i>
... kunnen organiseren*		
Zeer mee oneens (1)	1,3	0,6
Mee oneens (2)	3,1	9,4
Neutraal (3)	27,5	23,8
Mee eens (4)	44,4	45,6
Zeer mee eens (5)	23,8	20,6
	<i>n = 160</i>	<i>n = 160</i>
... kunnen onderhandelen*		
Zeer mee oneens (1)	1,9	0,6
Mee oneens (2)	13,1	11,3
Neutraal (3)	35,6	35,6
Mee eens (4)	35,0	35,6
Zeer mee eens (5)	14,4	16,9
	<i>n = 160</i>	<i>n = 160</i>
... kunnen besturen*		
Zeer mee oneens (1)	3,1	3,1
Mee oneens (2)	10,6	11,9
Neutraal (3)	39,4	31,9
Mee eens (4)	35,6	36,3
Zeer mee eens (5)	11,3	16,9
	<i>n = 160</i>	<i>n = 160</i>
▪ Het gevonden verschil tussen mening en praktijk statistisch significant (Wilcoxon-toets voor gepaarde waarnemingen, $p < 0,05$; tweezijdig). (*).		

Tabel B4.20 Competenties (mening versus praktijk), volgens diakenen

Binnen de diaconie moet kennis zijn van...	Mening, diaken (%)	Praktijk, diaken (%)
... maatschappelijke ontwikkelingen/problemen*		
Zeer mee oneens (1)	-	-
Mee oneens (2)	-	10,0
Neutraal (3)	21,3	33,1
Mee eens (4)	52,5	46,9
Zeer mee eens (5)	26,3	10,0
	<i>n = 160</i>	<i>n = 160</i>
... relaties en gezinsverhoudingen*		
Zeer mee oneens (1)	-	0,6
Mee oneens (2)	-	6,3
Neutraal (3)	21,3	38,8
Mee eens (4)	50,0	46,3
Zeer mee eens (5)	28,8	8,1
	<i>n = 160</i>	<i>n = 160</i>
... professionele hulpverlening*		
Zeer mee oneens (1)	-	1,3
Mee oneens (2)	1,9	11,9
Neutraal (3)	27,5	41,9
Mee eens (4)	43,8	35,0
Zeer mee eens (5)	26,9	10,0
	<i>n = 160</i>	<i>n = 160</i>
▪ Het gevonden verschil tussen mening en praktijk statistisch significant (Wilcoxon-toets voor gepaarde waarnemingen, $p < 0,05$; tweezijdig). (*).		

Tabel B4.20 Competenties (mening versus praktijk), volgens diakenen (vervolg)

Binnen de diaconie moet kennis zijn van...	Mening, diaken (%)	Praktijk, diaken (%)
... financiën*		
Zeer mee oneens (1)	-	-
Mee oneens (2)	-	4,4
Neutraal (3)	18,8	23,1
Mee eens (4)	53,8	50,6
Zeer mee eens (5)	27,5	21,9
	<i>n = 160</i>	<i>n = 160</i>
... schuldhelpverlening*		
Zeer mee oneens (1)	-	3,1
Mee oneens (2)	1,3	8,8
Neutraal (3)	28,1	35,0
Mee eens (4)	49,4	41,3
Zeer mee eens (5)	21,3	11,9
	<i>n = 160</i>	<i>n = 160</i>

Tabel B4.21 Competenties (mening versus praktijk), volgens kerkleden

Diakenen moeten...	Mening, kerklid 1 (%)	Mening, kerklid 2 (%)	Praktijk, kerklid 2 (%)
... een voorbeeld zijn in het geloof*			
Zeer mee oneens (1)	0,5	0,8	-
Mee oneens (2)	1,0	0,8	4,6
Neutraal (3)	13,5	15,2	28,2
Mee eens (4)	34,5	32,4	46,8
Zeer mee eens (5)	50,5	50,8	20,4
	<i>n = 414</i>	<i>n = 244</i>	<i>n = 216</i>
... betrouwbaar zijn			
Zeer mee oneens (1)	-	-	-
Mee oneens (2)	-	-	1,4
Neutraal (3)	0,7	0,8	5,9
Mee eens (4)	10,0	12,2	34,1
Zeer mee eens (5)	89,3	87,0	58,6
	<i>n = 419</i>	<i>n = 246</i>	<i>n = 220</i>
... behulpzaam zijn			
Zeer mee oneens (1)	-	-	-
Mee oneens (2)	1,7	1,2	3,6
Neutraal (3)	10,6	11,0	18,6
Mee eens (4)	34,1	33,5	43,9
Zeer mee eens (5)	53,7	54,3	33,9
	<i>n = 417</i>	<i>n = 245</i>	<i>n = 221</i>
... oog voor problemen hebben*			
Zeer mee oneens (1)	-	-	0,9
Mee oneens (2)	0,5	0,4	6,8
Neutraal (3)	2,1	2,4	22,8
Mee eens (4)	30,5	28,5	49,3
Zeer mee eens (5)	66,8	68,7	20,1
	<i>n = 419</i>	<i>n = 246</i>	<i>n = 219</i>
... zich kunnen inleven in mensen*			
Zeer mee oneens (1)	-	-	-
Mee oneens (2)	0,7	0,4	6,9
Neutraal (3)	4,3	4,9	25,0
Mee eens (4)	28,9	30,1	49,1
Zeer mee eens (5)	66,1	64,4	19,0
▪ Kerklid 1 = totale groep kerkleden (n = 422), kerklid 2 = selecte groep kerkleden (n = 246). ▪ Het gevonden verschil tussen mening en praktijk is statistisch significant (Wilcoxon-toets voor gepaarde waarnemingen, $p < 0,05$; tweezijdig) bij kerklid 2 (*).			

Tabel B4.21 Competenties (mening en praktijk), volgens kerkleden (vervolg)

Diakenen moeten...	Mening, kerklid 1 (%) <i>n</i> = 419	Mening, kerklid 2 (%) <i>n</i> = 246	Praktijk, kerklid 2 (%) <i>n</i> = 216
... kennis van de Bijbel hebben*			
Zeer mee oneens (1)	0,5	0,8	-
Mee oneens (2)	1,9	1,6	3,7
Neutraal (3)	16,5	15,0	32,3
Mee eens (4)	28,2	26,4	49,3
Zeer mee eens (5)	52,9	56,1	14,7
	<i>n</i> = 418	<i>n</i> = 246	<i>n</i> = 217
... kunnen luisteren naar mensen*			
Zeer mee oneens (1)	-	-	0,4
Mee oneens (2)	-	-	4,9
Neutraal (3)	2,1	2,8	16,9
Mee eens (4)	15,0	15,4	48,4
Zeer mee eens (5)	82,8	81,7	29,3
	<i>n</i> = 419	<i>n</i> = 246	<i>n</i> = 225
▪ Kerklid 1 = totale groep kerkleden (<i>n</i> = 422), kerklid 2 = selecte groep kerkleden (<i>n</i> = 246). ▪ Het gevonden verschil tussen mening en praktijk is statistisch significant (Wilcoxon-toets voor gepaarde waarnemingen, <i>p</i> < 0,05; tweezijdig) bij kerklid 2 (*).			

Tabel B4.22 Competenties (mening), diakenen versus kerkleden

Diakenen moeten...	Mening, diaken (%)	Mening, kerklid 1 (%)	Mening, kerklid 2 (%)
... een voorbeeld zijn in het geloof**			
Zeer mee oneens (score 1)	-	0,5	0,8
Mee oneens (score 2)	-	1,0	0,8
Neutraal (score 3)	19,4	13,5	15,2
Mee eens (score 4)	46,3	34,5	32,4
Zeer mee eens (score 5)	34,4	50,5	50,8
	<i>n</i> = 160	<i>n</i> = 414	<i>n</i> = 244
... betrouwbaar zijn			
Zeer mee oneens (score 1)	-	-	-
Mee oneens (score 2)	-	-	-
Neutraal (score 3)	-	0,7	0,8
Mee eens (score 4)	16,3	10,0	12,2
Zeer mee eens (score 5)	83,8	89,3	87,0
	<i>n</i> = 160	<i>n</i> = 419	<i>n</i> = 246
... behulpzaam zijn			
Zeer mee oneens (score 1)	-	-	-
Mee oneens (score 2)	-	1,7	1,2
Neutraal (score 3)	13,8	10,6	11,0
Mee eens (score 4)	40,6	34,1	33,5
Zeer mee eens (score 5)	45,6	53,7	54,3
	<i>n</i> = 160	<i>n</i> = 417	<i>n</i> = 245
... oog voor problemen hebben			
Zeer mee oneens (score 1)	-	-	-
Mee oneens (score 2)	-	0,5	0,4
Neutraal (score 3)	3,1	2,1	2,4
Mee eens (score 4)	33,8	30,5	28,5
Zeer mee eens (score 5)	63,1	66,8	68,7
	<i>n</i> = 160	<i>n</i> = 419	<i>n</i> = 246
▪ Kerklid 1 = totale groep kerkleden (<i>n</i> = 422), kerklid 2 = selecte groep kerkleden (<i>n</i> = 246). ▪ Het gevonden verschil tussen diakenen en kerkleden is statistisch significant (Mann-Whitney-toets, <i>p</i> < 0,05; tweezijdig) bij kerklid 1 en kerklid 2 (**).			

Tabel B4.22 Competenties (mening), diakenen versus kerkleden (vervolg)

Diakenen moeten...	Mening, diaken (%)	Mening, kerklid 1 (%)	Mening, kerklid 2 (%)
... zich kunnen inleven in mensen			
Zeer mee oneens (score 1)	-	-	-
Mee oneens (score 2)	-	0,7	0,4
Neutraal (score 3)	5,7	4,3	4,9
Mee eens (score 4)	37,1	28,9	30,1
Zeer mee eens (score 5)	57,2	66,1	64,6
	<i>n</i> = 160	<i>n</i> = 419	<i>n</i> = 246
... kennis van de Bijbel hebben**			
Zeer mee oneens (score 1)	-	0,5	0,8
Mee oneens (score 2)	3,1	1,9	1,6
Neutraal (score 3)	21,3	16,5	15,0
Mee eens (score 4)	39,4	28,2	26,4
Zeer mee eens (score 5)	36,3	52,9	56,1
	<i>n</i> = 160	<i>n</i> = 418	<i>n</i> = 246
... kunnen luisteren naar mensen			
Zeer mee oneens (score 1)	-	-	-
Mee oneens (score 2)	-	-	-
Neutraal (score 3)	1,3	2,1	2,8
Mee eens (score 4)	16,3	15,0	15,4
Zeer mee eens (score 5)	82,5	82,8	81,7
	<i>n</i> = 160	<i>n</i> = 419	<i>n</i> = 246
▪ Kerklid 1 = totale groep kerkleden (<i>n</i> = 422), kerklid 2 = selecte groep kerkleden (<i>n</i> = 246). ▪ Het gevonden verschil tussen diakenen en kerkleden is statistisch significant (Mann-Whitney-toets, <i>p</i> < 0,05; tweezijdig) bij kerklid 1 en kerklid 2 (**).			

Tabel B4.23 Competenties (praktijk), diakenen versus kerkleden

Diakenen moeten...	Praktijk, diaken (%)	Praktijk, kerklid 2 (%)
... een voorbeeld zijn in het geloof*		
Zeer mee oneens (score 1)	1,3	-
Mee oneens (score 2)	6,9	4,6
Neutraal (score 3)	53,1	28,2
Mee eens (score 4)	33,1	46,8
Zeer mee eens (score 5)	5,6	20,4
	<i>n</i> = 160	<i>n</i> = 216
... betrouwbaar zijn		
Zeer mee oneens (score 1)	-	-
Mee oneens (score 2)	0,6	1,4
Neutraal (score 3)	5,6	5,9
Mee eens (score 4)	40,6	34,1
Zeer mee eens (score 5)	53,1	58,6
	<i>n</i> = 160	<i>n</i> = 220
... behulpzaam zijn*		
Zeer mee oneens (score 1)	-	-
Mee oneens (score 2)	-	3,6
Neutraal (score 3)	20,0	18,5
Mee eens (score 4)	56,3	43,9
Zeer mee eens (score 5)	23,8	33,9
	<i>n</i> = 160	<i>n</i> = 221
... oog voor problemen hebben		
Zeer mee oneens (score 1)	-	0,9
Mee oneens (score 2)	3,1	6,8
Neutraal (score 3)	21,9	22,8
Mee eens (score 4)	61,9	49,3
Zeer mee eens (score 5)	13,1	20,1
	<i>n</i> = 160	<i>n</i> = 219
▪ Kerklid 2 = selecte groep kerkleden (<i>n</i> = 246). ▪ Het gevonden verschil tussen diakenen en kerkleden is statistisch significant (Mann-Whitney-toets, <i>p</i> < 0,05; tweezijdig) bij kerklid 2 (*).		

Tabel B4.23 Competenties (praktijk), diakenen versus kerkleden (vervolg)

Diakenen moeten...	Praktijk, diaken (%)	Praktijk, kerklid 2 (%)
... zich kunnen inleven in mensen*		
Zeer mee oneens (score 1)	-	-
Mee oneens (score 2)	1,3	6,9
Neutraal (score 3)	18,8	25,0
Mee eens (score 4)	52,5	49,1
Zeer mee eens (score 5)	27,5	19,0
	<i>n = 160</i>	<i>n = 216</i>
... kennis van de Bijbel hebben*		
Zeer mee oneens (score 1)	1,3	-
Mee oneens (score 2)	6,3	3,7
Neutraal (score 3)	50,6	32,3
Mee eens (score 4)	37,5	49,3
Zeer mee eens (score 5)	4,4	14,7
	<i>n = 160</i>	<i>n = 217</i>
... kunnen luisteren naar mensen		
Zeer mee oneens (score 1)	-	0,4
Mee oneens (score 2)	-	4,9
Neutraal (score 3)	8,8	16,9
Mee eens (score 4)	55,0	48,4
Zeer mee eens (score 5)	36,3	29,3
	<i>n = 160</i>	<i>n = 225</i>
▪ Kerklid 2 = selecte groep kerkleden (n = 246). ▪ Het gevonden verschil tussen diakenen en kerkleden is statistisch significant (Mann-Whitney-toets, $p < 0,05$; tweezijdig) bij kerklid 2 (*).		

Tabel B4.24 Toelichting bekendheid met Wmo, volgens diakenen⁵⁰

- Beperkt, heeft binnen diaconie verdieping nodig.
- Bezuinigingsmaatregel.
- Coördinatie hulpverlening door gemeente.
- Daar komt een groep mensen in te zitten die kennis hebben op een breed terrein en horen van de problemen die binnen de gemeente spelen en hiervoor in actie komen. Kan zowel voor ouderen, jongeren, zieken of eenzamen zijn. Moeilijk om in het kort uit te leggen!
- Dat alle ondersteuning via gemeente loopt, meer vrijwilligerswerk!
- Dat de burgers zelf mee moeten/kunnen doen in de samenleving.
- Dat de gemeente nu verantwoordelijk is voor de hulpkosten en dat bij een aanvraag eerst moet worden aangetoond dat er door vrienden en familie geen hulp gegeven kan worden. Een nogal hogere drempel dan voorheen.
- Dat de gemeente verantwoordelijk is voor de maatschappelijke hulp. Hiervoor worden veel vrijwilligers ingeschakeld dus ook kerken.
- Dat de gemeenten verantwoordelijk worden voor beleid op dat gebied.
- Dat de gemeenten zelf het budget moeten (mogen) verdelen over alle zorg die binnen hun gemeente aangeboden wordt.
- Dat de hulp wordt geregeld door de gemeente.
- Dat er meer georganiseerd moet worden van binnenuit en dat de overheid minder doet.
- Dat mensen bij hun gemeente bij een loket aan kunnen kloppen voor hulp.
- De bemoeienissen van de overheid worden op de plaatselijke gemeenten teruggebracht.
- De burgerlijke gemeente is verantwoordelijk voor de toewijzing van een deel van de zorg aan hulpbehoevenden.
- De gemeente heeft nu 1 loket vanwaar allerlei zorg geregeld kan worden voor de inwoners van de gemeente.
- De gemeentes moeten zelf hun sociale behoeftes gaan verzorgen, waar ze een bepaald budget voor krijgen.
- De overheid heeft de uitvoering van thuiszorg en AWBZ overgeheveld naar de gemeenten. Het is de bedoeling dat ook de kerken met hun sociale netwerken hierin een rol gaan spelen.
- De overheid legt de verantwoordelijkheid op diverse sociale vlakken neer bij de burger (9 prestatie velden).
- De overheveling van enkele maatschappelijke hulptaken en - voorzieningen naar particuliere organisaties onder regie van de burgerlijke gemeente.
- De plaatselijke overheden worden verantwoordelijk voor hulpverlening aan de inwoners van die plaats.

⁵⁰Toelichtingen van diakenen zijn letterlijk weergegeven, eventuele typfouten zijn verbeterd en namen van kerkelijke en burgerlijke gemeenten zijn verwijderd.

Tabel B4.24 Toelichting bekendheid met Wmo, volgens diakenen (vervolg)⁵¹

- De plaatselijke overheid krijgt een pot vol geld en wordt zelf verantwoordelijk voor de invulling bij zaken die te maken hebben met de nieuwe zorgwet van de landelijke overheid.
- De verantwoordelijkheid voor de zorg voor elkaar, ligt in eerste instantie bij de burgers.
- De Wmo is een nieuwe wet. Deze moet er voor zorgen dat mensen zo lang mogelijk zelfstandig kunnen blijven wonen. Door hulp van vrijwilligers en mantelzorgers.
- De Wmo regelt dat mensen die hulp nodig hebben in het dagelijkse leven, ondersteuning krijgen van de plaatselijke overheid.
- De zorg voor mensen meer en meer laten uitvoeren door een kring vrijwilligers rondom degene die ondersteuning nodig heeft.
- Dat er een regeling is voor maatschappelijke ondersteuning te kunnen krijgen, als dat nodig is.
- Een nieuwe wet, dat de burgers meer moeten participeren in de samenleving en zo veel mogelijk met elkaar de problemen oplossen wat betreft zorg en welzijn.
- Een verandering in het zorgstelsel om mensen meer in de maatschappij te betrekken, zonodig met steun van de gemeente via het zogenoemde zorgloket.
- Er worden binnen de burgerlijke gemeente vrijwilligers georganiseerd om hulp te bieden/te krijgen
- Financiële hulp van rijk naar gemeente.
- Gaat er van uit dat iedereen mee kan doen in de samenleving ook diegene die hulpbehoevend zijn. De wet biedt handreikingen voor hulp.
- Gemeente regelt hulp die mensen nodig hebben, indien nodig helpen diakenen daarbij.
- Gemeentelijke overheid neemt zorgtaken van de overheid over.
- Gemeenten gaan een gedeelte zorg financieren, bijvoorbeeld ondersteunende begeleiding.
- Gemeenten kunnen zelf bepalen welke zorg wordt aangeboden binnen de gemeente, zij moeten dit doen in overleg met maatschappelijke organisaties, waaronder de kerken.
- Gemeenten moeten zorg dragen voor zorg binnen gemeente, eventueel met behulp van kerken en organisaties.
- Globaal: hulpvraag en aanbod ligt nu bij de burgerlijke gemeente.
- Heb het boekje over Wmo doorgenomen. Een andere diaken heeft binnen de kerk de taak er meer van af te weten.
- Het betrekken van alle mensen bij elkaar in onze wereld (samenleving).
- Het gemeentelijk verdelen van een budget voor hulpbehoevende mensen.
- Het meer participeren van burgers in de samenleving en zoveel mogelijk met elkaar de problemen oplossen wat betreft zorg en welzijn.
- Het ondersteunen van gemeentelijke maatschappelijke instanties die niet gesubsidieerd zijn.
- Het zelfstandiger worden van burgers met een beperking
- Hier zijn we als diaconie druk mee bezig, er zit een afvaardiging bij de platformbesprekingen van de gemeente om zo de stem van kerk te laten horen en mee te denken en te praten over een goede invulling voor de kerk binnen de Wmo.
- Hierin is geregeld wanneer en welke hulp mensen kunnen ontvangen die financieel in de problemen zitten.
- Huishoudelijke hulp voorheen gefinancierd via AWBZ wordt nu via de gemeenten geregeld.
- Hulp aan ouderen, zieken, hulpbehoevenden, etc.
- Hulp bieden aan mensen die hulp nodig hebben.
- Hulp geven aan mensen voor bijvoorbeeld huishoudelijke zaken.
- In hoofdlijnen; Alle thuiszorg activiteiten, huishoudelijke hulp e.d. vallen nu onder de verantwoording van de burgerlijke gemeente. Dus voor hulpvragen moet je bij de gemeente zijn. Een nadere uitwerking zal nog door onze contactdiaken worden gepresenteerd t.b.v. onze diaconie. Daarna zal een publicatie plaats vinden in het kerkblad.
- Is in plaats gekomen van de AWBZ.
- Ja, gelezen over vervangende oude wetten. Moeten er nog over vergaderen.
- Maar niet precies, binnen diaconie hebben we de taken verdeeld. 2 diakenen houden zich specifiek met dit onderwerp ook bezig.
- Maatschappelijke ondersteuning.
- Mantelzorg, nabuurschap.
- Marktwerving in de zorg, bezuinigingsmaatregel, oproep tot zelfredzaamheid.
- Meer hulp van omgeving, minder van overheid, bezuinigingen.
- Meer onderlinge ondersteuning in plaats van overheidssteuning.
- Mensen die hulp nodig hebben krijgen meer vrijheid om zelf de specifieke hulp 'in te kopen' die zij nodig hebben.
- Mensen met/zonder beperkingen, jong en oud, aan de samenleving deel te kunnen nemen.
- Nieuwe wet die per 1 januari in zal gaan.

⁵¹Toelichtingen van diakenen zijn letterlijk weergegeven, eventuele typfouten zijn verbeterd en namen van kerkelijke en burgerlijke gemeenten zijn verwijderd.

Tabel B4.24 Toelichting bekendheid met Wmo, volgens diakenen (vervolg)⁵²

-	<i>Nieuwe wet die per 1 januari is ingegaan. Gemeenten zijn nu verantwoordelijk voor de behandeling van hulpaanvragen. De diaconie is bij een informatiebijeenkomst geweest, binnenkort hopen we gezamenlijk met de diakenen van de andere kerken een bijeenkomst te beleggen waarin nog meer informatie hierover wordt gegeven (door gemeentelid en politicus).</i>
-	<i>Nieuwe wet voor maatschappelijke hulp (met de nadruk op mantelzorg) georganiseerd door de gemeente.</i>
-	<i>Nieuwe wet voor mensen in nood (maatschappelijk).</i>
-	<i>Nieuwe wet waarin de verantwoordelijkheden met betrekking tot zorg in brede zin van het woord bij de gemeentelijke overheid is neergelegd.</i>
-	<i>Omzien naar elkaar in allerlei opzicht. Mensen doorverwijzen naar gemeentelijke instellingen.</i>
-	<i>Ook mensen van buiten de kerk die hulp nodig hebben voort helpen.</i>
-	<i>Samenvoegen van een aantal wetten en de uitvoering hiervan niet meer door de landelijke maar plaatselijke overheid in samenwerking met een Wmo adviesraad.</i>
-	<i>Samenwerking tussen gemeentes en plaatselijke instanties en kerkelijke organisaties om te komen tot hulpvaardig beleid.</i>
-	<i>Terugleggen van de verantwoordelijkheid van de zorg voor elkaar bij de maatschappij.</i>
-	<i>Terugtrekkende landelijke overheid ten gunste van de lokale overheden op het gebied van zorg en welzijn; schaalverkleining tot lokaal niveau, met veel kansen voor de kerken.</i>
-	<i>Terugtrekkende overheid in ondersteuning hulpbehoevenden.</i>
-	<i>Uitvoering van bepaalde wetten is meer gedelegeerd naar plaatselijke gemeente (deel AWBZ, thuiszorg enz.)</i>
-	<i>Vanuit een budget ondersteuning krijgen vanuit de gemeente (overheid) waar je woont. Dit kan door een partij zijn die door gemeente is aangewezen of mensen mogen dit zelf regelen.</i>
-	<i>Verantwoordelijkheid voor de zorg naar de gemeenten overbrengen.</i>
-	<i>Verantwoordelijkheid voor zorg gaat van rijk naar gemeente, bijvoorbeeld: hulp bij huishouden voor mensen met beperkingen.</i>
-	<i>Vervangt aantal 'oude' wetten, doel: ieder is voor zichzelf en zijn familie/buurt verantwoordelijk, anders 'regelt' overheid een en ander.</i>
-	<i>Via de gemeente.</i>
-	<i>Voorlichting gehad van onze plaatselijke gemeente.</i>
-	<i>Wat de kerk betreft: het helpen van je medemens, begint vanuit je eigen gemeente, daarna de landelijke instellingen.</i>
-	<i>Wet maatschappelijke ondersteuning.</i>
-	<i>Wij hebben een bijeenkomst gehad via het interkerkelijk diaconaal overleg en zou zo de papieren er bij kunnen pakken als dit nodig mocht zijn.</i>
-	<i>Wijziging in de wet-, en regelgeving omtrent de zorg. Van overheidszorg naar maatschappelijke zorg.</i>
-	<i>Wmo in het kort. Wat wil het kabinet bereiken met de Wmo? Waarom verandert het zorgstelsel? Wat waren de uitgangspunten en wat zijn de gevolgen? Wat is het doel de Wmo? Het maatschappelijke doel van de Wmo is: meedoen. Meedoen van alle burgers aan alle facetten van de samenleving, al of niet geholpen door vrienden, familie of bekenden. Dat is de onderlinge betrokkenheid tussen mensen. En als dat niet kan, is er ondersteuning vanuit de gemeente. Het eindperspectief van de Wmo is een samenhangend lokaal beleid op het gebied van de maatschappelijke ondersteuning en op aanpalende terreinen. Voor mensen die langdurige, zware zorg nodig hebben is en blijft er de AWBZ. Bundeling De Wmo is een nieuwe wet, waarin de volgende bestaande wetten gebundeld worden: Welzijnswet Wet voorzieningen gehandicapten (Wvg) Aantal subsidieregelingen uit de AWBZ (o.a. mantelondersteuning, diensten bij wonen met zorg) De Huishoudelijke Verzorging uit de AWBZ De Openbare Geestelijke Gezondheidszorg (OGGZ) Betekenis voor burgers Met ingang van de Wet maatschappelijke ondersteuning komt er meer samenhang in de ondersteuning voor de burger. Zo kan iedereen straks bij één loket terecht met vragen over ondersteuning. Bovendien betreft de gemeente de burgers bij het ontwikkelen van het gemeentelijke Wmo-beleid. Dat maakt ondersteuning op maat mogelijk...⁵³</i>
-	<i>Zelf mensen activeren om anderen te helpen.</i>
-	<i>Zorg centraliseren bij gemeenten/de maatschappij.</i>
-	<i>Zorg dragen via wet naar diegene, op goede manier in oprichting; Wmo adviesraad.</i>
-	<i>Zorgbehoefte zal in 1e instantie door directe omgeving moeten worden ingevuld waarbij de gemeente een coördinerende rol speelt.</i>
-	<i>Zorgvraag gemeente.</i>
-	<i>Zorgvraag uitbesteed aan de gemeente.</i>

⁵²Toelichtingen van diakenen zijn letterlijk weergegeven, eventuele typfouten zijn verbeterd en namen van kerkelijke en burgerlijke gemeenten zijn verwijderd.

⁵³Deze toelichting waarin veel aspecten van de Wmo aan de orde komen is ingekort vanwege de lengte.

Tabel B4.25 Toelichting diaconale activiteiten en Wmo, volgens diakenen⁵⁴

- 1. Platform Stadsbreed 2. Gesprekken met wethouder en diverse instanties.
- Afgevaardigde naar overlegorgaan van kerken en gemeente.
- Als diaconie zijn we eind vorig jaar begonnen met de eerste stap in het stappenplan van het Diaconaal Steunpunt: oriënteren en informatieavond bezoeken. Volgende stappen staan op de planning.
- Beginstadium, aanwezig bij lezingen.
- Besprekingen tussen gemeentes en kerkelijke instanties.
- Betrokken bij overlegmomenten gemeente, uitvoering niet.
- Contact gezocht met andere diaconieën in de buurt om samen de burgerlijke gemeente te benaderen.
- Contact met de gemeente over de rol van de kerken binnen de Wmo raad.
- De diaconie heeft een afgevaardigde benoemd vanuit de kerkelijke gemeente, welke zitting heeft in het diaconaal platform binnen de woongemeente. Deze houdt de diaconie op de hoogte over het reilen en zeilen van dit platform en de nieuwe ontwikkelingen.
- De diaconie is bij een informatiebijeenkomst geweest, binnenkort hopen we gezamenlijk met de diakenen van de andere kerken een bijeenkomst te beleggen waarin nog meer informatie hierover wordt gegeven (door gemeentelid en politicus).
- De voedselbank, inzamelingen worden regelmatig gehouden.
- Diakenen volgen bijscholing op dit punt en we proberen er in huisbezoeken achter te komen of er ook hulpvragen op dit punt zijn. Daar hadden we op gerekend, maar hulpaanvragen zijn tot nog toe uitgebleven. Nu gaan we proberen te achterhalen of dat aan.
- Diaconaal overleg tussen de gereformeerde kerken in de stad.
- Diverse elementen zijn onduidelijk op gemeenteniveau. Twee diakenen zijn afgevaardigd om deze materie te onderzoeken.
- Een aantal hoofdzakelijk informatievergaderingen is bijgewoond zonder overigens veel praktisch vervolg. Als kerkelijke gemeente hebben wij geen speciale acties of projecten opgezet in het kader van de Wmo.
- Een platform van diaconieën van verschillende kerken (alle gezindten) hebben d.m.v. een kerngroep geregeld contact met de wethouder.
- Er is een nieuw platform opgericht met alle kerken, ziet er hoopvol uit.
- Er is een z.g. stichting Present ⁵⁵ die o.a. hier aandacht aan besteed.
- Er is participatie in overlegvormen met gemeente en overleg met zorgaanbieders. Tevens een samenwerkingsverband tussen vier grote diaconieën in de plaats.
- Er vindt overleg plaats met de lokale gemeente en het punt staat op de agenda voor een interkerkelijke diaconievergadering binnen onze stad.
- Er zijn diverse bijeenkomsten geweest met mensen die de Wmo moeten uitvoeren die hierover uitleg kwamen geven.
- Gebruik als diaconaal thema voor huisbezoek van diakenen.
- Gemeentevergadering met als spreker een voorlichter over de Wmo.
- Gemeentelijk overleg wordt gevolgd. Overleg met andere diaconieën over beleid t.a.v. Wmo.
- Gezamenlijke aanpak meerdere diaconieën richting overheid.
- Het heeft wel onze aandacht, plaatselijke bijeenkomsten worden wel bezocht.
- HiP ⁵⁶ en een eigen diaconaal project.
- In samenwerking met de interkerkelijke diaconie hebben we zitting in de raad voor de Wmo en hebben we heel nauwe contacten met B en W hierover.
- Informatie via kerkblad en contact met andere gemeenten.
- Is allemaal in onderzoek.
- Is in voorbereiding.
- Kerkelijke gemeente geïnformeerd, naar een gezamenlijke bijeenkomst geweest, als diaconie samen met de burgerlijke gemeente.
- Kom er even niet op!
- Laten informeren door de burgerlijke gemeente, bezoeken van platform.
- Meedraaien in clusters die door de gemeente zijn opgezet.
- Met de gezamenlijke kerken in het dorp + gemeente.
- Nog niet maar zal in toekomst zeker spelen.
- Opzetten van platform van alle gemeentelijke kerken.
- Overleg gemeente en met mantelzorgers, overleg met andere plaatselijke kerken.
- Overleg met de gemeenten, invulling geven aan de hulpvraag.
- Overleg met de lokale politiek, met name de CU fractie en - wethouder.

⁵⁴Toelichtingen van diakenen zijn letterlijk weergegeven, eventuele typefouten zijn verbeterd en namen van kerkelijke en burgerlijke gemeenten zijn verwijderd.

⁵⁵Dit betreft stichting Present. Zie ook voetnoot 37.

⁵⁶Stichting Hulp in Praktijk (HiP) brengt met behulp van een database hulpbehoevenden in contact met mensen die vrijwillig hulp willen bieden (www.stichtinghip.nl).

Tabel B4.25 Toelichting diaconale activiteiten en Wmo, volgens diakenen (vervolg)⁵⁷

- Overleg met verschillende kerken in de stad (in een pril stadium).
- Samenwerking met andere diaconieën in de gemeente.
- Samenwerking met voedselbank
- Stichting Present ⁵⁸ , samen met andere kerken
- Via de kerkbode wordt de gemeente geïnformeerd over het verloop van de Wmo. Het plan is om dit uit te breiden door de kerk als ontmoetingsplaats voor de buurt open te stellen (op gezette tijden) en aandacht te geven voor mensen uit de buurt die eenzaam zijn. Het streven is om alle kerken in Smallerland hierbij te betrekken.
- Voorbereidend overleg.
- Voorlichting.
- Voorlichting door o.a. de gemeente laten verzorgen voor de invoering, omdat er nogal wat onduidelijkheden waren en nu nog zijn.
- Voorlichting gegeven in kerkblad, door lid (kerk) in de adviesraad. Deze vrijwilliger is door de diaconie gevraagd om namens onze kerk daarin plaats te willen nemen
- Voorlichting intern, voorlichting naar ZKK. Voorlichting naar de gemeente toe.
- Voorlichting ouderen en hulpbehoevenden.
- Voorlichting, verder moet nog blijken wat nodig is.
- We hebben ons aangesloten bij een diaconaal platform welke uit een samenwerking van 6 andere kerken bestaat. Wmo en Vluchtelingen werk komen daar meerdere keren aanbod.
- We zijn bij de bijeenkomsten geweest in de gemeente.
- Werk in uitvoering.
- Werkgroep in de burgerlijke gemeente met diverse kerken.
- Werkgroep Wmo.
- Wij gaan actief deelnemen in het bieden van hulp samen met andere kerken binnen de gemeente. Gaan actief binnen onze kerk naar vrijwilligers zoeken en die doormiddel van een coördinator aansturen.
- Wij nemen via een zuster deel aan de adviesraad Wmo.
- Wij zijn gestart met deelname in lokale Wmo-raad, moet zich nog ontwikkelen.
- Wij zijn reeds met alle diaconieën en div. verenigingen naar de gemeente geweest om informatie uitwisselen.
- Zijn wij mee bezig. Is nog niet in orde, maar het is ook nog nieuw.
- Zitten nog wel in de fase van duidelijk krijgen wat we met de Wmo kunnen en hoe te acteren.
- Zuster uit de gemeente specialiseert zich hierin t.g.v. diaconie.

⁵⁷Toelichtingen van diakenen zijn letterlijk weergegeven, eventuele typefouten zijn verbeterd en namen van kerkelijke en burgerlijke gemeenten zijn verwijderd.

⁵⁸Dit betreft stichting Present. Zie ook voetnoot 37.

B5 Uitwerking groepsinterview diakenen⁵⁹

Plaats: Amersfoort

Datum: woensdag 13 juni 2007

Aanwezig: 3 diakenen, lector en onderzoeker

Onderwerp: voorlopige enquêteresultaten

Diaconale gemeente

Vragen

- Wordt er in uw kerkelijke gemeente voorlichting gegeven over de diaconale gemeente? Welke middelen worden hiervoor gebruikt? Worden de kerkleden algemeen of individueel voorgelicht?
- In hoeverre vindt u dat uw kerkelijke gemeente een diaconale gemeente is? Met andere woorden: in hoeverre heeft de aanmoediging en voorlichting door de diakenen effect gehad?

Antwoorden

- *Er zijn wel gemeenteleden die wat willen doen, maar de vraag is wat moeten ze gaan doen? Ze willen dat graag handen en voeten geven. Daarom is het belangrijk om aandacht te besteden aan de diaconale gemeente op het huisbezoek en op wijkavonden met de diaken erbij.*
- *Of een avond beleggen over diaconale gemeente zijn.*
- *We streven naar een diaconale gemeente via de wijken. Dat ze voor elkaar klaarstaan.*
- *Onze kerken zijn naar binnen gericht.*
Naar binnen toe wel, maar naar buiten toe niet. Er zijn al heel weinig mensen... binnen de diaconie is er geen tijd. Als er tijd over is, dan doen we nog iets buiten de kerk...
- *Als wijkteams goed draaien, dan gaan we naar buiten.*
- *In onze gemeente vragen we mensen wat ze willen betekenen voor de gemeente, maar dat is intern.*
- *Buiten de gemeente minder of helemaal niet. Wel is de diaconie in gesprek met de overheid door middel van een afgevaardigde in de Wmo raad.*

Taken van diakenen

Vragen

- 33% van de diakenen is het eens met de stelling dat 'diakenen zelf hulp moeten bieden aan mensen in nood, binnen de kerk', terwijl 78% zelf hulp verleent binnen de kerk. Is er volgens u een bepaalde reden voor dit grote verschil?
- Een groot deel van de diakenen moedigt kerkleden aan om mensen in nood te helpen, zowel binnen als buiten de kerk. Echter, aanzienlijk minder kerkleden zeggen dat de wijkdiaken hen aanmoedigt om mensen in nood te helpen, binnen en buiten de kerk. Hoe kan het dat diakenen en kerkleden een ander beeld hebben van de toerusting door diakenen, gericht op de gemeente en daarbuiten?
- Hoe worden kerkleden van uw kerkelijke gemeente aangemoedigd om hulp te verlenen binnen en buiten de kerk? Welke middelen worden hiervoor gebruikt? Worden de kerkleden algemeen of individueel aangesproken op hun diaconale opdracht?
- 37% van de kerkleden heeft in de afgelopen twee jaar één keer bezoek gekregen van een diaken, 27% heeft meerdere keren een bezoek ontvangen. 37% heeft in de afgelopen twee jaar geen bezoek van een diaken ontvangen. Hoe is de bezoekpraktijk in uw kerkelijke gemeente geregeld? Om welke soort bezoeken gaat het hier, volgens u? Bijvoorbeeld: kennismakingsbezoeken, diaconale huisbezoeken? Welke soort bezoeken zijn gangbaar in uw kerkelijke gemeente?
- Slechts 28 kerkleden hebben in de afgelopen twee jaar contact gehad met een diaken omdat zij hulp nodig hadden, vanwege ziekte, financiële of andere problemen. Kunt u iets vertellen over de hulpvragen in uw kerkelijke gemeente? Hoeveel hulpvragen krijgen de diakenen per jaar?

Antwoorden

- *Je vindt dat een ander dat moet doen, maar je kunt niemand vinden. Er is toch nood, dat moet toch verholpen worden. Het hangt af van de nood of we kerkleden inschakelen. Bij financiële hulp doen we dat niet. Wel bij behangen, schilderen, dan schakelen we mensen in. Financiële hulp doen we zelf.*
- *In grote steden wordt doorverwezen naar schuldhelpverlening. Is er iemand in nood, dan inventariseren diakenen wat er aan de hand is. Zij zorgen dat mensen hulp krijgen, lukt dat niet, dan verwijzen zij door naar professionele hulpverlening.*
- *Je probeert mensen te krijgen, maar veel mensen werken. Dus de diaken is de klos. Kleine noden worden via de wijken opgelost. De wijkcoördinator kan de diaken wat werk uit handen nemen, door zelf meer te doen.*

⁵⁹ Antwoorden van diakenen zijn opgetekend tijdens en uitgewerkt na het interview (zo letterlijk mogelijk).

- *Wij hebben in het afgelopen jaar aan gemeenteleden gevraagd: wat heb je nodig en wat wil je bieden? Daar hebben wij het huisbezoek aan besteed. Er is een lijst gemaakt.*
- *De praktijk is dat diakenen niemand kunnen vinden en het dan maar zelf doen, want het moet toch gebeuren.*
- *Dan moet je gaan werken met een gaventest. Dan kunnen kerkleden aangeven wat ze graag zouden willen doen.*
- *De vraag is of diakenen kerkleden expliciet aanmoedigen om hulp te verlenen. De diakenen hebben hier mogelijk sociaalwenselijke antwoorden gegeven.*
- *Ik heb hier geen verklaring voor.*
- *De aanmoediging van gemeenteleden is waarschijnlijk per gemeente verschillend.*
- *Individueel aanspreken is moeilijk, daarvoor krijgen de mensen niet vaak genoeg bezoek. Wel hebben we wijkavonden, maar die zijn afhankelijk van de opkomst. Als diakenen gaan we op bijeenkomsten individueel met gemeenteleden in gesprek.*
- *Aanmoediging, door het organiseren van wijkavonden en bijeenkomsten, daar dan gesprekken voeren met kerkleden, en door huisbezoek.*
- *Vaak worden alleen de mensen met problemen bezocht vanwege een gebrek aan tijd. De rijke mensen en diegenen waarbij het goed gaat krijgen dan geen bezoek. Individueel aanspreken is vrij moeilijk door gebrek aan tijd.*
- *In onze gemeente gaan de diakenen de gemeente af, daarna volgt de terugrapportage.*
- *Op dit moment heeft elke diaken een eigen wijk, dat lukt niet meer, omdat we niet genoeg diakenen kunnen vinden. Nu krijgen ze twee wijken.*
- *Twee wijken voor een diaken, teveel bezoeken. Weinig tijd over. Daarom proberen we het wijkwerk te versterken, om de diakenen wat te ontlasten.*
- *In onze gemeente is gewerkt met een thema. We hebben de behoeften, vraag en aanbod geïnventariseerd.*
- *Wij hebben een naastenhulp. Die heeft overleg met wijkdiaken en wijkhoofd.*
- *Het is belangrijk om een thema te gebruiken bij een diaconaal huisbezoek. Wat verwacht je van elkaar? Hoe diaconaal ben je zelf?*
- *Diakenen zijn vooral actief bij probleemsituaties, bij gewone gemeenteleden komen ze niet of minder vaak.*
- *De hulpvragen zijn per gemeente en per jaar verschillend.*

Competenties van diakenen

Vragen

- Welke van de onderzochte competenties vindt u belangrijk voor het werk van diakenen? In hoeverre vindt u dat alle diakenen deze competenties zouden moeten bezitten?
- Kunt u aangeven welke competenties voldoende en welke competenties onvoldoende aanwezig zijn binnen de diaconie van uw kerkelijke gemeente?
- In hoeverre vindt u dat diakenen op zoek moeten gaan naar passende toerusting, voorlichting, training, cursussen om hun werk goed te kunnen doen?
- Hoe is het beleid binnen uw diaconie met betrekking tot nieuwe diakenen? Krijgen zij de mogelijkheid om een cursus te volgen? Op wie kunnen zij terugvallen als zij iets niet weten of als het niet zo goed gaat?

Antwoorden

- *Kennis van de Bijbel vind ik niet belangrijk voor het diakenschap. Dat je 25 Bijbelteksten kunt opnoemen, dat lijkt me niet zinvol. Je leest wel een stukje uit de Bijbel en bidt met mensen...*
- *Alle gaven krijg je van je Heer en Heiland, dat is het verschil met het ambt der gelovigen. Als diaken kun je naar de financiële situatie vragen, in het ambt der gelovigen kan dat niet. Dan zeggen ze: 'waar bemoei je je mee?'*
- *Een diaken heeft een andere positie dan een ouderling.*
- *De belangrijkste competentie is dat je kunt luisteren en je kunt inleven in mensen. Eerst luisteren en dan pas handelen, dat is belangrijk. En betrouwbaar zijn, dat is de basis.*
- *Een diaken moet goed kunnen luisteren anders weet hij niet wat er speelt.*
- *Ik vind de nieuwe competenties, zoals leiding geven, delegeren, onderhandelen belangrijk voor alle diakenen. Ik vind het een tekortkoming dat we deze competenties nog niet zo bezitten. Daarom moeten we diakenen selecteren op deze nieuwe eigenschappen, bij de talstelling hier rekening mee houden.*
- *Als er minder diakenen zijn, heb je geen of minder keus.*
- *Als je het hebt over een competentieprofiel van de diaconie, dan zouden de competenties binnen het team aanwezig moeten zijn, niet bij elke individuele persoon. Via een gaventest zou je kunnen kijken wie welke gaven heeft.*
- *Ik vind het toch wel een tekortkoming als individuele diakenen de nieuwe competenties niet bezitten. Delegeren bijvoorbeeld, hoeft geen extra tijd te kosten. Het is een kwestie van investeren.*

- *In onze gemeente krijgen de diakenen een eigen coach. Daarmee bespreken ze hoe ze hun benoeming kunnen inrichten.*
- *Thematische vergaderingen vind ik belangrijk, dat doen we nu nog niet. Nu komen er veel organisatorische dingen aan de orde op de vergaderingen.*
- *De nieuwe competenties worden steeds belangrijker voor het werk van diakenen. Daar moeten diakenen op geselecteerd worden. Eerst de diaken kiezen en daarna pas de ouderlingen. Alle diakenen zouden iets van nieuwe competenties moeten hebben.*
- *De nieuwe competenties zijn minder belangrijk dan luisteren en zich inleven.*
- *De nieuwe competenties moeten in het team van diakenen aanwezig zijn. Eén diaken of enkele diakenen zouden dat moeten kunnen.*
- *Scholing vind ik zeer belangrijk. In onze gemeente doen we aan coaching.*
- *Ik vind dat we de scholing landelijk moeten doen, classicale bijeenkomsten.*

Wet maatschappelijke ondersteuning

Vragen

- Bent u als diaken bekend met de Wmo? Hoe bent u over deze wet geïnformeerd en door wie?
- Zijn de leden van uw kerkelijke gemeente geïnformeerd over de Wmo? Heeft de diaconie voorlichting gegeven over de Wmo?
- Wat is het standpunt van uw kerkelijke gemeente t.a.v. extern diaconaat (in de samenleving) en de Wmo?
- Worden er in uw kerkelijke gemeente diaconale activiteiten opgezet n.a.v. de Wmo? Kunt u daarvan een voorbeeld geven?
- Welke van de onderzochte competenties hebben diakenen volgens u nodig die zich bezig gaan houden met de Wmo?

Antwoorden

- *De kerken zijn vertegenwoordigd in een platform richting de gemeente. We hebben een afgevaardigde van de diaconieën in de Wmo. Die geeft advies namens de diaconieën en doet ook verslag aan ons.*
- *We zijn door de burgerlijke gemeente over de Wmo geïnformeerd, via de afgevaardigde. Die had zelf al kennis van de Wmo, is hulpverlener en raadslid. Er is geen informatie richting gemeenteleden gegaan.*
- *Gemeenteleden zijn nog niet geïnformeerd.*
- *79% van diakenen bekend met de Wmo, dat is wel een hoge score. Naar mijn idee staat de Wmo nog ver bij de diakenen af. Er is gebrek aan kennis van de Wmo. Veel diakenen denken: het zal wel. Mogelijk speelt het opleidingsniveau ook een rol.*
- *Maar hoe zit het dan met diaconale gelden naar buiten? Op kosten van de kerk? Bijvoorbeeld voor de opvang van vluchtelingen? Naar buiten toe, stuit op verzet.*
- *Mijn ervaring is dat kerkmensen het moeten doen, de burens kijken er niet naar om. Ze verwachten van kerkmensen dat die hulp geven. Moet je dat als kerk altijd doen?*
- *Historisch gezien hebben de kerken dit laten liggen.*
- *Maar je kunt niet alles behappen.*
- *Ik vind het belangrijk dat huiselijk geweld, op de agenda van de diakenen komt.*
- *Diakenen en kerkleden die zich bezighouden met de Wmo moeten bijscholen..., dat is wel realistisch, als mensen buiten de kerk hulp nodig hebben.*
- *Ik vind dat een diaken die zich met de Wmo gaat bezighouden een helicopterview moet hebben, moet kunnen organiseren en onderhandelen. Deskundigheid genoeg in onze kerken. Belangrijk is ook een visie op extern diaconaat. Eén of twee diakenen zouden zich hiervoor enthousiast kunnen maken.*
- *Dat moet geen dominee zijn, maar iemand van de praktijk, ik lees al die mappen van het Diaconaal Steunpunt niet. Bijvoorbeeld een ervaren diaken.*
- *Ik zou liever kiezen voor iemand die geen diaken is maar wel specialistische kennis van het onderwerp heeft.*
- *Er worden nu classicale cursussen op gezet over de kerk in de lokale omgeving. Deskundigheid op het gebied van diaconaat is gewenst, voor degene die de cursussen gaat geven.*

B6 Uitwerking groepsinterview kerkleden⁶⁰

Plaats: Zwolle

Datum: dinsdag 19 juni 2007

Aanwezig: 4 kerkleden en onderzoeker

Onderwerp: voorlopige enquêteresultaten

Diaconale gemeente

Vragen

- Bent u bekend met de term diaconale gemeente?
- Wordt er in uw kerkelijke gemeente voorlichting gegeven over de diaconale gemeente? Welke middelen worden hiervoor gebruikt? Worden de kerkleden algemeen of individueel voorgelicht?
- In hoeverre vindt u dat uw kerkelijke gemeente een diaconale gemeente is? Met andere woorden: in hoeverre heeft de aanmoediging en voorlichting door de diakenen effect gehad?
- Welke tips heeft u voor diakenen die van een kerkelijke gemeente een diaconale gemeente willen maken?

Antwoorden

- *Geen persoonlijke, individuele aanmoediging, voorlichting of toerusting.*
- *In onze gemeente was er een diaconaal project, waarbij een diaconale werker bezoeken aflegde en voorlichting gaf.*
- *Ik vind dat onze gemeente een diaconale gemeente is, maar dan wel vooral naar binnen. Ad hoc naar buiten. Incidenteel voor bijvoorbeeld vluchtelingen en asielzoekers.*
- *Ik zie mijn gemeente als een diaconale gemeente, maar vooral intern.*
- *Diakenen zouden voorlichting kunnen geven aan de kleine wijken.*
- *Voorlichting geven over zaken die dit betreft.*
- *Mijn advies is: laat eens wat van je werk zien. Geef aan waar knelpunten te verwachten zijn.*
- *Inventariseer welke vragen, noden en behoeftes er zowel intern als extern kunnen zijn, en welke antwoorden en oplossingen je er dan bij kunt vinden.*
- *Voorlichting door middel van gemeenteleden bezoeken?*

Taken van diakenen

Vragen

- Wat is volgens u de belangrijkste taak van een diaken? Of: wat zou volgens u de belangrijkste taak van een diaken moeten zijn?
- 33% van de diakenen is het eens met de stelling dat 'diakenen zelf hulp moeten bieden aan mensen in nood, binnen de kerk'. Kerkleden denken daar anders over: 65% is het eens met deze stelling. Wat is uw mening over deze stelling?
- Een groot deel van de diakenen moedigt kerkleden aan om mensen in nood te helpen, zowel binnen als buiten de kerk. Echter, aanzienlijk minder kerkleden zeggen dat de wijkdiaken hen aanmoedigt om mensen in nood te helpen, binnen en buiten de kerk. Hoe is de situatie in uw kerkelijke gemeente? Worden kerkleden aangemoedigd om hulp te verlenen binnen en buiten de kerk? Welke middelen worden hiervoor gebruikt? Worden de kerkleden algemeen of individueel aangesproken op hun diaconale opdracht?
- 37% van de kerkleden heeft in de afgelopen twee jaar geen bezoek van een diaken ontvangen. Hoe is de bezoekpraktijk in uw kerkelijke gemeente geregeld? Komt het in uw gemeente voor dat kerkleden geen bezoek ontvangen? Hebt u zelf in afgelopen twee jaar een bezoek ontvangen? Was dit een kennismakingsbezoek of een diaconaal huisbezoek? Wat kwam er aan de orde in dit bezoek?
- Stel, een diaken komt bij u op bezoek. Hij maakt een inventarisatie van de aanwezige gaven en talenten in de kerkelijke gemeente. Wat zou u antwoorden op de vraag: 'wat heeft u te bieden in de gemeente?'

Antwoorden

- *Coördinatie van onderlinge zorg en van extern gerichte zorg.*
- *Oog te hebben voor de naaste in nood, op de eerste plaats binnen de gemeente, dan naar buiten.*
- *De gemeente stimuleren en ondersteunen om diaconaal te zijn.*
- *Dienen en laten dienen. Oog hebben voor hulpverlening.*
- *Diakenen moeten naar binnen en naar buiten actief zijn. Naar buiten toe, wordt alleen gedaan richting asielzoekers en vluchtelingen.*
- *Diakenen moeten de financiële zaken zelf afhandelen, bijvoorbeeld als er problemen zijn.*

⁶⁰ Antwoorden van kerkleden zijn opgetekend tijdens en uitgewerkt na het interview (zo letterlijk mogelijk).

- *Diakenen moeten ook zelf hulp verlenen.*
- *Diakenen hoeven niet alleen maar te coördineren, maar moeten wel vooral organiseren en coördineren. Bijvoorbeeld 1/3 deel zelf doen en 2/3 deel coördineren.*
- *Diakenen moeten zien wat er leeft in de wijk, anders kunnen ze ook niet helpen.*
- *Individuele toerusting komt niet voor, wel door middel van een project.*
- *Diakenen zijn een besloten club, ze zijn onzichtbaar, wat speelt er nu werkelijk? Diakenen moeten voorlichting geven, alleen stukjes schrijven is niet goed.*
- *In onze gemeente hebben we kleine groepen met wijkcoördinatoren.*
- *Bij ons zijn de ambtsdragers coördinator.*
- *Wij hebben wijkteams en de zusters van het kerkelijke contact.*
- *In onze gemeente zijn er evenveel ouderlingen als diakenen. Wijksgewijs pastoraat. Diakenen moeten invulling geven aan hun eigen taak. Er is een spanningsveld tussen de samenleving van nu en hun taak.*
- *Bij ons is er een kennismakingsbijeenkomst. Diaken is ook aanwezig op de wijkavond. Diaconaal bezoek als er problemen zijn.*
- *In onze gemeente gaan de diaken en de ouderling samen op bezoek.*
- *Wij hebben een wijkcoördinator, die ook bezoeken doet.*
- *Via de miniwijk. Wij krijgen persoonlijk huisbezoek.*
- *Bij problemen komt de diaken kennismaken.*
- *Er wordt niet gevraagd naar de financiële situatie als je werkloos bent. Diakenen moeten leren hoe zij kunnen vragen naar deze situaties. Gericht op het vragen stellen.*
- *Organisatietalent.*
- *Mijzelf.*
- *Klussen en mensen bezoeken.*
- *Organiseren in de wijk.*

Competenties van diakenen

Vragen

- Wat is volgens u de belangrijkste eigenschap van een diaken? Of: wat zou volgens u de belangrijkste eigenschap van een diaken moeten zijn?
- Welke van de onderzochte eigenschappen vindt u belangrijk voor het werk van diakenen? In hoeverre vindt u dat alle diakenen deze eigenschappen zouden moeten bezitten?
- Hoe is de situatie in uw kerkelijke gemeente? Kunt u aangeven welke eigenschappen voldoende en welke eigenschappen onvoldoende aanwezig bij de diakenen van uw kerkelijke gemeente?
- In hoeverre vindt u dat diakenen op zoek moeten gaan naar passende toerusting, voorlichting, training, cursussen om hun werk goed te kunnen doen?

Antwoorden

- *Een betrokken organisator*
- *Sociaal voelend*
- *Inlevingsvermogen en betrouwbaarheid*
- *Oog hebben voor diaconaal werk. Waar ligt het?*
- *Diakenen moeten kennis van de Bijbel hebben, maar niet meer dan andere gemeenteleden. Van ouderlingen mag je meer verwachten.*
- *Toch is het voor diakenen ook belangrijk om vol van de Heilige Geest te zijn.*
- *Oog hebben voor het diaconale werk en voor maatschappelijke ontwikkelingen.*
- *Diakenen moeten sociaal voelend zijn.*
- *Er moeten diakenen gekozen worden, maar is er is weinig keuze voor de vervulling van de vacatures. Het diakenambt is een opstapje voor het ambt van ouderling.*
- *In onze gemeente is er een tekort aan diakenen.*
- *Wat betreft de Wmo: diakenen moeten de knelpunten weten. De voorbereiding laten doen door een werkgroep.*
- *De diaconie heeft gemeenteleden niet geïnformeerd over de Wmo.*
- *In het kerkblad wordt af en toe een stukje geschreven.*
- *Er is weinig beeld van de Wmo bij diakenen en kerkleden.*
- *Beeld van de samenleving. De Wmo heeft de kerken wakker geschud. Hoe ga je om met zwervers, hoe gastvrij ben je als kerk?*

B7 Uitwerking expertmeetings diakenen en andere deskundigen⁶¹

Plaats: Groningen

Datum: dinsdag 8 januari 2008

Aanwezig: 6 diakenen, lector, onderzoeker, diaconaal consulent (toehoorder)

Onderwerp: voorlopige conclusies

Plaats: Amersfoort

Datum: donderdag 10 januari 2008

Aanwezig: 20 diakenen, lector, onderzoeker, diaconaal consulent (toehoorder), stagiaire (toehoorder)

Onderwerp: voorlopige conclusies

Plaats: Zwolle

Datum: vrijdag 18 januari 2008

Aanwezig: 8 andere deskundigen, lector, onderzoeker, diaconaal consulent (toehoorder), stagiaire (toehoorder)

Onderwerp: voorlopige conclusies

Interne taken (gericht op het diaconaat in de kerkelijke gemeente)

Conclusie A

- Interne taken van diakenen betreffen het signaleren van nood, het inventariseren van hulp, het inzamelen van gaven in de kerkelijke gemeente; het helpen van kerkleden in nood, het afstemmen van vraag en aanbod van hulp, het beheren en uitdelen van gaven in de gemeente; het aansporen van kerkleden om andere kerkleden te helpen en om hun gaven in te zetten in de kerkelijke gemeente.

Reacties diakenen

- *Ik vind deze conclusie herkenbaar op hoofdlijnen. Er is een boekje⁶² waarin de diaken componist van de gemeenschap wordt genoemd. Dat vind ik iets anders dan dienen en toerusten.*
- *Signaleren en dienen krijgen meer nadruk, door omstandigheden in de praktijk. Het toerusten kan beter. We houden ons vooral bezig met ad hoc zaken en nog weinig met diaconaat naar buiten.*
- *Bij ons ligt het accent steeds meer op toerusting door een bepaalde structuur in de gemeente. Signaleren en dienen door huiskringen, toerusten door diakenen op vereniging, catechisatie, door individueel bezoek, op huiskringen. Dit werkt heel waardevol.*
- *Kleine groepen hebben een functie in omzien naar elkaar.*
- *Wijkwerk en gaventesten zijn daarbij belangrijk.*
- *Er is een ontwikkeling richting toerusting, maar daar komen we nog niet aan toe. Wel aan reguliere huisbezoeken.*
- *Wel herkenbaar, in onze gemeente wordt niet gestructureerd toegerust, het is vrijblijvend, zou meer structuur moeten krijgen.*
- *Het verslag van de diaconievergadering is bijvoorbeeld heel verschillend.*
- *Ook is niet helemaal duidelijk wat er van de diaken wordt verwacht.*
- *Wij maken gebruik van een handboek voor diakenen, daarin staat informatie en datgene wat er van je verwacht wordt.*
- *Diakenen moeten zich alleen bezighouden met diaconale nood. Daarbij gaat het om nood die niet openlijk is. Dat is een belangrijke taak van diakenen, je komt binnen bij de mensen.*
- *Beleid, beheer en bestuurstaken kosten veel tijd en energie.*
- *Deze taken kunnen worden overgedragen aan de secretaris, bij een tekort aan tijd.*
- *Ik mis de ouderlingen in het verhaal.*

Reacties andere deskundigen

- *Wat doe je met signaleren? Wel doel dient het signaleren? Waartoe signaleer je?*
- *Aan toerusting gaat bewustwording vooraf. Diakenen zorgen ervoor dat gemeenteleden zich bewust worden van hun eigen diaconale taak. Zij gaan zich afvragen: wat is mijn diaconale kant?*
- *Het zijn niet alleen de diakenen die diaconaal werk doen. In het Handboek diaconiewetenschap wordt aandacht besteed aan de taak en het diaconale werk van gemeenteleden.*
- *Bij toerusting gaat het om inhoudelijke vragen voor gemeenteleden.*

⁶¹Antwoorden van diakenen en andere deskundigen zijn opgetekend tijdens en uitgewerkt na het interview (zo letterlijk mogelijk).

⁶²Dit betreft de *profielchets van de diaken*, uitgegeven door het Diaconaal Steunpunt (2003a).

Conclusie B

- Diakenen en kerkleden hebben verschillende ideeën over de interne taken van diakenen. Zo zijn diakenen verdeeld over de vraag of zij zelf een helpende hand moeten bieden aan kerkleden in nood. Kerkleden vinden het juist vanzelfsprekend dat diakenen dit doen. In de praktijk blijkt dat diakenen wel vaak zelf de hulp verlenen in de kerkelijke gemeente.

Reacties diakenen

- *Vanuit de Bijbel hebben diakenen een coördinerende rol. Er zijn ook taken die door diakenen uitgevoerd moeten worden.*
- *Het blijft een taak van diakenen om diaconale taken warm te houden bij wijkkringen. Dan gaan ze aan de slag.*
- *Gemeenteleden kunnen ook diaconaal bezig zijn.*
- *Er zijn verschillende leeftijdsgroepen in de gemeente, er is weinig kennis over het diaconale werk.*
- *Het heeft met de toerusting te maken, maar ook met de kerkenraad.*
- *Er zijn minder ambtsdragers, alleen de kerntaken worden uitgevoerd.*
- *In onze gemeente hebben we miniwijken, om meer verantwoordelijkheid bij de gemeente leggen, er is nu een structuur.*
- *Bewustwording en communicatie, vanaf de preekstoel is ook nodig. De preken zijn niet altijd diaconale preken.*
- *Diakenen kunnen zich presenteren aan de gemeente en groepen bezoeken zodat ze niet alleen gezien worden als geldophalers.*
- *In onze gemeente wordt de naasten hulp ingeschakeld, bij welke hulp dan ook. Bij financiële nood helpen de diakenen.*
- *Er is een beeld in de gemeente van: 'ik hoor nooit wat van de diakenen'. Laten zien wat je doet, bijvoorbeeld in het kerkbladje, is belangrijk. Open zijn over je werk.*
- *Werk zichtbaar maken, over vertrouwelijke dingen stil zijn. Als diakenen naar buiten gaan, toerusten. Dat doen we te weinig.*
- *Het is een wezenlijk deel van onze taak. Datgene wat we graag willen, komt nog niet zo uit de verf.*

Reacties andere deskundigen

- *Het woord nood is te breed. De aard van de nood moet gedifferentieerd worden.*
- *Je kunt daarbij denken aan ziekte, eenzaamheid en armoede.*
- *De vraag wie er hulp moet bieden is afhankelijk van de soort hulp die nodig is.*
- *Financiële hulp moet gegeven worden door diakenen, niet door gemeenteleden.*
- *Er is geen tegenstelling tussen diakenen die wat doen en kerkleden die wat doen.*
- *Diakenen bevinden zich in een leerproces. Aan hen wordt de vraag gesteld: 'heb je de gemeenteleden toegerust?'*
- *Je moet er moeite voor doen om taken te delegeren en mensen bewust te maken van hun diaconale taak. Dat gaat moeizaam. Dit is ook herkenbaar in de PKN.*

Conclusie C

- Opvallend is dat diakenen en kerkleden de toerusting van kerkleden gericht op de kerkelijke gemeente verschillend ervaren. Hoewel diakenen aangeven dat zij deze taak uitvoeren, voelen kerkleden zich niet altijd aangesproken om binnen de kerk diaconaal actief zijn. Mogelijk is dit een gevolg van de wijze van toerusting (collectief) en de huidige praktijk van het bezoekwerk, waarbij vooral kerkleden met problemen bezoek ontvangen.

Reacties diakenen

- *Aan toerusting komen we niet voldoende toe. Daarom hebben we structuur binnen onze gemeente aangepast.*
- *Collectief toerusten vanaf de kansel, met relatie missionaat, diaconaat en pastoraat.*
- *Het is goed om gemeenteleden aan te spreken, ook vanaf de kansel. Maar dat heeft niet het gewenste effect.*
- *Voeren de diakenen niet goed hun taak uit en/of zijn de gemeenteleden passief?*
- *Meestal vinden ze het vanzelfsprekend dat diakenen het werk doen.*
- *Kerkleden vinden diaconaal bezoek niet nodig. Dit moet je omdraaien: het denkpatroon dat er nog niet inzit.*
- *Diakenen willen graag helpen. Hun eerste reactie zou moeten zijn: eerst vragen, dan aanmoedigen.*
- *Hulpvragen kunnen besproken worden met een aantal mensen, dat daarvoor toegerust wordt.*
- *Het is ook mogelijk om mensen toe te rusten via Present⁶³ en de Wmo.*
- *In onze gemeente hebben diakenen gesprekken met de wijkzusters.*

⁶³Dit betreft stichting Present. Zie ook voetnoot 58.

- De wijken toerusten op wijkniveau. Als er iets aan de hand is, dan spreek je de wijk erop aan. Direct aanspreken is daarbij van belang.
- Een cursus zou ook kunnen, maar passieve mensen komen niet op een cursus.

Reacties andere deskundigen

- Een mogelijke oorzaak is dat de plaats van het diaconaat en de diaken niet echt helder is. En dat het diaconaat in de prediking niet of te weinig aan de orde komt.
- Soms komt het niet in predikanten op om te spreken over de vragen: 'Waarom doe je diaconaat?' en 'hoe doe je diaconaat?'
- De toerusting vindt vaak collectief plaats, door middel van een stukje in de kerkbode. Dat werkt niet goed, de informatie verdwijnt dan in de massa.
- De oorspronkelijke taak van het ambt was het bezoekwerk. Dat is bijna niet meer te doen. Kringen bieden nu een kans. Kleine groepen toerusten en met elkaar in gesprek zijn.
- Er is een ontwikkeling naar kringen, er moet meer in de wijk gebeuren. Diakenen gaan minder op bezoek, maar de diaken moet de gemeente wel goed kennen. De bezoeken zijn dan vooral bedoeld voor toerusting en het opbouwen van een band.
- Persoonlijke toerusting kan plaatsvinden door bezoeken, maar daar is weinig tijd voor. Eerst worden de mensen met problemen bezocht. In onze gemeente hebben we daar vrijwilligers voor.
- Je kunt ook vrouwelijke diakenen inschakelen in de wijk en zo ieder adres laten bezoeken.
- In grote wijkgemeenten binnen de PKN is de situatie anders. Een groot deel van de kerkleden is niet meelevend. Inhoudelijk richten we ons dus niet alleen maar op het bezoekwerk. Wij willen christen zijn en kerk zijn in alles. Er is een taak voor iedereen.
- Diakenen moeten minder naar probleemadressen gaan, daarvoor gemeenteleden inschakelen, die ook de andere adressen bezoeken.
- De vraag is: 'hoe rust je toe'? Ik noem twee dingen: de relatie tussen predikant en diakenen en de infrastructuur voor hulpverlening in de gemeente. Ervoor zorgen dat de juiste mensen ingeschakeld worden.
- Mensen inschakelen kost ook tijd.
- Diakenen moeten de kans krijgen om te rijpen. Wat verwacht je van jonge diakenen? De eerste jaren zijn hun leerjaren. Het kost tijd om diaken te worden. Dit geldt ook voor toerusting.

Conclusie D

Gezien vanuit het concept van de diaconale gemeente is het wenselijk dat kerkleden de bereidheid tonen om zelf diaconaal actief te zijn. In de praktijk blijkt dat kerkleden slechts een globaal beeld hebben van een diaconale gemeente, en dat de eigen rol en die van de diakenen daarin voor hen niet duidelijk is.

Reacties diakenen

- Er gebeurt ook veel buiten de diaconieën om. Resultaten zijn er wel, maar ze zijn niet altijd zichtbaar.
- Gemeenteleden noemen hun taken niet diaconaal.
- Kerkleden hebben een bepaald beeld van de diaken, maar hun eigen werk noemen ze niet diaconaal.
- Wijken kunnen heel actief zijn, maar vervolgens hun activiteiten niet als diaconaal labelen.
- Dit zegt ook iets over de bescheidenheid van de diakenen.
- Mensen horen het wel maar doen er niets mee. Als er aandacht aan diaconaat wordt besteed vanaf de kansel, dan doen we er niets mee. Iedereen heeft het druk, wat kun je doen, het schiet niet op.
- Voor jongeren en ouderen is het belangrijk om te weten wat gemeente-zijn inhoudt.
- Er is ook een missionaire gemeente, die moet hetzelfde zijn als een diaconale gemeente. Een combinatie van missionair en diaconaal.
- Er is een fragmentatie aan taken, waardoor de gemeente niet als diaconale gemeente herkenbaar is. De diaconale gemeente is collectief. Doet dit beeld wel recht aan de werkelijke situatie?
- De diaconale gemeente moet dichterbij gebracht worden, wat is diaconaal?

Reacties andere deskundigen

- Het is belangrijk om concreet te maken wat omzien naar elkaar betekent. Anders worden het mooie worden.
- De term diaconale gemeente geldt niet alleen voor het interne diaconaat, maar ook voor het externe diaconaat. In het rapport zou de diaconale gemeente daarom niet onder het interne diaconaat moeten vallen.
- Mensen zijn wel diaconaal bezig, maar zelf noemen ze hun werk niet diaconaal.
- Er zijn gemeenteleden die zeer actief zijn.
- Een verklaring is dat dingen die feitelijk gebeuren niet als diaconaal worden gelabeld.
- Als er een duidelijk diaconaal profiel is en er wordt goede voorlichting gegeven, dan krijgt de gemeente ook een diaconaal profiel. Dan is er sprake van een wisselwerking tussen diakenen en kerkleden.
- De rol van de gemeente staat al zo'n dertig jaar in het bevestigingsformulier. De start van het formulier was de nulstand voor het diaconaat. Dat was een heel nieuwe ontwikkeling.

- *Er is een centrale rol voor predikanten. Zij kunnen op zondagmorgen uitleggen wat gemeenteleden doen, wat hun taak is. Niet dualistisch denken, maar lichaam en geest zijn beiden belangrijk.*

Conclusie E

Van diakenen wordt verwacht dat zij bezoekwerk verrichten om kerkleden te leren kennen, nood op te sporen en te (laten) lenigen en kerkleden aan te spreken op hun diaconale opdracht. In de praktijk blijkt dat een deel van de kerkleden geen diaconaal huisbezoek ontvangt. Mede daardoor zijn diakenen voor hen vaak 'onzichtbaar'.

Reacties diakenen

- *Er is een kloof tussen theorie en werkelijkheid.*
- *Dit heeft ook te maken met geestelijke gedrevenheid.*
- *Je moet op huisbezoek gaan.*
- *Bij ons is de norm eens in de drie jaar bezoek.*
- *Wij bezoeken de gemeenteleden ieder jaar.*
- *Bij ons is dat afhankelijk van de sectoren.*
- *Ik herken me daar niet in, wij brengen elk jaar een bezoek, ook om gezinnen waar niets speelt toe te rusten.*
- *Wij doen dit minimaal 1 keer in de 2 jaar. Ouderling en diaken gaan er beiden naar toe. Dit gebeurt niet altijd, vanwege tijd en drukte.*
- *In onze gemeente gaat de diaken samen met de ouderling op bezoek.*
- *Wat is het rendement van de bezoeken? Het is goed om kennis te maken, want er is een relatie nodig.*
- *Het is een keiharde taak voor diakenen 1 keer per jaar. Anders ontstaat er geen relatie.*
- *Tijdens de bezoeken is het belangrijk om vragen te stellen, bijvoorbeeld naar het welzijn en welbevinden maar ook om de gaven te inventariseren.*
- *Er zijn gezinnen waar het goed loopt, dan zijn kennismakingsbezoeken genoeg.*
- *Je kunt het bezoek in ere herstellen, maar het bezoeken van wijkkringen is ook mogelijk. Zomaar voor de deur staan kan namelijk niet altijd.*
- *Je kunt ook denken aan een groepsbezoek, zorg voor diepgang in de huiskringen, bereidt een thema voor.*
- *Het lijkt me goed om het bezoekwerk anders invullen, maar dicht bij de mensen.*
- *Wij houden ons vooral bezig met brandjes blussen.*
- *Dat is heel herkenbaar.*

Reacties andere deskundigen

- *Dat jonge diakenen bezoeken moeten doen levert soms weerstand op. Hoe richt je dat in? Bezoeken afleggen is een drempel.*
- *Het initiatief ligt bij de diakenen, en er zijn veel jonge diakenen.*
- *Toch zijn er wel ontwikkelingen, zoals diakenen die bij de kringen langsgaan.*
- *Veel diakenen laten het geestelijk gesprek over aan de ouderling, daardoor hebben de bezoeken niet veel inhoud.*
- *Er zijn wel gemeenten die dat wel doen, diaconale huisbezoeken.*
- *Er is toerusting voor diakenen nodig, met name als het gaat om leiding geven en besturen.*
- *Ik denk dat er onvoldoende gebruik wordt gemaakt van de toerusting van het Diaconaal Steunpunt.*

Conclusie F

Kerkleden die contact zoeken met een diaken, omdat zij of hun gezin hulp nodig hebben, worden doorgaans naar tevredenheid geholpen. Diakenen vervullen daarbij niet alleen een organiserende, maar vaak ook een uitvoerende rol.

Reacties diakenen

- *Diakenen hebben contact met de wijkzusters, zijn informeren elkaar.*
- *Ik denk dat we de hele structuur moeten aanpassen, de zusters diakenen maken.*
- *Jammer dat de diaken het werk uitvoert, het gaat er om mensen te vragen en zelf minder te organiseren.*

Externe taken (gericht op het diaconaat in de samenleving)

Conclusie G

Externe taken van diakenen betreffen het signaleren van nood, het inventariseren van hulp, het inzamelen van gaven voor concrete diaconale activiteiten en projecten in de samenleving; het helpen van mensen in nood, het afstemmen van vraag en aanbod van hulp, het beheren en uitdelen van gaven in het kader van deze activiteiten en projecten; het aansporen van kerkleden om andere mensen te helpen en om hun gaven in te zetten in de samenleving; het deelnemen aan het debat met overheid en maatschappelijk organisaties.

Reacties diakenen

- *Dat zijn de naweën van de opvattingen van theologen die vinden dat diakenen er alleen voor de gemeente zijn.*
- *De aandacht voor externe taken heeft te maken met ideeën in de tijd.*
- *Diaconieën kunnen in debat gaan met de overheid, zij hebben een maatschappelijke functie.*
- *Bij ons is de diaconie afgevaardigd in het platform minima en het Wmo-platform.*
- *Classisdiakenen kunnen een belangrijke rol spelen, bijvoorbeeld bij pleeggezinnen.*
- *Bezinning op externe taken vindt minder plaats dan wij zouden willen. Wij hobbelen achter de samenleving aan.*
- *Draaien we niet door? Diakenen voor externe taken, classicale diakenen, dan worden de taken te groot. Dat levert nog meer niveaus en organisatie op. Een wijk is al genoeg, en dan hebben we ook nog het secretariaat en het handboek.*
- *Het secretariaat kan aan andere mensen worden uitbesteed.*
- *Er ontstaan meer functies waar we naar toe moeten groeien. Mensen hebben verschillende kwaliteiten*
- *Diakenen zijn er voor de gemeente. Dan moeten zij ook nog meedoen aan de brede kerkenraad, en aan extern diaconaat. Dat vraagt om andere kwaliteiten als iemand gekozen wordt.*
- *Ik vind dit paniekvoetbal. Je kunt ook kiezen voor een beperkte kerkenraad. En een diaconaal pastoraal team, zodat je meer mensen kunt inzetten en verschillende capaciteiten kunt gebruiken.*

Reacties andere deskundigen

- *Is de term extern alleen plaatselijk bedoeld of ook regionaal? Ik denk dat je duidelijk moet aangeven wat er wordt verstaan onder extern diaconaat.*
- *Met het project van Hardenberg-Baalderveld zijn vier niveaus van extern diaconaat geïntroduceerd.⁶⁴*
- *Er kan ook gecollecteerd worden voor een landelijk doel, dat is ook extern diaconaat.*
- *Dan is de diaconie de doorgever van de gelden, maar het moet wel duidelijk zijn wat er met het geld gaat gebeuren.*
- *Bij aansporen: de deelname aan projecten is niet alleen participatie, maar er zit ook een relationele kant aan. Diaconaat is een relationeel begrip. Het is belangrijk om dit in de conceptualisering helder te maken. En dat kerkleden ook diaconaal bezig zijn. Het meeste diaconale werk wordt door kerkleden gedaan.*
- *In het Handboek diaconiewetenschap wordt ook de missionaire functie van het diaconaat benoemd. Daarover kan discussie ontstaan. Het is belangrijk om daar bewust mee om te gaan.*
- *In het bevestigingsformulier wordt alleen het interne diaconaat genoemd, daarom moet het formulier aangepast worden zodat het externe diaconaat daarin ook een plaats krijgt.*

Conclusie H

Diakenen en kerkleden hebben min of meer dezelfde ideeën over de externe taken van diakenen. Beide groepen zijn verdeeld over de vraag of diakenen zelf een helpende hand moeten bieden aan mensen in de samenleving. Zowel diakenen als kerkleden zien de toerusting van kerkleden tot diaconale activiteiten in de samenleving als een taak van diakenen.

Reacties diakenen

- *Diakenen komen aan de externe taken niet toe.*
- *In onze woonplaats zijn de diaconieën betrokken bij een extern inloophuis. De uitvoering en de organisatie wordt uitbesteed. Diaconieën zijn betrokken en leveren een penningmeester.*
- *Daklozen en thuislozen, moet je daar geld insteken van de diaconie?*
- *Het ene sluit het andere niet uit. Diaconieën hebben een voorbeeld functie.*
- *Bij ons is er een gemeentelijk overleg van alle kerken. We besteden aandacht aan de vluchtelingenproblematiek.*
- *Het is belangrijk om te weten wat er speelt. Daarom moeten diaconieën breed overleg voeren en de uitvoerende taken bij kerkleden neerleggen en hen toerusten.*

Reacties andere deskundigen

- *Er is meer aandacht voor het externe diaconaat gekomen door de Wmo. Het voortouw daarin nemen is de taak van diakenen. Zij brengen dit naar de gemeente.*
- *Diakenen krijgen af en toe signalen uit de samenleving. Zij moeten wel weten wat hun verantwoordelijkheid hierin is.*
- *Het is goed om aan te sluiten bij bestaande activiteiten en projecten. Diakenen moeten weten wat er al is en zij zij kunnen vrijwilligers mobiliseren.*

⁶⁴Dit betreffen de volgende niveaus: helpen in je persoonlijke omgeving, helpen in je eigen gemeente, regionale opvang en landelijke opvang (Serier, 1994).

Conclusie I

Opvallend is dat diakenen en kerkleden de toerusting van kerkleden gericht op de samenleving verschillend ervaren. Hoewel diakenen aangeven dat zij deze taak uitvoeren, voelen kerkleden zich dikwijls niet aangesproken om buiten de kerk diaconaal actief te zijn. Mogelijk speelt ook hier de wijze van toerusting (collectief) en de praktijk van het bezoekwerk een rol.

Reacties diakenen

- *Onze gemeente is een plattelandsgemeente, daar is burenhulp normaal. Toch is het belangrijk om geen mensen te vergeten.*
- *Ik wil erop wijzen dat er al heel veel gebeurt, ook op het gebied van evangelisatie. Maar vaak is het wel een willekeurige keuze.*
- *Diakenen zijn belangrijk voor de coördinatie van activiteiten. Zij mogen mensen aan het woord laten.*
- *Mijn ervaring is dat kerkleden toegepast moeten zijn in God, maar dat is nog niet zo. Als mensen geen band met God ervaren zullen ze ook niet diaconaal actief zijn naar binnen en naar buiten.*
- *Kerkleden zijn initiatiefrijk, maar soms zeggen ze: 'ik zou wel willen, maar ik weet niet hoe'. Diaconieën kunnen dan iets bieden, als kerkleden niet weten waar ze moeten beginnen.*
- *Nu pluk je er een paar mensen uit, maar dat is lastig voor externe taken.*
- *Dan is het beter om je bij een diaconaal netwerk aan te sluiten. Dat is een stimulans voor de kerkelijke gemeente. En vraag en aanbod wordt op elkaar afgestemd. Bijvoorbeeld door stichting HiP⁶⁵.*
- *Het werk moet door gemeenteleden gedaan worden met de diaconie op de achtergrond en voor overleg.*
- *In onze gemeente gebeurt veel. Er is een beleid met betrekking tot de diaconale gemeente en er zijn gemeenteleden die veel doen. Het is belangrijk om een visie te hebben en speerpunten. Eerst de interne taken en dan de externe taken.*

Reacties andere deskundigen

- *Wat betreft de toerusting, er kunnen diakenen vrijgesteld worden om zich bezig te houden met extern diaconaat en met toerusting.*
- *Toerusting werkt als je concreet iets gaat doen. Dan worden mensen enthousiast. De toerusting moet aansluiten bij de praktijk.*

Conclusie J

Een groot deel van de diakenen zegt bekend te zijn met de inhoud van de Wet Maatschappelijke ondersteuning. Het is echter niet helemaal duidelijk of diakenen (en kerkleden) inderdaad een goed beeld hebben van deze wet.

Reacties diakenen

- *Ik ken de afkorting alleen, maar niet de inhoud. Sommige diakenen weten het wel, maar wat het precies inhoudt weet ik eigenlijk niet.*
- *Wat zijn de grenzen en de motieven van de Wmo? Ik vind dat er momenteel een Wmo-hype in de kerken heerst.*
- *De revival van de kerk in de samenleving is goed, maar we moeten het wel goed geestelijk onderbouwen, het gaat niet alleen om de Wmo, maar ook om extern diaconaat.*
- *Wij hebben een deskundige in de gemeente, we weten wie we moeten vragen.*
- *Bij ons is er een platform rechtstreeks vanuit de gemeente.*
- *Wij hebben een persoon in de Wmo, niet als organisatie, want het diaconaal overleg werkt niet. Een persoon namens het platform van kerken.*
- *In onze gemeente is nog niet veel veranderd. We hebben het proces aangeduwd en we praten over vereenzaming.*
- *Wij hebben een diaken in het platform, maar inhoudelijk is er nog niets gedaan. We weten niet concreet waar we naar toe gaan, waar we heen willen.*
- *Welke prestatievelden horen bij de diaconie? De gemeente moet informatie geven aan alle diaconieën. Ze roepen wel, maar concreet is het nog niet. Misschien durven ze het niet aan. Met alle kerken in een Wmo-platform namens de kerken.*
- *Gemeenten kunnen zorg uitbesteden aan kerken, maar de uitwerking daarvan moet nog blijken.*
- *Onze gemeente is nog lang niet op de hoogte van de Wmo. Dat is nog niet nodig.*
- *Nu is het nog niet nodig, dat is het probleem, later misschien wel.*
- *Dan mis je de boot, dat accepteert de gemeente niet.*
- *Ze hebben nog genoeg geld.*

⁶⁵Dit betreft stichting Hulp in Praktijk (HiP). Zie ook voetnoot ...

Reacties andere deskundigen

- *Het is belangrijk om ervoor te zorgen dat je bij de burgerlijke gemeente bekend bent.*
- *Je kunt ook letten op de samenstelling van de diaconie, dat de kennis bij bepaalde diakenen te vinden is.*
- *Ook kan er iemand uit de gemeente als extern deskundige benoemd worden.*
- *De vertaling naar de wijken lijkt me van belang.*
- *Onze diaconie is nog niet begonnen.*
- *Wij krijgen verschillende signalen, er is sprake van opportunisme, maar ook van fundamentalistisch atheïsme. Er is koudwatervrees voor christenen en kerken.*
- *Kerken moeten niet te bescheiden zijn. Kerken kunnen op meerdere deelgebieden actief zijn, niet alleen op prestatievel 1 en 4.*
- *We worden nog niet geconfronteerd met problemen als gevolg van de Wmo.*
- *Er wordt weinig samengewerkt tussen kerken, maar er is wel veel opvang.*
- *De kennis van de Wmo kan er nog niet helemaal zijn.*

Conclusie K

Minder dan de helft van de kerkelijke gemeenten onderneemt diaconale activiteiten in de samenleving, naar aanleiding van de Wmo. De activiteiten die worden ondernomen hebben voornamelijk betrekking op het deelnemen aan formele overlegstructuren en het bezoeken van informatiebijeenkomsten in de eigen woonplaats.

Reacties diakenen

- *Deze bezuinigingsmaatregel is een kans. Maar er is nog niet veel gedaan.*
- *Wij nemen deel het aan het diaconaal platform, maar organiseren geen projecten.*
- *Wij hebben een beleidsnotitie van de overheid gekregen over mantelzorg, jongeren en ouderen.*
- *Het is goed om er nu bij te springen als het gaat om de Wmo, je moet niet blijven wachten tot de nood en de hulpvragen ontstaan. Je kunt er nu op inhaken, een tip om er actiever mee bezig te zijn.*
- *Alles we willen meedoen is het goed om aan te sluiten bij wat al bestaat en niet iets nieuws te verzinnen. Aansluiten en meedoen met anderen, anders ben je te klein om iets te organiseren.*
- *Praten met de wethouder, maar wat levert het op en wat doen we ermee?*

Reacties andere deskundigen

- *Soms is het frustrerend: wat levert het op, die overlegmomenten?*

Competenties (kwaliteiten)

Conclusie L

Competenties van diakenen liggen enerzijds op het persoonlijke vlak en anderzijds op het vlak van deskundigheid. De persoonscompetenties kunnen onderverdeeld worden in persoonlijk geloof (voorbeeldfunctie) en persoonlijke eigenschappen (houding). Onder deskundigheidscompetenties vallen kennis, inzicht en visie betreffende nood, hulpverlening en maatschappelijke ontwikkelingen, en vaardigheden voor communicatie, bestuur en beleid.

Reacties diakenen

- *Er is een diversiteit aan gaven, maar diakenen worden gekozen. Moeten diakenen daaraan voldoen? Ervoor zorgen dat binnen de diaconie de taken zo goed mogelijk worden uitgevoerd en zoveel mogelijk de kwaliteiten daarvoor hebben.*
- *Er moet een ontwikkeling in competenties plaatsvinden, zodat we in het college een mix van competenties hebben.*
- *Waarom noem je dat competenties? We kunnen diakenen niet verkiezen op basis van gaven.*
- *Dit is er opgericht dat je alles moet hebben, je kunt een gaventest gebruiken, kost uiteindelijk minder tijd.*
- *Wij gebruiken een indeling in aandachtsgebieden, waarin de diakenen worden ingedeeld. Daardoor kan de diaconie praktijkgericht zoeken naar diakenen.*
- *Wij zijn blij met genoeg diakenen*
- *De gemeente kiest, daarvan ben je afhankelijk.*
- *Iedereen heeft eigen gaven, daarom kiezen wij voor aandachtsgebieden.*
- *We zijn blij als we een elftal bij elkaar krijgen*
- *We vragen teveel van de mensen, daarom krijgen we zo moeilijk diakenen.*
- *Bij ons mogen ze huisbezoeken doen, terwijl ze niet naar de brede vergaderingen hoeven te gaan.*
- *We moeten het diaconaat uit het ambt weghalen*
- *Dan kijk je op een andere manier tegen het ambt aan. Aan het tekort kun je best wat doen. Maximaal gebruik maken van de gaven in de gemeente, beroep doen op gemeenteleden. Wel bestuurlijke taken bij de diaconie houden.*

Reacties andere deskundigen

- *Elke diaken moet de persoonscompetenties bezitten en de deskundigheidscompetenties moeten in de diaconie aanwezig zijn.*
- *Het is goed om te kijken naar de diaconale gemeente, welke competenties zijn er nodig? Het heeft te maken met gemeenteopbouw, hoe betrek je de gemeenteleden erbij?*
- *Er is een speciale werkvorm over de ontwikkeling van de diaconale gemeente in fasen.⁶⁶*
- *Wordt er wel rekeninggehouden met de competenties? Ik vind dat normatief idealisme en luchtflitserie omdat bij het zoeken naar diakenen de competenties niet aan de orde komen.*
- *Toch zijn er diaconieën die gericht naar competenties zoeken, en bepalen welke competenties binnen de diaconie belangrijk zijn.*
- *Het probleem is dat eerst de ouderlingen worden gekozen en daarna de diakenen.*
- *Je kunt de gaven van de persoon bekijken, en gavengericht werken om te voorkomen dat het werk boven het hoofd van de persoon zweeft.*

Conclusie M

Diakenen vinden competenties die direct verband houden met menselijk contact het meest belangrijk voor hun werk. Opvallend is dat diakenen deze interrelationele kwaliteiten belangrijker vinden dan de meer bestuurlijke kwaliteiten. Diakenen zijn van mening dat zij lager scoren op bepaalde interrelationele competenties en kenniscompetenties dan volgens hen gewenst zou zijn. Het is echter niet helemaal duidelijk of de lagere scores worden veroorzaakt door tekorten aan deze competenties.

Reacties diakenen

- *Ik ben niet verbaasd over het feit dat diakenen de interrelationele competenties belangrijker vinden. Het gaat om een houding waarbij helpen en dienen belangrijk worden gevonden.*
- *Delegeren en mensen in beweging krijgen zijn toch ook belangrijk in deze tijd.*
- *Daarom kijken naar de kwaliteiten die we nodig hebben.*
- *Dit heeft te maken met de traditionele gedachtegang dat diakenen proefdraaien voor ouderling.*
- *Dat is de realiteit. Als er een goede persoon is voor het pastorale werk, dan er wordt eerst naar de ouderlingen gekeken.*
- *Er zijn cursussen om de vaardigheden op te krikken, doen we dan niet genoeg?*
- *Ik vind bestuurlijke kwaliteiten belangrijk, zoals toerusten en organiseren.*
- *Menselijk contact leggen en mensen stimuleren is ook van belang.*
- *Als mensen goed bestuurd worden, maar de organisatie mist, dan komt het toch wel goed.*
- *Dit past bij de discussie over de diaconale huisbezoeken, relatie is belangrijk*

Reacties andere deskundigen

- *Bij diaconieën mist de bestuurlijke kant, dat is een zwak punt. Om de gemeente en de wijken in te gaan, is het organiseren net zo belangrijk. Daarom gavengericht werken.*
- *Alle diakenen moeten de relationele competenties hebben. Daarnaast moeten er voldoende mensen met bestuurlijke kwaliteiten binnen de groep aanwezig zijn.*
- *Deze competenties zijn niet alleen van belang voor het huisbezoek, maar ook intern en extern. Dat doe je als gemeente.*
- *Er zijn doeners en bestuurders (volgens Calvijn), daarom gavengericht werken. Dat is zowel praktisch als Bijbels.*
- *Beleidsmatig werken is ook belangrijk bij hoge nood.*

Conclusie N

Bij bepaalde interrelationele competenties van diakenen schatten kerkleden de feitelijke situatie lager in dan de gewenste situatie. Als het gaat om geloofscompetenties (voorbeeldfunctie, kennis van de Bijbel) schatten zij de diakenen hoger in dan de diakenen dat zelf doen.

Reacties diakenen

- *Valt er iets te kiezen? Weinig, als vrouwen niet worden ingeschakeld.*
- *Bij benoemen gaat het om de vraag: 'doe ik het wel of ik doe het niet?'*
- *Diakenen kunnen inventariseren waar gebrek aan is, bijvoorbeeld aan bestuurlijke kwaliteiten.*
- *Taken kunnen worden uitbesteed aan een commissie of aan kerkleden.*

⁶⁶Dit betreft de werkvorm *Diaconale Gemeente* die is gemaakt en gebruikt voor de Provinciale Diaconale Conferentie Drenthe in 1999 (www.diaconaalsteunpunt.nl).

Taken, competenties en de Wmo

Conclusie O

Taken in relatie tot de Wmo betreffen bijvoorbeeld het ontwikkelen van een sociale kaart, het inventariseren van vrijwilligerswerk en mantelzorg in de kerkelijke gemeente; het opzoeken en ondersteunen van mantelzorgers in de kerkelijke gemeente; het geven van voorlichting aan kerkleden over de Wmo, vrijwilligerswerk en mantelzorg; het vertegenwoordigen van vrijwilligers en mantelzorgers in het debat met overheid en maatschappelijke organisaties.

Reacties diakenen

- *Moeten kerken zich bezighouden met de organisatie van mantelzorg?*
- *De uitwerking wordt beïnvloed door het werk van mannen en vrouwen.*
- *Wij zijn nog niet bezig met de taken van de Wmo, dat gaan we wel doen als de nood manifest wordt.*
- *In het kader van de Wmo is netwerken belangrijk en een mannetje die verstand heeft van bepaalde taken. Je moet bijna professional zijn om bepaalde competenties te hebben.*
- *Wij hebben de Wmo taken uitbesteed aan een gemeentelid.*
- *Ik vind kennis bij één man/vrouw wel eng, er is ook een back-up persoon nodig.*
- *Het kennen van sociale netwerken is belangrijk.*
- *Wij participeren in een overleg met de overheid en in een platform. Concrete taken en contact met de juiste ambtenaar zijn daarbij belangrijk.*
- *Je kunt ook in een bestuur gaan van een inloophuis.*
- *Wij zijn alleen maar lid van diaconaal platform. Er wordt veel gepraat, maar we willen ook concrete dingen gaan doen. Gemeenteleden stimuleren en niet-diakenen ook.*
- *Wij hebben een missie voor de gemeente, wij willen naaste zijn en hebben een ontmoetingstent in de wijk naast de kerk neergezet, een diaconaal project. Het is goed om aan te sluiten bij wat er speelt en na te denken over de vraag: 'wat kunnen we toevoegen aan de wijk?'*
- *Wij zijn in contact gekomen met andere kerken op een avond.*
- *Je kunt als kerk iets betekenen voor ouderen, allochtonen, eenzamen en bijvoorbeeld taalcursussen geven.*
- *We moeten ervoor zorgen dat we niet dezelfde mensen inschakelen voor activiteiten binnen en buiten de kerk, het is een risico dat je steeds dezelfde mensen vraagt.*
- *Wijkteam en wijkouderling kunnen ook betrokken worden, je kunt gaan praten met een buurthuis.*
- *Kleine diaconieën moeten dan veel doen met een paar diakenen*
- *Ik vind dat er meer organisatie komt door de Wmo, we zijn al zo overgeorganiseerd.*
- *Bij externe taken niet alleen planmatig bezig zijn, maar ook spontane acties motiveren vanuit geloof.*
- *Bij grote projecten moet eerst de basis goed zijn.*
- *Het is belangrijk dat kerkleden weten wat ze kunnen gaan doen, zo van 'geef mij de handjes'.*
- *De Wmo is bedoeld voor de gemeente.*

Reacties andere deskundigen

- *Er zijn nog geen taken gekoppeld aan de Wmo, dat is nog kinderschoenenwerk.*
- *Kerkelijke gemeenten weten niet wat er aan mantelzorg is in de gemeente. Er is veel mantelzorg, maar de diakenen inventariseren niet wat er gebeurt.*
- *Er vindt nog een verkenning van de Wmo plaats.*

Conclusie P

In het kader van de Wmo hebben diakenen en diaconieën specifieke competenties nodig voor specifieke taken. Zo vraagt een informele taak in de kerkelijke gemeente (de ondersteuning van mantelzorgers) om andere competenties dan een formele taak (het overleg met overheid en maatschappelijke organisaties).

Reacties diakenen

- *Welke competenties zijn dan belangrijk?*
- *Omgevingssensitiviteit kan verder ontwikkeld worden, het contact met de wereld buiten de kerk. Diakenen die gemeenteleden activeren om actief in de samenleving te zijn. Dan komt de rest vanzelf: bestuurlijk competenties, overtuigingskracht.*
- *Er zijn overlappende verantwoordelijkheden van ouderlingen en diakenen*
- *We kunnen de competenties versterken in lokaal netwerkoverleg.*

Reacties andere deskundigen

- *Er is een wisselwerking tussen formele en informele taken, bijvoorbeeld bij mantelzorg.*
- *Ik vind dat er veel nadruk wordt gelegd op de Wmo als het gaat om extern diaconaat.*
- *Volgens mij moeten we de Wmo in breder verband onder de aandacht brengen en niet alleen onder diakenen, dit zou kerkelijk breed moeten plaatsvinden.*
- *Nederland is veranderd, onder andere door de komst van migrantenkerken.*

B8 betrouwbaarheid en validiteit

Betrouwbaarheid

Een onderzoek wordt heel vaak beoordeeld op de betrouwbaarheid van de resultaten, omdat deze de basis kunnen vormen voor het nemen van belangrijke beslissingen in een organisatie, of voor het maken van beleid (Verhoeven, 2007). De betrouwbaarheid van een onderzoek heeft betrekking op de vraag of het onderzoek door toevalsfouten wordt verstoord. Voorbeelden van factoren die de betrouwbaarheid kunnen beïnvloeden zijn de omgeving waarin een vragenlijst of interview wordt afgenomen, de persoon van de respondent, de persoon van de onderzoeker, de vragenlijst (Baarda & De Goede, 2006).

Een andere complicerende factor betreft de respons. In Nederland is het steeds moeilijker om een hoge respons te krijgen. Dit maakt onderzoek onder steekproeven uit de bevolking lastig en kostbaar (Stoop, 2005). In het huidige onderzoek bedroeg de respons op de vragenlijst voor diakenen en de vragenlijst voor kerkleden respectievelijk 57,6% en 32,5%. Met name onder kerkleden is de respons laag te noemen, alhoewel een vergelijkbare respons veel vaker voorkomt in vragenlijstonderzoek.⁶⁷ Bij het gebruik van een vragenlijst is non-respons onvermijdelijk. Respondenten hebben, mede afhankelijk van het onderwerp en de situatie, vaak geen zin om vragenlijsten in te vullen (Baarda & De Goede, 2006). Non-respons kan de resultaten van vragenlijstonderzoek vertekenen. In dat geval wijken de geschatte aantallen en percentages af van de werkelijke aantallen en percentages (Te Riele, 2002).

De betrouwbaarheid van een onderzoek kan worden verhoogd worden door triangulatie toe te passen, dat wil zeggen dat er meerdere methoden worden gebruikt. In het huidige onderzoek is voor deze triangulatie-aanpak gekozen door zowel een kwantitatieve methode (enquête) als kwalitatieve methoden (groepsinterview en expertmeeting) toe te passen.

Validiteit

De validiteit (geldigheid) van een onderzoek heeft betrekking op de vraag of het onderzoek door systematische fouten wordt verstoord. Meestal wordt onderscheid gemaakt tussen interne validiteit, externe validiteit en begripsvaliditeit.

De interne validiteit van een onderzoek heeft betrekking op de conclusies die uit de resultaten worden getrokken. Juiste conclusies kunnen standhouden en de kritiek van collega-onderzoekers overleven (Verhoeven, 2007). Omdat er voor zover wij weten nog niet eerder empirisch onderzoek is gedaan naar het taak- en competentieprofiel van diakenen, hebben wij de voorlopige conclusies van het onderzoek niet voorgelegd aan onderzoekers, maar aan diakenen en andere deskundigen (bijlage B7). Tijdens expertmeetings is nagegaan of en in hoeverre de voorlopige conclusies uit het onderzoek herkenbaar waren in de diaconale praktijk. De uitkomsten van deze meetings hebben als basis gediend voor de laatste fase van aanpassing en verwerking van dit rapport. Niet alleen de bespreking van de conclusies in expertmeetings maar ook het gebruik van meerdere methoden (triangulatie) heeft bijgedragen aan de interne validiteit van het onderzoek (Baarda, De Goede & Teunissen, 2000).

Bij begripsvaliditeit gaat het om de vraag of je meet wat je wilt meten. Na de expertmeetings met diakenen en deskundigen bleek dat de bepaalde begrippen (zoals intern diaconaat, extern diaconaat, diaconaal werk van diakenen en kerkleden) in het onderzoek nog niet duidelijk genoeg omschreven waren. Tevens bleek het onderzoek niet goed afgebakend te zijn omdat er vragen werden gesteld over onderwerpen die niet in het onderzoek aan de waren gekomen. Om duidelijkheid te verschaffen over de gebruikte begrippen en de afbakening van het onderzoek is een begripsafbakening (§1.5) aan dit rapport toegevoegd.

⁶⁷Een lage respons roept vragen op over de betrouwbaarheid van de uitkomsten van onderzoek. Een respons van 70% wordt in het algemeen als hoog gezien. Toch is ook bij deze respons vertekening mogelijk, als nonrespondenten al te zeer verschillen van respondenten (Stoop, 2005).